

Gemeente
Midden-Delfland

Begroting 2023–2026

Inhoudsopgave

Begroting 2023 – 2026	3
Leeswijzer	4
Financieel meerjarenperspectief	6
2. Programma's.....	14
Programma 1 : Vitale dorpen in Midden-Delfland® 2025.....	15
Programma 2 : Bestuur en veiligheid.....	19
Programma 3 : Beheer, verkeer en milieu	23
Programma 4 : Onderwijs	37
Programma 5 : Sociaal Domein en Welzijn	39
Programma 6 : Economische en sociale zaken	45
Programma 7 : Ruimtelijke ordening, ontwikkeling en volkshuisvesting	51
Overzicht van algemene dekkingsmiddelen	58
Overzicht van de kosten Overhead	62
3. Paragrafen.....	65
3. 1. Lokale heffingen.....	66
3. 2. Verbonden partijen.....	74
3. 3. Grondbeleid	87
3. 4. Onderhoud kapitaalgoederen	90
3. 5. Bedrijfsvoering.....	95
3. 6. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	99
3. 7. Financiering	107
4. Recapitulatie	113
5. Financiële begroting (overzicht van baten en lasten)	116
6. Bijlagen	134
6. 1. Missie	135
6. 2. Staat van reserves en voorzieningen.....	136
6. 3. Prognose verloop reserves en voorzieningen 2023 – 2026	141
6. 4. Meerjarig investeringsoverzicht 2023 – 2026	144
6. 5. Begroting 2023 – 2026 op taakveld	147
6. 6. Beleidsindicatoren	152

Inleiding

U hebt de Begroting 2023-2026 voor ogen. Dit is de eerste begroting in de nieuwe collegeperiode 2022-2026. Vooruitlopend op het collegewerkprogramma is het coalitieakkoord op hoofdlijnen 2022-2026 "Midden-Delfland heeft het..." als basis gebruikt voor deze begroting. Want,

Midden-Delfland heeft het...

1. ...een Bijzonder Provinciaal Landschap *voor alle Zuid-Hollanders*;
2. ...een programma voor kringlooplandbouw *waar 80% van onze boeren met o.a. natuurorganisaties aan deelneemt, leidend tot aantoonbare reducties van o.a. stikstof*;
3. ...een sterke sociale cohesie waar mensen naar elkaar omzien, *met persoonlijke ondersteuning voor wie dat nodig heeft*;
4. ...wonen in vitale dorpen, *met een uitgebreid voorzieningenniveau*;
5. ...een professionele en lerende ambtelijke organisatie en bestuur: *je zegt wat je doet en doet wat je zegt*.

Met deze begroting investeren we in dát waarvoor Midden-Delfland zich al jaren sterk maakt!

Doordat de Begroting 2023-2026 structureel sluitend is en een stevige buffer voor tegenvallers bevat, ziet het financiële beeld er goed uit voor Midden-Delfland. Dit geeft ook de mogelijkheid om de gemiddelde lastendruk voor inwoners in 2023 gelijk te laten aan 2022.

Doordat alle begrotingsjaren een positief saldo laten zien, is er ook ruimte voor investeringen.

De wereld draait door...

In deze begroting is rekening gehouden met alles wat we concreet weten. Er zijn zoveel onzekerheden dat het op voorhand vaststaat dat er dit jaar spannende momenten komen bij de periodieke begrotingswijzigingen. Uitgaven die nodig zijn voor opvang, huisvesting, energieverbruik, bijstand zullen veranderen. Het kan ook zijn dat er weer middelen nodig zijn om quarantainemaatregelen te compenseren. De noodzaak voor deze uitgaven is niet door de gemeente te sturen. Deze uitgaven zijn ook niet door de gemeente met lokale maatregelen te bekostigen. Deze uitdagingen in onze samenleving kunnen alleen door een volwaardig samenspel tussen rijk en gemeenten worden aangepakt. De verwachting is dat de VNG die namens de gemeenten daarover met het rijk spreekt de balans tussen de verplichtingen en de middelen zullen borgen.

Inleiding

De programmabegroting bestaat uit de beleidsbegroting (het programmaplan en de paragrafen), de financiële begroting en de ramingen en realisatiecijfers geclusterd naar taakvelden. Deze indeling is conform de wettelijke eisen die zijn vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Voorafgaand aan de programma's geven we de uitgangspunten voor deze begroting en het samenvattend financieel overzicht begroting 2022 – 2025 (inclusief financieel perspectief tot en met 2031). Dit staat in het Financieel meerjarenperspectief. Direct daarna volgt een toelichting op de zeven programma's en de paragrafen.

In de programma's zijn alle kosten opgenomen die direct verbonden zijn aan de gemeentelijke taken en activiteiten (het primaire proces). De baten en lasten van de overhead worden niet onder de afzonderlijke beleidsprogramma's geregistreerd en verantwoord, maar centraal gepresenteerd in een overzicht overhead.

Programma's

De begroting bestaat uit zeven programma's en twee overzichten, de indeling is als volgt:

- Programma 1: Vitale dorpen in Midden-Delfland® 2025
- Programma 2: Bestuur en dienstverlening
- Programma 3: Beheer, verkeer en milieu
- Programma 4: Onderwijs
- Programma 5: Sociaal Domein en Welzijn
- Programma 6: Economische en sociale zaken
- Programma 7: Ruimtelijke ordening, ontwikkeling en volkshuisvesting
- Overzicht Algemene dekkingsmiddelen
- Overzicht Overhead

Per programma leest u het maatschappelijk doel en de koppeling met de 3 W-vragen; 'Wat willen we bereiken?', 'Wat gaan we ervoor doen?' en 'Wat mag dat kosten?'. Ook benoemen we per programma de verbinding met Cittaslow.

De indeling van de programma's is als volgt:

- Beleidsdoel (het gewenste maatschappelijke effect waar het programma als geheel zich op richt)
- Wat willen we bereiken? (Speerpunten en doelen binnen het programma)
- Wat is de relatie tussen Cittaslow en het beleidsveld?
- Wat gaan we daarvoor doen? (Concrete activiteiten voor 2023 om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken. Hierin staan ook de instrumenten en kader stellende documenten)
- Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?
- Wat mag het kosten? Hier leest u de financiële vertaling per programma.

Paragrafen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op een aantal financiële en bedrijfsmatige zaken, die dwars door het beleid uit de programma's heen lopen. Deze zaken zijn:

- Lokale heffingen
- Verbonden partijen
- Grondbeleid
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Bedrijfsvoering
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Financiering

Met de genoemde onderwerpen is een groot (financieel) belang gediend. De paragrafen geven daardoor extra informatie voor de beoordeling van de financiële positie op de korte en langere termijn.

Financiële begroting

Op grond van het BBV is de gemeente verplicht een overzicht van de financiële begroting (overzicht van baten en lasten) samen te stellen. De uiteenzetting van de financiële positie en het overzicht van baten en lasten vormen samen de financiële begroting. Verder wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de Financiële structuur. Aansluitend is een toelichting op het resultaat van de primitieve begroting opgenomen.

Financieel meerjarenperspectief

In het Financieel meerjarenperspectief geven wij de uitgangspunten voor deze begroting. Daarnaast staan onder de kop 'Samenvattend financieel overzicht Begroting 2023-2026' de financiële resultaten van deze begroting. Hierin geven wij onder meer kort de mutaties weer die de grootste invloed hebben op het resultaat van de primitieve begroting. De laatste paragraaf van dit hoofdstuk bevat het financieel perspectief tot en met 2031.

In de Financiële begroting (blz. 118 e.v.) gaan wij uitgebreid in op het resultaat van de primitieve begroting en de financiële structuur.

Uitgangspunten begroting

Zoals genoemd in het Coalitieakkoord op hoofdlijnen 2022-2026 voeren wij een duurzaam financieel beleid met een structureel financieel sluitende begroting. Structurele uitgaven dekken wij met structurele inkomsten. Hierbij hanteren wij het principe dat de gemeente het geld beheert namens de samenleving. Daarom ook streven we ook naar een beperkte ontwikkeling van de lastendruk voor onze inwoners, verenigingen en bedrijven.

Middelen die het weerstandsvermogen en de budgetbehoefte overstijgen kunnen ingezet worden voor de samenleving. We behouden daarbij het streven naar een weerstandsvermogen met een ratio dat zich minimaal tussen de 1,0 en 1,4 (dit kwalificeert als 'voldoende') bevindt.

Bij het samenstellen van deze begroting hebben wij ons gebaseerd op de lasten en baten die wij voorzien. Dit wil zeggen dat ze onontkoombaar, onuitstelbaar en onbeïnvloedbaar zijn. Dit betekent dat de beleidskeuzes daar bovenop, zoals vermeld in de Prognosebrief Begroting 2023-2026, zijn voorbehouden aan de gemeenteraad. Dit houdt ook in dat wij weliswaar gesteld staan voor de consequenties van de energiecrisis en aanhoudend koopkrachtverlies, maar hier niet bij voorbaat naar begroten. Simpelweg omdat we niet kunnen voorzien wanneer en in welke mate de gevolgen voor ons merkbaar worden. Dit neemt niet weg dat we adequaat kunnen reageren als dat nodig is. Een beroep op bijvoorbeeld bijstand of kwijtschelding is niet gebonden aan een budgettair plafond, het zijn zogenaamde openeinderegelingen. Het instellen van bijvoorbeeld een noodfonds heeft daarmee naar onze mening geen toegevoegde waarde. Zij die hier recht op hebben, kunnen hier hoe dan ook een beroep op doen. Ook zetten wij er actief op in om vroegtijdig passend hulp te verlenen door middel van vroegsignalering en schuldpreventie. Wij informeren de gemeenteraad vanzelfsprekend wanneer blijkt dat de beschikbare budgetten daarvoor niet toereikend (meer) zijn. Daarnaast werken we actief mee aan de uitvoering van Rijksmaatregelen ter bestrijding van energiearmoede (bijvoorbeeld bij de uitkering van de energietoeslag). Dit doen wij ook wanneer wij een rol krijgen bij de uitvoering van het voorstel uit de EU-Troonrede om de winsten van energieproducenten terug te laten vloeien naar 'energie-armen'.

Bij het streven naar een structureel sluitende Begroting 2023-2026 hanteren wij de volgende kaders:

- De Begroting 2023-2026 bevat in beginsel voortzetting van bestaand beleid.
- Beleidskeuzes (nieuw of intensivering van beleid) worden separaat aan de gemeenteraad voorgelegd.
- (Bezuinigings)maatregelen uit eerdere begrotingen worden voortgezet in de Begroting 2023-2026.
- We zien af van het structureel inzetten van de algemene reserve voor een sluitende begroting.
- De zeven verbeterssporen uit de Kadernota 2020 zetten wij voort in de Begroting 2023-2026.

Verder hebben wij in de Begroting 2023-2026 de volgende algemene uitgangspunten gehanteerd:

- Inwoner- en woningprognose:

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Bevolkingsprognose	19.341	19.414	19.484	19.534	19.619	20.028	19.973
Aantal woningen	7.961	8.050	8.108	8.168	8.233	8.450	8.450
Gem. bezetting	2,45	2,43	2,42	2,41	2,40	2,39	2,38
Toename woningen		89	58	60	65	217	0

- **Loonindexering personeelskosten**

In de Prognosebrief Begroting 2023-2026 gaven wij aan dat de huidige cao voor gemeenteambtenaren loopt tot 1 januari 2023. Hoewel de eerste stappen zijn gezet voor een nieuwe cao (de ledenraadpleging door de VNG eindigde 31 augustus 2022) is nog niets bekend over de loonontwikkeling.

Vooruitlopend op de nieuwe cao rekenen wij voor de ontwikkeling van de personeelskosten, conform de uitgangspunten uit de meicirculaire 2022, in deze begroting met een structurele jaarlijkse stijging van 2,5%.

- **Prijsontwikkeling**

Voor de prijsontwikkeling hanteren wij, indien van toepassing, het Nationale consumentenprijsindex (cpi). In de Begroting 2022-2025 was de cpi voor de jaren 2023 en verder geraamd op 1,7% per jaar. In de meicirculaire gemeentefonds 2022 is de cpi geraamd op 2,4% voor 2023 en 2024, 2,5% in 2025 en 2,0 % in de jaren erna. Deze percentages passen wij (in basis) toe in de Begroting 2023-2026. Hierop zijn twee uitzonderingen: als op basis van individuele afspraken een andere (of geen) index wordt afgesproken, wordt die gevolgd. Daarnaast kan het zijn dat voor specifieke taakvelden door de aanhoudende inflatie hogere indexeringen verwacht worden. In dat geval zijn de ramingen daarop gebaseerd. Op deze manier proberen we zuinig, maar reële ramingen op te nemen.

- **Afspraken jeugdmiddelen in meerjarenraming Rijk**

Het Rijk en de VNG werken op dit moment aan de Hervormingagenda jeugdzorg. Deze zal naar verwachting dit najaar worden afgerond. Vooruitlopend hierop zijn voor de jaren 2022 en 2023 aanvullende, incidentele middelen toegevoegd aan het gemeentefonds, in lijn met de financiële reeks van de uitspraak van de Commissie van Wijzen (CvW). Naast de besparingsopgave die volgt uit de uitspraak van de Commissie van Wijzen heeft het kabinet besloten tot het realiseren van de aanvullende besparing van structureel € 511 miljoen, welke een Rijksverantwoordelijkheid is gemaakt. Concreet betekent dit dat het aan de Rijksoverheid is om de besparing in te vullen met (wettelijke) maatregelen. Het gaat daarbij om maatregelen waardoor gemeenten minder middelen nodig hebben of waarbij alternatieve inkomsten gegenereerd worden (bijvoorbeeld door middel van de invoering van een eigen bijdrage). Ook draagt het Rijk het budgettaire risico ingeval (een deel van) deze maatregelen geen of niet tijdig doorgang vinden.

De partijen erkennen de noodzaak om op deze ontwikkelingen te anticiperen en aanvullende afspraken te maken ten aanzien van de te verwachten ruimte in de gemeentelijke begroting aanvullend op de meicirculaire.

Zij spreken daarom het volgende af:

- Gemeenten mogen in de jaarschijven 2024 tot en met 2026 de middelen die op de aanvullende post zijn gereserveerd meenemen in hun meerjarenraming.
- Daarnaast mogen gemeenten in hun begroting rekening houden met een besparing van €100 miljoen in 2024, €500 miljoen in 2025, € 500 miljoen in 2026 en vanaf 2027 € 511 miljoen structureel als gevolg van maatregelen die het Rijk zal uitwerken.

Hoewel het ons dus toegestaan is dit als stelpost te verwerken in onze begroting hebben wij er veiligheidshalve voor gekozen dit beide niet te doen. Wij wachten hierbij op definitieve besluitvorming.

- **Reserves en voorzieningen**

De provinciaal toezichthouder hanteert strikte regels ten aanzien van de inzet reserves. Dit om te voorkomen dat gemeenten in (te) hoge mate afhankelijk zijn van structurele bijdragen vanuit hun reserves om structureel en reëel evenwicht te realiseren.

Conform de regels die hiervoor gelden, dekken wij in principe alleen incidentele lasten vanuit reserves. In dit kader dekken wij onderhoudslasten alleen vanuit een reserve voor zover deze incidenteel van aard zijn. Voor de dekking van enkele investeringskredieten dekken wij de kapitaallasten vanuit een zogenaamde dekkingsreserve. Dit is toegestaan zolang de volledige boekwaarde in de dekkingsreserve aanwezig is. Aan deze voorwaarde voldoen wij.

Het egaliseren van tarieven is alleen mogelijk via voorzieningen. Voor de afvalstoffen- en rioolheffing volgen wij daarom deze lijn.

Samenvattend financieel overzicht begroting 2023 – 2026

De jaarschijven 2023-2025 uit de (meerjaren)Begroting 2022-2025 vormen (gecorrigeerd met tussentijdse begrotingswijzigingen) de basis voor de Begroting 2023-2026. De tussentijdse begrotingswijzigingen betreffen de afzonderlijke raadsvoorstellen uit 2022, waaronder de structurele doorwerking van mutaties uit de jaarrekening 2021, en de periodieke begrotingswijzigingen.

Ten opzichte van die stand zijn de exogene (niet-beïnvloedbare) mutaties in deze begroting verwerkt (zie hierna onder I. Mutaties begroting). Na verwerking van deze mutaties resulteren positieve begrotingsaldi in elk van de begrotingsjaren. Waar 2023 een bescheiden plus laat zien van € 151.000 is in 2024 en 2025 sprake van forse begrotingsoverschotten. Deze kunnen slechts beperkt ingezet worden voor structurele beleidskeuzes om te voorkomen dat het structureel perspectief in 2026 negatief wordt.

Zoals toegezegd in de Prognosebrief Begroting 2023-2026 leggen wij de structurele invulling van de financiële ruimte in een apart keuzemenu aan u voor. Uw keuzes verwerken wij in een separate begrotingswijziging die wij u na vaststelling van deze begroting aanbieden.

Om in aanmerking te komen voor repressief toezicht door de provincie moet de Begroting 2023 structureel en reëel in evenwicht zijn. Als dit niet het geval is, dient in de meerjarenbegroting aannemelijk te worden gemaakt dat dit evenwicht alsnog tot stand wordt gebracht.

Zoals blijkt uit onderstaand overzicht sluiten de Begroting 2023 en de meerjarenramingen 2024-2026 met een positief saldo. Hiermee voldoen we aan de begrotingsvoorwaarden van de provincie. Deze voorwaarden zorgen als vermeld wel voor dat bij de inzet van de begrotingsoverschotten het saldo van 2026 beperkend is voor de omvang van de structurele beleidskeuzes.

(Bedragen * € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Saldi meerjarenraming 2023-2025 (incl. raadsbesluiten 2022)*	-956	-823	-62	n.v.t.
Mutaties begroting	1.107	3.002	2.775	593
Resultaat Begr. 2023-2026	151	2.179	2.713	593

Een positief bedrag betekent een voordelig resultaat.

* Inclusief structurele doorwerking mutaties eerste periodieke begrotingswijziging 2022.

I. Mutaties begroting

De 'Mutaties begroting' betreffen de mutaties ten opzichte van de gecorrigeerde begrotingsaldi 2023-2025. Dit zijn de saldi uit de Begroting 2022-2025 gecorrigeerd met begrotingswijzigingen, zoals de periodieke begrotingswijzigingen. De voornaamste oorzaken van de 'Mutaties begroting' in 2023 zijn:

Mutatie (bedragen * € 1.000)	2023	2024	2025	2026
1 IODS	44	44		
2 Veiligheidsregio Haaglanden	55	55	55	55
3 Burgerzaken	3	109	113	101
4 Kapitaallasten Programma 3	-27	58	83	114
5 MOP	-101	3	17	18
6 Wegen	205	155	104	107
7 Leerlingenvervoer	40	35	30	25
8 Wmo	214	214	214	214
9 Maatschappelijk team	45			
10 Jeugdzorg	791			
11 Bijstand	150	150	150	150
12 BUIG	94	-34	149	
13 Hoornbloem	100	50		
14 Leges omgevingsvergunningen	-470	-1.249	-398	19
15 Bouwplantoetsing	25	168		

16	Algemene uitkering	-3.382	-3.931	-4.899	-3.399
17	Treasury	38	34	30	22
18	Dividend	408	408	408	408
19	OZB	-254	-361	-280	-498
20	Automatisering	176	190	288	371
21	Accountant/ RMV	25	25	25	25
22	Loonkosten	679	761	949	949

Een positief bedrag is negatief voor het saldo en vice versa.

In de Financiële begroting is een nadere toelichting op de oorzaken van het saldo van de primitieve begroting 2023 opgenomen. De afzonderlijke mutaties zijn hieronder kort omschreven en worden nader toegelicht in de verschillende programma's.

1. **IODS**
Onttrekking aan IODS-middelen volgens urenopgave van de afdeling kernopgaven.
2. **Veiligheidsregio Haaglanden**
De bijdrage vanaf 2023 structureel te verhogen met €55.000 en te verwerken in de meerjarenbegroting 2023-2026.
3. **Burgerzaken**
Stijging van aan burgerzaken gerelateerde uitgaven.
4. **Kapitaallasten Programma 3**
5. **MOP**
Opname en doorschuiven van investeringsuitgaven.
6. **Wegen**
Betreft areaaluitbreiding van wegen en stijging onderhoudskosten.
7. **Leerlingenvervoer**
Door een stijging van het aantal leerlingen en algehele stijging van vervoerskosten zijn de kosten voor leerlingenvervoer gestegen.
8. **WMO**
Door de ontwikkeling van het stijgende aantal cliënten gedurende de afgelopen jaren en de jaarlijkse indexering zien we al een tijdje een toename van de zorgkosten van huishoudelijke hulp en begeleiding ZIN.
9. **Maatschappelijk team**
Voor de invulling van reeds besloten tijdelijke formatie voor het Maatschappelijk team is het vanwege de arbeidsmarktontwikkelingen noodzakelijk dit via externe inhuur te vervullen.
10. **Jeugdzorg**
In 2023 wordt er incidenteel een bedrag beschikbaar gesteld door het Rijk van € 836.281. Hiervan wordt 200.000 gebruikt ter dekking van de geprognosticeerde ontwikkeling Zorg in natura en € 45.000 ter dekking van invulling door externe inhuur. Het advies is het resterende bedrag van € 591.821 te storten in de reserve Sociaal domein ten behoeve van mogelijke overschrijdingen in de jaren 2023-2026.
11. **Bijstand**
Ondanks de krappe arbeidsmarkt is het bijstandsbestand het afgelopen jaar met circa 10 uitkeringen gestegen. Deze stijging heeft o.a. te maken met de instroom van statushouders en een toename in het aantal verhuizingen vanuit de regio. Daarnaast is er een verzwaring in de problematiek bij de uitkeringsgerechtigden zichtbaar, waardoor uitstroom naar werk een langere adem vergt.
12. **BUIG**
Inkomsten BUIG vallen naar verwachting lager uit.
13. **Hoornbloem**
Herontwikkeling Hoornbloem is naar verwachting nog niet gereed in 2023.
14. **Leges omgevingsvergunningen**
Mede n.a.v. herziene planning en cijfers, deze mutatie op de leges inkomsten.
15. **Bouwplantoetsing**
Verhoging van de legesopbrengsten is gekoppeld aan meer kosten voor het toetsen van bouwplannen. Kosten om de vergunningen te kunnen verstrekken en de legesopbrengsten te kunnen realiseren.
16. **Algemene uitkering**
Deze is gebaseerd op de meicirculaire 2022.
17. **Treasury**
Actualisatie van de renteberekening.

18. **Dividend**

Afname dividend JUVA.

19. **OZB**

OZB-opbrengst berekening gebaseerd op aangeleverde woningbouwprognose LWE woningen en niet-woningen.

20. **Automatisering**

Zowel nieuwe modules, uitvoeringskosten als ook installatiekosten bij uitrol van (nieuwe) applicaties.

21. **Accountant/ RMV**

Nieuwe aanbesteding voor de accountantscontrole vanaf 2023 en externe ondersteuning ten behoeve van de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording.

22. **Loonkosten**

Bijraming van de loonkosten op basis van formatieaanpassing (effectuering van eerder genomen besluiten) en loonontwikkeling.

Algemene reserve

Eerdere besluiten tot storting in of onttrekking aan de algemene reserve ter 'egaliserie' van de begrotingsaldi zijn in deze begroting teruggedraaid. Zo werden in de Begroting 2022-2025 de tekorten voor de jaren 2022-2024 onttrokken aan de algemene reserve. Ter illustratie: in 2022 bedroeg het begrotingstekort € 398.000, maar door onttrekking aan de algemene reserve werd dit gereduceerd tot € 0. Door deze besluiten terug te draaien, is het werkelijke saldo van lasten en baten het startpunt voor deze begroting.

De mutaties op de algemene reserve blijven in deze begroting daarom beperkt voor specifieke doeleinden waartoe eerder is besloten. In 2023 betreft het hier onder meer de Compensatieregeling oud papier. De totale onttrekking aan de algemene reserve in 2023 blijft beperkt tot een bedrag van € 94.000. Het geraamde saldo van de algemene reserve op 31-12-2023 bedraagt € 6,9 miljoen. Hierbij dient nog te worden aangetekend dat:

- De toevoeging aan de algemene reserve van het positieve saldo van de 2^e Periodieke Begrotingswijziging 2022 ad € 372.447 is nog niet in dit saldo verwerkt.
- De onzekerheden ten aanzien van de structurele dekking van kosten voor onder meer jeugdzorg en de omgevingswet vangen wij nog altijd (grotendeels) zelf op in deze begroting. Dit betekent dat wij de lasten zo reëel mogelijk ramen en slechts de baten opnemen voor zover dit is toegestaan (zie ook onder III. Financieel perspectief tot en met 2031).
- De algemene reserve laten wij buiten beschouwing bij het bepalen van de ratio weerstandsvermogen (zie Paragraaf Weerstandsvermogen). Daarvoor zetten wij de reserve Weerstandsvermogen (saldo € 4 mln.) in. Fluctuaties in het vermogen hebben zodoende geen invloed op de ratio, die nog altijd de aanduiding 'uitstekend' heeft (ratio > 2,0).

III. Financieel perspectief tot en met 2031

Deze meerjarenbegroting loopt tot en met 2026. De betrouwbaarheid van de ramingen neemt af naarmate het begrotingsjaar verder af ligt van het eerste jaar.

Afname van het aantal variabele posten beperkt de mate van onzekerheid.

Deze beperking van de onzekerheid is gevoed door:

- een goede financiële structuur, zie de Financiële begroting;
- verwerking van het verloop van de afschrijvingen;
- verwerking van de verwachte ontwikkeling van de OZB-inkomsten.

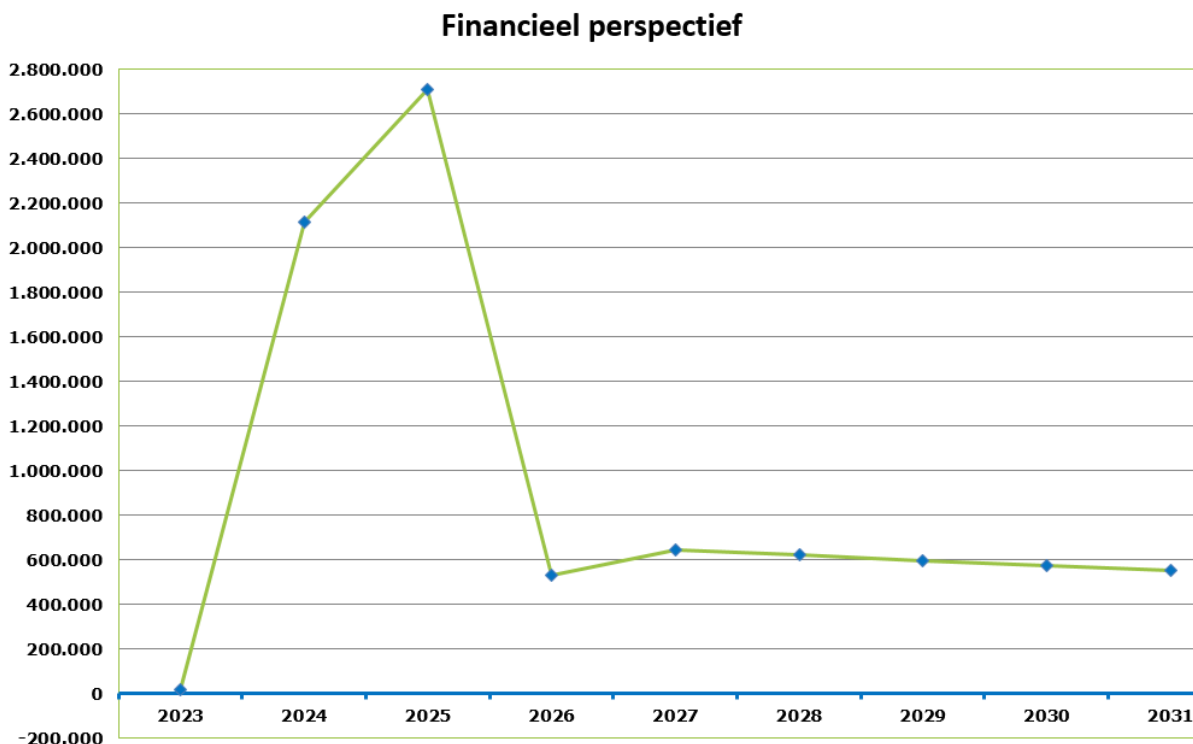
De informatie over het Gemeentefonds loopt tot 2026 en is gebaseerd op de meicirculaire 2022 en de meest actuele berekeningsmaatstaven. Voor de doorkijk tot 2031 gaan wij ervan uit dat de jaarlijkse correctie voor de prijzen en de salarissen gecompenseerd wordt door een verhoging van de uitkering uit het Gemeentefonds. Onzeker hierbij wel is of het rijk de terugval in de algemene uitkering vanaf 2026 in het gemeentefonds gaat compenseren of niet.

Voor de kosten in het kader van jeugdzorg en de omgevingswet hanteren we in het meerjarenperspectief vanaf 2027 een voortzetting van de jaarschijf 2026.

Ook is op de langere termijn sprake van het wegvallen van overige inkomsten (vooral opbrengsten uit langlopende leningen tegen relatief hoge rentepercentages). Daarnaast is op enig moment de reserve ter dekking van de kapitaallasten van het gemeentehuis uitgeput, waardoor ruimte voor nieuwe kapitaallastendekking nodig is. Onzekerheid bestaat ook bij de ontwikkeling van de

dividendopbrengsten, waarbij nu bij Juva al rekening is gehouden is met terugloop. Het is onzeker, maar niet uit te sluiten, dat deze terugloop verder doorzet.

Op basis van deze uitgangspunten en geen rekening houdend met nadere beleidsintensiveringen of nieuw beleid uit de keuzelijst, ziet het financieel perspectief (= resultaat begroting voor de betreffende jaren) tot en met 2031 er als volgt uit:

Het perspectief vanaf 2025, zoals dat blijkt uit bovenstaande grafiek, is grotendeels te verklaren door de verlaging vanaf 2026 van de algemene uitkering. Onze grootste inkomstenbron en daarmee voor een groot deel bepalend voor het meerjarig perspectief. Een positieve ontwikkeling is dat, in tegenstelling tot in de Begroting 2022-2025, geen beroep hoeft te worden gedaan op de algemene reserve voor een sluitende begroting.

Hoewel de gemeente een stevige financiële buffer in de vorm van reserves heeft, is de inzet ervan punt van aandacht. Deze financiële buffer kan namelijk slechts beperkt worden ingezet voor het realiseren van een structureel sluitende exploitatie. Overeenkomstig de uitgangspunten is aanwending van algemene reserve slechts mogelijk voor de dekking van incidentele uitgaven. Dit is voor 2023-2026 toegepast.

Overzicht structureel/ incidenteel begrotingsaldo

	2023	2024	2025	2026
Saldo baten en lasten	604.381	2.876.248	3.449.796	1.480.887
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	777.337	1.334.654	1.217.153	1.078.609
Geraamd resultaat	-150.707	-2.178.572	-2.712.933	-592.678
Saldo incidentele baten en lasten	0	0	-116.000	0
Structureel begrotingsaldo	-150.707	-2.178.572	-2.596.933	-592.678

Overzicht begrotingsresultaat

	2023	2024	2025	2026
Saldo lasten -/- baten per programma				
1	558.696	563.649	604.892	609.192
2	3.600.363	3.532.489	3.534.284	3.533.318
3	5.265.457	5.626.124	5.774.247	5.942.530
4	1.571.911	1.459.072	1.469.256	1.466.505
5	12.719.229	12.613.004	12.629.211	12.760.521
6	2.342.390	2.277.783	2.207.821	2.118.670
7	-366.119	-490.330	451.189	907.131
Totaal van de programma's	25.691.928	25.581.791	262.670.901	27.337.868
Algemene dekkingsmiddelen	-34.156.550	-35.386.766	-37.178.574	-35.900.007
Overzicht overhead	9.085.254	8.955.057	9.005.893	9.042.070
Bedrag heffing Vpb	0	0	0	0
Bedrag voor onvoorzien	6.000	6.000	6.000	6.000
Subtotaal programma's (Incl. alg. dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien)	626.632	-843.918	-1.495.780	485.931
Reservemutaties:				
Onttrekkingen	1.817.362	1.739.335	1.273.532	1.127.611
Stortingen	1.040.025	404.681	56.379	49.002
Saldo reservemutaties	-777.337	-1.334.654	-1.217.153	-1.078.609
	-150.707	-2.178.572	-2.712.933	-592.678

Conclusie

In de Prognosebrief Begroting 2023-2026 die wij voor het zomerreces verstuurd, schreven wij bij het 'Financieel perspectief' dat wij voorzagen dat de Begroting 2023-2026 zich zou ontwikkelen langs scenario 1. Hierbij is geen sprake van financiële tekorten en is er beperkte ruimte voor nieuw en/ of intensivering van beleid. Hoewel de ontwikkelingen, binnen Midden-Delfland, maar vooral op macroniveau, elkaar in hoog tempo opvolgen, is dit inderdaad het beeld van deze Begroting 2023-2026.

De Begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 laat in ieder jaar een positief saldo zien. Dit biedt de gemeenteraad ruimte voor nieuw of intensivering van beleid. Uiteraard kan dit slechts zover de begrotingsoverschotten toelaten, maar daarnaast wordt de structurele ruimte voor nieuwe uitgaven bepaald door de financiële ruimte in het begrotingsjaar 2026. Dat jaar laat een 'dip' zien in het saldo ten opzichte van de jaren 2024 en 2025, omdat veel bijstellingen in het gemeentefonds namelijk een looptijd hebben tot en met 2025; 2026 wordt daarom in gemeenteland al het 'ravijnjaar' genoemd. Financiële ruimte in tussenliggende jaren kan hoogstens incidenteel, dus voor eenmalige uitgaven, worden ingezet.

Deze begroting is gebaseerd op en bevat daarmee alle lasten en baten die onontkoombaar zijn en/ of redelijkerwijs te verwachten. Dit betekent enerzijds dat we niet bij voorbaat begroten op de consequenties van de energiecrisis en aanhoudend koopkrachtverlies. Simpelweg omdat we niet kunnen voorzien wanneer en in welke mate de gevolgen voor ons merkbaar worden. Dit neemt niet weg dat we adequaat kunnen en zullen reageren als dat nodig is. Een beroep op bijvoorbeeld bijstand of kwijtschelding is niet gebonden aan een budgettair plafond, het zijn zogenaamde openeinderegelingen. Zij die hier recht op hebben, kunnen hier hoe dan ook een beroep op doen. Ook zetten wij er actief op in om vroegtijdig passend hulp te verlenen door middel van vroegsignalering en schuldpreventie.

Anderzijds verwachten wij nog altijd een structurele compensatie van het Rijk voor onder meer de kosten voor jeugdzorg en de omgevingswet, maar speculeren daar in deze begroting niet op. Daarmee vangen we deze 'pijn' feitelijk nog altijd zelf op.

Zeker in deze roerige en dynamische tijden benadrukken we dat een begroting altijd een momentopname is. Voor dit moment kunnen we echter concluderen dat de Begroting 2023-2026 in lijn is met het Coalitieakkoord op hoofdlijnen 2022-2026 met:

- Een sluitend meerjarenperspectief;
- Geen losse eindjes of stelposten;
- Ruimte voor nieuw of intensivering van beleid;
- Gelijkblijvende tarieven voor rioolheffing en een verlaging van de tarieven voor afvalstoffenheffing met 4%;
- Een beperkte opbrengststijging voor de OZB met 3%;
- Voldoende middelen om de voorzieningen in deze gemeente in stand te houden en te investeren in onze organisatie en het onderhoud van onze kapitaalgoederen;
- Een solide financiële positie met onze solvabiliteit en ons weerstandsvermogen.

Kortom, een duurzaam financieel beleid met een structureel financieel sluitende begroting. Vanuit het principe dat de gemeente het geld beheert namens de samenleving.

2. Programma's

Programma 1 : Vitale dorpen in Midden-Delfland® 2025

Beleidsdoel

Versterken en behouden van het open agrarisch cultuurlandschap van Midden-Delfland en de kwaliteit van de vitale dorpen en de buurtschappen in Midden-Delfland.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Midden-Delfland is nu en in de toekomst een vitaal landschap, met een agrarisch en recreatief karakter. De 'koe in de wei' is en blijft het symbool voor een grondgebonden veehouderij. De 'Grutto in de wei' staat voor een natuurlijk landschap met kansen voor weidevogels. Het Bijzonder Provinciaal Landschap van Midden-Delfland is een belangrijke pijler voor de versterking van het economisch vestigingsklimaat van de regio en het leefklimaat van haar inwoners. Het landschap draagt haar steentje bij aan de regionale economie in de vorm van voedselproductie vanuit korte ketens, een steeds verder ontwikkelde sector van 'hospitality' en andere vormen van dienstverlening aan het stedelijk gebied.

Een landschap met kwaliteit is niet alleen fijn voor onze eigen inwoners maar is ook van essentieel belang voor de 2,3 miljoen regiobewoners. Velen van hen recreëren in Midden-Delfland. Ook voor het regionale toerisme is ons bijzondere landschap een belangrijke aanvulling op de omliggende steden. Duurzame melkveehouderij is de drager van het open veenweidelandschap. Samenwerking en draagvlak bij bestuurders in de regio en maatschappelijke organisaties zijn daarbij belangrijk. Bekostiging van ontwikkelingen en beheer is een belangrijk aandachtspunt. Na terugtrekking van het rijk en provincie is er te kort voor het onderhoud van de groengebieden.

In het kader van het versterken en behouden van de kwaliteiten van de vitale dorpen en buurtschappen in Midden-Delfland wordt de eerder ingezette realisatie van 700 woningen en de ontwikkeling van de drie centrumplannen voortgezet. Voor de voortgang van de plannen wordt verwezen naar Programma 7.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Midden-Delfland is lid van de internationale beweging Cittaslow die nadruk legt op de authentieke waarden van gemeenten, op aandacht voor de kwaliteit van leven en voor eerlijk en gezond voedsel. Lid zijn van Cittaslow betekent voor Midden-Delfland een bewuste oriëntatie op de lokale kracht van de samenleving, fijnschaligheid, duurzaamheid vanuit een optimaal evenwicht tussen economische, ecologische en sociale aspecten en de eigen authentieke waarden. De komende jaren wordt meer ingezet op de samenwerking met het Cittaslow-netwerk in onze gemeente en op de 'branding' van Midden-Delfland als een 'slow' en vooral 'Bijzonder Provinciaal Landschap'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

De concrete doelen in dit programma zijn direct gerelateerd aan doorontwikkeling van het groene landschap.

Concrete doelen/acties voor 2023

Basis voor de activiteiten in 2023 zijn het Uitvoeringsprogramma van de Gebiedsvisie Midden-Delfland@2025 en het uitvoeringsplan van de Visie over het Bijzonder Provinciaal Landschap is. Deze zijn te vertalen in vier opdrachten.

Opdracht A: Kwaliteit, Landschap van Stand;
Opdracht B: Betrokken en duurzaam beheer;
Opdracht C: Ontmoeting tussen stad en land;
Opdracht D: Het A-merk Midden-Delfland@2025.

Ad A Kwaliteit, Landschap van Stand

Versterking van de ruimtelijke kwaliteit is van belang voor de toekomst van Midden-Delfland. Bij nieuwe ontwikkelingen staat borging van kwaliteit voorop. Centraal staan ook het draagvlak bij 2,3

miljoen stedelingen en de ruimtelijke bescherming. Deze opgave voeren we uit met de partners aan de Landschapstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland.

Actiepunten opgave A:

- Voldoende menskracht en middelen voor de uitvoering van projecten.
- Een regionaal kwaliteitskader voor onafhankelijke advisering door de Polderarchitect;
- Inzet op aanvalsplan Grutto door het Weidevogelpact;
- Vergroting biodiversiteit;
- Afronding sanering verspreid liggend glas;
- Een goede ruimtelijke inpassing en benutting van koppelkansen bij de spoorwegverbreding;
- CO2 vastleggen door onder meer de inzet op water vasthouden.
- Met de provincie zal nauw worden samengewerkt bij de totstandkoming van het Provinciaal Programma landelijk gebied wat de rijksoverheid verlangd in het kader van de doelstellingen van het NPLG. Uitgangspunt zijn de resultaten die de gemeente met LTO en natuurorganisaties op dit vlak al heeft bereikt (zie B).

Ad B Betrokken en duurzaam beheer

Centraal staat de betrokkenheid van ondernemers, agrarisch en niet-agrarisch, en gebruikers.

Actiepunten opgave B:

- Voldoende beheerbudget als basis voor de kwaliteit van de groengebieden.
- Betrokkenheid van lokale partijen bij de uitvoering van het beheer en onderhoud;
- Verder uitvoering geven aan het project Grondinstrument IODS;
- Uitvoering geven aan het Meerjarenprogramma IODS Groen Ondernemen;
- Versterken van korte ketens tussen Midden-Delfland en de omliggende steden;
- Permanente aandacht voor versterken van de biodiversiteit;
- Realisatie van een zuivelfabriek.

Ad C Ontmoeting tussen stad en land

Centraal in deze opgave staat de doelstelling tot betere recreatieve ontwikkeling en ontsluiting van het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland voor 2,3 miljoen inwoners.

Actiepunten opgave C:

- Meewerken aan de ontwikkeling van een recreatieperspectief voor het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland.
- Versterking van stad-land relaties;
- Versterking van de Erfgoedlijn Delflandse Trekvaarten;
- Verduurzaming van waterrecreatie;
- Verkoop van lokale producten en korte ketens.

Ad D Het A-merk Midden-Delfland®2025

Centraal bij deze opgave is eenduidige gebiedsmarketing richting 2,3 miljoen regiobewoners.

Actiepunten opgave D:

- Verbetering van de bekendheid van het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland;
- Samen met agrariërs, groene gebiedsorganisaties, voedselproducenten, horeca en recreatieondernemers verdere invulling geven aan de gebieds- en productmarketing;
- Aanleg van een recreatieve verbinding in het gebied tussen het centrum van Maassluis en het buitengebied rond Maasland;
- Poortontwikkeling op de grens van het stedelijk- en het landelijk gebied;
- Versterking ruimtelijke kwaliteit historisch lint Oostgaag-Westgaag.

Instrumenten

- Gebiedsvisie Midden-Delfland®2025
- Landschapontwikkelingsperspectief Midden-Delfland® 2025 (gemeentelijke structuurvisie voor het buitengebied)
- Omgevingsvisie 1.0
- Visie *Behoud door ontwikkeling* (Vitale Dorpen)
- Bestemmingsplannen, in het bijzonder buitengebied Gras en Glas
- IODS (Integrale Ontwikkeling Delft-Schipluiden), met als instrumenten:
 - o Plan van aanpak Saneren verspreid liggend glas;
 - o Plan van aanpak Duurzaam boer blijven in Midden-Delfland;
 - o Evaluatie en uitvoeringsvoorstel Grondinstrument december 2015;

- Aanwijzing Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland op basis van Wet natuurbescherming/Omgevingswet
- Visie en uitvoeringsprogramma Landschapstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland 2019
- Lidmaatschap Cittaslow en realisatie Sustainable Development Goals VN (Global Goals), inclusief kennisuitwisseling binnen landelijk en internationaal netwerk Cittaslow
- Coöperatie Coöperatief beheer groengebieden Midden-Delfland U.A.
- Stichting Groenfonds Midden-Delfland
- Stichting Landschapsfonds Hof van Delfland

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

De Stichting Groenfonds Midden-Delfland ondersteunt de agrarische sector door te werken aan:

- Instandhouding van het open agrarisch cultuurlandschap
- Verbetering van de relatie stad en platteland.

Bij de Coöperatie Coöperatief beheer groengebieden Midden-Delfland U.A. (CBG) werken overheden samen bij het beheer van groengebieden in het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland. Staatsbosbeheer is de uitvoeringsorganisatie.

De Stichting Landschapsfonds Hof van Delfland ondersteunt het behoud, versterking en verdere ontwikkelingen van het landschap door financiële doorsluiting van subsidies.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Midden-Delfland en Vitale Dorpen	1.247.502	1.166.613	1.006.550	1.009.642	1.012.942	1.015.642
Toerisme en recreatie	142.481	119.487	144.859	147.059	149.359	151.259
Baten:						
Midden-Delfland en Vitale Dorpen	898.909	722.911	592.713	593.052	557.409	557.709
Toerisme en recreatie	0	0	0	0	0	0

Wijzigingen budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Midden-Delfland en Vitale Dorpen (€ -160.063)

De afname van de lasten op dit taakveld is met name het gevolg van hogere projectsubsidies in 2022 (€ -72.000, zie ook baten). Daarnaast is mede vanwege in 2021 doorgeschoven budgetten naar 2022 een hoger budget opgenomen voor uitvoering van het infrastructuurproject 'Verbreding A4' (€ -45.000). Het restant betreft een verschuiving van werkgeverslasten (€ -45.049).

Toerisme en recreatie (€ 25.372)

De toename is voornamelijk te verklaren door een verschuiving van werkgeverslasten (€ 23.196).

Baten

Midden-Delfland en Vitale Dorpen (€ -130.198)

Afname van de baten worden hoofdzakelijk veroorzaakt door de hogere projectsubsidies in 2022 van € 72.000 (zie ook lasten) een lagere raming van werkgeverslasten ten laste van het IODS-budget (€ -43.448) en een in 2022 ontvangen vergoeding van het Landschapsfonds voor verrichte werkzaamheden door de Gemeente Midden-Delfland (€ 15.000).

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Totaal lasten	45.000	0	0	0	0	0
Totaal baten	78.750	45.000	0	0	0	0

Wijzigingen reserves 2023 ten opzichte van 2022

Baten € -45.000

Uit de Algemene Reserve wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

- Doorschuifbudget openbaar groen en recreatie € 45.000

Programma 2 : Bestuur en veiligheid

Beleidsveld bestuurlijke organisatie

Beleidsdoel

Het hebben van een herkenbaar en toegankelijk bestuur, dat aanspreekbaar is op een hoge kwaliteit van dienstverlening aan onze inwoners.

Wat willen we bereiken?

We hebben goed contact met de samenleving.

De raad heeft hierin een belangrijke rol. De raad is de vertegenwoordiging van onze samenleving. Maandelijks bespreekt het college met de raad de kaders.

Direct door inwoners en ondernemers zijn we, de collegeleden, ook aanspreekbaar. Dit loopt bij voorkeur via de portefeuilles. Wij luisteren naar de belangen die onder de aandacht gebracht worden vanuit de samenleving en reageren daar adequaat op.

Ons doel hierbij is dat er effectieve aandacht is voor het behoud en de versterking van de identiteit van de gemeente Midden-Delfland, haar dorpen en gemeenschappen.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Kenmerkende elementen die voortvloeien uit Cittaslow zijn kwaliteit, sociale cohesie, duurzaamheid, cultuurhistorie, gastvrijheid en ondernemerschap. Deze elementen passen bij onze identiteit. Deze onderwerpen beïnvloeden in belangrijke mate de keuzes binnen de andere beleidsvelden van deze programmabegroting.

De lokale samenleving vormt de identiteit van gemeenschappen. Het authentieke veenweidelandschap bepaalt de identiteit van de gemeente Midden-Delfland. Behouden en versterken van de kwaliteit van het landschap is onze belangrijke taak.

De identiteit van de dorpen is zeer waardevol. We behouden het goede, zoals het sociale klimaat en de cultuurhistorie.

'Wij streven naar vitale dorpen met een menselijk gezicht, dorpen waarin de bewoners centraal staan en zij samen een dynamische en betrokken gastvrije gemeenschap vormen die levenskracht uitstraalt, dorpen waarin ondernemers een belangrijke plek innemen.'

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

We zijn een aansprekende en aanspreekbare gemeente.

Concrete doelen/acties voor 2023

Dit doen we door aanspreekbaar te zijn:

- Vertegenwoordiging van de samenleving door de raad.
- We zijn zichtbaar en aanspreekbaar voor de inwoners in de gemeente
- Mogelijkheid om afspraken te maken

Dit doen we door duidelijk te zijn:

- We stellen op basis van het coalitieakkoord een collegeprogramma vast en werken hieraan;
- Dit college zal ervoor zorgen de hernieuwde visie Midden-Delfland® 2025-2050 is vastgesteld.

Specifiek inhoudelijke doelen voor de uitvoering van dit programma zijn opgenomen in de beleidsprogramma's van deze begroting. Rode draad hierbij vanuit de bestuurlijke organisatie is de aanpak van maatschappelijke vraagstukken vanuit het belang van de inwoners in een regionale context. De komende periode is de inzet gericht op het versterken van onze regionale positie. Hierbij moet de regionale samenwerking een meerwaarde opleveren voor de aanpak van maatschappelijke doelen en lokale opgaven.

Instrumenten

- Inspraakverordening
- Klachtenverordening
- Reglement van orde voor de raadsvergaderingen (spreekrecht)
- Verordening op de commissies (spreekrecht)
- Beleidskader communicatie
- Nota burgerparticipatie
- Social Media
- Interbestuurlijk Programma (www.overheidvannu.nl)
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- Fonds GGU
- Verbonden partijen (paragraaf 3.2) en informele regionale afspraken (o.a. Gebiedstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland, Bestuurlijke Tafel Wonen Haaglanden)

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

De Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) werkt met de 23 deelnemende gemeenten aan het versterken van de bereikbaarheid en het economisch vestigingsklimaat van de regio Rotterdam Den Haag. Naast deze formele taken vervult de MRDH ook een netwerkfunctie, zoals bij de Regionale Energiestrategie (RES) en advisering provincie bij ruimtelijke procedures werklocaties.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Bestuursorganen	431.840	550.039	562.948	546.276	550.719	557.293
Burgerzaken	757.237	788.936	737.538	851.204	857.914	879.887
Raad en raadscommissies	286.584	328.488	328.150	329.928	331.828	333.428
Bestuursondersteuning raad	221.169	203.855	225.170	242.756	260.756	278.556
Bestuurlijke samenwerking	122.383	133.017	117.950	120.501	123.176	125.476
Baten:						
Bestuursorganen	149.675	19.400	19.400	19.400	19.400	19.400
Burgerzaken	259.834	223.929	200.225	375.090	395.023	431.536
Raad en raadscommissies						
Bestuursondersteuning raad						
Bestuurlijke samenwerking	27.501					

Wijzigingen budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Burgerzaken (€ -51.398)

De afname op dit taakveld betreft voornamelijk de volgende twee punten. Ten eerste de bijraming in 2022 vanuit het Rijk als compensatie voor gemaakte kosten vanwege de gemeenteraadsverkiezingen (€ -25.000), ten tweede een verschuiving van werkgeverslasten (€ -21.760). Het restant is een optelsom van meerdere posten.

Beleidsveld openbare orde en veiligheid

Beleidsdoel

Dat de gemeente Midden-Delfland een veilige gemeente is om in te wonen, werken en recreëren.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Dat inwoners, ondernemers en bezoekers zich veilig voelen in Midden-Delfland. Als er een incident, ramp of crisis is of deze zich dreigt voor te doen, merken inwoners dat de gemeente dit adequaat oppakt.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Een goede en veilige leefomgeving is een basisvoorwaarde bij de beleving van de kwaliteit van leven in een gemeente. Cittaslow besteedt bij de fysieke leefomgeving aandacht aan herstel en herbesteding van vervallen locaties en leegstaande panden. De aandacht voor de fysieke leefomgeving draagt bij aan de leefbaarheid en veiligheid in een gemeente.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

We zetten in op het continueren van ons veiligheidsniveau. We zetten lopende activiteiten voort. De meeste aandacht gaat uit naar de veiligheidsaspecten die we noemen in het geldende actieprogramma veiligheid. Het operationele doel staat eveneens in dit actieprogramma.

Concrete doelen/acties

De regionale en lokale prioriteiten worden samengevoegd en uitgewerkt in het Integraal Veiligheidsbeleid Midden-Delfland 2022-2025 (IVB) dat door de raad wordt vastgesteld. Dit IVB geeft algemene beleidskaders aan. Het laat zien welke speerpunten, doelen en aanpak zijn gekozen voor de periode tot en met 2025. Het is gebruikelijk dat het plan elke vier jaar herzien wordt. Dit jaar zal het plan dan ook herzien gaan worden en worden de prioriteiten bepaald voor de opvolgende periode. Hierbij worden de (veiligheids) partners, zoals de politie, betrokken. Aan dit plan zit een tweejaarlijks uitvoeringsprogramma verbonden.

Als er een incident, ramp of crisis is of deze zich dreigt voor te doen, pakken we dit adequaat op.

Instrumenten

- IVB
- Uitvoeringsprogramma
- Algemene Plaatselijke Verordening Midden-Delfland (en bijzondere wetten)
- Evenementenbeleid
- Horecabeleid
- Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Haaglanden
- Regionaal Crisisplan Haaglanden
- Onze handhaver
- Veiligheidshuis- en kamer
- Het RIEC en Bibob (van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur)
- Bemiddeling & Mediation

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

De Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) is ontstaan op basis van de Wet veiligheidsregio's die gemeenten verplicht een gemeenschappelijke regeling aan te gaan voor het organiseren van de samenwerking op het gebied van brandweerbijstand, rampenbestrijding en crisisbeheersing en geneeskundige hulpverlening.

De integrale aanpak van gebied gebonden overlast gevende thema's ontwikkelen we in samenwerking met politie, zorg en het Veiligheidshuis Haaglanden.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Brandweer en rampenbestrijding	1.097.310	1.273.171	1.320.149	1.320.850	1.321.650	1.322.250
Overige openbare orde	603.311	387.297	549.783	552.264	555.764	558.564
Baten:						
Brandweer en rampenbestrijding	20.170	74.184	0	0	0	0
Overige openbare orde	37.889	21.338	21.700	22.200	22.800	23.300

Wijzigingen budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Brandweer en rampenbestrijding (€ 46.978)

De toename van de lasten op dit taakveld is het gevolg van de hogere bijdrage aan de 'Veiligheidsregio Haaglanden' vanaf 2023 (€ 55.000) boven op de reeds hogere raming (€ 11.471). Hiernaast is een hoger budget voor rampenbestrijding en crisisbeheersing opgenomen (€ 15.000). De subsidie kosten (en baten) 'Corona toegangsbewijzen' in 2022 zorgt voor een afname ten opzichte van 2023 (€ -74.184) Het restant is het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 39.512).

Overige openbare orde (€ 162.486)

De toename van de lasten op dit taakveld is voornamelijk het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 139.720). Daarnaast is budget opgenomen voor het opslaan van zaken na woningontuiming en wegsleep- en opslagkosten van verwaarloosde voertuigen (€ 15.000). Het restant betreft voornamelijk een toename van de overige kosten (€ 6.000).

Baten

Brandweer en rampenbestrijding (€ -74.184)

De afname van de lasten (en baten) op dit taakveld is het gevolg van de bijdrage 'Corona toegangsbewijzen' in 2022 (€ 74.184).

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Totaal lasten	12.381	0	0	0	0	0
Totaal baten	30.828	12.381	0	0	0	0

Beleidsveld beheer openbare ruimte

Beleidsdoel

Het leveren van een kwalitatieve bijdrage aan de aanleg, de verbetering en de instandhouding van de boven- en ondergrondse infrastructuur, de leefbaarheid van de woonomgeving en de natuur-ontwikkeling.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Binnen de kaders van wat financieel mogelijk is handhaven van een onderhoudsniveau van de openbare ruimte waarbij inwoners zich prettig voelen.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

De inrichting van de openbare ruimte draagt bij aan de beleving van de kwaliteit van de dorpen en het landschap. Cittaslow ondersteunt bewustwording van de inrichting van die ruimte, waarbij rekening wordt gehouden met de directe omgeving. Een historische omgeving vraagt om een ander bestratingmateriaal en om andere inrichtingselementen dan een nieuwbouwwijk. In het open veenweidegebied wordt rekening gehouden met zichtlijnen en het voorkomen van lichtvervuiling door bijvoorbeeld groene ledverlichting toe te passen. Aandacht voor duurzaamheid door bijvoorbeeld het gebruik van milieuvriendelijke materialen, hergebruik van bestratingmateriaal en relingen van riolering is bij de inrichting van de openbare ruimte een belangrijk aspect. Ook wordt er bij vervanging van voertuigen voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte zoveel mogelijk ingezet op elektrische voertuigen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Wegen

Concrete doelen/acties voor 2023

- De kwaliteit van wegen verhogen door een extra structurele financiële impuls op basis van het nieuwe wegenbeheerplan;
- De wegen binnen enkele jaren op een hoger kwaliteitsniveau te brengen en te houden.
- Klimaat adaptief inrichten van wegen bij nieuwbouw en reconstructies;
- Benutten van meekoppelkansen bij infrastructurele projecten van andere overheden zoals de N468 of de N223;
- Intensiveren afstemming en samenwerking met het Hoogheemraadschap van Delfland voor wegen op kades;
- Intensiveren integrale aanpak wegen en nutsvoorzieningen;
- Optimaliseren wegen en onkruidbestrijding in afstemming met groenbeheer;
- Beheer wegmeubilair, markering en bebording conform het nieuwe beheerplan;
- Opschoonactie bebording en wegmeubilair (sanering);
- Opstellen onderhoudsplan halfverharding.

Instrumenten

- Wegenbeheerplan 2023-2027
- Gladheidsbestrijdingsplan
- Wegenlegger
- Beheerplan borden 2023-2027 (inclusief wegmeubilair en markering)

Civiele kunstwerken

Concrete doelen/acties voor 2023

- Vaststellen beheerplannen kades, damwanden en beschoeiingen met financiële vertaling in de begroting;
- Actualiseren beheerplan bruggen;
- Starten met opstellen beheerplan stuwen.

Instrumenten

- Beheerplan bruggen 2015-2019 (verlengd tot 2024)

Openbare verlichting

Concrete doelen/acties voor 2023

- Vervangen van afgeschreven armaturen en verbeteren van de lichttechnische kwaliteit
- Gebruik maken van dimmers, Telemangement units en (groene) ledverlichting
- Verlichten van achterpaden (sociale veiligheid)
- Actualiseren Keuzenotitie openbare verlichting

Instrumenten

- Keuzenotitie openbare verlichting 2015-2020 (verlengd tot 2024)

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Wegen, kunstwerken en openbare verlichting	2.183.289	2.874.118	3.030.683	3.383.983	3.517.900	3.586.897
Binnenhavens en waterwegen	140.516	319.516	473.244	503.328	540.361	569.695
Vijvers en sloten	163.866	88.816				
Baten:						
Wegen, kunstwerken en openbare verlichting	142.866	75.528	75.152	77.000	148.600	80.400
Binnenhavens en waterwegen	2.958	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Vijvers en sloten						

Wijzigingen budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Wegen, kunstwerken en openbare verlichting (€ 156.565)

De toename voor dit taakveld heeft meerdere redenen, met name hogere kapitaallasten (€ 246.544) en in mindere mate het onderhoudsbudget (€ 49.108). In 2022 is vanuit de reserve grexten dekking gevonden voor uitvoeringswerkzaamheden aan de Bouwmare (€ -100.000). Verder is het bedrag voor het inlopen van achterstanden MJOP's in 2022 hoger geweest dan in 2023 (€ -100.000). Vanwege bij de jaarrekening doorgeschoven budgetten van 2021 naar 2022, betreft belijning en markering (€ -30.000) en onderhoud asfaltverhardingen (€ -107.503). Het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 202.130) geeft een verklaring voor het restant.

Binnenhavens en waterwegen (€ 153.728)

De stijging ontstaat voornamelijk vanwege een stijging van de kapitaallasten (€ 161.618) en een verschuiving van werkgeverslasten (€ -12.610).

Vijvers en sloten (€ -88.816)

Deze afname vanwege een omzetting in 2022: conform IV3 dit taakveld "Waterkering, afwatering en landaanwinning" hernoemd naar "Vijvers en sloten" en tegelijk de begrote bedragen met overlap van, omgezet naar "Binnenhavens en waterwegen".

Overzicht investeringen begroting 2022-2025					Maatsch./Ec. nut.
Omschrijving investering:	2023	2024	2025	2026	
Reconstructie wegen Woudselaan & Lookwatering Den Hoorn	30.000	262.500			M
Reconstructie kruispunt Oude Veiling (2004)	59.621				M
Reconstructie Veenakkerweg (2016)	34.723				M
Reconstructie Burg. v.d. Lelijkade	211.325				M
Reconstructie Kluisgade	90.211				M
Reconstructie en dijkverzwaring Hoornsekade	670.000				M
Reconstructie Maassluisseweg	380.000				M
Vervangen brug S019 Zouteveenseweg		277.100			M
Vervangen Sionsbrug DH021	352.700				M
Renoveren Hodenpijlbrug S028 behoud gem. monument		182.300			M
Vervangen Schout-Jansheulbrug (S027)	510.000				M
Vervangen brug Zuidkade-Zouteveenseweg (S022)	192.100				M
Vervangen brug S020 Zouteveenseweg		202.300			M
Vervangen brug S021 Zouteveenseweg		267.700			M
Vervangen brug Hoornseweg DH003	300.000	1.521.800			M
Reconstructie en verb. fietspad Rotterdamseweg	450.000				M
Reconstructie Slot de Houvelaan	195.000				M
Opwaarderen fietspad en asfalteren Westgaag	550.000				M
Reconstr. deel Westlander, Schouw, Aak en Praam	970.000				M
Reconstructie Maassluisseweg 2021	400.000				M
Voetpad van 's-Herenstr. naar Annie M.G Schmidpl.	36.000				M
Aanleg parkeerverharding Reynebolt Maeslandstraat 2022	280.000				M
Parkeerplaats Tiendweg 2022	151.000				M
Parkeerplaats Tiendweg 2022	200.000				M
Bovenkruier 2022					M

Woudselaan 2024		350.000			M
Vervangen lichtmasten 2023	178.500				M
Vervangen lichtmasten 2025				185.500	M
Vervangen Lichtmasten en armaturen 2024		182.000			M
Vervangen lichtmasten en armaturen 2025			185.500		M
Verv. brug DH019 Woudseweg thv Lookwatering 2025			241.740		M
Verv. brug DH010 Noordelijke brug Looksingel 2025			93.024		M
Verv. brug DH009 Zuidelijke brug Looksingel 2025			103.224		M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2023	350.000				M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2024		350.000			M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2025			350.000		M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2026				350.000	M
Vervanging duiker Baanderheer M030 (2021)		160.000			M
Totaal:	6.591.180	3.755.700	973.488	535.500	

Algemeen

Bij de begroting 2023 is uitgegaan van de werkelijke woningaantallen in 2022 met de bijgestelde prognose voor de jaren daarna.

Wat gaan we daarvoor doen?

Groen

Concrete doelen/acties voor 2023

- Ondersteunen van bewonersinitiatieven voor vergroening van de wijken;
- Klimaat adaptieve inrichting met meer groen;
- Uitvoeren van ecologisch plus groenbeheer met eigen groendienst;
- Uitbreiden ecologisch bermbeheer;
- Realiseren van het groenplan voor de door Delfland gereconstrueerde kades langs de Dorpsstraat en de Vlaardingsekade in het dorp Schipluiden;
- Kwaliteitsimpuls groen Harnaschpolder;
- Vaststellen geactualiseerd groenbeleidsplan;
- Optimaliseren afstemming groenbeheer en onkruidbestrijding op verharding en vegen.

Instrumenten

- Groenbeleidsplan Midden-Delfland

Begraafplaatsen

Concrete doelen/acties voor 2023

- Actualiseren beheers verordening gemeentelijke begraafplaatsen;
- Starten met opstellen beheerplan begraafplaatsen.

Instrumenten

- Beheers verordening gemeentelijke begraafplaatsen 2009

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Openbaar groen	1.149.501	1.173.358	1.226.075	1.241.394	1.254.055	1.264.286
Begraafplaatsen	175.978	214.855	244.094	242.878	244.143	243.720
Baten:						
Openbaar groen	98.082	42.040	20.126	20.200	20.300	20.400
Begraafplaatsen	133.129	141.892	144.304	147.800	151.500	154.500

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Openbaar groen (€ 52.717)

De toename is een totaal van meerdere mutaties op groenonderhoud (€ 27.185) voor de dorpskernen, een verschuiving van werkgeverslasten (€ -8.050), toename van kapitaallasten (€ 19.866) en de verdeling tractie (€ 10.283).

Begraafplaatsen (€ 29.239)

De toename komt voornamelijk door een verschuiving van werkgeverslasten (€ 31.240).

Overzicht investeringen begroting 2022-2025					Maatsch./Ec. nut.
Omschrijving investering:	2023	2024	2025	2026	
Herinrichting openbaar groen 2023	50.000				M
Herinrichting openbaar groen 2024		50.000			M
Herinrichting openbaar groen 2025			50.000		M
Herinrichting openbaar groen 2026				50.000	M
Totaal:	50.000	50.000	50.000	50.000	

Wat gaan we daarvoor doen?

Speelplaatsen

Concrete doelen/acties voor 2023

- Meer aandacht voor natuurlijk spelen en spelen in het groen bij herinrichting van speelplaatsen;
- Vergroenen van verharde (grijze) speelplaatsen;
- Bij speelplaatsen die weinig gebruikt worden niet opnieuw speeltoestellen plaatsen, maar wel de speelruimte behouden en speelaanleidingen toevoegen;
- Actualiseren Nota spelen.

Instrumenten

- Nota spelen

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Speelvoorzieningen	165.527	197.011	116.264	117.567	118.418	119.312
Baten:						
Speelvoorzieningen	111	0	0	0	0	0

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Speelvoorzieningen (€ -80.747)

De afname op dit taakveld komt met name door lagere kapitaallasten (€ -44.625) en een verschuiving van werkgeverslasten (€ -38.245).

Overzicht investeringen begroting 2022-2025					Maatsch./Ec. nut.
Omschrijving investering:	2023	2024	2025	2026	
Speelvoorzieningen 2023	110.000				M
Speelvoorzieningen 2024		110.000			M
Speelvoorzieningen 2025			130.000		M
Speelvoorzieningen 2026				100.000	M
Totaal:	110.000	110.000	130.000	100.000	

Beleidsveld verkeer

Beleidsdoel

Het hoofddoel van het verkeersbeleid blijft het terugdringen van de overlast van het gemotoriseerde verkeer in de dorpen. Dit doen we via drie routes:

- het actief ontmoedigen van het gebruik van de wegen in Midden-Delfland voor doorgaand verkeer;
- het verbeteren van de alternatieve vervoersmogelijkheden, zoals openbaar vervoer, fiets en wandelen;
- verduurzamen van het wagenpark door het aanleggen en faciliteren van oplaadpunten voor elektrische voertuigen.

Verder blijft het verkeersbeleid van de gemeente erop gericht om:

- de veiligheid voor alle verkeersdeelnemers te verbeteren, met een extra prioriteit voor schoolroutes;
- de recreatiemogelijkheden in Midden-Delfland te vergroten door het verbeteren van fiets- en wandelverbindingen.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

De afwikkeling van het verkeer op een zodanige wijze organiseren dat voor de inwoners beperkte overlast wordt veroorzaakt.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Het stimuleren van alternatieve vervoersmethoden vloeit voort uit de uitgangspunten van Cittaslow. Binnen de dorpen wordt rekening gehouden met veilige routes voor fietsers en voetgangers. Fietsroutes zijn beschikbaar voor recreatie en woon-werkverkeer. Binnen de MRDH is een actieve inzet om voor fietsverkeer metropolitane fietsroutes te creëren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Concrete doelen/acties voor 2023

- In stand houden openbaar vervoer in Midden-Delfland;
- Belang van onze gemeente inbrengen in infrastructurele projecten van het rijk en de provincie;
- Verbeteren van de parkeersituatie en verkeercirculatie in het centrum van Den Hoorn;
- Terugdringen van doorgaand verkeer door de dorpen;
- Mobiliseren van bedrijven tot duurzame mobiliteit;
- Opstellen visie verkeersveiligheid.

Instrumenten

- Verkeersplan Den Hoorn 2016
- Nota parkeernormen 2022
- Routestructuurplan (Recreatieschap Midden-Delfland)
- Structuurschets Harnaschpolder e.o. 2002
- Visie laadinfrastructuur (nieuw)
- Bestuurlijke overeenkomst IODS
- Uitvoeringsagenda Bereikbaarheid MRDH 2016-2025
- Regionaal Investeringsprogramma
- Regionale aanbesteding laadinfrastructuur
- Strategisch Plan Verkeersveiligheid
- Nationale Fietsagenda
- Klimaatplan 2021 – 2030
- Nationale Agenda Laadinfrastructuur

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Verkeer	382.167	289.169	345.663	343.939	346.807	348.842
Parkeren	29.370	12.291	13.678	14.050	14.282	14.464
Baten:						
Verkeer	105.523	86.238	30.871	31.600	32.400	33.100
Parkeren	4.982	10.771	10.859	11.000	11.100	11.200

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Verkeer (€ 56.494)

De toename van de lasten is het gevolg van een verschuiving werkgeverslasten (€ 54.535).

Baten

Verkeer (€ -55.367)

De afname van de baten op dit taakveld wordt met name veroorzaakt door een vanuit 2021 naar 2022 doorgeschoven incidenteel ontvangen bedrag van de MRDH voor aanpassingen aan de Lotsweg (€ 56.000).

Beleidsveld milieu

Beleidsdoel

Het versterken en behouden van een duurzame, veilige, gezonde en aangename leefomgeving voor inwoners en bezoekers gebaseerd op de uitvoering van de Wet milieubeheer, de waarden van Cittaslow en de *Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties (Global Goals)*.

Wat willen we bereiken?

Het realiseren en in stand houden van een veilige, gezonde en aangename leefomgeving en bijdragen aan een duurzaam Midden-Delfland, vanuit een duurzame ontwikkeling. Een duurzame ontwikkeling van de fysieke leefomgeving is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van huidige generaties zonder daarmee de mogelijkheden voor de toekomstige generaties in gevaar te brengen ook in hun behoeften te voorzien (*VN-commissie Brundtland, 1987*).

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Duurzaamheid is één van de basisprincipes van Cittaslow. Hierbij gaat het om de regelgeving op deze terreinen en zorgen voor bewustwording, zodat inwoners en bedrijven meer maatregelen treffen dan wettelijk moet. Hierdoor zijn inwoners en bezoekers zich meer bewust dat zij zich bevinden in een groen landschap van hoge kwaliteit.

Maatregelen om minder energie te gebruiken en meer duurzame energiebronnen te gebruiken sluiten nauw aan bij Cittaslow. Uitvoering van het Duurzaamheidsprogramma fysiek Domein Midden-Delfland 2020-2023 zorgt dat de gemeenschap van Midden-Delfland nog duurzamer wordt. Bijvoorbeeld de onderdelen die betrekking hebben op klimaatadaptatie en klimaatmitigatie. Voor klimaatadaptatie (aanpassen aan klimaatverandering) wordt vanuit het nationale Deltaprogramma gewerkt aan een klimaatbestendig Midden-Delfland, denk aan maatregelen met betrekking tot droogte, hitte en wateroverlast voor de diverse gebieden in Midden-Delfland. Daarnaast staan in het duurzaamheidsprogramma ook maatregelen met betrekking tot klimaatmitigatie (verminderen emissies broeikasgassen). De vastgestelde Energievisie vormt hiervoor een kader voor maatregelen. Met deze maatregelen ondersteunen en stimuleren wij het verminderen van energiegebruik bij inwoners en de verdere energietransitie van fossiele brandstoffen naar duurzaam opgewekte energie. Andere onderdelen komen terug bij de desbetreffende beleidsterreinen, zoals het beheer van de openbare ruimte en Duurzaam Boer Blijven. Doelstelling daarbij is dat Midden-Delfland in 2050 CO₂ neutraal is.

Afvalbeleid is een ander onderdeel dat binnen dit beleidsveld en Cittaslow belangrijk is. Cittaslow roept op tot voorkomen van verspilling, preventie op het ontstaan van afval en bij het ontstaan van afval zoveel mogelijk gescheiden verwerken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

De Wet milieubeheer wordt voor een groot deel geïntegreerd in de Omgevingswet. De gemeentelijke verplichtingen (en daarmee onze doelen) zijn uitgewerkt in operationele plannen en kaarten die gebaseerd op de regelgeving van de Wet milieubeheer. Op basis van die plannen en kaarten zijn per beleidsveld operationele doelen vastgesteld en kosten inzichtelijk gemaakt. De bestaande plannen en kaarten hebben betrekking op de volgende milieu gerelateerde thema's:

- Riolering
- Afval en circulaire economie
- Handhaving, toezicht en vergunningverlening
- Bodem
- Water
- Geluid (Geluidsactieplan/Geluidskaat) en stiltebeleid
- Luchtkwaliteit
- Externe Veiligheid
- Klimaat, energie en warmte
- Groen en natuur

Concrete doelen/acties voor 2023

Handhaving en vergunningverlening

Met omgevingsplannen stelt de gemeenteraad vast waar welk type bedrijfsactiviteit plaats mag vinden. Vervolgens worden de individuele benodigde bedrijfsactiviteiten getoetst aan het omgevingsplan. De milieubelastende activiteiten worden door de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) getoetst aan en gecontroleerd op de voorschriften van de Wet milieubeheer, de Omgevingswet met de daarbij behorende Algemene Maatregelen van Bestuur en andere milieuregelgeving. De ODH doet dit op basis van een jaarlijks door het college vast te stellen uitvoeringsplan, waarin de wettelijke verplichtingen concreet in activiteiten zijn uitgewerkt. De jaarlijkse bijdrage aan de ODH wordt bepaald op grond van voorcalculatie. Daarbij wordt gebruik gemaakt van historische data aangevuld met te verwachten wijzigingen. Daadwerkelijke afrekening van de kosten van de ODH vindt plaats op basis van werkelijke gepleegde inzet (output financiering).

Bodem

Met het vaststellen van de bodemfunctiekaart is gekozen voor het stand-still-beginsel. Dit houdt in dat de bodem in Midden-Delfland niet vuiler mag worden. De bodemfunctiekaart maakt de gewenste bodemkwaliteit inzichtelijk. Voor de Harnaschpolder is een aparte bodemkwaliteitskaart vastgesteld.

Uitgangspunt van het Rijk is dat per 2023 een deel van de huidige bodemtaken van de provincie worden overgedragen aan gemeenten. De ODH moet dan formeel belast worden met deze taken. Op nationaal niveau vindt nog een discussie plaats over de vergoeding van deze voor gemeenten nieuwe taak. In de (meerjaren)begroting is hiervoor nog geen raming opgenomen daar kosten van de werkzaamheden door de ODH en vergoeding beide nog onbekend zijn.

Op dit moment wordt door het ministerie, het IPO en de VNG gewerkt aan meerjarige afspraken over financiering voor de periode 2023-2030.

Geluid

Uitgangspunten:

- Voldoen aan de wettelijke verplichtingen voor omgevingslawaaai en geluid belaste bedrijven
- Ondersteunen van het provinciale beleid voor stiltegebieden en hier rekening mee houden in de vergunningverlening
- Geen nieuwe overlast gevende activiteiten zoals helikoptervluchten en wegverkeerslawaaai

Europese richtlijn omgevingslawaaai (Actieplan Geluid)

Het Actieplan Geluid is een wettelijke verplichting van de Europese commissie. Het gemeentelijk actieplan bestaat uit een geluidskaat en een actieplan voor de aanpak van de knelpunten. Het is een verplichting die iedere vijf jaar terugkeert. Het huidige actieplan is vastgesteld in 2018. Nieuwe situaties toetsen wij aan de Wet geluidhinder en worden in de vorm van voorwaarden/maatregelen

volgens de wettelijke voorschriften opgenomen in de omgevingsvergunning. In 2023 starten wij met het opstellen van een nieuw actieplan geluid. Daarbij maken wij gebruik van de informatie uit een geluidskaat die in 2022 geactualiseerd wordt.

Luchtkwaliteit

Uitgangspunten:

In het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) monitoren wij jaarlijks of de luchtkwaliteit voldoet aan de wettelijke norm. Bij nieuwe planontwikkelingen nemen wij het aspect luchtkwaliteit mee. Wij ondersteunen regionale plannen die de luchtkwaliteit verbeteren.

Ook na de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt de luchtkwaliteit langs wegen gemonitord.

Externe Veiligheid

Uitgangspunten:

- Binnen de mogelijkheden, situaties voorkomen die kunnen leiden tot een verhoogd extern veiligheidsrisico.
- Risicovolle bedrijven en activiteiten weren uit woonomgeving en waar nodig verplaatsten.
- Voorbereid blijven op risico's.
- Structurele borging van externe veiligheid in beleid ruimtelijke ordening en milieu.
- Externe veiligheid als een van de thema's opnemen in de Omgevingsplannen.
- Vergroting van de bestuurlijke bewustwording voor de externe veiligheidsaspecten en - verantwoordelijkheden.
- Behoud en beheer van kennis, data, netwerk en samenwerking.

Klimaatbeleid

Klimaatadaptatie

Doelstelling daarbij is klimaatbestendigheid in 2050, door maatregelen die de gevolgen van wateroverlast (door extreme neerslag) en droogte (met kans op versnelde bodemdaling en funderingsschade) zoveel mogelijk beperken en hittestress tegengaan. Klimaatadaptatie (aanpassen aan klimaatverandering) en klimaatmitigatie (voorkomen klimaatverandering, bv RES) is opgenomen in het Duurzaamheidsprogramma fysiek domein Midden-Delfland 2020-2023. De fysieke maatregelen zijn locatie gebonden en verschillen hierbij voor de ruimtelijke gebieden landschap, glastuinbouw, bedrijfsterreinen en dorpen. De vele beleidsvelden die het raakt vragen aandacht, voldoende ambtelijke capaciteit en coördinatie voor implementatie.

Klimaatmitigatie

Maatregelen die het ontstaan van klimaatverandering beperken of voorkomen vallen binnen de nationale strategie van klimaatmitigatie. Voor het gemeentelijk beleid zijn dit in hoofdzaak energie en warmte.

In de RES, in 2021 opgeleverd, zijn nationale afspraken uit het Klimaatakkoord concreter gemaakt voor de regio in lijn met de eisen van de Handreiking van het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie. Binnen de MRDH is gekozen voor een haalbare aanpak, die past bij het landschap, de inwoners, de bedrijven en de intrinsieke regionale kwaliteiten.

In de in 2021 vastgestelde Transitievisie Warmte (TVW) is inzicht gecreëerd ten aanzien van de route naar een aardgasvrije gemeente. Bij het overbrengen en creëren van draagvlak voor de duurzame ambities en verplichtingen naar de inwoners, vervult het energieloket een belangrijke rol. Om de inhoudelijke functie van het energieloket te versterken werken we samen met een aantal regiogemeenten. Via JUVA is er een bijdrage aan Warmte Netwerk Westland om gasverbruik van tuinders te verminderen alsmede de bijdrage van Bedrijvenpark Harnaschpolder door zonnepanelen op daken met opwekking energie gelijk aan het verbruik van 6.000 huishouden. Kader bij de uitwerking van de RES, de TVW en het energieloket is het Duurzaamheidsprogramma fysiek domein Midden-Delfland 2020-2023.

Voor 2022 en verder zal de uitvoering van de TVW door groot deel in teken staan van het opstarten van lokale initiatieven (pilots), waarbij de gemeente een faciliterende rol heeft om (markt-)partijen bij elkaar te brengen.

Toezicht EPBDIII

Op 10 juli 2018 heeft de Europese Commissie de herziene Europese Energy Performance of Buildings Directive (EPBD III) vastgesteld.

De richtlijn is op 10 maart 2020 geïmplementeerd in de Nederlandse wet- en regelgeving.

Vanaf deze datum moet aan de regeling en eisen worden voldaan. Deze verplichting is opgenomen in het bouwbesluit waarvoor de gemeente bevoegd gezag is. Het gaat om keuringsverplichtingen die zijn opgenomen voor verwarmings- en airconditioningssystemen met een nominaal vermogen

van 70 kW. Gemeenten zijn bevoegd gezag voor toezicht en handhaving op de eisen die voortvloeien uit de EPBD.

Deze taak kan als plus taak ondergebracht worden bij de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH). Dat heeft gevolgen voor de jaarlijkse bijdrage aan de ODH. Op dit moment is nog geen uitsluitel of de taak wordt overgedragen aan de ODH.

Toezicht energie label C kantoren

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) voert per 1 januari 2023 de energielabel C-verplichting in voor kantoren. De verplichting geldt voor alle kantoren met een gebruiksoppervlakte (GBO) van minimaal 100 m² (inclusief nevenfuncties) en met een minimale kantooroppervlakte van 50% van de totale gebruiksoppervlakte van het gebouw (exclusief nevenfuncties). Dit geldt ook voor gemeentelijke vastgoed.

Deze verplichting is opgenomen in het bouwbesluit waarvoor de gemeente bevoegd gezag is. Uitgezonderd zijn monumentale kantoren, kantoren die binnen twee jaar gesloopt, getransformeerd of onteigend worden.

Deze taak kan als plus taak ondergebracht worden bij de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH). Dat heeft gevolgen voor de jaarlijkse bijdrage aan de ODH. Op dit moment is nog geen uitsluitel of de taak wordt overgedragen aan de ODH.

Water:

- In het kader van het afsprakenkader Emissie loze kas 2027 wordt samen met andere glastuinbouwgemeenten, waterschappen en de glastuinbouwsector gewerkt aan het voorkomen van emissies van bestrijdingsmiddelen en meststoffen vanuit de glastuinbouw naar het oppervlaktewater.
- Onder leiding van het Hoogheemraadschap van Delfland wordt samen met andere gemeenten gewerkt aan de maatregelen ten behoeve van de (chemische en ecologische) doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water in 2027. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de resultaat verplichte oppervlaktewaterlichamen (grote wateren zoals vaarten en kanalen) en inspanningsverplichte overige, kleinere wateren. Concreet moet bijvoorbeeld gedacht worden aan de maatregelen die voortkomen uit het Afsprakenkader Emissie loze Kas, BPL en Kringloopboeren.
- Daarnaast is in 2022 een kleinschalige pilot van een toezichtproject gestart specifiek gericht op indirecte lozingen van de glastuinbouw en daarmee verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater. In dit project werkt de Omgevingsdienst nauw samen met het Hoogheemraadschap om indirecte lozingen op te sporen. Doel van de pilot is het opdoen van kennis van de materie en vaststellen van mogelijkheden tot opsporing van indirecte lozingen. Bij positief resultaat zal de pilot in 2023 worden voortgezet. In dat geval zal het project grootschaliger opgezet worden dat naar verwachting resulteert in een extra bijdrage aan de ODH.
- Vanuit BPL wordt ook ingezet op terugdringen emissies van de glastuinbouw.

Groen/natuur

Ons natuurbeleid is verwoord in programma 1. Het groenbeleid is onderdeel van dit programma en verwoord bij het beleidsveld 'groen'. Daarnaast voeren we de volgende zaken uit:

- Waar mogelijk ecologisch beheer van wegkanten en oevers vanuit het gemeentelijk beheer en in samenwerking met de Coöperatie Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland u.a.
- Toetsen van omgevingsvergunningen aan de Wet natuurbescherming (per 1 januari 2023 Omgevingswet).

Overige concrete acties

- interne en externe communicatie over het milieu;
- waar mogelijk subsidie aanvragen ter ondersteuning van projecten;
- participatie in regionale projecten, zoals beperken emissie van meststoffen en bestrijdingsmiddelen naar het oppervlaktewater door de glastuinbouwsector te verminderen;
- actieve participatie bij het realiseren van nieuwe geothermielocaties in Midden-Delfland;
- actieve deelname aan WarmtelinQ (voorheen Leiding door het Midden).

Instrumenten

- Wet Milieubeheer
- Omgevingswet (inwerkingtreding 1 januari 2023)
- Regionaal bodembeleid Zuid-Holland (tot gedeeltelijke taakoverheveling naar gemeente)
- Omgevingsvisie 1.0
- Bodemkwaliteitskaart bedrijfsterrein Harnaspolder
- Bodemfunctiekaart gemeente Midden-Delfland
- Stiltebeleid Provincie Zuid-Holland
- Duurzaamheidsprogramma fysiek domein Midden-Delfland 2020-2023
- Regionale Energiestrategie MRDH (RES)
- Regionale energieloket
- Uitvoeringsplan Transitievisie Warmte
- Geurverordening Midden-Delfland 2009/geurhinderbeleid
- Gebiedsvisie *Midden-Delfland*[®]2025 en visie Behoud door Ontwikkeling (Vitale Dorpen in Midden-Delfland 2025)
- LOP Midden-Delfland[®]2025
- Lidmaatschap Cittaslow, inclusief Global Goals en kennisuitwisseling binnen landelijk netwerk
- Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)
- Coöperatie Coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland u.a.
- Omgevingsplan
- Regelgeving bruidsschat Omgevingswet

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Met de deelname aan Regionaal Reinigingsbedrijf Avalex wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de wettelijke verplichtingen op het gebied van afvalinzameling.

Het doel van de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) is het uitvoeren van de wettelijke milieutaken. Hierbij wordt voldaan aan landelijke kwaliteitscriteria, wordt gezorgd voor specialisatievorming op inhoud en wordt een bijdrage geleverd aan een constante en eenduidige taakuitvoering in de regio. Deelname aan deze gemeenschappelijke regeling is opgelegd vanuit de Wet milieubeheer.

De gemeente neemt deel aan de Coöperatie coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland U.A. Primaire doelstelling van deelname aan de coöperatieve vereniging is het creëren van een efficiënte en beleidsarme organisatie voor het beheer van recreatieve groengebieden

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Afvalinzameling en -verwerking	2.440.448	2.424.199	2.155.651	2.178.672	2.181.683	2.206.690
Riolering	1.621.446	1.434.208	1.586.988	1.626.923	1.678.585	1.713.581
Milieubeheer	933.853	1.056.326	878.890	895.839	909.397	923.367
Baten:						
Afvalinzameling en -verwerking	2.936.173	2.920.244	2.632.189	2.665.113	2.673.829	2.704.332
Riolering	1.916.238	1.773.102	1.887.283	1.964.735	1.988.656	2.039.391
Milieubeheer	28.224	0	0	0	0	0

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Afvalinzameling en verwerking (€ -268.548)

De inkomsten uit afvalrecycling maakt onderdeel uit van de dienstverleningsovereenkomst van Avalex. Hierdoor nemen enerzijds de lasten af, anderzijds geldt dit ook voor de baten waar deze post voorheen opgenomen was. (€ -68.654). In plaats van een onttrekking is een storting in de

voorziening begroot (€ -169.718) Het restant zit in de toename van de kapitaallasten (€ 8.500), lagere raming van de compensatie verenigingen ten opzichte van 2022 (€ -25.000), adviezen derden (€ -5.000) en verschuiving van werkgeverslasten (€ -6.634).

Riolering (€ 152.780)

De afname op dit taakveld zit voornamelijk in twee posten. Eén de onttrekking aan de voorziening rioolheffing is als baat opgenomen, waar dit in 2022 als negatieve last was opgenomen (€ 75.088) en ten tweede zijn de kapitaallasten (€ 74.920) toegenomen.

Het restant is verspreid over verschillende posten voor rioleringsonderhoud (€ 14.906) en een verschuiving van werkgeverslasten (€ -12.124).

Milieubeheer (€ -177.436)

De afname wordt met name veroorzaakt vanwege doorgeschoven budgetten uit 2021 naar 2022 (€ 64.997) en hoger budget (€ 97.674) in 2022 voor 'transitievisie warmte en energieloket'. Hiernaast is er een toename van de lasten als gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 10.719).

Baten

Afvalinzameling en verwerking (€ -288.055)

De gunstige ontwikkeling in de egaliseringsreserve afvalvoorziening biedt ons de mogelijkheid om de afvalstoffenheffing voor bewoners éénmalig met vier procent te verlagen. (€ -108.000) Hiernaast is de inkomst uit afvalrecycling in de dienstverleningsovereenkomst van Avalex opgenomen, waar dit eerder als baat opgenomen was (€ -188.500). De inkomst prognose vanuit afvalstoffenheffing valt lager uit (€ -92.098). Ter afsluiting is een storting in de voorziening begroot (€ 86.761).

Riolering (€ 114.181)

De toename vanwege het voorheen opnemen van de onttrekking aan de voorziening als negatieve last, waar deze nu als positieve baat is opgenomen (€ 97.600). Hiernaast hogere inkomsten uit rioolrechten (niet)woningen (€ 16.543).

Overzicht investeringen begroting 2022-2025					Maatsch./Ec. nut.
Omschrijving investering:	2022	2023	2024	2025	
Vervangen pompunits drukriolering 2023	149.000				E
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2024		149.000			E
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2025			149.000		E
Vervangen pompunits drukriolering 2026				149.000	E
Vervangen pompen Hoofdgemalen 2023	90.000				E
Vervangen vrijvervalriolering 2023	290.000				E
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2024		290.000			E
Vervangen vrijvervalriolering 2024		290.000			E
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2025			142.000		E
Vervangen vrijvervalriolering 2025			290.000		E

Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2026				143.600	E
Vervangen vrijvervalriolering 2026				290.000	E
Totaal:	529.000	729.000	581.000	582.600	

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Totaal lasten	2.974.066	1.950.129	29.584	29.955	30.332	25.864
Totaal baten	2.242.639	2.353.494	128.765	102.099	65.987	65.987

Wijzigingen reserves 2023 ten opzichte van 2022

Lasten € - 1.920.129

In de algemene reserve wordt in 2022 de volgende incidentele storting gedaan:

-Voordeel kapitaallasten vanuit jaarrekening 2021 € 184.121

In de reserve onderhoud kapitaalgoederen wordt in 2022 de volgende incidentele storting gedaan:

-Storting vanuit de dekkingsreserve € 1.745.625

Het overige verschil wordt verklaard door diverse mutaties onder de € 25.000.

Baten € - 2.224.729

Uit de Algemene Reserve wordt in 2023 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Compensatieregeling verenigingen € 50.000

Uit de Algemene Reserve wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Compensatieregeling verenigingen € 75.000

-Doorschuifbudget verkeer en vervoer € 100.000

-Doorschuifbudget milieubeheer € 64.997

-Doorgeschoven vanuit AR € -56.000

-Doorschuifbudget asfalteren Kralingerpad € 145.120

Uit de reserve onderhoud kapitaalgoederen wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Inlopen achterstanden MJOP € 200.000

Uit de dekkingsreserve gemeentehuis wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Onttrekking naar onderhoud kapitaalgoederen € 1.745.625

Het overige verschil wordt verklaard door diverse mutaties onder de € 25.000.

Programma 4 : Onderwijs

Beleidsveld Onderwijs:

Beleidsdoel

Passend onderwijs voor alle jongeren. Dat streven wij na in Midden-Delfland. Zo dichtbij mogelijk, maar indien nodig in de regio. Zo ondersteunen wij de optimale ontwikkeling van jongeren.

De gemeente zet zich ervoor in dat zoveel mogelijk jongeren een startkwalificatie behalen. En de gemeente spant zich in om kinderen met een onderwijsachterstand of een risico daarop extra (taal)ondersteuning te bieden, zodat zij het onderwijs kunnen volgen dat het beste aansluit op hun ontwikkelingsmogelijkheden.

De gemeente zorgt voor goede huisvesting voor de basisscholen, afgestemd op de behoefte van de inwoners van de dorpen in Midden-Delfland.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

We willen optimale deelname aan de maatschappij en de arbeidsmarkt bereiken. En daarnaast onderwijshuisvesting, afgestemd op de behoefte van de inwoners van Midden-Delfland.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

De mogelijkheid om onderwijs te volgen en daarmee kansen op de arbeidsmarkt te vergroten is een toetsingscriterium van Cittaslow. De percentages kinderen met een (onderwijs)achterstand en jeugdwerkloosheid zijn in Midden-Delfland lager dan het landelijke en regionale gemiddelde.

Niet het bepalen van de keuzes van mensen, maar mensen bewust maken van de gevolgen van hun eigen keuzes is onderdeel van de filosofie van Cittaslow.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

De gemeente, kinderopvang en scholen zorgen voor Voor- en Vroegschoolse Educatie. De gemeente en de scholen zorgen voor extra ondersteuning voor kinderen van inburgeraars en statushouders. Alle jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten, krijgen een oproep voor een gesprek. Dit gesprek moet leiden tot een passend traject naar scholing of werk.

Concrete doelen/acties voor 2023

Uitvoeren van de Lokaal Educatieve Agenda (LEA) met als belangrijk uitgangspunt Onderwijshuisvesting in 2023.

Wij maken bestuurlijke afspraken met onze buurgemeenten Rijswijk en Delft, om het meer dan evenredige aantal kinderen uit buurgemeenten dat gebruik maakt van de scholen in het dorp Den Hoorn, beheersbaar te maken.

Uitvoering van de nieuwe regionale Beleidsagenda 2021-2024 RMC (regionale meldt en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten).

Concentratie van voorzieningen voor onderwijs en kinderopvang in het dorp Schipluiden

- **Instrumenten**
- Integraal Huisvestingsplan
- Huisvestingsverordening onderwijs
- Leerlingenprognose
- Verordening leerlingenvervoer
- Jaarlijks huisvestingsprogramma (B&W)
- Leerplichtverslag
- Overeenkomst LEA
- Wet ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie
- Wet passend onderwijs
- Wet Educatie en Beroepsonderwijs

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Huisvesting basisonderwijs	1.118.273	1.167.369	1.007.660	888.642	891.369	883.697
Gemeenschappelijke baten en lasten onderwijs	768.144	951.688	935.566	841.164	848.921	854.142
Baten:						
Huisvesting basisonderwijs	185.391	186.202	186.397	186.727	187.027	187.227
Gemeenschappelijke baten en lasten onderwijs	160.440	389.004	244.961	144.068	144.168	144.268

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Huisvesting basisonderwijs (€ -159.709)

De aframing op dit taakveld komt voornamelijk vanwege een lager budget voor de tijdelijke huur gebouwen (€ -81.331) en tevens lagere bijdrage aan de Vereniging Van Eigenaren/Multi Functionele Accommodatie (€ -68.639). Het restant zit in de verschuiving van werkgeverslasten tussen taakvelden (€ -13.839).

Baten

Gemeenschappelijke baten en lasten onderwijs (€ -144.043)

Voornaamste oorzaak voor deze lagere raming is de toegezegd Rijksbijdrage NPO voor 2022, welke in 2023 lager uitvalt (€ -143.776). Het gaat hier om budget dat ingezet moet worden voor aanvullende interventies of extra beschikbaarheid van zorg op school naast de reguliere verantwoordelijkheden en inzet van de gemeenten voor de jeugd (vanuit de Jeugdwet) die uit gezamenlijk overleg tussen u en schoolbesturen en op basis van analyse van de vertragingen nodig worden geacht.

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Totaal lasten	71.879	57.326	52.500	0	0	0
Totaal baten	319.122	186.105	257.984	252.374	252.374	252.374

Wijzigingen reserves 2023 ten opzichte van 2022

Baten € 71.879

Uit de Algemene reserve wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

Doorschuifbudget onderwijsbeleid en leerling zaken € -71.879

Programma 5 : Sociaal Domein en Welzijn

Beleidsveld Sociaal Domein

- a. Wmo
- b. Jeugdwet
- c. Participatiewet

Voor de uitvoering van de Participatiewet verwijzen wij naar programma economische en sociale zaken (programma 6).

Beleidsdoel

Met dit programma trachten we iedere inwoner–zelfstandig- te laten participeren in de maatschappij. Hierbij gebruik makend van hun kracht en eigen netwerk. Centrale notie hierin is het faciliteren, versterken en benutten van de eigen kracht van zowel individuele inwoners, als de netwerken en sociale verbanden in de gemeente. Daarnaast is een belangrijk doel het stabiliseren en terugdringen van de kosten in met name de jeugdzorg.

Wat willen we bereiken?

- Iedereen neemt deel aan de samenleving.
- Jeugdigen groeien gezond en veilig op met voldoende mogelijkheden tot ontplooiing.
- Inwoners kunnen zo lang als mogelijk zelfstandig thuis wonen.
- Ondersteuning van de zelfredzaamheid en participatie van onze inwoners.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Midden-Delflanders zijn gewend om binnen hun eigen omgeving naar oplossingen te zoeken. Zij maken daarbij veelal gebruik van de algemene maatschappelijke voorzieningen die aanwezig zijn. Deze houding is de identiteit van de inwoners en past goed in de beleidsdoelen binnen het sociaal domein. We willen dat inwoners vanuit hun eigen kracht handelen. Wanneer inwoners daar ondersteuning bij kunnen gebruiken, organiseren wij met één plan maatwerk dichtbij de (sociale) omgeving van de inwoners. De inwoner houdt daarbij zelf de regie in handen en zet in op zijn aanwezige kwaliteiten. Op deze manier maken wij gebruik van de ondernemende identiteit van de inwoners.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

Waar mogelijk de zorg dicht bij de inwoners organiseren. In partnerschap en co-creatie hierbij een schakel vormen tussen burgers en zorgaanbieders. Hierbij inzetten op preventie en kwalitatief goede zorg wanneer dat nodig is.

Concrete doelen/acties voor 2023

Wmo:

Voortzetten van de ingezette transformatie binnen de Wmo. Hiertoe wordt in 2023 ingezet op:

1) continueren van het resultaatgericht werken, 2) stimuleren van innovaties in zorg en ondersteuning, en 3) structureel inzetten op preventie en het versterken van de eigen kracht. We doen dit samen met de H4 gemeenten.

- Aanbesteding Wmo-diensten voor 2023.
- Doorontwikkeling en decentralisatie van de beleidstaken Beschermd Wonen en Maatschappelijke opvang.
- Regionale aanpak en implementatie van Housing First voor thuis- en dakloosheid
- Onderzoeken Flexwoningen dak-en thuisloosheid
- Toezicht WMO GGD: voortzetten DVO 2023

Jeugd:

Uitvoering geven aan de ambities zoals opgenomen in het beleidskader Jeugd, vastgesteld in mei 2020

- Regionaal uitvoering geven aan het jaarplan volgend uit de regiovisie.
- Doorontwikkeling van de lokale informatievoorziening.
- Implementatie inkoop jeugdhulp 2021-2024

Instrumenten

- Algemene Subsidieverordening (ASV)
- Calamiteitenprotocol Sociaal Domein Midden-Delfland
- Besluit doorontwikkeling van het Maatschappelijk Team
- Beleidsnota Privacy in het sociaal domein
- Verordening en beleidsregels Wmo-Jeugd
- Beleidskader Jeugd 2020-2023
- Beleidskader VVE Midden-Delfland Subsidieregeling Kwaliteit Peuteropvang en Voor- en Vroegschoolse Educatie
- Inkoopstrategie regio Haaglanden 2020-2024
- Inkoopvisie en inkoopstrategie H4 2023 en verder
- Cliëntervaringsonderzoek Wmo en jeugd
- Regiovisie Jeugdzorg Haaglanden 2021-2026

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

GR GGD en VT Haaglanden.

De GGD bewaakt en monitort de publieke gezondheid in de regio Haaglanden. Zij bevordert de gezondheid en beschermt tegen natuurlijke en/of opzettelijke bedreigingen van de volksgezondheid door toezicht of actief ingrijpen. Veilig Thuis Haaglanden draagt bij aan het voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Het Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden sluit in opdracht van de 10 gemeenten in Haaglanden onder meer de contracten met de aanbieders van jeugdhulp die medeverantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het door de raad vastgestelde inkoopplan Jeugd. Inzet van het servicebureau beperkt de administratieve last van partners en gemeenten. Gezamenlijk inkopen ondersteunt de kwaliteit en het behoud van de zorginfrastructuur.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Maatschappelijk team	791.948	825.531	710.335	473.510	482.310	489.510
Vreemdelingen	62.448	38.906	39.160	40.100	41.000	41.800
Wmo	3.710.920	3.745.388	3.913.134	3.981.072	4.053.350	4.112.745
Jeugd	4.686.388	4.879.480	5.030.698	5.015.805	4.918.473	4.922.369
Wmo en Jeugd	507.888	1.015.315	783.434	819.718	835.476	848.555
Kinderopvang	141.677	147.528	155.493	156.780	158.280	159.380
Openbare gezondheidszorg	279.220	335.663	288.058	293.285	297.150	300.962
Jeugdgezondheidszorg	593.206	637.559	629.247	647.090	648.000	661.000
Baten:						
Maatschappelijk team	4.531					
Vreemdelingen	4.038					
Wmo	233.954	252.514	113.480	113.725	114.025	114.225
Jeugd	168.855					
Wmo en Jeugd	3.424	122.191				
Kinderopvang	516					
Openbare gezondheidszorg	23.586	10.000				

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Maatschappelijke team (€ -115.196)

Deze aframing wordt in z'n geheel verklaard door een verschuiving van de werkgeverslasten.

Wmo (€ 167.746)

Door de ontwikkeling van het stijgende aantal cliënten gedurende de afgelopen jaren en de jaarlijkse indexering zien we al een tijdje een toename van de zorgkosten van huishoudelijke hulp. De stijging in de kosten zijn steeds incidenteel bijgeraamd (€ 214.000). Daarnaast is er een verschuiving van de werkgeverslasten (€ 46.254).

Jeugd (€ 151.219)

Deze bijraming is voornamelijk het gevolg van een hoger budget voor jeugd en opvoedhulp (€ 200.000). Deze bijraming wordt echter gedekt vanuit de extra rijksbijdrage voor deze specifieke kosten in de algemene uitkering. Het restant betreft een verschuiving van de werkgeverslasten (€ -48.781).

Wmo en jeugd (€ -231.881)

Betreft vanuit 2021 naar 2022 doorgeschoven budgetten voor eenzaamheid ouderen (€ -35.422) en de inburgeringswet (€ -70.000). Hiernaast een incidentele Rijksbijdrage (zie ook baten) SPUK Wet Inburgering in 2022 (€ -122.191) en bijraming voor de implementatie Wet Inburgering (€ -26.000) Het restant betreft een verschuiving van werkgeverslasten (€ 24.781).

Openbare gezondheidszorg (€ -47.605)

Deze aframing ontstaat mede vanwege een bij de jaarrekening 2021 doorgeschoven budget naar 2022 voor lokaal preventieakkoord (€ -14.162). Aanvullend is er in 2022 een incidenteel budget bijgeraamd (én baten) ten behoeve van de realisatie van de activiteiten in het kader van het lokaal preventieakkoord. (€ -10.000) Hiernaast is er een verschuiving van werkgeverslasten (€ -26.677)

Baten

Wmo (€ -139.034)

In 2020 is gestart met het aanpassen van de begrotingsposten om inzicht voor de afdeling te vergroten. Onderdeel daarvan is het verschuiven van budgetten en ook werkgeverslasten. Zo ook de verschuiving van het budget beschermd wonen naar beschermd thuis (€ -139.217).

Wmo en jeugd (€ -122.191)

Betreft de incidentele Rijksbijdrage (én lasten) SPUK Wet Inburgering in 2022 (€ -122.191).

Beleidsveld Welzijn

Beleidsdoel

De bedoeling is dat iedere inwoner de kans krijgt zichzelf optimaal te ontwikkelen en te ontplooiën, zodat hij volwaardig aan de maatschappij kan deelnemen. Het behoud van ons erfgoed draagt bij aan het behoud van de eigen identiteit en de beleving van de dorpen en het buitengebied en daarmee ook aan het welzijn van de inwoners.

Het culturele- en verenigingsleven in Midden-Delfland draagt in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid in de dorpen in onze gemeente. De gemeente ondersteunt organisaties zodat zij in staat zijn hun activiteiten zo goed mogelijk uit te voeren.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Om iedere inwoner mee te kunnen laten doen in de maatschappij is het belangrijk als gemeente te beschikken over goede basisvoorzieningen, een vitaal verenigingsleven. Daarnaast is het belangrijk dat er aandacht is voor sport en cultuur. Het lokaal welzijnswerk is hierin een belangrijke partner. Als onderdeel van het cultuurbeleid is ook het erfgoedbeleid.

Op het gebied van erfgoed willen we de cultuurhistorische kwaliteiten van het landschap en de dorpen en buurtschappen behouden, versterken en beleefbaar maken. Dit is onderdeel van diverse beleidsvelden in het fysieke domein. Behoud, bescherming en de verbetering van de kwaliteit van Rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten, archeologische vindplaatsen, cultuurhistorische elementen in het landschap, het trekvaartverleden en het veenweidelandschap zelf behoren tot het gemeentelijk erfgoed en dragen bij aan de gemeentelijke identiteit. Deze elementen zijn onderdeel

van de Omgevingsvisie 1.0 en worden integraal betrokken bij het landschappelijk en ruimtelijk beleid uit de programma's 1 en 7.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Cittaslow vraagt specifiek aandacht voor toegang tot maatschappelijke voorzieningen en het behoud van culturele, lokale evenementen (het immateriële erfgoed).

De identiteit van het landschap van Midden-Delfland en de dorpen Den Hoorn, Maasland en Schipluiden wordt medebepaald door cultuurhistorie en sterke maatschappelijke verbinding. Erfgoed, en beleefbaarheid zijn belangrijke waarden van Cittaslow om vanuit de eigen identiteit te werken aan ruimtelijke kwaliteit binnen de lokale gemeenschappen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

- Taalvaardigheid verbeteren, waardoor een beter functioneren in het maatschappelijk leven en kansen op de arbeidsmarkt verbeteren.
- Adequate huisvesting voor het verenigingsleven in de dorpen van Midden-Delfland.
- Verenigingen ondersteunen door o.a. bekendheid te geven aan de vele mogelijkheden voor sport en cultuur en hen te informeren over belangrijke ontwikkelingen.
- Erfgoed (rijksmonumenten, kerken, gemeentelijke monumenten, cultuurhistorie en het landschap) behouden en beleefbaar maken en de kwaliteiten waar mogelijk versterken.
- Stimuleren en faciliteren van vrijwilligerswerk en sociale verbinding
- Bevorderen van sport/bewegen voor jong en oud

Concrete doelen/acties voor 2023

- Voorbereiding van de herontwikkeling Hoornbloem waaronder alternatieven voor huidige gebruikers Hoornbloem. De herontwikkeling behelst ten minste het bouwen van zorgwoningen en een sociaal-maatschappelijke ruimte
- Uitvoering geven aan het lokaal sportakkoord.
- Het door ontwikkelen van het Cultuureducatie met Kwaliteit. Het Cultuurmenu verstevigen waarmee de gemeente gestart is in 2020.
- Waarborgen voldoende plekken VVE in 2023 conform het beleidskader.
- Uitvoering preventieakkoord
- Vervolg uitvoering van projecten die kwaliteit en beleving van het trekvaartverleden versterken en waarvoor de provincie in 2020 een subsidie heeft toegekend.
- Het actualiseren van de beleidsregels voor subsidie voor het onderhoud van gemeentelijke monumenten.
- Het opstellen van een kerkenvisie over de toekomst van de monumentale kerkgebouwen in onze gemeente als input voor de omgevingsvisie 2.0. Voor het opstellen van de kerkenvisie hebben wij subsidie ontvangen van de rijksoverheid.

Instrumenten

- Maatschappelijke verenigingen en organisaties
- Lokaal Sport- en preventieakkoord
- Subsidieverordening (raad), subsidieregelingen (college)
- Uitvoeringsprogramma's/samenwerkingsovereenkomsten rond subsidiëring
- Cultuurvisie
- In samenwerking met de afdeling landschap, wonen en economie (LWE) en Coöperatie coöperatief Beheer Groengebieden Midden-Delfland
- Erfgoedverordening
- Handboek Erfgoed
- Open monumentendag en Kindermonumentendag
- Notitie Delflandse Trekvaarten
- Gemeentelijke Kerkenvisie
- De visie over het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling archeologie Midden-Delfland wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de gemeentelijke wettelijke verplichtingen op het gebied van archeologisch onderzoek en het scheppen van de mogelijkheid om vondsten uit opgravingen in een eigen depot onder te brengen. Dit is een zogenaamde 'lichte' gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Delft en Midden-Delfland op basis waarvan de stadsarcheoloog Delft tegen vergoeding de wettelijke taken van een archeoloog in Midden-Delfland mag verrichten.

Vanuit de gemeenschappelijke regeling GGD en Veilig Thuis Haaglanden biedt de afdeling gezondheidsbevordering ondersteuning bij de uitvoering van het lokale sport- en preventieakkoord.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Openbaar bibliotheekwerk	378.946	397.489	396.637	405.947	415.947	424.147
Sport	898.766	889.126	836.897	847.644	847.454	859.220
Oudheidkunde/monumenten	115.318	202.917	202.702	200.297	201.836	212.636
Kunst	129.596	104.341	107.057	108.433	109.854	111.016
Volksfeesten	23.266	19.673	24.820	25.255	25.713	26.021
Baten:						
Openbare bibliotheekwerk						
Sport	338.724	221.060	202.899	205.546	208.346	210.953
Oudheidkunde/monumenten	3.527	1.334	1.357	1.400	1.400	1.400
Kunst	5.423	20.523	20.664	21.200	21.700	22.100
Volksfeesten	37					

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Sport (€ -52.229)

Deze verlaging wordt veroorzaakt door het feit dat in 2022 incidenteel budget voor het sportakkoord was opgenomen (€ -52.571).

Overzicht investeringen begroting 2022-2025					Maatsch./Ec. nut.
Omschrijving investering:	2023	2024	2025	2026	
Onderhoud Kerktoren 2025			43.000		E
Onderhoud Tavenu 2024		25.000			E
Totaal:	0	25.000	43.000	0	

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Totaal lasten	157.157	8.406	595.334	11.858	7.910	4.729
Totaal baten	175.186	461.033	216.237	421.033	340.345	331.626

Wijzigingen reserves 2023 ten opzichte van 2022

Lasten € 586.928

In de reserve sociaal domein wordt in 2023 de volgende incidentele storting gedaan:

-Storting algemene uitkering voor nog nader te bepalen beleid jeugd € 591.281

Het overige verschil wordt verklaard door diverse mutaties onder de € 25.000.

Baten € - 244.796

Uit de algemene reserve wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Doorschuiwbudget sportbeleid en activering € 42.571

-Doorschuiwbudget samenkracht en burgerparticipatie € 105.422

-Doorschuiwbudget maatwerkdienstverlening 18- € 34.245

-Implementatie wet inburgering € 26.000

Het overige verschil wordt verklaard door diverse mutaties onder de € 25.000.

Programma 6 : Economische en sociale zaken

Beleidsdoel

Versterking en behoud van de gemeentelijke economische infrastructuur op basis van een actieve bijdrage aan het regionaal economisch vestigingsklimaat en lokaal maatwerk.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Behoud van de vitaliteit van Midden-Delfland in de dorpen en voor het Bijzonder Provinciaal Landschap.

Economisch beleid kan alleen effectief zijn met een sterke regionale samenwerking. Structuren voor overleg zijn georganiseerd door de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, de Greenport West-Holland en de provincie Zuid-Holland. Partijen als LTO, VNO-NCW, MKB, kennisinstellingen, onderwijs en bedrijven zijn bij die overleggen betrokken. De rol van de gemeente Midden-Delfland in regionaal verband is in hoofdlijnen gericht op het versterken van het economisch vestigingsklimaat vanuit het groene en duurzame karakter. Tevens is er door het glastuinbouwgebied en de Harnaschpolder sprake van een regionale economische inbreng.

Lokaal is ons beleid specifiek gericht op maatwerk bij ondernemersvragen via de bedrijfscontactfunctionaris en periodiek bestuurlijk overleg.

Het gemeentelijk en regionale beleid wordt beïnvloed door de internationale transformatie naar een circulaire en digitale economie en de economische impact van COVID-19 maatregelen. Aanvullend maatschappelijk doel is om de komende periode vanuit de regionale samenwerking bij te dragen aan regionale en plaatselijke herstelmaatregelen die genomen worden om sectoren en bedrijven te ondersteunen bij de crisismaatregelen die voor de beperking van het COVID-19 virus getroffen zijn.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Het gemeentelijk lidmaatschap van Cittaslow biedt lokale ondernemers een instrument om zich te onderscheiden op duurzaamheid vanuit een innovatieve en maatschappelijke verantwoorde ontwikkeling. Bedrijven en organisaties die werken volgens deze principes en daarmee bijdragen aan de doelstellingen van Cittaslow en de *Sustainable Development Goals* kunnen zich als 'Supporter Cittaslow Midden-Delfland' aanmelden en vanuit de gemeente het daarbij behorende certificaat ontvangen. Inmiddels zijn er medio 2022: 58 supporters en groeit het aantal gestaag.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

Versterken van de regionale samenwerking en ondersteunen van de transformatie naar een circulaire en digitale economie op basis van een optimaal evenwicht tussen economische, ecologische en sociale belangen vanuit de visies Midden-Delfland@2025 en Behoud door ontwikkeling.

Zoveel mogelijk behoud en scheppen van banen in Midden-Delfland. Uit onderstaand staatje blijkt dat ook in 2021 het aantal banen en bedrijfsvestigingen in onze gemeente verder zijn gegroeid, mede door nieuwe bedrijven op Harnaschpolder.

Kengetallen

Banen (fulltimers, parttimers en uitzendkrachten):

2018	7.230 (recreatie en toerisme 300)
2019	7.480 (recreatie en toerisme 340)
2020	7.700 (recreatie en toerisme 417)
2021	8.570 (recreatie en toerisme 390)

Vestigingen:

2018	1.590 (recreatie en toerisme 100)
2019	1.650 (recreatie en toerisme 110)
2020	1.750 (recreatie en toerisme 100)

2021 1.900 (recreatie en toerisme 110)
Verdeling sectoren Midden-Delfland 2020: landbouw 190, industrie 300, handel 210, zakelijke dienstverlening 630, collectieve dienstverlening 330 en overige dienstverlening 90)
Bron: LISA/CBS

In 2020 waren in Midden-Delfland ongeveer 2.442 ondernemers gevestigd, waarvan 85% als ZZP'er. Deze categorie ondernemers is statistisch verdeeld over banen en vestigingen.
Bron: KvK

Vrije tijdseconomie:

- camping 4
- B&B/ vakantiehuis 13
- horeca 25
- vergader-/feestlocaties 22

Bron: gemeentelijke toeristische inventarisatie 2020

Concrete doelen/acties voor 2023

Uitvoering van het economisch beleid vindt plaats vanuit de hieronder benoemde lokale en regionale actiepunten.

Actiepunten:

1. Innovatieprogramma's
2. Fieldlabs en campusontwikkeling
3. Werklocaties en Bedrijvenschap Harnaschpolder
4. Digitalisering
5. Midden-Delfland®2025
6. Gebieds- en productmarketing
7. Human Capital Agenda (HCA)
8. Greenport West-Holland (GPWH)
9. Centrumontwikkeling
10. Ondernemerscontacten

Hieronder zijn enkele voor onze gemeente direct relevante onderwerpen nader toegelicht.

Ad 2 Fieldlabs en campusontwikkeling

Doelstellingen richten zich op versterken van de regionale economie, oplossen van maatschappelijke opgaven en ondersteunen aansluiten onderwijs-arbeidsmarkt. Een voorbeeld hiervan is het internationale hippisch kennis- en innovatiecentrum Equestrum in Den Hoorn, welke in 2023 verder doorontwikkeld zal worden.

Ad 3 Werklocaties en Bedrijvenschap Harnaschpolder

Werklocaties zijn bedrijfsterreinen, kantoren en detailhandel. Harnaschpolder is voor Midden-Delfland de belangrijkste locatie in dit kader. In regionaal verband wordt beleid afgestemd t.b.v. intensiever gebruik door bijvoorbeeld verdichting en transformatie en gelet op uitbreiding van het aantal arbeidsplaatsen.

Ad 5 Midden-Delfland®2025

Een economische pijler voor het landschap is de melkveehouderij. Midden-Delfland is vanuit IODS de bestuurlijk trekker van het kwaliteitsproject 'nieuwe landbouw'. Aanvullende economische pijler is de vrije tijdseconomie. Vanuit de MRDH wordt hieraan in samenwerking met de gemeenten gewerkt, waarbij de focus ligt op de stedeling. Dit sluit volledig aan op de opgave voor Midden-Delfland om de stad-landrelatie te versterken

Ad 6 Gebieds- en productmarketing

Voor Midden-Delfland is gebieds- en productmarketing vanuit meerdere thema's van toegevoegde waarde, zoals stad-landrelatie en de directe relatie met het MRDH-programma Vrije Tijdseconomie. Voor een verdere uitbouw van korte ketens vanuit de voedselproductie binnen het landschap is productmarketing van belang. Stichting PUUUR draagt bij aan deze opgave. Doelstelling is om Stichting PUUUR hier een permanente rol in te geven.

Ad 8 Greenport West-Holland

Grootste economische sector in Midden-Delfland is de Greenport. Samenwerking binnen de GPWH is voor Midden-Delfland en de sector noodzakelijk om te zorgen dat de Greenport ondersteund wordt in de transformatie naar een nieuwe circulaire economie.

Ad 9 Centrumontwikkeling

Om de vitaliteit in de dorpen Den Hoorn, Maasland en Schipluiden te behouden en te versterken vindt in alle dorpen een centrumontwikkeling plaats. In andere programma's van deze begroting is daarop meer inhoudelijk ingegaan. Deze ontwikkelingen hebben alle ook een stevige economische component.

Ad 10 Ondernemerscontacten

Voor de vitaliteit en leefbaarheid in de dorpen zijn ondernemers onmisbaar. Zij zorgen voor economisch draagvlak en ontplooiën initiatieven die realisatie van de overheidsdoelen mogelijk maken. Daarnaast zorgen zij voor ondersteuning van vrijwilligers van maatschappelijke organisaties en verenigingen. Maatwerk in onze dienstverlening is de basis, waarbij de bedrijfscontactfunctionaris voor hen het aanspreekpunt is.

Instrumenten

- Midden-Delfland® 2025;
- Visie behoud door ontwikkeling (vitale dorpen) 2025;
- Meerjarenprogramma IODS Groen Ondernemen, een nieuwe landbouw 2021-2024 (Duurzaam Boer Blijven (kringlooplandbouw) en Grondinstrument);
- Omgevingsvisie 1.0
- Gebiedsmarketing PUUUR Midden-Delfland
- Tweejaarlijkse Ondernemersmanifestatie, inclusief het uitreiken van de Ondernemer Award Cittaslow Midden-Delfland;
- Werkbezoeken portefeuillehouders
- Gemeentelijk inkoop- en aanbestedingsbeleid met gebruikmaking mogelijkheid duurzaam en lokaal aan te besteden;
- Bestemmingsplannen, onder andere Buitengebied gras en glas;
- Standplaatsenbeleid;
- Gemeenschappelijke Regeling Metropoolregio Rotterdam Den Haag
- Gemeenschappelijke regeling Bedrijvenschap Harnaschpolder;
- Stichting Businesspark Haaglanden;
- Stichting Greenport West-Holland, met als belangrijkste instrumenten:
 - o Aandeelhouderschap JUVA;
 - o Aandeelhouderschap Waterbedrijf Evides

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Juva N.V. houdt zich bezig met het transporteren van energie en daaraan gerelateerde producten en diensten binnen met name de regio's Midden-Delfland en Westland.

Doel van de samenwerking binnen Stichting Businesspark Haaglanden is afstemming en samenwerking bij de uitgifte van bedrijfsterrein.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Handel, Ambacht en Industrie	410.039	584.482	604.259	662.487	600.771	607.110
Baten:						
Handel, Ambacht en Industrie	1.006.607	323.725	318.583	325.816	334.929	341.140

Beleidsveld participatiewet en minimabeleid

Beleidsdoel

Iedereen doet mee in Midden-Delfland. De inwoner die in staat is om betaalde arbeid te verrichten, stimuleren en ondersteunen wij zo snel mogelijk richting de reguliere arbeidsmarkt. De inwoner die (nog) niet in staat is om te werken, participeert naar vermogen in de samenleving. Wij ondersteunen de inwoner die tijdelijk niet in staat is om zelfstandig in het inkomen te voorzien, en voorkomen en/of het bestrijden armoede onder onze inwoners. Belangrijke ambitie is het aantal mensen dat afhankelijk is van een gemeentelijke uitkering terug te dringen. Hiertoe voeren wij een actief en effectief re-integratiebeleid in combinatie met het handhaven van de wet- en regelgeving.

Wat willen we bereiken?

Iedereen in Midden-Delfland werkt, werkt aan of werkt mee! Zoveel mogelijk inwoners van Midden-Delfland werken om te voorzien in hun eigen onderhoud. De inwoner die (nog) niet in staat is om te werken, werkt aan het vergroten van zijn/haar mogelijkheden of participeert naar vermogen in de maatschappij.

Zo min mogelijk inwoners van Midden-Delfland leven in armoede.
De stijgende lijn van het uitkeringenbestand doorbreken.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Bestrijding van de sociale armoede is een belangrijk uitgangspunt van de filosofie van Cittaslow. Een eigen inkomen en maatschappelijke participatie dragen bij aan het vergroten van de kwaliteit van leven en de sociale cohesie. Het percentage uitkeringen en kinderen die leven in een 'uitkeringsgezin' is in Midden-Delfland lager dan het landelijke en regionaal gemiddelde, tegelijkertijd is sprake van een hoger besteedbaar inkomen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

Ons motto is: Iedereen in Midden-Delfland werkt, werkt aan of werkt mee! Door extra inzet op bemiddeling naar werk, het ondersteunen bij re-integratie en het handhaven van wet- en regelgeving streven we naar daling van het bijstandsbestand.

Onze inzet blijft er ook in 2023 op gericht de uitstroom naar (vervangend) werk zo groot mogelijk te houden. Meer mensen aan het werk en minder in de uitkering en het voorkomen van armoede en schulden.

Daarnaast werken we eraan, door de uitvoering van de nieuwe inburgeringswet, dat asielzoekers en gezinsmigranten die zich in onze gemeente vestigen zo snel en goed mogelijk integreren. Op deze manier participeren zij zo snel mogelijk in onze samenleving, inclusief een betaalde baan.

Concrete doelen/acties voor 2023

Wij blijven inzetten op re-integratie en participatie. Gezien de tekorten op de huidige arbeidsmarkt is nu het moment om met extra investering mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt richting werk te begeleiden. Hiervoor wordt in 2023 naast re-integratie ook ingezet op sociale activering en de extra inzet van het instrument loonkostensubsidie.

Voortzetting van uitvoering van integraal armoedebeleid en schuldhulpverleningsbeleid, waarbij we gezien de huidige ontwikkelingen (bijvoorbeeld prijsstijgingen van levensmiddelen en energie) bezien welke extra ondersteuning we onze inwoners indien nodig kunnen bieden. In ieder geval zetten we vanaf eind 2022 in op het bestrijden energie-armoede. Dit wordt voortgezet in 2023.

Instrumenten

- Uitgangspuntennota Participatiewet
- Uitvoeringsprogramma Werk en Inkomen 2017-2019
- Actieplan versterken van de uitstroom naar werk;
- Beleidsplan armoedebestrijding en schuldhulpverlening;
- Handhavingsplan Sociale Zaken;
- Re-integratieverordening en beleidsregels re-integratie;
- Verordening tegenprestatie;

- Handhavingsverordening;
- Verordening cliëntenparticipatie;
- Verordening individuele inkomenstoelage;
- Verordening individuele studietoelage;
- Maatregelverordening;
- Beleidsregels beschut werk;
- Beleidsregels bestuurlijke boete
- Beleidsregels terugvordering en verhaal
- Beleidsregels vrijlating inkomsten en giften
- Beleidsregels bijzondere bijstand
- Beleidsregels Collectieve Aanvullende Verzekering (1 januari 2018);
- Beleidsregels krediethypotheek en -pand
- Beleidsregels schuldhelpverlening
- Beleidsregels bijstandsverlening zelfstandigen;
- Beleidsregels tegemoetkoming kosten kinderopvang SMI (sinds 1 maart 2021);
- Beleidsregelwoonsituatie en commerciële verhuur;
- Regionale toolbox
- Jeugdsportfonds/ Jeugdcultuurfonds
- Beleidsregels Tozo terug- en invordering gemeente Midden-Delfland 2022

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Bijstand	3.169.513	2.960.994	2.906.322	2.905.971	2.951.628	2.958.249
Sociale werkvoorziening	186.639	280.170	245.281	245.425	245.625	245.725
Minimabeleid	623.849	784.100	761.288	767.828	774.928	780.628
Participatiefonds	406.811	416.088	363.268	363.856	364.466	364.966
Baten:						
Bijstand	2.721.859	2.168.329	2.143.445	2.265.968	2.318.668	2.420.868
Sociale werkvoorziening						
Minimabeleid	41.583	76.000	76.000	76.000	76.000	76.000
Participatiefonds	38.446					

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Bijstand (€ -54.672)

Voor de aanpak energiearmoede is bij de 1^e PBW een specifieke uitkering (zie ook baten) opgenomen (€ -56.657). Het overige bestaat uit bij de jaarrekening doorgeschoven budgetten van 2021 naar 2022 voor diverse uitvoeringskosten (€ -122.000). Vanwege een stijging in het aantal uitkeringen, is een verhoging van het bijstandsbudget benodigd (€ 130.000).

Sociale werkvoorziening (€ -34.889)

Bij de jaarrekening is een doorschuifbudget van 2021 naar 2022 doorgeschoven en opgenomen bij het budget bijdrage sociale werkvoorziening (€ -35.000).

Participatiefonds (€ -52.820)

Het budget voor re-integratie is vanwege een groeiend klantenbestand met ingang van 2023 toegenomen (€ 22.000). In 2022 is het budget voor werkgeversdienstverlening H5 toegenomen, dit na verschuiving vanaf een ander taakveld (€ -54.792). Het restant vanwege een verschuiving van werkgeverslasten (€ -20.341).

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Totaal lasten	539.790	3.023	345.000	345.000	0	0
Totaal baten	544.661	415.584	361.290	352.596	115.817	0

Wijzigingen reserves 2023 ten opzichte van 2022

Lasten € 341.977

In de reserve uitkeringslasten BUIG wordt in 2023 de volgende incidentele storting gedaan:

-Toevoeging aan reserve BUIG € 345.000

Het overige verschil wordt verklaard door diverse mutaties onder de € 25.000.

Baten € - 54.294

Uit de reserve uitkeringslasten BUIG wordt in 2023 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Onttrekking uitkeringslasten BUIG 2023 € 345.000

Uit de algemene reserve wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Doorschuifbudget arbeidsparticipatie € 54.792

-Doorschuifbudget herstel culturele infrastructuur € 29.214

-Doorschuifbudget aanpak armoede € 84.418

-Doorschuifbudget ontwikkelen dashboards en rapportages € 35.000

-Doorschuifbudget diverse uitvoeringskosten € 48.800

-Doorschuifbudget diverse uitvoeringskosten € 38.200

Uit de reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Onderhoudsbudget Overige eigendommen € 40.670

Het overige verschil wordt verklaard door diverse mutaties onder de € 25.000.

Programma 7 : Ruimtelijke ordening, ontwikkeling en volkshuisvesting

Beleidsveld ruimtelijke ordening

Beleidsdoel

In de ruimtelijke ordening spelen diverse belangen en ontwikkelingen. Deze hebben invloed op de bestaande en toekomstige leefomgeving van de inwoners van onze gemeente. Wij willen mede door participatie van onze inwoners ruimtelijke projecten tot ontwikkeling brengen. Op deze wijze streven wij een groter maatschappelijk draagvlak na voor de ontwikkelingen van woningbouwlocaties en bedrijfsterreinen. Daarnaast biedt het ruimtelijk beleid, dat is vastgelegd in de omgevingsvisie 1.0 handvatten voor het bestuur om tot goede belangenafwegingen te komen.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect.

Het ruimtelijk orderingsbeleid is ondersteunend aan de missie van de gemeente en de Gebiedsvisie Midden-Delfland®2025 en Vitale dorpen in 2025. Met beleid en regelgeving ondersteunen we een proces waarbij ruimte zodanig wordt bestemd dat gebruikers ervan zich maximaal kunnen ontplooiën. Daarnaast hebben we respect voor de medegebruiker en nemen we eenieder's verantwoordelijkheid voor de wet in acht (ruimte maken en ruimte delen). Ook willen we komen tot een harmonieuze, evenwichtige, duurzame en leefbare samenleving. De componenten wonen, werken, verzorgen, recreëren, verkeer, natuur en milieu moeten ieder voor zich en in gezamenlijkheid de juiste aandacht krijgen.

Wonen

Voor het in stand houden van de voorzieningen en daarmee de leefbaarheid in de dorpen in Midden-Delfland is wonen van groot belang.

Uitgaande van onze andere kerntaken zoals het in stand houden van het landschap zijn de mogelijkheden voor nieuwe woningbouwlocaties beperkt. Ook de dorpse uitstraling willen we behouden. Binnen de looptijd van deze meerjarenbegroting willen wij gemiddeld 75 (tot ongeveer 100) woningen per jaar realiseren.

In alle drie de dorpen worden woningen aan de voorraad toegevoegd. In Den Hoorn worden onder andere woningen opgeleverd aan de Woudselaan. Voor centrum Den Hoorn, De Kreek fase IV en Equestrum worden de woningbouwplannen (verder) voorbereid. In Schipluiden zijn er onder andere plannen voor het toevoegen van woningen in het centrum, Keenenburg V. De planvoorbereiding en formele processen zijn opgestart. In Maasland komen er onder andere woningen bij in het centrum, in de bebouwde kom (Maaslandse Zoom) en op de Maaslandse Dam.

Omgevingswet

Op 1 januari 2023 treedt de Omgevingswet in werking. Dit is een transformatie die beleidsmatig en procedureel vergelijkbaar is met de transitie in het sociaal domein. Deze wet bundelt 26 verschillende wetten in één wet en richt zich op het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving. De hoofddoelen van deze wet sluiten aan op onze uitgangspunten voor het landschap, dorpen en buurtschappen:

1. Bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit;
2. Doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving voor de vervulling van maatschappelijke behoeften.

Op korte termijn is de implementatie gericht op de verplichte en noodzakelijke onderdelen die verbonden zijn aan deze stelselwijziging (de zogenoemde minimale acties van het VNG). Hiertoe is onder andere de Omgevingsvisie 1.0 vastgesteld in 2021, nieuwe software geïmplementeerd en het DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet) ingevoerd. Per 1 januari 2023 kunnen we digitaal meldingen en vergunningen ontvangen en afhandelen en zijn de werkprocessen aangepast om aan de nieuwe wettelijke procedures te voldoen. In 2023 werken we met nieuwe werkprocessen en software volgens de filosofie van de Omgevingswet.

Tevens wordt gewerkt aan de voorbereiding van het Omgevingsplan. Dit plan moet uiterlijk in 2029 vastgesteld worden. In het Omgevingsplan moet alle gemeentelijke regelgeving voor de fysieke leefomgeving worden ingebracht, zoals de bestemmingsplannen en plaatselijke verordeningen. Voor het Omgevingsplan en overige onderdelen van de Omgevingswet richten wij ons op vijf onderscheidende deelgebieden, te weten het Bijzonder Provinciaal Landschap, de glastuinbouwgebieden en de dorpen Den Hoorn, Maasland en Schipluiden.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Cittaslow richt zich op behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit van de (fysieke) leefomgeving. De Omgevingsvisie 1.0 is hierbij een belangrijk instrument. De visies Midden-Delfland®2025 en Behoud door ontwikkeling kennen eveneens een belangrijke ruimtelijke component. Deze bestaat uit bescherming via het bestemmingsplan, herontwikkeling via een grondexploitatie en aanpak van vervallen of leegstaande locaties.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

Midden-Delfland werkt vanuit een ruimtelijke en landschappelijke samenhang tussen het Bijzonder Provinciaal Landschap en de daarin gelegen dorpen toe naar een Omgevingsvisie waarin kwaliteit van leven voor inwoners, ondernemers en bezoekers centraal staat vanuit een integrale afweging van de maatschappelijke belangen zoals die worden uitgewerkt in de Nationale Omgevingsvisie en Provinciale Omgevingsvisie.

Concrete doelen/acties voor 2023

Vorbereiding invoering Omgevingswet:

- Afronden implementatie van de Omgevingswet en voorbereidingen treffen voor de Omgevingsvisie 2.0 en het definitieve Omgevingsplan;
- Werken met de nieuwe werkprocessen vanuit de nieuwe wettelijke structuur en filosofie van de Omgevingswet, zoals kortere procedures (soms van 26 naar 8 weken), meer maatwerk en participatie.
- Doorontwikkelen interne werkprocessen binnen het DSO en zorgen voor intern en extern digitaal koppelen aan nationale basisregistraties en gemeentelijke informatiesystemen;
- Opstellen en starten plan van aanpak om te komen tot een Omgevingsplan;
- Evalueren raadsbesluiten advies met instemming en (verplichte) participatie;
- Evalueren nieuwe gemeentelijke adviescommissie omgevingskwaliteit (GAO);
- Bepalen veranderopgave na 2023 met onder andere Omgevingsvisie 2.0 en definitief Omgevingsplan;
- Op basis van praktijkervaring de structurele uitvoeringskosten vaststellen.

Gekoppeld aan de invoering Omgevingswet is de invoering van de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb). De werkprocessen bouw- en woningtoezicht moeten we hiervoor aanpassen. Kern van deze wet is dat de ondernemer of aanvrager een onafhankelijke kwaliteitsborger aanwijst. Deze instelling toetst aan de wettelijke bouwkundige eisen en houdt toezicht op de bouw. De gemeente mag alleen toetsen aan de overige bouwkundige en ruimtelijke thema's, zoals omgevingsplan, welstand e.d. Tevens beoordeelt de gemeente het borgingsplan en de risicoanalyse. Daarna heeft de gemeente feitelijk alleen nog de rol van handhaver. Verwachting is dat de workload gelijk blijft, maar inhoudelijk meer doorschuift naar de bouwfase en conflictbemiddeling tussen de diverse partijen. In 2023 geldt dit alleen nog voor gevolgklasse 1, daarna komen ook de overige bouwplannen aan de orde.

Gekoppeld aan invoering Omgevingswet voorbereiden op samenvoeging van de georelateerde basisregistraties (WOZ, BOR, BGT en BAG) tot een samenhangende objectregistratie op 1 januari 2025.

Tevens vervolgen we de processen voor de centrumontwikkelingen in Den Hoorn, Maasland en Schipluiden. De processen zijn gericht op een integrale ontwikkeling van:

- woningbouwplannen gericht op diverse doelgroepen (zie ook programma 7, beleidsveld Volkshuisvesting);
- faciliteren van nieuwe en bestaande ondernemingen die passen in de dorpscentra en daarmee een bijdrage leveren aan de leefbaarheid en vitaliteit in de dorpen;
- aandacht in de planontwikkeling voor een optimale verkeersafwikkeling en daarbij anticiperen op vraagstukken over toekomstige mobiliteit en mogelijke mobiliteitsbehoeften;

- verbeteren van de langzaamverkeersverbindingen voor voetgangers en fietsers in de dorpen;
- inrichting van woonwijken en dorpscentra met aandacht voor klimaatadaptatie, -mitigatie en energietransitie.

Instrumenten

- Omgevingsvisie 1.0
- Midden-Delfland®2025
- Landschapsontwikkelingsperspectief
- Structuurvisie Midden-Delfland 2025 (5 juli 2011)
- Omgevingsbeleidsplan Midden-Delfland (2017)
- Bouwverordening Midden-Delfland 2007
- Welstandsnota Midden-Delfland 2018
- Verordening op de commissie Welstand en Erfgoed Midden-Delfland 2011
- Handleiding Beeldkwaliteit Buitengebied 2016/Beeldkwaliteitsplannen
- Handboek Erfgoed Midden-Delfland
- Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht gemeente Midden-Delfland
- Grondbeleid inclusief grondexploitaties
- Aanwijzing Bijzonder Provinciaal Landschap (inclusief visie en uitvoeringsprogramma Gebiedstafel BPL)
- Grondinstrument (onderdeel Duurzaam Boer Blijven)
- Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)
- Stichting Groenfonds Midden-Delfland
- Gemeenschappelijke regeling archeologie Midden-Delfland

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Het doel van de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) is het uitvoeren van de wettelijke milieutaken. Hierbij wordt voldaan aan landelijke kwaliteitscriteria, wordt gezorgd voor specialismevoering op inhoud en wordt een bijdrage geleverd aan een constante en eenduidige taakuitvoering in de regio. Deelname aan deze gemeenschappelijke regeling is opgelegd vanuit de Wet milieubeheer.

Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling archeologie Midden-Delfland wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de gemeentelijke wettelijke verplichtingen op het gebied van archeologisch onderzoek en het scheppen van de mogelijkheid om vondsten uit opgravingen in een eigen depot onder te brengen. Dit is een zogenaamde 'lichte' gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Delft en Midden-Delfland op basis waarvan de stadsarcheoloog Delft tegen vergoeding de wettelijke taken van een archeoloog in Midden-Delfland mag verrichten.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Ruimtelijke ordening	936.562	2.093.117	1.406.948	1.151.260	1.153.360	1.163.560
Baten:						
Ruimtelijke ordening	181.726	474.310	543.701	245.114	245.214	251.934

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Ruimtelijke ordening (€ -686.169)

De afname van de lasten op dit taakveld heeft meerdere oorzaken:

Ruimtelijke ordening

Hoofdzakelijk het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 44.082).

Bouwplannen (niet zijnde grexen) particulier initiatief

Betreft een afname en tevens verschuiving van (extern) inhuurbudget naar tijdelijke formatie (€ -123.712). Het restant is het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 44.334).

Bouwplannen (niet grexen) initiatief gemeente

Een afname voornamelijk vanwege (naar 2022 doorgeschoven) budgetten als de Hoornbloem (€ -191.700) en voor de Omgevingswet (€ -336.025). Daarnaast een afname als gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ -137.262).

Baten

Ruimtelijke ordening (€ 69.391)

Bouwplannen (niet zijnde grexen) particulier initiatief

In de begroting gaan wij ervan uit dat wij kosten voor onze inzet op particuliere initiatieven (bouwplannen niet zijnde grexen, particulier initiatief) kostenverhaal toepassen. Wij gaan er in de begroting van uit dat wij 80% van de te maken kosten daadwerkelijk kunnen verhalen.

Beleidsveld volkshuisvesting

Beleidsdoel

Wij streven naar een evenwichtige woningvoorraad, waarbij het accent per dorp verschilt. Dit beleidsveld heeft een sterke relatie met het sociaal domein (onder andere Wet maatschappelijke ondersteuning, statushouders, voorrangsverklaringen, langer zelfstandig wonen, sociale cohesie en veilige woonomgeving), locatieontwikkeling en ruimtelijke ordening (randvoorwaarden en planning nieuwe woningbouwlocaties).

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Een gedifferentieerde woningvoorraad en drie vitale dorpen, waarmee we een aantrekkelijke gezinsgemeente vormen. Een belangrijk gewenst maatschappelijk effect daarbij is voldoende aanbod van betaalbare woningen in de drie dorpen.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Kwaliteit van leven en wonen liggen in elkaars verlengde. Vanuit Cittaslow gaat het bij dit beleidsveld om een kwalitatieve inrichting van de woon- en leefomgeving. Het lokale beleid is gericht op de persoonlijke omstandigheden van inwoners en verschillende doelgroepen in de gemeente. Bij de planvorming voor woningbouw zijn duurzaamheid, veiligheid en de bijdrage aan de vitaliteit van de dorpen belangrijke beleidsonderdelen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met het woonbeleid beogen we het behoud van vitale dorpen door meer diversiteit te brengen in het woningaanbod en doorstroming te bevorderen.

Concrete doelen/acties voor 2023

De raad heeft de huidige Woonagenda verlengd tot eind 2022. Momenteel staat er veel druk op de woningmarkt en is er vanuit zowel de Rijksoverheid als de Provinciale overheid nieuw beleid in voorbereiding. Ook binnen onze gemeente is er volop aandacht voor instrumenten om woningbouw voor de juiste doelgroep te realiseren.

Wij blijven in 2023 intensief samenwerken met de woningcorporatie Wonen Midden-Delfland. Jaarlijks maken we prestatieafspraken met Wonen Midden-Delfland en de beide huurdersverenigingen.

De huidige Huisvestingsverordening vervalt op 1 juli 2023. In 2023 zal daarom een besluit nodig zijn over een eventuele nieuwe verordening. Ook hierover is afstemming noodzakelijk met de provincie en met de andere gemeenten in de regio.

In alle drie de dorpen worden woningen aan de voorraad toegevoegd. In Den Hoorn worden onder andere woningen opgeleverd aan de Woudselaan. Voor centrum Den Hoorn, De Kreek fase IV en

Equestrum worden de woningbouwplannen (verder) voorbereid. In Schipluiden zijn er onder andere plannen voor het toevoegen van woningen in het centrum, Keenenburg V. De planvoorbereiding en formele processen zijn opgestart. In Maasland komen er onder andere woningen bij in het centrum, in de bebouwde kom (Maaslandse Zoom) en op de Maaslandse Dam.

Instrumenten

- Te actualiseren Woonagenda 2023-2027
 - Raadsbesluit van 28 september 2021, betreft het besluit om het bestaande beleid van 30% sociaal nader uit te splitsen in 15% goedkope koop en 15% sociale huur, en minstens 10% van de nieuw toe te voegen woningen in het middeldure segment.
- Resultaten woonwensenonderzoek jongeren
- Omgevingsvisie 1.0
- Visie Behoud door ontwikkeling (Vitale Dorpen 2025)
- Huisvestingsverordening Midden-Delfland 2019, te actualiseren in 2023
- Vergunningen voor wijzigingen in de woonruimtevoorraad (splitsing, onttrekking, samenvoeging, omzetting, verbouwing tot twee of meer woonruimten).
- Gemeentelijk bod voor regionale nieuwe woningmarktafspraken
- Prestatieafspraken met Wonen Midden-Delfland
- Wet maatschappelijke ondersteuning en de voorzieningen die daarop gebaseerd zijn (wonen, zorg en welzijn)
- Bestuurlijke Tafel Wonen (de ambtelijke en bestuurlijke samenwerking in de woningmarktregio Haaglanden)
- Anti-speculatiebeleid 2017
- Beleidsnotitie Afkoop Sociale Woningbouw (gekoppeld aan Omgevingsvisie)

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Bouw- en woningtoezicht	1.065.459	1.244.708	1.408.513	1.244.724	1.082.515	1.087.197
Baten:						
Bouw- en woningtoezicht	950.740	1.037.748	1.469.586	1.457.962	575.475	159.563

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Bouw- en woningtoezicht (€ 163.805)

De toename is hoofdzakelijk het gevolg van een verschuiving van werkgeverslasten (€ 121.887). Hiernaast worden er hogere incidentele legesinkomsten verwacht, met als gevolg meer kosten voor het toetsen van bouwplannen. (€ 24.992) Het restant zit in de hogere toewijzing van onder andere automatiseringskosten (€ 10.636) en adviezen derden (€ 5.745).

Baten

Bouw- en woningtoezicht (€ 431.838)

De toename op dit taakveld wordt voornamelijk veroorzaakt door een herziene planning met hogere incidentele bouwleges als gevolg (€ 428.379).

Beleidsveld grondzaken

Beleidsdoel

De gemeente wil een regierol vervullen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Het grondbeleid is ondersteunend aan de beleidsvelden Midden-Delfland® 2025 en Vitale Dorpen in 2025.

Wat willen we bereiken?

Gewenst maatschappelijk effect

Het beschikbaar hebben van gronden, tegen (maatschappelijk) acceptabele kosten, voor de doeleinden van andere programma's.

Wat is de relatie tussen Cittaslow en dit beleidsveld?

Het beleidsveld grondzaken heeft een indirecte relatie met Cittaslow. De grondexploitatie is gericht op het realiseren van voorafgaand geformuleerde doelstellingen vanuit andere beleidsvelden. Daarbij zijn de waarden van Cittaslow uitgangspunt, zoals het betrekken van inwoners, een hoogwaardige inrichting van de openbare ruimte, sociale woningbouw en duurzaam bouwen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Operationeel doel om het beoogde maatschappelijk effect te bereiken

Het volgens planning beschikbaar hebben van gronden voor de doeleinden van andere programma's, zoals onderwijs en welzijn. De planningen zijn onderdeel van de door het college van B&W vastgestelde projectplannen.

Concrete doelen/acties voor 2023

Ook is het voornemen om in 2023 de Nota Grondbeleid te actualiseren. Het huidige beleid is uit 2019. Input voor de actualisatie is deels afhankelijk van de actualisatie van de woonagenda.

Binnen de looptijd van deze meerjarenbegroting willen wij gemiddeld 75 (tot ongeveer 100) woningen per jaar realiseren.

Instrumenten

- Nota Grondbeleid en jaarlijkse herziening grondexploitaties. Onder deze laatste vallen ook de bijbehorende risicoanalyse en het meerjarenprogramma grondexploitaties (ontwikkeling reserve grondexploitaties).
- Deelname aan de gemeenschappelijke regeling Bedrijvenschap Harnaschpolder.

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Met de deelname aan Bedrijvenschap Harnaschpolder wordt onder meer beoogd de werkgelegenheid en de lokale en regionale economie een impuls te geven, een kwalitatieve invulling te geven aan het bedrijventerrein en zorg te dragen voor de beleidsmatige afstemming met de woningbouw in de Harnaschpolder.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Grondexploitatie	4.835.509	3.687.980	1.822.943	2.662.157	1.775.083	1.643.229
Baten:						
Grondexploitatie	9.530.031	4.807.314	2.991.236	3.845.395	2.739.079	2.575.357

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

De lasten binnen het taakveld grondexploitatie zijn gebaseerd op de prognose van de werkzaamheden (in- en extern) ten aanzien van de grondexploitatie voor de komende jaren. Deze lasten worden budgettair neutraal verwerkt in de begroting. Het saldo tussen de lasten en baten (€ 1.168.293) betreft de (netto) opbrengst uit erfpacht.

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Totaal lasten	2.503.380	7.878	17.455	17.717	17.983	18.253
Totaal baten	1.010.443	642.225	0	0	0	0

Wijzigingen reserves 2023 ten opzichte van 2022

Baten € - 642.225

Uit de algemene reserve wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Herontwikkeling locatie Hoornbloem	€	80.100
-Doorschuifbudget ruimte en omgeving	€	429.971
-Herinrichting Centrum Schipluiden uit 4e PBW 2021	€	94.500
-Doorschuifbudget Omgevingswet	€	37.654

Overzicht van algemene dekkingsmiddelen

Het overzicht algemene dekkingsmiddelen is geen (beleids)programma en heeft daardoor een aparte plaats. De financiële middelen in al hun verschijningsvormen zijn dienstbaar aan het beleid. Tegelijkertijd zijn de financiële middelen de randvoorwaarden voor het te voeren beleid. Daarbij wordt een evenwicht gezocht tussen ambities en mogelijkheden.

In algemene termen kan gesteld worden dat het financiële beleid erop gericht is op korte en lange termijn te voorzien in voldoende financiële middelen om mogelijkheden en ambities met elkaar in evenwicht te houden. Omdat de voorgeschreven meerjarencijfers niet verder gaan dan het begrotingsjaar en de drie daaropvolgende jaren is een financieel perspectief opgesteld voor de langere termijn (zie Financieel meerjarenperspectief).

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de algemene dekkingsmiddelen. Onder de tabel worden de onderdelen toegelicht.

Tabel Algemene dekkingsmiddelen (in €)	2023	2022
OZB	6.214.366	5.760.800
Algemene uitkering	26.148.345	22.748.518
Dividenden	1.560.500	1.968.500
Rente uitzettingen > 1 jaar	735.640	735.640
Opbrengsten grondverkopen	15.000	15.000
Vennootschapsbelasting	0	0
Onvoorzien	6.000	6.000
Overige eigen middelen	0	0
Subtotaal	34.679.851	31.213.458
Saldo financieringsfunctie	-950.985	-921.759
Totaal algemene dekkingsmiddelen	33.728.866	30.312.699

De gemeentelijke heffingen, ook wel lokale heffingen genoemd, vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente. De lokale heffing die bij de algemene dekkingsmiddelen hoort, is de OZB. Daarnaast zijn er nog heffingen die niet tot de algemene dekkingsmiddelen worden gerekend. Deze zijn opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen.

Onroerendzaakbelasting

Vanaf 2022 stelt de gemeenteraad jaarlijks de tarieven van de OZB vaststelt. Uitgangspunt nu is een verhoging van de OZB-opbrengsten met 3%. Zo ontstaat naast een evenwichtige ontwikkeling van de opbrengst, ook een evenwichtige lokale lastendruk.

De WOZ-waarde wordt bepaald aan de hand van gerealiseerde verkoopcijfers. De waardeontwikkeling wordt pas in de loop van een jaar duidelijk. Gebruik van landelijke cijfers is niet gewenst, omdat deze afwijken van de situatie in Midden-Delfland. Voorlopig wordt voor de woningen voor 2023 de verwachte marktontwikkeling van 10% aangehouden. Bij een hogere stijging van de WOZ-waarden zullen de tarieven zodanig verder worden verlaagd dat de meeropbrengst niet meer dan 3% bedraagt.

In de volgende tabel staan de OZB-tarieven.

OZB – tarieven	2022	2023	2024	2025	2026
Tarief eigenaren woningen	0,1171%	0,1183%	0,1219%	0,1256%	0,1293%
Tarief eigenaren niet-woningen	0,2335%	0,2405%	0,2477%	0,2552%	0,2628%
Tarief gebruikers niet-woningen	0,1676%	0,1726%	0,1778%	0,1831%	0,1886%

Er bestaat een relatie tussen de OZB en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De algemene uitkering wordt over de gemeenten verdeeld met behulp van verdeelmaatstaven die verschillen in kosten weerspiegelen, maar ook verschillen in belastingcapaciteit. De belastingcapaciteit is een afgeleide van de waarde van de onroerende zaken. Gemeenten die binnen de grenzen hooggewaardeerd onroerend goed hebben, ontvangen een lagere algemene uitkering dan soortgelijke gemeenten met minder waardevol onroerend goed.

Van de waarde van de woningen wordt 80% meegerekend. Van de waarde van niet-woningen 70%. Op de uitkomsten daarvan wordt het zogenaamde rekentarief toegepast. Dit rekentarief is afgeleid van het landelijke gemiddelde OZB-tarief.

Het resulterende bedrag wordt als 'eigen inkomstenmaatstaf' afgetrokken van de algemene uitkering van de betreffende gemeente. Een hogere totale WOZ-waarde leidt hiermee dus ook tot een hogere korting op de algemene uitkering. Het OZB-tarief dat de gemeente hanteert, heeft overigens geen effect op deze aftrekpost.

Algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering is gebaseerd op de meicirculaire 2022.

De berekeningen van de algemene uitkering voor de begroting 2023-2026 zijn met behulp van de meicirculaire 2021 gemaakt. In onderstaande tabel ziet u het verschil met de ramingen zoals gemaakt voor de begroting 2022-2025.

Raming algemene uitkering	2023	2024	2025	2026
Begroting 2023 – 2026	26.148.345	27.068.158	28.613.710	27.113.979
Begroting 2022 – 2025	22.766.338	23.137.601	23.714.866	-
Vershil	3.382.007	3.930.557	4.898.844	N.v.t. *

(*) 2026 was nog niet begroot. Daar kan geen verschil voor worden berekend.

Dividenden

De gemeente ontvangt jaarlijks dividenduitkeringen uit hoofde van haar aandelenbezit bij de Bank Nederlandse Gemeenten, Waterbedrijf Evides en Westland Infra. Voor het dividend van JUVA wordt uitgegaan van een structureel lagere uitkering, gegeven het meerjarenplan van JUVA, de noodzakelijke investeringen en de ontwikkeling van de solvabiliteit. Gegeven de zeer volatiele situatie op de energiemarkt, de prijsontwikkeling en de lagere omzet is voor 2023 (gegeven de te verwachten resultaten in 2022) een dividenduitkering onzeker.

	2023	2022
Bank Nederlandse Gemeenten	62.500	62.500
Juva N.V.	1.360.000	1.768.000
Waterbedrijf Evides	138.000	138.000
Totaal	1.560.500	1.968.500

Rente uitzettingen langer dan 1 jaar

Het betreft hier de rente die verkregen wordt van het langdurig uitgezette deel van de Nutsreserve (€ 735.640). Daarnaast wordt rendement gemaakt door de uitgifte van grond in erfpacht, welk (deels) wordt gefinancierd uit eigen overtollige financiële middelen.

Saldo financieringsfunctie

De gemeente heeft ter financiering van haar activiteiten in totaal € 73.241.346 aan langlopende geldleningen aangetrokken (saldo 1-1-2023). Het saldo van de totale werkelijk betaalde rentelasten is hoger dan het saldo van de verdeelde rentelasten over de boekwaarde van de investeringen op basis van een rente omslagpercentage van 0%. Dit levert een last van € 904.593 (werkelijke rente) op in de begroting van 2023. Daar komt een toevoeging van rentes aan de reserves bij van € 46.392. Per saldo komt de financieringsfunctie uit op een nadelig resultaat van € 950.985.

Onvoorzien

De raming van de post onvoorzien is bedoeld voor de dekking van niet voorzienbare uitgaven. Bij gemeenten die een sluitende begroting hebben, is de post onvoorzien meestal het positieve begrotingssaldo dat door de raad als dekkingsmiddel kan worden ingezet. In Midden-Delfland is dat zoals bekend niet het geval. In onze begroting is een bedrag voor onvoorzien uitgaven opgenomen van € 6.000 voor 2023.

Heffing vennootschapsbelasting

Vanaf 1 januari 2016 is de gemeente vennootschapsplichtig. Dit betekent dat voor elke activiteit van de gemeente beoordeeld wordt of er aan de ondernemingscriteria volgens deze wet wordt voldaan. Als dit het geval is, wordt de gemeente per activiteit door de belastingdienst aangeslagen voor 25% van het saldo batig (uitgaven minus inkomsten).

Tot nu toe voldoet de gemeente Midden-Delfland niet aan de ondernemerscriteria voor de Vpb-plicht. Er zijn echter nog ontwikkelingen in de regelgeving die een onzekere factor vormen. Mocht de gemeente hierdoor aan de ondernemerscriteria gaan voldoen zal het nadeel gering zijn.

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

De BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Het dienen van het maatschappelijk belang bindt de bank met de gemeente. Daarom houdt de gemeente een beperkt aantal aandelen in de bank.

Met de deelname aan Juva N.V. is een ongestoorde levering van gas en elektriciteit aan burgers en bedrijven binnen de gemeente gegarandeerd.

Het doel van Evides is het altijd kunnen leveren van schoon en hoogwaardig drinkwater en het continu beschikbaar hebben van industriewater dat aan strenge normen voldoet.

Voor de bovenstaande partijen geldt dat er naast het maatschappelijk belang eveneens sprake is van een financieel belang voor de gemeente. De jaarlijkse winstuitkeringen (dividend) vormt een relevante inkomstenpost.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Treasury	943.872	924.152	950.985	946.990	932.627	922.675
Algemene uitkering	0	0	0	0	0	0
Algemene baten en lasten	0	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
OZB-woningen	453.561	446.232	454.890	457.812	461.925	465.266
OZB niet woningen	55.909	0	0	0	0	0
Baten:						
Treasury	3.740.035	3.633.484	3.199.714	3.210.032	3.246.560	3.243.054
Algemene uitkering	22.638.149	23.747.004	26.148.345	27.068.158	28.613.710	27.113.979
Algemene baten en lasten	0	0	0	0	0	0
OZB-woningen	3.690.427	3.785.961	4.033.346	4.264.545	4.390.682	4.533.007
OZB niet woningen	1.926.059	1.974.839	2.181.020	2.248.833	2.322.174	2.397.908

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Treasury (€ 26.833)

De oorzaak van deze aframing is een stijging van de te betalen rente voor langlopende leningen.

Baten

Treasury (€ -433.770)

De dividenduitkering van JUVA is naar verwachting vanaf 2023 structureel lager (€ -408.000), over een uitkering in het jaar 2023 is vanwege de huidige marktomstandigheden nog onzekerheid.

Algemene uitkering (€ 2.401.341)

De berekeningen van de algemene uitkering voor de begroting 2023-2026 zijn met behulp van de meicirculaire 2022 gemaakt. Hierin is de herverdeling van het gemeentefonds verwerkt en de extra toegezegde Rijksmiddelen voor diverse onderwerpen. Voor onze gemeente pakt dit fors voordeliger uit. Voor het jaar 2026 echter moet worden uitgegaan van een veel lagere uitkering (ca. € 1,5 mln. minder dan 2025) op basis van het huidige kabinetsbeleid.

OZB-woningen (€ 247.385) en OZB niet-woningen (€ 206.181)

Uitgangspunt is een verhoging van de OZB-opbrengsten met 3% per jaar voor zowel woningen als niet-woningen, zoals reeds in de Begroting 2021-2024 in de ramingen is opgenomen. Daarnaast wordt de hogere opbrengst veroorzaakt door waardeinstijging en areaaluitbreiding.

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Totaal lasten	2.279.154	504.750	152	151	154	156
Totaal baten	854.332	1.548.893	811.257	529.900	499.009	477.624

Wijzigingen reserves 2023 ten opzichte van 2022

Baten € - 504.598

In de algemene reserve wordt in 2022 de volgende incidentele stortingen gedaan:

-Septembercirculaire € 500.207

Het overige verschil wordt verklaard door diverse mutaties onder de € 25.000.

Lasten € - 737.636

Uit de reserve investeringsprogramma wordt in 2023 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Kwaliteitsimpuls ambtelijke organisatie € 270.556

Uit de reserve ontwikkeling Harnaschpolder wordt in 2023 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Gemeentelijke bestuurskosten 2023 € 61.473

Uit de algemene reserve wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:

-Onttrekking AR sluitende begroting 2022 vanuit 2021-2024 € 603.428

-Terugdraai onttrekking begrotingstekort 2022 € -162.511

-Septembercirculaire 2020 € -42.638

-Septembercirculaire 2021 € -398.279

-Doorschuifbudget OZB woningen € 50.000

-Saldo 1e PBGW 2022 € 947.403

Uit de reserve ontwikkeling Harnaschpolder wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekking gedaan:

-Gemeentelijke bestuurskosten € 71.473

Het overige verschil wordt verklaard door diverse mutaties onder de € 25.000.

Overzicht van de kosten Overhead

In het gewijzigde Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) worden baten en lasten van de overhead niet meer onder de afzonderlijke programma's geregistreerd, maar centraal onder een afzonderlijk taakveld. Hiermee vervalt de noodzaak van een complexe en veelal ondoorzichtige kostentoe rekening aan alle gemeentelijke taken en activiteiten.

Hiermee wint de begroting en verantwoording aan transparantie. De gemeenteraad kan beter sturen op de bedrijfsvoering. Bovendien kan door het hanteren van een eenduidige systematiek een betere vergelijking worden gemaakt met andere gemeenten.

Om te voorkomen dat er verschillen gaan optreden in de wijze van toerekening van overhead is een algemene definitie van overhead voorgeschreven:

Alle bedrijfskosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Uitgangspunt van deze definitie is dat kosten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de betreffende taken/activiteiten.

Volgens deze nieuwe methodiek wordt in de begroting en verantwoording niet meer gerekend met de integrale kostprijs. In een aantal gevallen speelt het hanteren van een integrale kostprijs nog wel een rol. Dit om te voorkomen dat dit voor deze gevallen leidt tot een tekort in de begroting. Als voorbeelden kunnen worden genoemd: de grondexploitaties, investering en andere (subsidie)trajecten, die gepaard gaan met activering en afschrijving, waar vaak specifieke dekkingsposten voor bestaan. Voor deze gevallen is het toerekenen van overhead en (eventueel) rente wel toegestaan.

Ten aanzien van taken/activiteiten en daarmee samenhangende diensten waarvoor kostendekkende tarieven berekend mogen worden (bijvoorbeeld afval en riolering), geldt dat het niet meenemen van overhead betekent dat voor die producten een positief resultaat kan ontstaan. Dit komt doordat gemeenten overhead wel mogen meenemen in de berekening van de tarieven. Om die reden is in het gewijzigde BBV de verplichting opgenomen om in de paragraaf lokale heffingen toe te lichten hoe de algemene overhead zich verhoudt tot taken/activiteiten/heffingen volgens een nader omschreven systematiek.

Hieronder volgt in lijn met het format van onze begroting het overzicht van de overhead:

Wat is de betrokkenheid van de verbonden partijen?

Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling archiefbeheer Midden-Delfland wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de gemeentelijke verplichtingen als bedoeld in de Archiefwet 1995.

Wat mag het kosten?

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
Overhead ambtelijke organisatie	5.785.557	5.871.243	6.088.133	5.961.599	5.872.011	5.841.539
Overhead voorlichting en informatievoorziening	2.298.440	2.284.395	2.196.295	2.174.985	2.325.955	2.391.003
Overhead buitendienst	253.662	117.765	141.422	159.767	150.021	152.021
Overhead bestuurs-ondersteuning	685.865	847.233	816.272	817.407	818.707	819.807

Beschikbare middelen	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Baten:						
Overhead ambtelijke organisatie	213.819	140.921	154.619	156.451	158.551	160.051
Overhead voorlichting en informatievoorziening	73.697	0	0	0	0	0
Overhead buitendienst	2.014	0	0	0	0	0
Overhead bestuurs-ondersteuning	266	2.250	2.250	2.250	2.250	2.250

Wijziging budget 2023 ten opzichte van 2022

Lasten

Overhead ambtelijke organisatie (€ 216.890)

Het verschil op deze post kent meerdere oorzaken. Enerzijds is er een verhoging van de werkgeverslasten. Dit komt door de verwachte cao-stijging (€ 120.000) en een verschuiving van werkgeverslasten (€ 90.000).

Overhead voorlichting en informatievoorziening (€ -88.100)

Het verschil op deze post wordt voornamelijk verklaard door de hogere kapitaallasten (€ 130.000) en een verlaging van de werkgeverslasten (€ 225.000)

Overhead bestuursondersteuning (€ -30.961)

Dit verschil kent meerdere oorzaken. Enerzijds is er sprake van een vermindering van werkgeverslasten (€ - 19.000). Anderzijds zijn er hogere kosten door een kwaliteitstoets (€ 25.000) en het afscheid van de Burgemeester en wethouders (€ 25.000).

Overzicht investeringen begroting 2022-2025					Maatsch./Ec. nut.
Omschrijving investering:	2023	2024	2025	2026	
Vervangen VW Crafte Pick-up V-590-DH 2024		54.000			E
Vervanging installaties gemeentehuis 2024		25.000			E
Vervanging installaties gemeentehuis 2023	31.515				E
Schilderwerk gemeentehuis 2025			140.000		E

Informatiebeleidsplan	25.000	25.000	25.000		E
Basisregistraties BAG, BGT, WOZ en BRT	10.000	10.000	50.000		E
Oracle migratie 2024		50.000			E
Vervanging hardware MTC's en randapparatuur 2025			300.000		E
Vervanging mobiele telefoons 2025			80.000		E
Upgrade office 365 2025			20.000		E
Vervanging Centric applicaties naar SaaS 2022	90.000	90.000	90.000		E
Totaal:	156.515	254.000	705.000	0	

Mutaties reserve

Mutaties reserve	Rekening 2021	2022	2023	2024	2025	2026
Totaal lasten	689.048	118.889	0	0	0	0
Totaal baten	1.357.217	435.812	41.829	81.333	0	0

Wijzigingen reserves 2023 ten opzichte van 2022

Lasten € - 118.889

In de algemene reserve wordt in 2022 de volgende incidentele storting gedaan
 -Voordeel kapitaallasten vanuit jaarrekening 2021 € 118.889

Baten € - 393.983

Uit de reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:
 -Onderhoudsbudget Huisvesting Schipluiden € 35.000

Uit de algemene reserve wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekkingen gedaan:
 -Friciekosten OO-traject € 60.000
 -Aanbestedingsvoordeel onderhoud gemeentehuis € -50.000
 -Visie 2040 € 25.000
 -Nieuwe raad 2022 € 25.000
 -Doorschuifbudget Overhead € 58.000
 -Voorgesloten kosten later verrekening rijk € 100.000
 -Doorschuifbudget inzet Centric € 25.263

Uit de reserve afwikkeling complexen wordt in 2022 de volgende incidentele onttrekking gedaan:
 -Aansluiting Boumare op de BG Enzerinksingel € 100.000

Het overige verschil wordt verklaard door diverse mutaties onder de € 25.000.

3. Paragrafen

3. 1. Lokale heffingen

De gemeentelijke belastingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente. Van deze lokale heffingen horen de onroerendezaakbelastingen (OZB) en de toeristenbelasting bij de algemene dekkingsmiddelen.

Daarnaast zijn er heffingen die niet tot de algemene dekkingsmiddelen behoren. Afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn hiervan de voornaamste twee.

Nota lokale heffingen

De raad stelde op grond van de 'Financiële verordening gemeente Midden-Delfland' op 26 april 2016 de nota Lokale heffingen Midden-Delfland 2016 vast.

Deze nota beschrijft de samenstelling van de gemeentelijke belastingen en heffingen. Ook andere zaken die nauw samenhangen met de heffing en inning van deze belastingen en heffingen staan in de nota.

In deze paragraaf beschrijven wij de actuele stand van zaken.

Onroerendezaakbelastingen (OZB)

De grondslag van de OZB is de waarde van de onroerende zaken in de gemeente. De OZB bestaat uit een eigenarenbelasting voor woningen en niet-woningen en een gebruikersbelasting voor niet-woningen. Voor de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) worden de onroerende zaken jaarlijks getaxeerd. Voor het belastingjaar 2023 geldt de waarde van peildatum 1 januari 2022.

De Waarderingskamer controleert en beoordeelt gemeenten op de uitvoering van de Wet WOZ. In 2018 heeft de Waarderingskamer haar algemeen oordeel voor Midden-Delfland gewijzigd in 5 sterren. Gemeenten die meerdere jaren stabiel oordeel 'goed' hebben (4 sterren), krijgen een extra ster. In augustus 2022 heeft de Waarderingskamer laten weten het algemeen oordeel blijft staan op 5 sterren. Wederom een fijne waardering voor de inzet, betrokkenheid en enthousiasme van de medewerkers van het team Belastingen.

De Waarderingskamer heeft besloten om per 1 januari 2022 alle gemeenten en uitvoeringsorganisaties de woningen verplicht te laten taxeren op basis van de gebruikersoppervlakte in plaats van op inhoud. De belangrijkste reden hiervoor is dat dit beter aansluit bij de markt. In de verkoopadvertenties wordt bijv. melding gemaakt van de gebruiksoppervlakte van woningen. Daarnaast wordt de gebruikersoppervlakte ook gebruikt in de basisregistraties.

Ook Midden-Delfland gaat over van kubieke meters naar vierkante meters in de WOZ-administratie. Hierbij wordt uitgegaan van de criteria die de Waarderingskamer hanteert. Een projectgroep is bezig met de werkzaamheden hiervoor.

In 2020 is een benchmark woonlasten ingevoerd. Naast de OZB worden hierin ook de riool- en afvalstoffenheffing vergeleken. Door vergelijking van de gemeentelijke woonlasten en de tariefontwikkeling met landelijke en provinciale gemiddelden, moeten de onderlinge verschillen tussen gemeenten inzichtelijker worden. Ook is het de bedoeling dat de benchmark het lokale debat over de keuzes voor ontwikkelingen, zoals de stijging van de lasten, bevordert.

Met ingang van begrotingsjaar 2022 stelt de gemeenteraad jaarlijks de tarieven van de OZB vast. Gebaseerd op een verhoging van de OZB-opbrengsten met 3% per jaar, zoals reeds in de Begroting 2021-2024 in de ramingen is opgenomen. Het uitgangspunt is zo weer een evenwichtige ontwikkeling van de totale opbrengst geworden en niet de (nu sterk stijgende) marktontwikkeling van de onroerende zaken die leidt tot een relatief hogere lastendruk voor de belastingbetalers.

De WOZ-waarde wordt bepaald aan de hand van gerealiseerde verkoopcijfers. De waardeontwikkeling wordt pas in de loop van een jaar duidelijk. Gebruik van landelijke cijfers is niet gewenst, omdat deze afwijken van de situatie in Midden-Delfland. Voorlopig wordt voor de woningen voor 2023 de verwachte marktontwikkeling van 10% aangehouden. Alhoewel er nog steeds sprake is van stijgende prijzen op de woningmarkt is onduidelijk hoe en of deze ontwikkeling zich voort zal zetten.

In de volgende tabel staan de OZB-tarieven.

OZB – tarieven*	2022	2023	2024	2025	2026
Tarief eigenaren woningen	0,1171%	0,1183%	0,1219%	0,1256%	0,1293%
Tarief eigenaren niet-woningen	0,2335%	0,2405%	0,2477%	0,2552%	0,2628%
Tarief gebruikers niet-woningen	0,1676%	0,1726%	0,1778%	0,1831%	0,1886%

* Jaarlijks worden de tarieven vastgesteld, waarbij rekening wordt gehouden met de waardeontwikkeling van het vastgoed en uitgaande van een opbrengststijging van 3% per jaar. De tariefstijging in deze tabel is 3% per jaar (bij een fictieve waardeontwikkeling van 0%). Wanneer de waardeontwikkeling > 0% per jaar is, worden de tarieven naar beneden bijgesteld en vice versa.

Hierna wordt de lastendruk weergegeven op basis van het huidige beleid en op basis van onze voorstellen.

Lastendruk bij huidig beleid			
Uitgangspunten:			
* eigen woning WOZ-waarde € 380.000 (2022), € 418.000 (2023)			
* meerpersoonshuishouden			
Belasting	Stijging	2022	2023
OZB-eigenaar	3%	€ 444,00	€ 457,32
Afvalstoffenheffing	-4%	€ 358,20	€ 344,42
Rioolheffing	0%	€ 209,40	€ 209,40
Totaal		€ 1.011,60	€ 1.011,14

Een huishouden zonder eigen woning betaalt geen OZB-eigenaar, de totale lastendruk voor huurders is dus lager.

Toeristenbelasting

In december 2021 is de gemeenteraad geïnformeerd over het principebesluit om met ingang van 1 januari 2023 toeristenbelasting te gaan heffen. Door vaststelling van de verordening Toeristenbelasting Midden-Delfland 2023 in de raadsvergadering van 25 oktober 2022 is dit voornemen geformaliseerd.

Met het heffen van toeristenbelasting wordt beoogd extra inkomsten te generen waarmee onder meer een bijdrage kan worden geleverd aan 'Midden-Delfland'. De opbrengsten blijven door toevoeging aan de Bestemmingsreserve Midden-Delfland beschikbaar voor dit doel.

De tarieven voor 2023 bedragen € 0,85 voor een overnachting op een camping (in een kampeermiddel) en € 1,25 voor een overnachting in de overige accommodaties. Deze tarieven worden niet jaarlijks, maar om de drie jaar herzien.

De verwachte opbrengst in 2023 bedraagt op basis van deze tarieven € 100.000 - € 125.000.

Afvalstoffenheffing

Uitgangspunt van de afvalstoffenheffing is de kosten van de afvalinzameling en -verwerking voor 100% te dekken door de opbrengst van de afvalstoffenheffing. Door nieuwe ontwikkelingen (invoering zijbelading, andere wijze ophalen oud papier) was het mogelijk om het tarief voor de afvalstoffenheffing in 2022 te laten dalen met circa 4% ten opzichte van 2021. Op basis van de geactualiseerde kostenraming van Avalex kan de afvalstoffenheffing in 2023 nog eens met 4% verlaagd worden ten opzichte van 2022. Voor de jaren 2024 t/m 2026 wordt op basis van ongewijzigd beleid uitgegaan van gelijkblijvende tarieven. Bij elke nieuwe begroting wordt dit getoetst aan het uitgangspunt van 100% kostendekking.

Vanaf 2021 is een uitsplitsing van de inkomsten uit afvalinzameling opgenomen in de 'Begroting in één oogopslag'. Het gaat hierbij om de inzameling glas, papier/karton en PMD. Het totaaloverzicht van de inkomsten afvalinzameling begroot voor 2023 is als volgt:

Uitsplitsing inkomsten uit afvalinzameling	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023
Afvalstoffenheffing	2.753.307	2.692.000	2.511.795
Afvalinzameling	160.000	228.500	234.000
Inzameling glas	20.000	19.000	6.000
Inzameling karton	2.000	21.500	90.000
Inzameling PMD	138.000	188.000	129.000
Inzameling overige			9.000

In de volgende tabel staan de tarieven voor 2022 tot en met 2026.

Afvalstoffenheffing	2022	2023	2024	2025	2026
Tarief meerpersoonshuishouden	€ 358,20	€ 343,90	€ 343,90	€ 343,90	€ 343,90
Tarief eenpersoonshuishouden	€ 270,00	€ 259,20	€ 259,20	€ 259,20	€ 259,20

Kostendekking en egalisatievoorziening afvalstoffenheffing

Verloop egalisatievoorziening afvalstoffenheffing	2023	2024	2025	2026
Stand per 1 januari	251.823	171.429	94.583	45.494
Onttrekking/storting	-80.394	-76.846	-49.089	-72.869
Stand per 31 december	171.429	94.583	45.494	-27.375*

* Indien het resultaat van de DVO 2022 cijfermatig verwerkt wordt in 2022, ontstaat een positief saldo.

Rioolheffing

De opbrengsten van deze heffing dekken de lasten van het rioolstelsel. De kosten van de uitvoering van het gemeentelijke rioleringsplan en het daarmee samenhangende investeringsschema zijn verwerkt in programma 3 Beheer, Verkeer en Milieu. Voor een goede inschatting van de kosten is een kostendekkingsplan (KDP) gemaakt. Dit KDP is vorig jaar geactualiseerd. Het tarief voor de rioolheffing voor 2022 is gedaald met 8% ten opzichte van 2021. Voor 2023 en volgende jaren wordt voorlopig hetzelfde tarief aangehouden. Bij elke nieuwe begroting wordt dit getoetst aan het uitgangspunt van 100% kostendekking.

In de volgende tabel staan de tarieven voor 2022 tot en met 2026.

Rioolheffing	2022	2023	2024	2025	2026
Tarief	209,40	209,40	209,40	209,40	209,40

Kostendekking en egalisatievoorziening rioolheffing

De totale kosten voor riolering, inclusief BTW, worden geraamd op € 1.887.283. De totale opbrengst uit rioolheffing en overige baten riolering bedragen € 1.760.683. Het dekkingspercentage voor de rioolheffing is minder dan 100. Het bedrag onder de 100% onttrekken wij aan de egalisatievoorziening.

Deze wordt ook ingezet voor toekomstige investeringen. De volgende tabel verduidelijkt het verloop van de egalisatievoorziening.

Verloop egalisatievoorziening rioolheffing	2023	2024	2025	2026
Stand per 1 januari	7.312.068	7.185.468	7.005.297	6.856.854
Onttrekking/storting	-126.600	-181.171	-150.443	-223.898
Stand per 31 december	7.185.468	7.004.297	6.853.854	6.629.956

Kwijtscheldingsbeleid

De gemeente voert een actief kwijtscheldingsbeleid. Op het aanslagbiljet staat informatie over de kwijtscheldingsmogelijkheid en de procedure voor het verkrijgen van kwijtschelding. Beoordeling van een verzoek gebeurt op basis van het vermogen en het netto besteedbare inkomen van de volledige huishouding.

Bij een eerste verzoek om kwijtschelding worden relevante gegevens automatisch getoetst bij de Belastingdienst, het Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen (UWV) en de Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW). Blijkt uit deze toetsing dat belastingplichtige in aanmerking komt voor kwijtschelding, dan krijgt hij dat meteen. Aanvullende gegevens van de belastingplichtige zijn dan niet nodig.

Voor belastingplichtigen die daar toestemming voor geven, worden ook in de komende jaren de relevante gegevens automatisch getoetst. Het invullen van een kwijtscheldingsformulier is dan niet nodig.

Kwijtschelding kan tot 100% worden toegekend voor de afvalstoffen- en de rioolheffing.

In de begroting 2023-2026 is rekening gehouden met kwijtschelding tot de volgende bedragen.

Verloop kwijtscheldingsbeleid	2023	2024	2025	2026
Afvalstoffenheffing	62.820	62.820	62.820	62.820
Rioolheffing	41.880	41.880	41.880	41.880
Totale kwijtschelding	104.700	104.700	104.700	104.700

De meerjarige kosten blijven gelijk vanwege de gelijkblijvende tarieven voor afvalstoffenheffing en rioolheffing. Door de huidige economische omstandigheden is het denkbaar dat de bedragen voor kwijtschelding zullen stijgen. Omdat dit op voorhand moeilijk te ramen is zullen wij dit in de loop van het jaar nauwgezet monitoren en indien nodig tijdens het jaar in de PBW's opnemen.

Opbrengst leges en belastingen

De komende jaren verwachten wij opbrengsten voor leges en belastingen. Deze opbrengsten zijn in de meerjarenbegroting verwerkt.

Overzicht geraamde inkomsten	2023	2024	2025	2026
Leges inzake vergunningen/ ontheffingen	13.640	13.980	14.303	13.200
Burgerlijke stand	59.768	61.154	62.587	63.800
Rijbewijzen en reisdocumenten	120.354	293.236	311.236	346.236
Leges gehandicaptenparkeerkaarten	6.420	6.600	6.800	6.900
BRP	4.296	4.400	4.500	4.600
Overige leges burgerzaken	9.292	9.600	9.800	9.900
Bruggelden	5.000	5.000	5.000	5.000
Bijzondere transporten	2.630	2.700	2.800	2.900
Verhaal kosten welstandstoezicht	29.641	27.130	27.800	28.400
Volkshuisvesting	108	110	112	114
Monumenten	1.357	1.400	1.400	1.400
Afvalstoffenheffing	2.511.795	2.548.267	2.584.740	2.591.463
Bouwleges	1.437.016	1.427.822	544.563	127.949
Rioolheffing	1.738.439	1.761.264	1.815.813	1.793.093
Algemene plaatselijke verordening	12.519	12.800	13.100	13.400
OZB	6.214.366	6.513.378	6.712.856	6.930.915
Begrafenisrechten	64.152	65.700	67.300	68.600
Totaal	12.230.793	12.754.541	12.184.710	12.007.870

Nieuwe begrotingsvoorschriften en kostenonderbouwing heffingen

Met ingang van 1 januari 2017 zijn de begrotingsvoorschriften in het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) aangepast. Deze wijziging heeft ook invloed op de berekening van de kostenonderbouwing van gemeentelijke heffingen. Door deze aanpassing is de methode waarmee overhead kan worden toegerekend gewijzigd. Dit zorgt voor hogere toe te rekenen bedragen aan overhead bij de diverse heffingen.

De overhead is bepaald als percentage van de toe te rekenen werkgeverslasten op een taakveld. Dit percentage bedraagt 98%. Dit betekent dat wanneer een bedrag aan werkgeverslasten als

directe kosten aan de heffing wordt toegerekend, 98% van de werkgeverslasten van dit taakveld als overhead wordt toegerekend.

Bij de rioolheffing is op een andere wijze de overhead toegerekend. Hier is de overhead als percentage van alle lasten op alle taakvelden (exclusief overhead) gebruikt. Dit heeft als reden dat de rioolheffing vooral kapitaalintensief is. Bij een toerekening op basis van de werkgeverslasten zou er relatief weinig overhead toegerekend worden.

Beleidsuitgangspunten

Gemeentelijke heffingen

De gemeentelijke heffingen die Midden-Delfland kent zijn onroerendezaakbelasting (OZB), afvalstoffenheffing, rioolheffing, toeristenbelasting, begrafenisrechten en leges. Bij deze heffingen, behalve de OZB en toeristenbelasting, mogen de geraamde opbrengsten de geraamde lasten niet overstijgen.

In deze aanvulling vindt u de kostendekkendheidspercentages van de verschillende heffingen.

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing

Omschrijving		2023
Kosten taakveld	€	2.174.557
Inkomsten taakveld excl. Heffingen	€	-40.000
Netto kosten taakveld	€	2.134.557
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	53.345
BTW	€	439.642
Totale kosten	€	2.627.545
Opbrengst heffingen	€	2.511.795
Dekkingspercentage		95,59%

Bij de kosten voor dit taakveld zijn de kosten (gedeeltelijk) meegenomen van:

- Straatvegen, dit houdt de openbare ruimte vrij van veeg- en zwerfafval.
- Kwijtschelding van de afvalstoffenheffing.
- Kosten van toezicht en handhaving van de aanbiedingsregels.
- Kosten van het taakveld afval.

Kostendekkendheid rioolheffing

Omschrijving		2023
Kosten taakveld	€	1.474.806
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	-22.244
Netto kosten taakveld	€	1.452.562
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	328.345
BTW	€	191.020
Totale kosten	€	1.971.928
Opbrengst heffingen	€	1.738.439
Dekkingspercentage		88,16%

Bij de kosten voor dit taakveld zijn de kosten (gedeeltelijk) meegenomen van:

- Aanleg en onderhoud van openbaar water, vijvers en kleine watergangen.
- De kosten van het schoonhouden en onderhouden van taluds. Een deel van deze kosten is toe te rekenen aan de gemeentelijke watertaken.
- Straatvegen, het bladafval zorgt voor verstoppingen van kolken. Straatvegen voorkomt dit.
- Kwischtelding van de rioolheffing.
- Kosten van het taakveld riolering.

Kostendekkendheid legesverordening

De tarieventabel bij de legesverordening bestaat uit drie titels. De eerste titel bevat de algemene dienstverlening, zoals bijvoorbeeld het verstrekken van een paspoort. De tweede titel bevat de dienstverlening die samenhangt met de omgevingsvergunning en de derde titel de dienstverlening die valt onder de Europese dienstenrichtlijn.

Hieronder vindt u eerst de kostendekking van de gehele legesverordening. Daarna volgt een overzicht per titel.

Totaal:

Omschrijving		2023
Kosten taakveld	€	1.241.172
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	-7.982
Netto kosten taakveld	€	1.233.190
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	626.061
BTW	€	110.649
Totale kosten	€	1.969.900
Opbrengst heffingen	€	1.697.433
Dekkingspercentage		86,17%

Titel 1 Algemene dienstverlening

Omschrijving		2023
Kosten taakveld	€	148.114
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	-1.617
Netto kosten taakveld	€	146.497
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	49.408
BTW	€	18.167
Totale kosten	€	214.071
Opbrengst heffingen	€	212.137
Dekkingspercentage		99,1%

Titel 2 Dienstverlening omgevingsvergunning

Omschrijving		2023
Kosten taakveld	€	994.979
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	-
Netto kosten taakveld	€	994.979
Toe te rekenen kosten:		

Overhead	€	489.602
BTW	€	90.485
Totale kosten	€	1.575.066
Opbrengst heffingen	€	1.469.853
Dekkingspercentage		93,32%

Titel 3 Dienstverlening Europese dienstenrichtlijn

Omschrijving		2023
Kosten taakveld	€	98.079
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	-6.365
Netto kosten taakveld	€	91.714
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	87.051
BTW	€	1.997
Totale kosten	€	180.763
Opbrengst heffingen	€	15.443
Dekkingspercentage		8,54%

Er is sprake van kruissubsidiëring tussen de verschillende titels doordat er sprake is van verschillende dekkingspercentages. Dit is echter geen bewuste beleidskeuze. Het uitgangspunt is een titel maximaal 100% kostendekkend te maken. Er is dus geen sprake van bewust meer dan 100% opbrengst op een titel genereren om met deze opbrengst de lasten op een andere titel te dekken.

Bij de leges omgevingsvergunning (titel 2) is er wel sprake van kruissubsidiëring tussen de onderdelen. Door de manier waarop de tarieven zijn opgebouwd kost een bouwvergunning voor bijvoorbeeld een dakkapel meer dan deze aan leges opbrengt. Bij grotere bouwprojecten is dit andersom. Dit is een bewuste keuze. Hierdoor blijven vergunningen voor kleine verbouwingen van de burger betaalbaar.

Bij het bepalen van de toe te rekenen kosten en overhead is gebruik gemaakt van de handreiking van de VNG. Omdat dit om nieuwe regelgeving gaat en er nog ontwikkelingen zijn in de uitleg hiervan kunnen er de komende tijd nog wijzigingen optreden. Het kan daarom voorkomen dat de toe te rekenen overhead dit jaar afwijkt van de in komende jaren toe te rekenen overhead.

Kostendekkendheid begrafenisrechten

Omschrijving		2023
Kosten taakveld	€	210.129
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	-
Netto kosten taakveld	€	210.129
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	115.369
BTW	€	-
Totale kosten	€	325.498
Opbrengst heffingen	€	144.304
Dekkingspercentage		44,33%

Bij deze heffing zijn alleen de kosten van het taakveld lijkbezorging toegerekend. De compensabele btw is bij deze heffing al verwerkt in de lasten van het taakveld. Dit heeft als oorzaak dat niet alle btw van deze post compensabel is.

Kostendekkendheid bruggelden

Omschrijving		2023
Kosten taakveld	€	27.349
Inkomsten taakveld excl. heffingen	€	-
Netto kosten taakveld	€	27.349
Toe te rekenen kosten:		
Overhead	€	-
BTW	€	5.743
Totale kosten	€	33.092
Opbrengst heffingen	€	5.000
Dekkingspercentage		15,11%

3. 2. Verbonden partijen

Deze paragraaf geeft een overzicht van derde rechtspersonen waarmee de gemeente bestuurlijke en/of financiële banden heeft. Deze rechtspersonen worden de verbonden partijen genoemd. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Financieel belang wil zeggen dat de gemeentemiddelen ter beschikking heeft gesteld. De gemeente kan deze middelen kwijtraken als de verbonden partij failliet gaat of als financiële problemen van de verbonden partij op de gemeente worden verhaald.

Deze paragraaf is om de volgende twee redenen van belang voor de raad:

- De verbonden partijen voeren vaak beleid uit dat de gemeente in beginsel zelf kan doen. De gemeente blijft verantwoordelijk voor het realiseren van de beoogde doelstellingen van de programma's. De raad heeft een kaderstellende en controlerende taak over die programma's.
- Het budgettaire beslag en de financiële risico's die de gemeente met de verbonden partijen kan lopen, en de daaruit volgende budgettaire gevolgen.

Overzicht verbonden partijen

1. Gemeenschappelijke regelingen
 - Bedrijfschap Harnaspolder
 - Metropoolregio Rotterdam – Den Haag
 - Veiligheidsregio Haaglanden
 - GGD en VT Haaglanden
 - Servicebureau jeugdhulp haaglanden
 - Gemeenschappelijke regeling Archiefbeheer Midden-Delfland
 - Gemeenschappelijke regeling Archeologie Midden-Delfland
 - Omgevingsdienst Haaglanden
 - Regionaal reinigingsbedrijf Avalex
2. Vennootschappen en coöperaties
 - A. Besloten vennootschappen
 - B.V. Evides
 - B. Naamloze vennootschappen
 - NV Bank Nederlandse Gemeenten
 - NV Juva
 - C. Coöperatieve vereniging
 - Coöperatief beheer groengebieden Midden-Delfland U.A.
3. Stichtingen en verenigingen
 - A. Stichtingen
 - Stichting Groenfonds
 - Stichting Businesspark Haaglanden
 - Stichting Landschapsfonds Hof van Delfland

1. Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Bedrijfschap Harnaspolder	
Vestigingsplaats	Schipluiden	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling (GR)	
Financieel belang gemeente	De gemeenten Midden-Delfland en Den Haag participeren beiden risicodragend. Een tekort wordt verdeeld in de verhouding 15% (Midden-Delfland) en 85% (Den Haag). De laatst vastgestelde grondexploitatieberekening is van prijspeil 01-07-2021. Het tekort wordt door het Bedrijfschap op prijspeildatum 1-1-2022 geschat op € 7,42 miljoen. Het aandeel voor gemeente Midden-Delfland bedraagt daarbij € 1,11 miljoen. Dit tekort hebben wij afgedekt in de 'Voorziening bijdrage te kort Bedrijfschap'. Daarnaast draagt de gemeente zorg voor het afdekken van haar aandeel van 15% van de risico's en kansen.	
Vermogenspositie	<u>31-12-2021</u>	<u>31-12-2020</u>
Eigen vermogen	€ - 7.490.000	€ - 8.770.000

	Vreemd vermogen	€ 47.917.000	€ 55.527.000
Bestuurlijk belang gemeente	Lid van het Algemeen Bestuur zijn de portefeuillehouders: F.J.M. ten Have en W. Renzen; De heer ten Have is ook lid van het Dagelijks bestuur. Het voorzitterschap rouleert jaarlijks tussen beide gemeenten. De portefeuillehouder van de gemeente Midden-Delfland is in 2023 weer voorzitter van het DB en AB.		
Eventuele risico's	In de grondexploitatieberekening van het Bedrijvenschap zijn de positieve en negatieve risico's beschreven. De positieve risico's hebben een netto omvang van € 0,68 miljoen en de negatieve risico's bedragen netto € 5,10 miljoen.		
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u></p> <p>Met de deelname wordt onder meer beoogd de werkgelegenheid en de lokale en regionale economie een impuls te geven, een kwalitatieve invulling te geven aan het bedrijventerrein en zorg te dragen voor de beleidsmatige afstemming met de woningbouw in de Harnaspolder. Verder is de gemeente Midden-Delfland een volwaardig partner bij de ontwikkeling, waarmee een sterke externe oriëntatie vanuit de gemeente Midden-Delfland is gewaarborgd.</p> <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u></p> <p>Via de deelname aan het Algemeen Bestuur en Dagelijks Bestuur geven wij invulling aan de bovengenoemde uitgangspunten. Daarnaast stelt de gemeentelijke organisatie capaciteit beschikbaar om de genoemde doelstellingen te bereiken (via detachering).</p> <p>Wij gaan ervan uit dat er in 2023 voor de uitgifte van de resterende kavels overeenkomsten gesloten zijn. Hierdoor is het gerechtvaardigd om te onderzoeken hoe wij de huidige Gemeenschappelijke Regeling kunnen beëindigen.</p>		

Naam	Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)
Vestigingsplaats	Rotterdam
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling (GR)
Activiteiten	<p>Deelnemende gemeenten bij de MRDH zijn: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Den Haag, Hellevoetsluis, Krimpen aan den IJssel, Lansingerland, Leidschendam-Voorburg, Maassluis, Midden-Delfland, Nissewaard, Pijnacker-Nootdorp, Ridderkerk, Rijswijk, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Wassenaar, Westland, Westvoorne en Zoetermeer. De provincie Zuid-Holland heeft in de regeling de positie van agenda lid. Per 1 januari 2023 vormen Brielle, Hellevoetsluis en Westvoorne de nieuwe gemeente <i>Voorne aan Zee</i>.</p> <p>Centrale doelstelling van de MRDH is het versterken van de regionale economie en het economisch vestigingsklimaat. De MRDH werkt met de 21 gemeenten, de provincie Zuid-Holland, samenwerkingsverbanden, kennisinstellingen en bedrijfsleven aan het versterken van het economisch vestigingsklimaat.</p> <p>Tweede belangrijke opdracht voor de MRDH zijn de taken op het terrein van mobiliteit (verkeer en vervoer), benoemd als Vervoersautoriteit (VA). Centrale doelstelling van de VA is het verbeteren van de bereikbaarheid. Om dit te bereiken verricht de VA taken op het terrein van het openbaar vervoer en verbetering van interne en externe verkeerskundige verbindingen gericht op het versterken van de agglomeratiekracht.</p>
Financieel belang gemeente	<p><i>Totale omvang begroting</i></p> <p>De totale omvang van de begroting in 2023 is € 576.278.974 miljoen. De omvang van het programma exploitatie verkeer en openbaar vervoer is € 421.738.887 miljoen en het programma infrastructuur verkeer en openbaar vervoer is € 141.739.109 miljoen. Het programma economisch vestigingsklimaat is begroot op € 5.892.010 miljoen.</p>

Inkomsten MRDH

De MRDH heeft twee permanente inkomstenbronnen. Voor de taken Economisch vestigingsklimaat is dat de inwonersbijdrage. Voor de taken op het terrein van verkeer en openbaar vervoer ontvangt het rechtstreeks vanuit het Rijk budget, genaamd BDU (brede doeluitkering) verkeer en vervoer. Aanvullend ontvangt de MRDH inkomsten van andere overheden en een opbrengst financiering ov-bedrijven (marktconformiteitsopslag).

Versterken economisch vestigingsklimaat

Dit programma wordt volledig gefinancierd vanuit de gemeentelijke bijdragen. Het aandeel van Midden-Delfland is ongeveer 1%. De inwonersbijdrage 2023 is € 2,82. Deze bijdrage is bestemd voor de gezamenlijke activiteiten gericht op het versterken van het regionaal economisch vestigingsklimaat. Van de inwonersbijdrage is maximaal € 1,15 bestemd voor de apparaatslasten. Het restant van deze bijdrage is bestemd voor concrete maatregelen en subsidies die bijdragen aan het versterken van de regionale economische ontwikkeling en innovatie.

De totale bijdrage van de Gemeente Midden-Delfland bedraagt in 2023: € 54.934

Vermogenspositie		<u>31-12-2021</u>	<u>31-12-2020</u>
	Eigen vermogen	€ 32.507.907	€ 30.206.327
	Vreemd vermogen	€ 1.435.141.064	€ 1.472.506.678

Bestuurlijk belang gemeente

Gemeentelijke vertegenwoordiging

De burgemeester is lid van het Algemeen Bestuur. Wethouder Ten Have is lid van de Bestuurscommissie Economisch Vestigingsklimaat. Wethouder Oderwald-Ruijsbroek is lid van de Bestuurscommissie Vervoersautoriteit.

De raadsleden mevrouw D. Langeveld en de heer R.E. Vieira zijn benoemd in de Adviescommissie Vervoersautoriteit. Mevrouw S.A. Koppert en de heer J.J.C. Moerman zijn benoemd in de adviescommissie economisch vestigingsklimaat. Afspraak is dat zij elkaar onderling kunnen vervangen, waardoor bij iedere adviescommissie minimaal één lid uit Midden-Delfland is vertegenwoordigd.

Het raadslid de heer R.H.P. Ringeling is benoemd in de Rekeningencommissie.

In Midden-Delfland is de Bestuurlijke Regiegroep MRDH ingesteld. Dit is een inhoudelijk afstemmingsoverleg tussen de raadsleden uit de adviescommissies, de collegeleden en ambtelijk adviseurs. Deze regiegroep vergadert één week voorafgaand aan de vergaderingen van de adviescommissies.

Inhoudelijk belang

De formele taken van de gemeenschappelijke regeling MRDH zijn verlengd lokaal bestuur. Uit diverse onderzoeken blijkt dat de economische potentie binnen de regio groter is dan de feitelijke situatie. Doelstelling van de huidige samenwerking is om vanuit het faciliteren van de versterking van het economische vestigingsklimaat, met ondersteuning van een verbeterde bereikbaarheid, de regionale economie hoger dan het nationale gemiddelde te laten groeien. Dit moet een duurzame en innovatieve ontwikkeling zijn gericht op het versnellen van een digitale en circulaire economie. Hierbij is ook directe aandacht voor de sociale component, door onder andere aan te sluiten op de Human Capital Agenda en een regionale business driven campusontwikkeling voor MBO en HBO. In 2023 wordt een nieuwe strategische agenda voor besluitvorming aan de gemeenteraden voorgelegd. Hierin wordt een focus aangebracht in regionale economische thema's en de versterking van de mobiliteit.

De lokale economie en inwoners profiteren van een regionale economische groei. In het bijzonder geldt dit voor de Greenport. Het

	<p>verbeteren van de bereikbaarheid is erop gericht dat inwoners beter gebruik kunnen maken van regionale voorzieningen. Extra aandachtspunt is om de financiering van het openbaar vervoer en voor Midden-Delfland beschikbaar blijven van een publieke vervoersvoorziening. Deze voorziening is van direct belang voor inwoners van Midden-Delfland en vice versa kunnen de omliggende stedelingen beter gebruik maken van de recreatieve faciliteiten van het Bijzonder Provinciaal Landschap van Midden-Delfland.</p>
Eventuele risico's	<p>Binnen het programma Economisch Vestigingsklimaat zijn geen financiële risico's bekend. Financiële bijdragen voor fieldlabs, innovatieprogramma's en campusontwikkeling worden toegekend aan gemeenten op basis van de beschikbare financiële middelen. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de gereed melding en financiële afwikkeling van de subsidies waar zij penvoerder voor zijn. Binnen de programma's 'Exploitatie verkeer en openbaar vervoer' en 'Infrastructuur en openbaar vervoer' is het risico dat vanuit het Rijk onvoldoende middelen voor de BDU worden toegekend. Actuele problematiek is de financiering van het ov door een lager gebruik als gevolg van COVID-19. Door een lagere bezetting van het ov zijn er minder inkomsten, waarbij ongeveer voor 90% van de kostendekking aanwezig is. Hierdoor is de regio onvoldoende in staat om te blijven investeren in de kwaliteit en kwantiteit van het openbaar vervoer en infrastructurele maatregelen aan het wegennet. Mobiliteit komt daarmee onder druk te staan en beïnvloedt dit op een negatieve wijze het economisch vestigingsklimaat.</p>

Naam		Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)	
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling Openbaar Lichaam		
Activiteiten	<p>In de gemeenschappelijke regeling is ten aanzien van de doelstelling het volgende opgenomen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De Veiligheidsregio behartigt de belangen van de gemeenten op het gebied van brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing, en geneeskundige hulpverlening. 2. Aan het Algemeen Bestuur zijn de taken overgedragen genoemd in artikel 10 van de Wet veiligheidsregio's. Dit zijn: <ul style="list-style-type: none"> - het inventariseren van risico's van branden, rampen en crises; - het adviseren van het bevoegd gezag over risico's van branden, rampen en crises in de bij of krachtens de wet aangewezen gevallen alsmede in de gevallen die in het beleidsplan zijn bepaald; - het adviseren van het college van burgemeester en wethouders over de taak, bedoeld in artikel 3, eerste lid (brandweezorg); - het voorbereiden op de bestrijding van branden en het organiseren van de rampenbestrijding en de crisisbeheersing; - het instellen en in stand houden van een brandweer; - het instellen en in stand houden van een GHOR; - het voorzien in de meldkamerfunctie; - het aanschaffen en beheren van gemeenschappelijk materieel; - het inrichten en in stand houden van de informatievoorziening binnen de diensten van de veiligheidsregio en tussen deze diensten en de andere diensten en organisaties die betrokken zijn bij enkele genoemde taken. 		
Financieel belang gemeente	De Veiligheidsregio stelt jaarlijks een begroting op die door het Algemeen Bestuur wordt vastgesteld. Voorafgaand kan de raad haar zienswijze uitbrengen op de ontwerpbegroting. Op basis van de verdeelsleutel en (regionaal) inwonersaantal wordt onze bijdrage in 2023 € 1.192.000.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2021</u>	<u>31-12-2020</u>
	Eigen Vermogen	€ 4.146.000	€ 8.193.000
	Vreemd Vermogen	€ 111.069.000	€ 118.671.000
Bestuurlijk belang gemeente	De burgemeester is lid van het Algemeen Bestuur. De burgemeester van Midden-Delfland is door het Algemeen Bestuur benoemd tot lid van het Dagelijks Bestuur.		

Eventuele risico's	De ratio van het weerstandsvermogen is voldoende.
--------------------	---

Naam Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Haaglanden (GGD) en Veilig thuis	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	De Gemeenschappelijke regeling GGD en VT Haaglanden is sinds 1/1 2018 van kracht. De GGD en VT zijn als organisatie ondergebracht bij de gemeente Den Haag. Het Algemeen Bestuur van de GR GGD en VT Haaglanden stelt voor negen gemeenten in Haaglanden het takenpakket vast. Dit takenpakket bevat zowel wettelijke als regionale taken.
Financieel belang gemeente	De GR GGD en VT Haaglanden stelt jaarlijks een begroting op die door het Algemeen Bestuur wordt vastgesteld. Voorafgaand kan de raad haar zienswijze uitbrengen op de ontwerpbegroting. De gemeenten dragen deels bij op basis van een bedrag per inwoner en deels op basis van historisch gebruik. Sommige specifieke taken, zoals toezicht kinderopvang (token), worden op basis van p*q afgerekend. Daarnaast kunnen er lokale taken apart door de gemeente worden ingekocht bij de GGD. De totale bijdrage van de Gemeente Midden-Delfland bedraagt in 2023: € 338.000.
Vermogenspositie	Niet van toepassing, het betreft een dienstverleningsmodel.
Bestuurlijk belang gemeente	De wethouder Jeugdzorg, WMO en Volksgezondheid is lid van het Algemeen Bestuur. Het Algemeen Bestuur monitort de efficiency en effectieve uitvoering van de taken.
Eventuele risico's	Er zijn geen risico's op de bedrijfsvoering, om dat er sprake is van een dienstverleningsmodel. De jaarrekening van de gemeenschappelijke regeling is gelijk aan de begroting of reeds ingediende begrotingswijziging. Dit tenzij er acuut sprake is geweest van extra taken (zoals grootschalige vaccinaties ter afweiding van een infectieziekte-epidemie) of dat er meer of minder is afgenomen van producten die per prestatie worden afgerekend (zoals bij toezicht kinderopvang of lijkschouwing). Het bestuur van de gemeenschappelijke regeling toetst jaarlijks de geleverde prestaties in relatie tot het afgesproken volume en kwaliteitsniveau.
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname aan de GR bereiken?</u> Efficiënter en effectiever regelen van de taken uit de WPG en veiligheid bij huiselijk geweld.</p> <p>De GGD voert taken uit die vermeld staan in de Wet publieke gezondheid (met uitzondering van jeugdgezondheidszorg zoals bedoeld in artikel 5, tweede lid onder a tot en met d), alsmede de taken die bij of krachtens andere wetten aan de GGD worden opgedragen en overige taken waarvan het algemeen bestuur heeft besloten dat zij tot het takenpakket behoren. De GGD bewaakt, beschermt en bevordert de (publieke) gezondheid van de bevolking. In 2023 zal er daarnaast uitvoering gegeven worden aan de uitvoering van het lokaal preventieakkoord.</p> <p>Veilig Thuis, bij wet het Advies- en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling, voert de volgende taken uit: opstellen veiligheidsplan naar aanleiding van meldingen, geven van advies aan burgers en professionals, coördineren van tijdelijk huisverboden, geven van voorlichting aan ketenpartners, uitvoeren radarfunctie en monitoring. Daarnaast zal per 2023 de regionale visie huiselijk geweld 2019-2022 verlengd worden. Hieraan zal ook een uitvoeringsprogramma gekoppeld worden.</p>

Naam Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden	
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling in de rechtsvorm van een bedrijfsvoeringorganisatie met één verantwoordelijk bestuur.
Financieel belang gemeente	De gemeente draagt bij in de regionale taken op basis van een bedrag per inwoner. Het belang in de verbonden partij van Midden-Delfland is 1,69%. De gemeentelijke bijdrage in 2023 is € 65.202.

Vermogenspositie		<u>31-12-2021</u>	<u>31-12-2020</u>
	Eigen vermogen	€ 84.000	€ 43.687
	Vreemd vermogen	€ 1.338.000	€ 958.756
Bestuurlijk belang gemeente	In 2015 is de gemeenschappelijke regeling omgezet van een GR openbaar lichaam naar een GR bedrijfsvoering organisatie met een ongeleed bestuur. Het bestuur bestaat uit drie leden. Midden-Delfland, Delft, Rijswijk en Westland zijn vertegenwoordigd met één lid. Besluitvorming vindt plaats met een gewogen stemverhouding, gebaseerd op inwonertal per gemeente. Overige deelnemers zijn Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Voorschoten, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.		
Eventuele risico's	Omdat het Servicebureau zelf niet beschikt over een weerstandsvermogen dient rekening gehouden te worden met het gemeentelijk aandeel in de benodigde weerstandscapaciteit.		
Overige informatie	<u>Wat willen we met de deelname aan de GR bereiken?</u> Het Inkoopbureau behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken binnen het Sociaal domein, zoals gezamenlijke inkoop en contractering van de Jeugdzorg.		

Naam	Gemeenschappelijke regeling archiefbeheer Midden-Delfland		
Vestigingsplaats	Delft		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financieel belang gemeente	Voor het beheer en het beschikbaar stellen van de overgebrachte archieven draagt de gemeente per m ¹ bij aan de gemeente Delft. De te verwachten kosten voor 2023 bedragen € 34.000. Deze regeling moet in de nabije toekomst worden herzien in verband met de overdracht van digitale archiefbescheiden naar het e-depot. Het is nog onduidelijk wat dit voor de kosten betekent.		
Vermogenspositie	De vermogenspositie is in dit geval moeilijk te bepalen. Het zijn werkzaamheden die door gemeente Delft worden uitgevoerd. Er is niet een aparte entiteit voor gecreëerd.		
Bestuurlijk belang gemeente	Vóór 1 mei van elk jaar informeert het gemeentebestuur van Delft het gemeentebestuur van Midden-Delfland over de uitvoering van de regeling.		
Eventuele risico's	Op dit moment zijn er geen risico's bekend.		
Overige informatie	<u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de gemeentelijke verplichtingen als bedoeld in de Archiefwet 1995. <u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u> Door gebruik te maken van de archiefbewaarplaats van de gemeente Delft, wordt voldaan aan de doelstelling van de deelname aan de gemeenschappelijke regeling. De archivaris van Delft is ook aangewezen als archivaris van de gemeente Midden-Delfland. Er zijn verder geen beleidsvoornemens op dit gebied. De verwachting is dat in de nabije toekomst deze gemeenschappelijke regeling wordt herzien.		

Naam	Gemeenschappelijke regeling archeologie Midden-Delfland		
Vestigingsplaats	Delft		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financieel belang gemeente	De gemeente draagt jaarlijks een vast bedrag bij in de kosten van de archeoloog van de gemeente Delft. Dit bedrag wordt jaarlijks proportioneel verhoogd aan de hand van de toepasselijke salarisverhoging voor gemeenteambtenaren. De bijdrage voor 2023 bedraagt ongeveer € 31.950. Daarnaast wordt in voorkomende gevallen bijgedragen in de projectkosten voor opgravingen.		
Vermogenspositie	De vermogenspositie is in dit geval moeilijk te bepalen. Het zijn werkzaamheden die door gemeente Delft worden uitgevoerd. Er is niet een aparte entiteit voor gecreëerd.		

Bestuurlijk belang gemeente	Jaarlijks informeert het gemeentebestuur van Delft het gemeentebestuur van Midden-Delfland over de uitvoering van de regeling.
Eventuele risico's	Op dit moment zijn er geen risico's bekend.
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u></p> <p>Met de deelname aan de gemeenschappelijke regeling wordt beoogd op een efficiënte en doelmatige wijze invulling te geven aan de gemeentelijke wettelijke verplichtingen op het gebied van archeologisch onderzoek en het scheppen van de mogelijkheid om vondsten uit opgravingen in een eigen depot onder te brengen.</p> <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u></p> <p>Door de benoeming van de archeoloog van Delft tot archeoloog van de gemeente Midden-Delfland en het creëren van een depot voor de vondsten uit opgravingen, is invulling gegeven aan de doelstelling van de deelname aan de gemeenschappelijke regeling met Delft. Op basis van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg doet de gemeente een beroep op de capaciteit van de archeologische dienst van Delft voor met name bouwplannen gesitueerd in het buitengebied, waarvoor archeologisch onderzoek nodig is.</p>

Naam		Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)	
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financieel belang gemeente	<p>De ODH voert als omgevingsdienst voor de provincie Zuid-Holland en de gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer een overeengekomen wettelijk en aanvullend takenpakket uit. Controle van de landelijke regelgeving en lokaal beleid is belegd bij de ODH. De doelstelling van de ODH is om bij de uitvoering van de genoemde taken te voldoen aan de landelijke kwaliteitscriteria, te zorgen voor specialismenvorming op inhoud en een bijdrage te leveren aan een constante en eenduidige uitvoering van VTH-taken (vergunningverlening, toezicht en handhaving) in de regio. Raming van de gemeentelijke bijdrage vindt plaats op de verwachte inzet. Afrekening gebeurt op daadwerkelijk gepleegde inzet en gemaakte kosten. De ODH bouwt geen extra reserves op. Jaarlijks vindt met alle deelnemers een afrekening plaats, waardoor de structurele baten en lasten met elkaar in evenwicht zijn.</p> <p>De totale bijdrage van de Gemeente Midden-Delfland bedraagt in 2023: € 592.446.</p>		
Vermogenspositie		31-12-2021	<u>31-12-2020</u>
	Eigen Vermogen	€ 1.817.085	€ 1.071.385
	Vreemd Vermogen	€ 19.539.936	€ 18.667.793
Bestuurlijk belang gemeente	Midden-Delfland levert een lid voor het algemeen bestuur.		
Eventuele risico's	<p>De ODH streeft ernaar om de impact van risico's te minimaliseren. Dit betekent dat een weerstandscapaciteit beoogd wordt die tenminste het predicaat 'voldoende' krijgt. Dat komt neer op een gewenst ratio voor de weerstandscapaciteit tussen de 1,0 en 1,4. In de begroting 2021 ODH is het weerstandsvermogen € 1.071.400; ratio is 1,05.</p> <p>Aandachtspunten voor de risicobeheersing zijn een stijging van de personeelskosten als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt en de generieke cao-stijging. Daarnaast is de invoering van de Omgevingswet in 2023 een potentieel risico door de overheveling van provinciale taken op het terrein van bodem en invoering van nieuwe gemeentelijke taken (inhoudelijk programma 7). Onbekend is of het Rijk bij deze wetswijziging zorgdraagt voor een budgettair neutrale invoering van de controle- en overige uitvoeringstaken door de ODH.</p>		
Overige informatie	<u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u>		

We willen bereiken dat de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) op een efficiënte en kwalitatieve wijze milieutaken uitvoert voor de gemeente Midden-Delfland. De ODH is opgezet als een regionale uitvoeringsdienst voor de uitvoering van de vergunningverlening en handhavingstaken gerelateerd aan diverse milieuwetten, het Omgevingsplan (deels) en de groenblauwe wetgeving. De doelstelling van de ODH is om bij de uitvoering van de genoemde taken te voldoen aan de landelijke kwaliteitscriteria, te zorgen voor specialismenvorming op inhoud en een bijdrage leveren aan een constante en eenduidige taakuitvoering.

De laatste jaren worden nieuwe taken vanuit het Rijk toegevoegd aan de basistaken van de ODH. Een voorbeeld daarvan is het toezicht op de Europese Energie Efficiency richtlijn (EED) en de informatieplicht energiebesparing. Niet voor al deze taken kan ruimte gevonden worden binnen de bestaande capaciteit van de ODH. In 2022 zal met de invoering van de Omgevingswet een deel van de provinciale bodemtaken overgaan naar de gemeente. Deze taken zullen deels door de ODH worden uitgevoerd. Door toevoeging van nieuwe en uitbreiding van bestaande wettelijke taken is sprake van een stijging van de gemeentelijke bijdrage.

Naam		Regionaal Reinigingsbedrijf Avalex	
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Financieel belang gemeente	Per aansluiting wordt een bijdrage gerekend voor het geheel van afvalinzameling en -verwerking op basis van een DVO. De totale inzamelingsbijdrage van de Gemeente Midden-Delfland bedraagt in 2023: € 2.143.584.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2021</u>	<u>31-12-2020</u>
	Eigen Vermogen	€ 4.594.000	€ 4.565.000
	Vreemd Vermogen	€ 45.728.000	€ 42.391.000
Bestuurlijk belang gemeente	Vanuit het college is Midden-Delfland vertegenwoordigd in het bestuur van Avalex en in het opdrachtgeversoverleg.		
Eventuele risico's	In de begroting van Avalex zijn de verwerkingskosten van het afval meegenomen. Als de te verwachten hoeveelheden afval (GFT, Restafval en Grofvuil) in de begroting sterk afwijken van de werkelijke hoeveelheden aangeleverd afval dan kan dit een risico meebrengen. Dit geldt voor afwijkingen die hoger zijn dan begroot.		
Overige informatie	Wij willen met de samenwerking een efficiënte en doelmatige invulling geven aan de wettelijke verplichtingen op het gebied van afval- en grondstoffen inzameling. Wij maken met Avalex toetsbare afspraken over de omvang en kwaliteit van te leveren producten en diensten. De afspraken worden vastgelegd in een Dienst Verleningsovereenkomst.		

2A. Besloten vennootschappen

Naam		B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE)	
Vestigingsplaats	Rotterdam		
Rechtsvorm	Besloten vennootschap		
Financieel belang gemeente	Evides is een NV die voor 50% eigendom is van PZEM en voor 50% eigendom van B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides (17 gemeenten in Zuid-Holland, waaronder Midden-Delfland). De gemeente Midden-Delfland is in het bezit van 23.980 aandelen (1,3% van het totaal). Jaarlijks ontvangt de gemeente dividend.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2021</u>	<u>31-12-2020</u>
	Eigen Vermogen	€ 558,2 miljoen	€ 535,2 miljoen
	Vreemd Vermogen	€ 754,5 miljoen	€ 713,0 miljoen
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente wordt in de aandeelhoudersvergaderingen vertegenwoordigd door de portefeuillehouder Economie en Financiën, Water en Milieu. Er is stemrecht naar rato van het aandelenkapitaal.		

Eventuele risico's	De gemeente Midden-Delfland heeft een risicodragend vermogen (aandelenkapitaal) van € 1 miljoen op de balans staan.
Overige informatie	De Drinkwaterwet versterkt de publieke verankering van drinkwaterbedrijven, stelt eisen aan het opereren van deze bedrijven en voorziet in een vorm van financiële regulering van de drinkwateractiviteiten. <u>Wat willen we met deelname bereiken?</u> Wij verwachten dat er altijd schoon en hoogwaardig drinkwater geleverd wordt en dat er continu industriewater beschikbaar is dat aan strenge normen voldoet. Daarnaast verwachten wij een rendement op onze investering te ontvangen door goede bedrijfsvoering.

2B. Naamloze vennootschappen

Naam	N.V. Bank Nederlandsche Gemeenten (BNG)		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap		
Financieel belang gemeente	Eigenaar van de bank zijn gemeenten, Provincies en de Staat. De gemeente Midden-Delfland is in het bezit van 48.594 aandelen (0,087% van het totaal) de nominale waarde bedraagt € 2,50. Jaarlijks ontvangt de gemeente dividend. Dividend in 2021 bedraagt € 2,28 per aandeel (in 2020 € 1,81).		
Vermogenspositie		<u>31-12-2021</u>	<u>31-12-2020</u>
	Eigen Vermogen	€ 5.062 miljoen	€ 5.097 miljoen
	Vreemd Vermogen	€ 143.995 miljoen	€ 155.262 miljoen
	Achtergestelde schulden	€ 36 miljoen	€ 35 miljoen
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente wordt in de aandeelhoudersvergaderingen vertegenwoordigd door de portefeuillehouder Economie en Financiën.		
Eventuele risico's	De gemeente Midden-Delfland heeft een risicodragend vermogen (aandelenkapitaal) van € 120.674 op de balans staan. De BNG Bank hoort tot de meest kredietwaardige banken ter wereld. Over 2022 realiseerde BNG Bank een nettowinst na belastingen van € 236 miljoen.		
Overige informatie	<u>Wat willen we met deelname bereiken?</u> Deze deelneming is een duurzame belegging. BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		

Naam	Juva N.V.		
Vestigingsplaats	Poeldijk		
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap		
Financieel belang gemeente	NV Holding Westland Infra (Juva N.V.) is gezamenlijk eigendom van de gemeenten Midden-Delfland en Westland. De gemeente Midden-Delfland is in het bezit van 272 aandelen (13,6% van het totaal). Jaarlijks ontvangt de gemeente dividend.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2021</u>	<u>31-12-2020</u>
	Eigen vermogen	€ 134.730.000	€ 138.105.000
	Vreemd vermogen	€ 127.645.000	€ 124.167.000
	Deze vermogensposities zijn op basis van de geconsolideerde balans.		
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente wordt in de aandeelhoudersvergaderingen vertegenwoordigd door de wethouder M. Oderwald. Er is stemrecht naar rato van het aandelenkapitaal. Wethouder F. ten Have is benoemd als commissaris van de N.V. De commissaris houdt toezicht op de directie en het beleid.		
Eventuele risico's	De gemeente Midden-Delfland heeft een risicodragend vermogen (aandelenkapitaal) van € 123.760 op de balans staan.		
Overige informatie	<u>Wat willen we met deelname bereiken?</u> Met de deelname in Juva N.V. is een ongestoorde levering van gas en elektriciteit aan burgers en bedrijven binnen de gemeente gegarandeerd.		

Juva N.V. opereert volgens de vastgestelde Netbeheer+ strategie. Netbeheer+ houdt in dat de kerncompetenties die in de organisatie aanwezig zijn om de wettelijke, gereguleerde taken van de netbeheerder op een goede wijze uit te voeren, ook worden ingezet voor activiteiten in de vrije markt. Dit zijn de zogenoemde 'nevenactiviteiten'. De nevenactiviteiten zijn een integraal onderdeel van het netwerkbedrijf. De nevenactiviteiten zorgen voor extra inkomsten en ook voor extra dekking van kosten die de netbeheerder voor het uitvoeren van zijn wettelijke taken moet maken. De nevenactiviteiten zorgen voor een klantgerichte- en dynamische omgeving en voor prikkels tot productontwikkeling en innovatie. Dit beleid wordt door de aandeelhouders onderschreven.

2C. Coöperatieve verenigingen

Naam		Coöperatief Beheer groengebieden Midden-Delfland U.A. (CBG)	
Vestigingsplaats	Schipluiden		
Rechtsvorm	Coöperatieve vereniging U.A.		
Financieel belang gemeente	Het exacte financiële belang is niet in deze begroting aan te geven. Afspraak tussen gemeenten en provincie is dat de bijdragen die voor het Recreatieschap Midden-Delfland beschikbaar waren tot 2025 beschikbaar blijven voor de coöperatieve vereniging. Voor de gemeente Midden-Delfland zijn dat de inwonersbijdrage (prijspeil 2017 € 37.732) en de pachtopbrengsten vanuit de overdracht van gronden van het Recreatieschap Midden-Delfland. In het kader van de harmonisatie van bijdragen wordt door de bestuurlijk trekker een voorstel in coöperatieverband uitgewerkt. Naar verwachting is op termijn sprake van een forse stijging van onze bijdrage.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2021</u>	<u>31-12-2020</u>
	Eigen vermogen	€ 4.725.569	€ 4.647.539
	Vreemd vermogen	€ 4.408.431	€ 4.389.937
Bestuurlijk belang gemeente	Primaire doelstelling van deelname aan de coöperatieve vereniging is het creëren van een efficiënte en beleidsarme organisatie voor het beheer van gronden die bij de opheffing van het Recreatieschap Midden-Delfland in beheer of erfpacht aan de deelnemende gemeenten zijn overgedragen. Secundaire doelstelling is te komen tot een meer integraal beheer van alle groene gebieden binnen het gebied Midden-Delfland.		
Eventuele risico's	Een financieel risico is de mogelijke forse stijging van onze gemeentelijke bijdrage als gevolg van de harmonisatie van de deelnemersbijdragen. Beheersmatig risico is de versnippering van eigendom en onderhoud van gronden bij de diverse partijen en overheden. Deze versnippering staat een doelmatig en efficiënt beheer in de weg. Binnen de CBG wordt gewerkt aan een systeem waarbij gronden op een gelijke manier worden onderhouden en het herverdelen van eigendommen, waardoor gronden meer aaneengesloten per eigenaar onderhouden worden.		
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met deelname bereiken?</u></p> <p>Deelname aan de coöperatieve vereniging heeft als doel om in samenwerking met andere overheden en gebiedsorganisaties te zorgen voor een doelmatige en rechtmatige uitvoering van beheer- en onderhoudstaken van de groengebieden in het landschap van Midden-Delfland. De samenwerking in de coöperatieve vereniging richt zich hierbij op de volgende gemeentelijke kernpunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Integrale samenwerking op het gebied van beheer en onderhoud van het landschap van Midden-Delfland, waaronder vallen de recreatieve-, agrarische - en natuurgebieden; - Bijdragen aan het behouden en versterken van de landschappelijke kwaliteiten van het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland; - Een beleidsarme beheersorganisatie voor het gebied dat in eigendom is van overheden met korte bestuurlijke en ambtelijke lijnen; - Een efficiënte en rechtmatige besteding van publieke middelen; 		

- Inschakelen van lokale partijen bij beheer en onderhoud, waarbij de deelnemers aan de coöperatieve vereniging binnen de regelgeving voor aanbesteding keuzevrijheid hebben.

3A. Stichtingen

Naam	Stichting Groenfonds Midden-Delfland		
Vestigingsplaats	Midden-Delfland		
Rechtsvorm	Stichting		
Financieel belang gemeente	Bij de oprichting heeft de gemeente een startbedrag aan de stichting beschikbaar gesteld. Daarnaast heeft de gemeente voor elke opgeleverde nieuwe woning in Look-West en Look-West Noord € 1.361 bijgedragen aan het vermogen van de stichting. Voor de uitvoering heeft de stichting een contractrelatie voor periodes van 6 jaar met de Agrarische Natuurvereniging Vockestaert. De huidige periode loopt van 2018-2023.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2021</u>	<u>31-12-2020</u>
	Eigen vermogen	€ 13.029.179	€ 12.824.494
	Vreemd vermogen	€ 18.200	€ 10.745
Bestuurlijk belang gemeente	De gemeente Midden-Delfland levert de voorzitter van het bestuur van de stichting. Huidige voorzitter is de portefeuillehouder Midden-Delfland en groen.		
Eventuele risico's	Er is op dit moment geen risico bekend.		
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> De doelstellingen van de Stichting Groenfonds Midden-Delfland sluiten aan op de gemeentelijke missie, zoals ook vastgelegd in Midden-Delfland®2025. De melkveehouderij als belangrijke pijler van het open groene agrarische cultuurlandschap staat onder druk. Door ondersteuning van deze sector wordt gewerkt aan de doelen van de stichting en gemeente, te weten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - instandhouding van het open agrarisch cultuurlandschap - verbetering van de relatie stad en platteland. <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u> Zorgen voor continuering van de activiteiten zoals de stichting deze ontwikkelt. Dit houdt in: beloning van groene diensten op het gebied van natuur en landschap (doelstelling 1) en educatie en recreatie (doelstelling 2). Samen met de stichting wordt gewerkt aan de concretisering van de doelstellingen waarbij ook gewerkt wordt aan de verwaardiging van de producten van het agrarisch cultuurlandschap: hoe kan de meerwaarde van deze producten op het gebied van natuur en landschap in de stad vermarkt worden en daarmee de stad-land relatie verstevigen. De aandachtspunten uit de evaluatie worden meegenomen in de begroting 2023 en volgende. Deze vindt gedurende de contractperiode van zes jaar eenmalig plaats.</p>		

Naam	Stichting Businesspark Haaglanden		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Stichting		
Financieel belang gemeente	De jaarlijkse gemeentelijke bijdrage kan oplopen tot € 10.000.		
Vermogenspositie		<u>31-12-2021</u>	<u>31-12-2020</u>
	Eigen Vermogen	€ 71.499	€ 31.705
	Vreemd Vermogen	€ 3.726	€ 24.880
Bestuurlijk belang gemeente	De stichting betreft regionale samenwerking tussen de gemeenten Den Haag, Rijswijk, Pijnacker-Nootdorp en Midden-Delfland op het gebied van bedrijventerreinen. Regionale samenwerking en afstemming vergroten de slagkracht bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen en gaat onderlinge regionale concurrentie tegen.		

	<p>Vanuit Midden-Delfland zijn wij zeer geïnteresseerd in het faciliteren van arbeidsintensieve bedrijven en duurzaamheid. Het businesspark probeert vanuit de gebundelde kracht en omvang van de deelnemende gemeenten meer te kunnen bereiken op deze thema's. Zo kijkt het businesspark momenteel naar de mogelijke toepassing van circulaire economie.</p>
Eventuele risico's	Er zijn op dit moment geen risico's bekend.
Overige informatie	<p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u></p> <p>Het businesspark Haaglanden is een samenwerkingsverband op het gebied van de ontwikkeling en uitgifte van nieuwe bedrijfsterreinen. De huidige deelnemers zijn de gemeenten Den Haag, Rijswijk, Pijnacker-Nootdorp, Midden-Delfland Delft, Zoetermeer en Leidschendam-Voorburg. De laatste drie genoemde gemeenten zijn in 2021 toetredend tot de Stichting. De gemeenten en bedrijven zijn en blijven ieder individueel beleidsmatig, financieel en juridisch verantwoordelijk voor de bedrijventerreinen die onder de vlag van het Businesspark Haaglanden worden uitgegeven en ontwikkeld.</p> <p><u>Wat willen we met deelname bereiken?</u></p> <p>Het creëren en behouden van werkgelegenheid en het bieden van aantrekkelijke vestigingslocaties en de optimale benutting van de huidige beschikbare bedrijfsterreinen in de regio staan centraal. Dit komt ten gunste van alle deelnemende gemeenten.</p> <p>Doel van de samenwerking is de gronduitgifte voor de klant zo soepel mogelijk te laten verlopen. De samenwerking tussen de ambtelijke accountmanagers en beleidsmedewerkers van gemeenten en bedrijven is binnen het businesspark georganiseerd. Samen hebben zij meer kennis, meer mogelijkheden en een groter netwerk.</p>

Naam	Stichting Landschapsfonds Hof van Delfland
Vestigingsplaats	Midden-Delfland
Rechtsvorm	Stichting
Financieel belang gemeente	<p>Aan deelname is geen gemeentelijk bijdrage gekoppeld. De stichting heeft geen winstoogmerk. De bestuurders ontvangen geen financiële vergoeding voor hun werkzaamheden. De gemeente Midden-Delfland vervult de ambtelijke en financiële ondersteuning van de Stichting. De burgemeester van Delft is voorzitter van de Stichting Landschapstafel Hof van Delfland</p>
Vermogenspositie	De Stichting Landschapsfonds Hof van Delfland is eind 2017 opgericht. De jaren 2018 en 2019 zijn bedoeld om de ANBI-status van de stichting te realiseren. Medio 2019 is deze status definitief verkregen.
Bestuurlijk belang gemeente	<p>De stichting is opgericht door de gemeenten Maassluis, Midden-Delfland en Pijnacker-Nootdorp en was gelieerd aan de opgeheven Landschapstafel Hof van Delfland. Besluitvorming van het bestuur is gekoppeld aan een instemmend advies, zoals bij het toekennen van subsidie aan projecten. Primaire doelstelling van deelname aan de stichting is het creëren van een efficiënte organisatie voor de financiële ondersteuning van de doelstelling behoud en versterken van het groenblauwe regionale landschap.</p> <p>Secundaire doelstelling op termijn is het vergroten van de kansen op externe fondsen of andere externe financiële middelen voor ontwikkeling en beheer van groene landschappen. Het gaat hierbij om bijdragen van particuliere organisaties en bedrijven. Tevens kunnen financiële middelen voor landschappen vanuit overheidsprojecten tijdelijk geoormerkt gereserveerd worden bij de Stichting Landschapsfonds Hof van Delfland. Daarbij gaat het onder meer om compensatie van ruimtelijke-economische projecten.</p> <p>De Stichting voert een reactief beleid. Dit houdt in dat vanuit de Landschapstafel Hof van Delfland, de Gebiedstafels, samenwerkende en individuele gemeenten, organisaties en bedrijven projecten geïnitieerd</p>

	<p>dienen te worden. De Stichting kan dan vanuit haar doelstelling en binnen de statuten ingezet worden als ondersteuning bij de financiering. De stichting heeft geen eigen financiële middelen. Dit heeft als consequentie dat de initiërende partij zorg dient te dragen voor financiële middelen die vanuit de Stichting via doorsluizen beschikbaar kunnen worden gesteld of dat vanuit andere partijen generieke subsidies of bijdragen voor de groene landschappen beschikbaar komen, zoals groensubsidies of compenserende middelen bij ruimtelijke projecten.</p>
Eventuele risico's	<p>Er zijn op dit moment geen risico's bekend. Het bestuur van de Stichting kan slechts middelen aan projecten toekennen, voor zover de Stichting daar ook daadwerkelijk de beschikking over heeft.</p>
Overige informatie	<p><u>Wat willen we met de deelname bereiken?</u> Deelname aan de stichting heeft als doel om in samenwerking met andere overheden en gebiedsorganisaties de financiële ondersteuning van het beleid tot behoud, versterking en verdere ontwikkeling van de groene landschappen efficiënt te reguleren.</p> <p><u>Wat zijn de beleidsvoornemens?</u> De rechtsvorm van de stichting wordt hierbij gebruikt om middelen te werven en ondersteuning te bieden aan projecten die:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. De kwaliteiten van de open groene landschappen behouden en versterken; b. De gebruiks- en belevingswaarden van natuur, recreatie, (cultuur)historie en agrarisch cultuurgebruik of een combinatie van deze gebruiksbestemmingen behouden en versterken; <p>De gebruiks- en belevingswaarden voor de inwoners van het omliggend stedelijk gebied vergroten door meer inhoud te geven aan de relatie stad en land.</p>

3. 3. Grondbeleid

De paragraaf grondbeleid is een vast onderdeel van de begroting en de jaarrekening. In deze paragraaf geven wij u informatie over:

- De visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen in de begroting;
- Relevante ontwikkelingen en kaders waarbinnen wij ons grondbeleid uitvoeren;
- Onze projecten en activiteiten, met inzicht in de financiële resultaten;
- Het risicoprofiel behorend bij de gemeentelijke grondexploitaties;
- De financiële gevolgen van de gemeentelijke projecten voor de begroting (de reserve Grondexploitatie).

Met onderstaande informatie voldoen wij aan de eisen die artikel 16 van het BBV stelt aan deze paragraaf.

Inleiding grondbeleid

Visie op het grondbeleid in relatie tot de doelstellingen in de begroting

Het grondbeleid is geen doel op zich, maar draagt bij aan het realiseren van de doelstellingen binnen onze begroting die het ruimtelijke beleid bepalen. Het gaat hierbij om wonen, economische ontwikkeling, openbare ruimte/ infrastructuur, recreatie en natuur. Meer specifiek gaat het om het realiseren van woningbouw, werklocaties (bedrijven-detailhandel-kantoren), versterking van de glastuinbouw, horeca en sociale voorzieningen gerelateerd aan onderwijs, zorg, sport en cultuur.

Wijze waarop wij grondbeleid uitvoeren

Als gemeente kunnen wij bij het uitvoeren van grondbeleid verschillende rollen kiezen. Er zijn grofweg drie keuzes als het gaat om het realiseren van gewenste bestemmingen: actief, facilitair of publiek-private samenwerking. Bij actief grondbeleid kiezen wij als gemeente voor een ondernemende, risicodragende rol bij gebiedsontwikkeling. Bij faciliterend grondbeleid kiezen wij voor een faciliterende rol. Wij stellen randvoorwaarden op, zodat initiatiefnemers op eigen grond een ontwikkeling kunnen realiseren. Onze rol is hierbij beperkt tot het faciliteren van bestemmingsplanprocedures en aanleg/afname van voorzieningen van openbaar nut. De risico's zijn voor de initiatiefnemer en de inspannings- en investeringskosten verhalen wij via een anterieure overeenkomst op de initiatiefnemer. Aanvullend op actief en facilitair grondbeleid zijn er ook tussenvormen mogelijk waarbij deze rollen verstrengeld zijn.

In onze nota grondbeleid (2019) staan de voor- en nadelen van de verschillende rollen beschreven en beschrijven we dat facilitair grondbeleid ons primaire uitgangspunt is. Bij facilitair grondbeleid gaan we ervan uit dat de doelstellingen helder beschreven zijn en initiatiefnemers in veel gevallen zelf in staat zijn om de gewenste ontwikkeling ter hand te nemen. In de gevallen waarbij ontwikkelingen niet spontaan tot stand komen is er in de nota beschreven dat er een mogelijkheid is om over te gaan op actief grondbeleid. De vraag of de ontwikkeling belangrijk genoeg is om als gemeente de risico's te dragen staat hierbij centraal.

Resultaten grondexploitatie

De projectenportefeuille

Actief grondbeleid

Ieder jaar worden de lopende grondexploitatieberekeningen en projecten in voorbereiding geactualiseerd en ter vaststelling aangeboden aan de raad. Dit gebeurt voor de vaststelling van de jaarrekening. De raad wordt dan expliciet om besluitvorming gevraagd. Voor de actualisatie van de berekeningen is gebruik gemaakt van de volgende parameters:

- Kostenstijging civiel (incl. sloop en sanering): 2,5% (2024 e.v. 2%)
- Kostenstijging voorbereiding en toezicht (plankosten): 2,2% (2024 e.v. 2%)
- Opbrengstenstijging woningbouw: 2,8% (2024 e.v. 1,8%)

- Rekenrente: 0%

De gehanteerde parameters zijn gebaseerd op de Notitie parameters 2021, opgesteld door een deskundig bureau. Op dit moment is er geen aanleiding deze parameters bij te stellen.

Per 1 januari 2023 zijn er acht lopende grondexploitaties: Centrum den Hoorn, Centrum Maasland, Bedrijventerreintjes Hoopolder, Keenenburg V, Kreekzone, Maaslandse Dam, Vastgoedzone en Woudselaan.

Tabel: mutaties eindwaarde saldi

Bouwgronden in exploitatie	prognose eindresultaat				
	jaarrekening 2021		mutatie	begroting 2022	
	eindwaarde	einde looptijd		eindwaarde*	einde looptijd
Actieve grondexploitaties					
Kreekzone	€ 868.168	2026	€ 534.000	€ 334.168	2026
Keenenburg V	€ -646.731	2025		€ -646.731	2025
Ruimte voor Ruimte	€ -619.985	2025		€ -619.985	2025
Centrum Den Hoorn	€ -1.174.180	2025		€ -1.174.180	2025
Vastgoedzone	€ 3.566.153	2023	€ 2.982.500	€ 583.653	2023
Bedrijventerreintjes Hoopolder	€ 884.648	2024		€ 884.648	2024
Centrum Maasland	€ -392.066	2023		€ -392.066	2023
Woudselaan	€ 56.027	2026		€ 56.027	2026

* eindwaarde saldo is inclusief tussentijdse winstnemingen

De mutaties in de geprognosticeerde eindresultaten van de actieve grondexploitaties hebben betrekking op de tussentijdse winstneming over 2021.

Faciliterend grondbeleid

Wij verhalen kosten in beginsel op de initiatiefnemers. Deze gemeentelijke kosten worden op de balans als vordering geboekt. Het uitgangspunt voor 2023 is dat we 80% van de kosten die we maken terugverdienen middels het kostenverhaal dat geregeld is via een anterieure overeenkomst (of exploitatieplan).

Samenwerkingsverbanden

De financiële gevolgen van de deelname Harnaschpolder worden nader toegelicht in de paragraaf 'verbonden partijen'.

Ontwikkellocaties

Als gemeente bezitten wij strategische gronden die in de toekomst mogelijk in ontwikkeling kunnen worden genomen. Deze eigendommen staan op de balans als materiële vaste activa met als uitgangspunt de boekwaarde of lagere marktwaarde. Op dit moment betreft dit de volgende locaties:

- Doelpad 5 (voormalige Euterpe);
- Maaslandse Poort (voormalige Kistenfabriek);
- Prinses Beatrixstraat 1 Den Hoorn.

De potentie van bovenstaande locaties onderzoeken we nader in 2023. Uitgangspunt voor deze locaties is verkoop aan derden en daarmee faciliterend grondbeleid. Wanneer wij er uiteindelijk toch voor kiezen om deze gronden als gemeente actief te ontwikkelen dan zal dit leiden tot het openen en vaststellen van een grondexploitatie.

Risicoprofiel

Vanwege het risicodragende karakter en de grote omvang van de grondexploitaties vormt een risicoanalyse een wezenlijk onderdeel bij de beoordeling van de projecten en de informatievoorziening naar de raad. Een overzicht met een beschrijving van de algemene risico's van de projecten - en voor enkele projecten ook nog een aantal project specifieke risico's - is schriftelijk onder geheimhouding bij de actualisatie van de grondexploitaties aan de raad voorgelegd.

Een (negatief) risico is dat we niet altijd voldoende (ingehuurd) personeel hebben op de betrokken disciplines om ervoor te zorgen dat we de planning van de grondexploitaties halen. Het gevolg hiervan is vertraging voor wat betreft het realiseren van woningen.

Uit de risicoanalyse blijkt dat de geraamde exploitatiesaldi en de geschatte risico's op langere termijn binnen de reserve Grondexploitatie opgevangen kunnen worden en dat er dus geen aanvullende middelen uit de algemene reserve nodig zijn. Om het optreden van risico's zo veel als mogelijk te voorkomen en te sturen op aanwezige optimalisaties (positieve risico's), worden binnen de projecten passende beheermaatregelen gekozen en toegepast. Periodiek wordt de risicoanalyse op grond van nieuwe inzichten geactualiseerd. Dat kan resulteren in bijstelling van de benodigde risicodekking. Het actualiseren van de risico's en een mogelijke bijstelling van de benodigde risicodekking vindt plaats bij het actualiseren van de grondexploitaties.

De reserve Grondexploitatie

Zie in onderstaande tabel de prognose van de reserve grondexploitatie op basis van de actualisaties van de grondexploitaties bij de jaarrekening 2021. Bij de jaarrekening 2021 hebben we € 1 miljoen van de Reserve Grondexploitatie naar de algemene middelen teruggestort waardoor de Reserve Grondexploitatie begin 2022 afgerond € 2,5 miljoen bedraagt. De reserve Grondexploitatie komt eind 2022 naar verwachting op € 3,1 miljoen. Eind 2026 is de verwachting dat de reserve Grondexploitatie op € 4,4 miljoen uitkomt. Wanneer de Reserve zich ontwikkelt conform de bij de herziening opgenomen prognoses ontstaat er naar verwachting financiële ruimte om het nog resterende beslag op de algemene middelen (€ 3,4 miljoen) terug te storten. Het (op termijn) terugvloeien van het resterende positieve saldo van de grondexploitaties hebben we niet in de begroting opgenomen. Hierdoor lopen we geen risico als de prognoses tegenvallen en het positieve saldo van de grondexploitaties uiteindelijk lager uitvalt.

Prognose verloop reserve Grondexploitatie	
Stand reserve per 1 januari 2022*	€ 2.516.500
Begrote onttrekkingen (2022)	€ -
Begrote toevoegingen (2022)	€ 584.000
Prognose stand per 31 december 2022	€ 3.100.500
Prognose stand op basis van einde looptijd grexen**	€ 4.375.343
Minimaal weerstandscapaciteit op basis van bekende risico's***	€ -2.426.000

* *winstnemingen op basis van actualisaties per 1-1-2022*

** *prognose stand per 31 december 2023 plus begroting positieve grondexploitaties*

*** *weerstand op basis van einde looptijd grexen (2026)*

3. 4. Onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf gaan wij in op het onderhoud van de kapitaalgoederen en de daaruit voortvloeiende financiële consequenties. De kwaliteit van de openbare ruimte is belangrijk voor het woongenot van inwoners. De kapitaalgoederen dragen bij aan dit woongenot. Het gaat hierbij om wegen, riolering, water, groen, speelplaatsen, openbare verlichting, civiele kunstwerken, begraafplaatsen en gebouwen.

Beleids- en beheerplannen

Beleids-/beheerplannen	Jaar van vaststelling	Einde looptijd beleids-/beheerplan	Gepland jaar van actualisatie/ops tellen	Financiële vertaling in begroting
Beheerplan wegen	2022	2027	2027	Ja
Gemeentelijk rioleringsplan	2016	2024	2023	Ja
Groenbeleidsplan	2007	2022	2022-2023	Ja
Nota spelen	2016	2024	2023	Ja
Keuzenotitie openbare verlichting	2015	2024	2023	Ja
Beheerplan bruggen	2015	2024	2023	Ja
MJOP's gebouwen	verschillend	driejaarlijks	Jaarlijks een kern	Ja
Beheerplan gebouwen	nieuw	nieuw	2023	
Beheerplan beschoeiingen, damwanden en kades	nieuw	nieuw	2022-2023	
Beheerplan stuwen	nieuw	nieuw	2024	
Beheerplan wegmeubilair, markering en bebording	nieuw	nieuw	2022	
Baggerplan	nieuw	nieuw	2022-2023	
Beheerplan begraafplaatsen	nieuw	nieuw	2023-2024	

In ieder beleids-/beheerplan werken wij met één of meerdere vastgestelde kwaliteitsniveaus. De ramingen voor het onderhoud zijn opgesteld op basis van deze niveaus. In verband met bezuinigingen en omdat de lopende beheerplannen voldoende 'doorkijk' geven om tot 2024 verantwoord onderhoud uit te voeren is er eerder voor gekozen om de herziening van vier plannen uit te stellen tot 2024. De herziening van deze plannen is nu naar voren gehaald. Daarbij worden ook beheerplannen opgesteld voor de vakgebieden waar nu nog geen beheerplannen voor zijn. De beheerplannen worden vertaald in de begroting. In bovenstaande tabel is de planning voor het actualiseren en opstellen van de plannen aangegeven. Met de actualisatie van de beheerplannen is het de bedoeling om voor een aantal taakvelden een onderhoudsvoorziening in te stellen voor het groot onderhoud.

In hoofdlijnen worden het beheer en onderhoud gesplitst in:

- nieuwe investeringen (activering, dekking kapitaallasten via exploitatie)
- groot onderhoud (dekking via exploitatie en voor enkele taakvelden straks via de voorziening)
- klein (regulier) onderhoud (dekking via exploitatie).

Het groot onderhoud en de investeringen worden zoveel mogelijk integraal en in afstemming en samenwerking met andere overheden en netbeheerders uitgevoerd.

Financieel

Voor de wijze van activering van de kapitaalgoederen wordt verwezen naar de financiële verordening 2017 van de gemeente Midden-Delfland. In de verordening is onderscheid gemaakt tussen activa met maatschappelijk nut, zoals wegen, en activa met economisch nut, zoals

gebouwen en riolering. In de notitie is beschreven hoe met de activa wordt omgegaan. Ook de zogenaamde rehabilitatiekosten van wegen en grotere vervangingsinvesteringen worden geactiveerd. Als groot onderhoud plaatsvindt, komt dit ten laste van de exploitatie. Voor enkele taakvelden komt er een voorziening voor het groot onderhoud.

Nieuwe en vervangingsinvesteringen in de periode 2023 t/m 2026:

Programma	Taakveld	2023	2024	2025	2026
3	Wegen	4.707.880	612.500	0	0
3	Riolering	529.000	729.000	581.000	582.600
3	Groen	50.000	50.000	50.000	50.000
3	Speelplaatsen	110.000	110.000	130.000	100.000
3	Openbare verlichting	178.500	182.000	185.500	185.500
3	Bruggen	1.354.800	2.451.200	437.988	0
3	Beschoeiingen	350.000	510.000	350.000	350.000
3	Verkeer	0	0	0	0
	Totalen	7.280.180	4.644.700	1.734.488	1.268.100

Exploitatiekosten voor groot en regulier onderhoud van de kapitaalgoederen (inclusief kapitaallasten en manuren) in de periode 2023 t/m 2026:

Programma	Taakveld	2023	2024	2025	2026
3	Wegen	1.635.008	1.809.548	1.911.508	1.944.178
3	Riolering	1.467.010	1.436.267	1.510.371	1.586.998
3	Binnenhavens & waterwegen	393.553	420.373	453.654	396.010
3	Groen	1.162.279	1.165.182	1.178.423	1.177.708
3	Speelplaatsen	227.460	221.693	226.705	116.264
3	Openbare verlichting	378.043	401.019	384.759	387.885
3	Bruggen	547.454	565.790	604.940	503.512
	Totalen	5.812.830	6.021.896	6.272.385	6.114.581

Wegen

Het reguliere preventieve onderhoud aan asfalt- en elementverhardingen wordt uitgevoerd conform het onderhoudsplan. Dit onderhoudsplan wordt gemaakt op basis van de resultaten van de jaarlijkse weginspecties. Het onderhoud vindt zoveel mogelijk plaats volgens de methode van wegvakonderdeel gericht onderhoud^[1]. Ondanks deze gerichte aanpak is door het doorvoeren van structurele bezuinigingen op het wegenonderhoud de kwaliteit aanzienlijk achteruitgegaan. Een inhaalslag in de investeringen en het nieuwe wegenbeheerplan met een juiste financiële vertaling in de begroting moeten het percentage wegen dat onvoldoende kwaliteit heeft weer op een aanvaardbaar niveau brengen. In de exploitatiekosten voor wegen is ook budget voor onkruidbestrijding op verharding en voor het onderhoud van wegmeubilair opgenomen.

Financiering

De budgetten voor beheer en onderhoud van de wegen zijn ontoereikend voor het uitvoeren van het wegenbeheerplan. Met de vaststelling van het nieuwe wegenbeheerplan (2023-2027) worden ook de benodigde budgetten aangevraagd. Voor het groot onderhoud van de wegen is het de bedoeling om een voorziening in te stellen.

Met dit onderhoud is in 2023 een bedrag gemoeid van € 1.742.485, inclusief vaste lasten zoals kapitaallasten, verzekering, manuren, tractie. De direct inzetbare middelen voor het

dagelijks beheer en onderhoud aan wegen bedragen in 2023 circa € 1.341.481. Dit is exclusief investeringen.

Riolering

Jaarlijks wordt het verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan (vGRP) uitgewerkt in een operationeel jaarprogramma. Hierin worden de concrete plannen voor aanleg, onderzoek, maatregelen, reparaties, vervanging en verbetering voor het betreffende jaar opgenomen. In het Operationele Programma (OP) wordt ook aangegeven of alle in vooraf-gaande OP's beschreven taken zijn uitgevoerd (een evaluatie). Achtereenvolgende OP's geven dus een volledig beeld van alle activiteiten die in de planperiode van het vGRP zijn uitgevoerd.

De belangrijkste onderhoudsmaatregelen betreffen:

- vervanging en reling vrijvervalriolering;
- vervanging versleten pompen van de drukriolering;
- onderzoeken functioneren riolering (onder andere meten aan overstorten);
- onderhoud aan gemalen en pompen drukriolering en vrijvervalriolering (niet vooraf in te plannen reparaties).

Financiering

Om de uitvoer van de klimaatadaptatiestrategie te borgen, is binnen de rioleringsbudgetten voor de periode 2023-2030 een bedrag van € 60.000 per jaar vrijgemaakt. Dit wordt gebruikt voor aanvullende onderzoeken, ondersteuning van initiatieven, opstellen van richtlijnen en ondersteuning in de uitvoer van de klimaatadaptatiestrategie. In 2023 is het bedrag hoger vanwege het doorschuiven van € 72.700 vanuit 2022.

Het reguliere preventieve onderhoud aan rioleringen gebeurt op basis van het operationeel plan. Met dit onderhoud is in 2023 een bedrag gemoeid van € 1.467.010 (inclusief kapitaallasten, manuren en tractie).

De geplande investering in 2023 zijn: voor vrijvervalriolering € 230.000 voor rioolgemalen € 90.000 en voor de drukriolering € 149.000.

Water

Het Hoogheemraadschap van Delfland is, binnen haar beheergebied, verantwoordelijk voor de waterkwantiteit en -kwaliteit. Daarom eist het hoogheemraadschap met de regelgeving in de zogenaamde 'keur' dat alle watergangen voldoen aan de normen die zij daaraan stelt. Deze normen bepalen onder meer de diepte van de watergang en de hoeveelheid plantengroei die is toegestaan. Afhankelijk van het type watergang en de daarvoor geldende normen moet het onderhoud minder of meer frequent uitgevoerd worden. De eigenaren en/of aangelanden van de watergangen zijn voor deze uitvoering verantwoordelijk. De gemeente is eigenaar en aangelande van een groot aantal watergangen of delen daarvan. Voor de gemeente betekent dit dat zij hieraan jaarlijks onderhoud moet uitvoeren.

De belangrijkste onderhoudsmaatregelen betreffen:

- uitmaaien van de watergangen;
- bagger-werkzaamheden;
- maaien van de slootkanten;
- verwijderen van drijfvuil en overhangende takken.

Financiering

Het reguliere preventieve onderhoud aan water (maaien van waterplanten en baggeren) gebeurt op basis van het onderhoudsplan. Met dit onderhoud is in 2023 een bedrag gemoeid van circa € 205.115.

Groen

De gemeenteraad heeft het 'Groenbeleidsplan Midden-Delfland 2007-2022', zoals uit de titel blijkt, vastgesteld voor de periode 2007-2022. Bij de vaststelling is bewust gekozen voor een lange looptijd van het plan. De reden daarvan is dat ontwikkelingen in het openbaar groen vaak langjarig zijn. Bestendigheid in beleid is belangrijk om het groenbeheer goed uit te kunnen voeren.

De groenvoorzieningen in Midden-Delfland worden door de eigen dienst en door aannemers onderhouden. Het overgrote deel van het onderhoud is uitbesteed aan aannemers. De afspraken met de aannemers over planmatige uitvoering van het onderhoud zijn vastgelegd in meerjarige onderhoudscontracten (groenbestekken).

Financiering

Met het groenonderhoud is een bedrag gemoeid van € 1.209.459 in 2023, inclusief vaste lasten zoals kapitaallasten, manuren en tractie. De direct inzetbare middelen voor het dagelijks beheer en onderhoud van het openbaar groen bedragen in 2023 € 1.114.343. Dit is exclusief investeringen.

Speelplaatsen

Het beleidsplan (Nota spelen) is gericht op een ontwikkeling van het aanbod van speelvoorzieningen. Het areaal speelplekken verandert geleidelijk. Aanpassingen leiden tot een betere spreiding van het aanbod. Speeltoestellen verouderen en zijn in principe na 10 tot 15 jaar afgeschreven, afhankelijk van het materiaal. Door het opstellen en bijhouden van een beheer-, vervangings- en onderhoudsprogramma kunnen de speelterreinen kwalitatief in goede conditie worden gehouden en voldoen deze aan de veiligheidseisen. In het beleidsplan is op basis van wetgeving en de kwaliteit van de speelplaatsen een vervangingsoverzicht opgesteld. Het reguliere preventieve onderhoud aan speelvoorzieningen gebeurt op basis van het beleidsplan.

De gemeente voert het onderhoud aan speelterreinen zelf uit. Maandelijks controleren wij de toestellen en terreinen. Ook voeren wij jaarlijks een algemene veiligheidsinspectie uit. Bij gebreken en/of schade nemen wij direct maatregelen. De controles en verrichte reparaties tekenen wij op in een logboek.

Financiering

Met dit onderhoud is een bedrag gemoeid van € 45.638 in 2023. In 2023 is voor het uitvoeren van reconstructies aan speelvoorzieningen een investeringskrediet geraamd van € 110.000.

Openbare verlichting

Het verbeteren en het energiezuiniger maken van de openbare verlichting vindt plaats aan de hand van het actuele beheerplan (Keuzenotitie openbare verlichting). Het reguliere preventieve onderhoud aan openbare verlichting vindt plaats op basis van het onderhoudsplan. Afgeschreven verlichting vervangen wij voor zuinige, slimme en innovatieve verlichting. In het (landelijke) energieakkoord voor duurzaam energiebeleid zijn doelstellingen op het gebied van energiebesparing beschreven. Aan de hand van het beheerplan willen we bereiken dat de openbare verlichting:

- conform de ROVL-2011 richtlijnen in goede staat van onderhoud blijft;
- wanneer mogelijk wordt verbeterd;
- conform de doelstelling energiezuiniger en slimmer wordt.

Financiering

Met het onderhoud is in 2023 een bedrag gemoeid van € 378.043, inclusief vaste lasten. De direct inzetbare financiële middelen voor het laten branden van en het dagelijks beheer en onderhoud aan de openbare verlichting bedragen in 2023 circa € 236.507. Dit is exclusief investeringen.

Civiele kunstwerken

Onder de civiele kunstwerken verstaan wij bruggen, brugduikers, kades, damwanden, stuwen en beschoeiingen. De bruggen en brugduikers worden driejaarlijks geïnspecteerd. De laatste inspectie was in 2020. Het onderhoud wordt uitgevoerd conform de inspectieresultaten. Voor de kades, damwanden, stuwen en beschoeiingen wordt nog een beheerplan opgesteld.

Financieel

Met het preventieve en correctieve onderhoud is in 2023 een bedrag gemoeid van € 470.220, inclusief vaste lasten zoals kapitaallasten, manuren en tractie. De direct inzetbare middelen voor het dagelijks beheer en onderhoud van de civiele kunstwerken bedragen in 2023 € 365.724.

Gebouwen

De huidige vastgoedportefeuille is grotendeels historisch gegroeid en niet ontstaan vanuit een overkoepelende visie op het gemeentelijke vastgoed. Een aantal gebouwen hebben niet tot nauwelijks een maatschappelijke of commerciële functie, zoals de kerktoren in Maasland. Losse grond, de openbare ruimte en (school)gebouwen waarop de gemeente nog een economisch claimrecht heeft, vallen buiten de scope van de gemeentelijke gebouwen.

In 2021 is een eerste aanzet voor een strategische vastgoedvisie gemaakt. Deze is in 2022 verder uitgewerkt. In deze visie is aangegeven hoe we omgaan met de gemeentelijke gebouwen, in hoeverre het noodzakelijk is om de gebouwen in eigendom te houden. In vervolg op dit onderzoek

wordt de kostendekkendheid van de gemeentelijke gebouwen tegen het licht gehouden. Ook wordt met de uitgangspunten van deze visie een beheerplan voor de gemeentelijke gebouwen opgesteld. Dit beheerplan dient vervolgens als basis voor de MJOP's (meerjaren onderhoudsplannen) Deze plannen geven per gebouw inzicht in het onderhoud, aanwezige installaties en kosten van onderhoud of vervanging op korte en lange termijn. Een dergelijk plan wordt iedere 3 jaar per gebouw en dorpskern bijgewerkt. In de MJOP's wordt ook verduurzaming van de gemeentelijke gebouwen meegenomen.

De gemeente werkt met taakstellende budgetten voor het onderhoud van haar vastgoed. Omdat deze budgetten tot op heden ontoereikend bleken te zijn om al het onderhoud uit te voeren, zijn keuzes gemaakt welke werkzaamheden wel en niet worden uitgevoerd. Deze werkwijze heeft geleid tot een lagere NEN 2767 score. De onderhoudsstaat van de gebouwen is gemeten aan de hand van conditiescore 3 (redelijk) volgens NEN 2767. Bij de toelichting op deze score komen verbeterpunten direct in beeld.

Maatregelen die worden uitgevoerd kunnen worden ingedeeld in de volgende categorieën:

- Preventief onderhoud (onderhoudscontracten)
 - Correctief en dagelijks onderhoud (klachtenonderhoud)
 - Planmatig & vervangend onderhoud (incl. kwaliteitsimpuls onderhoud gebouwen)
 - Investerings
-
- ^[1] Bij profiel breed onderhoud worden naast elkaar gelegen wegvakonderdelen in een werk hersteld (een goed of matig onderdeel wordt ook meegenomen). Bij wegvakonderdeel gericht onderhoud wordt alleen het onvoldoende scorende wegvakonderdeel hersteld.

3. 5. Bedrijfsvoering

Organisatie en personeel

Er is een zeer krappe arbeidsmarkt. Dit is nu landelijk en ook in onze gemeente een van de grootste uitdagingen en lijkt een structureler probleem te worden. De coronacrisis heeft op de gemeentelijke arbeidsmarkt en gemeenten een flinke impact gehad en de opvang van vluchtelingen komt daar nu bij. Daarnaast is onze samenleving volop in transitie(s); klimaat, energie en wonen. Dit heeft ook zijn weerslag op onze ambtelijke organisatie.

Het Cittaslow denken en *Thuis! In Midden-Delfland* vormen de basis voor de manier waarop we (samen)werken en hoe wij omgaan met de uitdagingen die er zijn. Dit betekent dat we werken met aandacht voor elkaar; dat we handelen vanuit gastvrijheid en vakmanschap en werken vanuit de *bedoeling* van wetten en regels. Zo ontwikkelen we een organisatie waar de focus ligt op medewerkers die bijdragen aan de ontwikkeling van Midden-Delfland, geïnspireerd zijn en plezier in hun werk hebben. En zo bieden wij goede dienstverlening naar onze inwoners en ondernemers.

Voor de komende jaren betekent dit dat we ons inzetten voor:

- *Talentmanagement.* Het is nodig dat de juiste medewerkers op de juiste plek zitten en dat zij efficiënt en met plezier hun werk kunnen doen. Wij stimuleren en motiveren medewerkers om hun talenten te ontplooiën en ontwikkelen.
- *Employer branding.* Bij werving en selectie van nieuwe medewerkers én voor de 'zittende' medewerkers zetten we stevig in op dat wat ons onderscheidt als gemeente en als werkgever (ons sterke merk). Het gras is groener bij Midden-Delfland.
- *Verankeren kwaliteit.* Bij wisseling van medewerkers zorgen wij voor een zorgvuldige overdracht. We vinden het belangrijk dat naast vakkennis en proceskennis ook kennis van onze gemeente, onze organisatie, onze kwaliteiten, ons merk en onze visie verankerd blijft. Bij een hoge uitstroom vraagt dit extra aandacht.
- *Digitalisering.* We gaan verder met digitaliseren met als doel dat medewerkers kunnen doen waar zij goed in zijn en wat nodig hebben om goede dienstverlening te kunnen bieden. En dat systemen en computers kunnen doen waar die goed in zijn.
- *Aandacht voor impact van veranderingen.* We realiseren ons dat de ontwikkelingen snel gaan en dat betekent dat we zorgvuldig aandacht besteden aan de adoptie van grote ontwikkelingen door de organisatie. Dit betekent ook keuzes maken in wat wel en wat niet doen en een duidelijke prioritering.
- *Eenmalige inzet, langdurig effect.* We kijken waar we incidenteel extra inzet kunnen doen als dat langdurig leidt tot slimmer of makkelijker werken en daarmee betere dienstverlening. Uitgangspunt daarbij is dat eenmalige kosten moeten leiden tot ontwikkeling of verbetering van de organisatie.
- *Zorg voor welzijn medewerkers.* De arbeidsmarkt is krap en is er daardoor ook een hoger verloop. Dit betekent dat het werk door minder medewerkers gedaan kan worden. Belangrijk aandachtspunt voor 2023 is daarom de werkdruk in onze organisatie.

Ontwikkeling personele en organisatiekosten

We houden voor de komende jaren rekening met meer vacatures die langere tijd open staan, hogere kosten voor werving en selectie en eveneens voor opleiding en ontwikkeling. We verwachten dat we vaker beroep doen op inhuur ter overbrugging om de basisbezetting op orde te houden. Daarnaast stijgen de kosten omdat we ons functiehuis actualiseren en verwachten we extra CAO kosten. Ook de formatie is toegenomen. In vergelijking tot voorgaande jaren is deze stijging met name in het sociaal domein. De personele bezetting is daar – *veelal tijdelijk en met externe dekking* – toegenomen. Voor het overige blijft de personele formatie stabiel. De dekking van deze personeelskosten zit in de salarisbegroting. Voor een aantal (tijdelijke) functies is externe dekking, dat wil zeggen dekking uit andere middelen.

Gevolgen coalitieakkoord

Het coalitieakkoord is in juli besproken in de raad. Eventuele personele gevolgen die voortvloeien uit de doelen en ambities uit het coalitieakkoord zijn nog niet opgenomen in deze begroting. De gevolgen van het coalitieakkoord zijn verwerkt in het collegewerkprogramma. Als deze vertaling leidt tot andere financiële keuzes, volgen hiervoor separate voorstellen.

Regionale samenwerking

We werken op veel beleidsterreinen nauw samen in de regio. Dit doen we omdat een aantal gemeentelijke taken eenvoudigweg niet door individuele gemeenten los van elkaar kunnen worden opgepakt. Wij zijn alert op mogelijkheden en kansen voor samenwerking. We beoordelen of samenwerking of uitbesteden van taken leidt tot betere dienstverlening, meer continuïteit of lagere kosten. Of dat het juist beter is om het werk 'in huis' te organiseren. Daarnaast is het van belang dat wij regionaal de belangen van Midden-Delfland blijven vertegenwoordigen en een sterke partner zijn in deze samenwerkingen.

Dienstverlening

De gemeente streeft het behoud van een hoge kwaliteit van dienstverlening na. In lijn met het gedachtegoed 'Thuis in Midden-Delfland' vinden wij het belangrijk dat onze inwoners zich gehoord en begrepen voelen. Op uiteenlopende terreinen meten wij periodiek de klanttevredenheid van onze inwoners (te denken valt aan de jaarlijkse cliënttevredenheidsonderzoeken in het sociaal domein, zoals voor de Wmo). Dergelijke onderzoeken bevestigen dat de dienstverlening in onze kleinschalige organisatie nabij en op orde is. Dat neemt niet weg dat er ruimte en noodzaak is voor verbetering. Het komend jaar zetten wij in op het verbeteren van onze telefonische bereikbaarheid. Technische ontwikkelingen (zoals een verouderde telefooncentrale), en externe ontwikkelingen (zoals het effect van langdurig thuiswerken door corona) hebben ertoe geleid dat de telefonische bereikbaarheid in de tweede lijn aandacht behoeft.

Informatiemanagement en digitalisering

Verder digitaliseren is noodzakelijk en randvoorwaarde voor een goed functionerende organisatie en het biedt kansen voor verbetering van onze dienstverlening.

Wij hebben in 2021 het Informatiebeleidsplan vastgesteld. Hierin staat onze visie en koers op onze informatievoorziening en dit is ons uitgangspunt bij de uitvoering van projecten en de keuzes die we maken. In het Informatiebeleidsplan zijn vijf ontwikkelsporen beschreven: (digitale) samenwerking, informatie gedreven processen, geregisseerde informatievoorziening, solide huis en het faciliterend huis. Deze ontwikkelsporen zijn uitgewerkt in een projectenkalender.

In 2023 en de jaren daarna werken we aan een aantal grote projecten en ontwikkelingen.

Zaakgericht werken. Het doel en de bedoeling van Zaakgericht werken is goede en adequate dienstverlening. Daarvoor is nodig dat we makkelijker en sneller zicht hebben op de informatie in onze organisatie en dat het eenvoudiger is om samen te werken aan opgaven. Het zaakgericht werken is een meerjarig project. Eind 2021 zijn we gestart met het nieuwe Zaaksysteem. Hiermee brachten en brengen we onze digitale informatiehuishouding op een eigentijds niveau. In 2023 zijn de koppelingen met andere systemen zoals de software voor de nieuwe Omgevingswet en de systemen van het sociaal domein gereed. Daarna werken we aan het (zaakgericht) inrichten en optimaliseren van processen en het afstemmen op de behoeften van onze organisatie. We ontwikkelen nieuwe webformulieren die geïntegreerd zijn in het zaaksysteem. Deze zorgen ervoor dat de juiste informatie sneller op de juiste plek komt, zodat dit de dienstverlening ondersteunt. Voor inwoners en ondernemers maken we een Persoonlijke Internetpagina (PIP) beschikbaar. Daarmee zijn zij in staat om zelf hun lopende aanvragen te volgen.

'Versaasing'. De komende jaren migreren we onze digitale werkplek oplossingen. Dit vraagt veel inzet van zowel de functioneel applicatiebeheerders, ICT en Informatievoorziening als van de gebruikers. Daarom doen we dit gefaseerd. Ook brengt dit – *eenmalig* – extra kosten met zich mee. De applicaties moeten bij deze transitie deels 'dubbel' draaien om de overstap te kunnen maken. Dus zowel 'on premise' als in de cloud.

Data naar informatie. De derde grote ontwikkeling waar we kansen zien, is slimmere inzet van beschikbare data. Zo investeren we om onze bedrijfsvoering op het gebied van business intelligence en planning & control beter en slimmer in te richten en om actueler zicht te hebben op de ontwikkeling van (bijvoorbeeld) personeelskosten.

Wet open overheid. De Woo staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van groter stelsel dat gericht is op gelijkheid van informatiepositie tussen burger en overheid. Naast de Woo vraagt het ook implementatie van de Wet Elektronische Publicaties (WEP) en de Wet Modernisering Elektronisch Bestuurlijk Verkeer (WMEBV). De drie wetten hebben onderling diverse raakvlakken.

De basis is dat de informatiehuishouding op orde is en dat de documenten digitaal toegankelijk en functioneel juist moeten zijn.

Samenwerking gemeente Westland. Op basis van een dienstverleningsovereenkomst verzorgt de gemeente Westland het technisch beheer van onze ICT. In 2023 maken we de keuzes samen met de gemeente Westland over de toekomstige vorm van samenwerking. Een goede, stabiele samenwerking op dit vlak draagt bij aan de verhoging van de kwaliteit van onze processen en informatievoorziening en de vermindering van de kwetsbaarheid van onze organisatie. Hiermee houden we onze digitale informatiehuishouding op een eigentijds niveau.

Oog voor gevolgen. Wij zetten in op ontwikkeling via digitalisering van dienstverlening, daar liggen kansen om onze bedrijfsvoering te verbeteren en daarmee onze dienstverlening. We houden daarbij oog voor inwoners die minder digitaal vaardig zijn of de voorkeur geven aan een andere manier van contact met de gemeente. Ook houden we oog voor de gevolgen van verdergaande digitalisering voor de organisatie. Informatievoorziening wordt complexer en heeft gevolgen voor de rollen en functies van medewerker. Iedere medewerker is inmiddels een 'manager van informatie'. De komende jaren zien wij een verandering in de rol van applicatiebeheerders, deze rol wordt steeds groter onderdeel van de functie. Ook vraagt dit van alle medewerkers dat zij de vereiste kennis over processen, informatiebeveiliging en privacy (blijven) ontwikkelen.

Informatieveiligheid en privacy

Juist bij toenemende digitalisering besteden we aandacht aan online veiligheid en zorgen we dat we voldoen aan de relevante informatiebeveiligingseisen. Dat betekent ook dat we in de organisatie de noodzakelijke aandacht geven aan digitale bewustwording op het gebied van privacy en informatieveiligheid.

Wij zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van onze informatieveiligheid, daarbij werken we vanuit de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). In 2023 werken we verder aan één van de belangrijkste maar complexe te nemen maatregel: het inrichten en oefenen van bedrijfscontinuïteits-management (BCM). Doel hiervan is dat we beter voorbereid zijn bij een cybercrisis zoals bijvoorbeeld Hof van Twente heeft meegemaakt.

We willen computerdreigingen beter kunnen monitoren en in kaart brengen. Hiervoor is een SIEM/SOC¹ nodig. We participeerden in een aanbesteding georganiseerd door de VNG. De VNG heeft echter na gunning het uiteindelijke contract voor een SIEM/SOC in 2022 met de gegunde partij beëindigd. Zij konden niet voldoen aan de verschillende onderdelen van het contract. Dat betekent dat we zelf een aanbesteding starten om een dergelijke dienst af te nemen. We trekken hierin waar mogelijk samen op met de gemeente Westland.

We hebben inmiddels een stevig privacyfundament en we bouwen daar in 2023 verder aan. We hebben een privacy-organisatie die het management, de medewerkers en bestuurders ondersteunt en adviseert over privacy. De komende jaren blijft het privacybewustzijn een belangrijk aandachtspunt, evenals de verdere professionalisering en het detecteren van risico's. Specifiek aandacht heeft ook de inwerkingtreding van de Wet open overheid.

Openbaarheid en transparantie

Per 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. De Woo regelt het recht van inwoners op informatie van de overheid en is een belangrijke stap naar een open overheid. De bedoeling is dat informatie makkelijk vindbaar is en dat inwoners een meer gelijke informatiepositie krijgen. Dit vraagt dat de gemeente transparant handelt en actief informatie geeft. Ook zorgen we ervoor dat de informatie goed vindbaar is en dat deze begrijpelijk is. Dat betekent dat we de komende jaren niet alleen werken aan technische en systeemoplossingen om dit mogelijk te maken, maar ook dat we aandacht besteden aan de cultuurverandering die de transitie naar de Woo ook is.

Meerjarige implementatie

De transitie naar de Woo is meerjarig. Voor de volledige implementatie van de Woo worden overgangstermijnen van 3 tot 8 jaar genoemd.

Er is nog een aantal onduidelijkheden voor de implementatie van de Woo en ook zijn (landelijk) nog niet alle voorzieningen gereed. De informatie moeten we ontsluiten via het landelijke Platform

¹ SIEM staat voor Security Information & Event Management, SOC voor Security Operations Center

Open Overheidsinformatie (PLOOI). PLOOI is nog niet gereed en volop in ontwikkeling op het moment van schrijven van deze paragraaf. Vereist is dat dit platform gereed is, het koppelvlak gereed is en dat wij in 2023 een koppeling maken met de gemeentelijke infrastructuur.

Doelen voor 2023

In 2022 hebben we kortetermijnmaatregelen genomen die nodig waren om de organisatie in te richten op de start van de Woo en formuleerden we eveneens de ambities voor de lange termijn. In 2023 vertalen we de Woo ambities in onze visie op dienstverlening en werken we aan de hand van het vastgestelde plan aan de (verdere) implementatie van de Woo. Uitgangspunt is dat we handelen vanuit de bedoeling en beoogd doel van de wet: transparantie en gelijkheid in informatiepositie. We werken de komende jaren gefaseerd toe naar het actief openbaar maken van 11 informatie categorieën.

In 2023 richten we ons op de openbaarmaking van:

- bereikbaarheidsgegevens van het bestuursorgaan en wijze waarop een verzoek om informatie kan worden ingediend;
- vergaderstukken van vertegenwoordigende lichamen van decentrale overheden;
- convenanten;
- Woo-verzoeken, inclusief de schriftelijke beslissingen op die verzoeken en de daarbij verstrekte informatie.

Kosten implementatie van de Woo

De implementatie van de WOO brengt kosten met zich mee. De exacte omvang is nog niet bekend, daarvoor is nog te veel onduidelijk. Naast personele kosten voor onder meer de Woo-coördinator zijn er kosten voor licenties, gebruik en onderhoud van systemen, zoals de verplichte aansluiting op PLOOI. Ook maken we incidentele kosten voor het inventariseren, aanpassen en inrichten van processen voor onder andere actieve openbaarmaking. Daarnaast zijn er kosten voor automatisering, waaronder bedrijfsapplicaties, metadata, documentsjablonen aanpassen en anonimiseringssoftware. Tot slot worden er kosten gemaakt voor opleiding, communicatie en het inhuren van expertise en menskracht.

In het gemeentefonds zijn middelen beschikbaar gesteld specifiek voor de implementatie van de Woo.

Communicatie

Bij nieuwe ontwikkelingen hebben we aandacht voor doelgroepgerichte communicatie en participatie. Voor een open oriëntatie naar de samenleving is het vroegtijdig betrekken van inwoners van belang. De belangen, meningen en creativiteit van inwoners en ondernemers komen daardoor eerder op tafel.

Participatie maak daarom onderdeel uit van onze manier van werken. Concrete projecten in de directe leefomgeving met een korte doorlooptijd én duidelijk verwachtingsmanagement lenen zich het best voor participatie. We zijn daarom vooraf eerlijk over de invloed die inwoners hebben en we zijn duidelijk over wie welke rol heeft in het proces.

Eerdere jaren was als gevolg meerdere bezuinigingsrondes voor (corporate) communicatie alleen nog budget beschikbaar voor 'business as usual', zoals budget voor publicaties in de schakel en de kosten voor systemen. Daarbij was weinig ruimte voor het updaten van onze communicatiemiddelen. Wij hebben een unieke identiteit en het is belangrijk om de meerwaarde hiervan en de kracht van ons landschap te blijven communiceren. Daarom actualiseren wij een aantal basis (corporate) communicatiemiddelen het komende jaar.

3. 6. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Wij voeren actief beleid op de beheersing van de risico's die wij lopen. Gekeken wordt naar de maatregelen die worden getroffen om de risico's af te dekken. Voor de risico's waarvoor geen maatregelen getroffen kunnen worden (bijv. verzekeren te duur) wordt ingeschat welke buffer noodzakelijk is. Dit is het weerstandsvermogen.

Het weerstandsvermogen is te definiëren als 'het vermogen van de gemeente om niet-structurele risico's op te kunnen vangen om haar taken te kunnen voortzetten'. Door een goed systeem van risicomanagement kunnen bestuurders en managers voor risico's, die het behalen van de doelstellingen bedreigen, passende beheersmaatregelen nemen.

Uit deze paragraaf blijkt dat het weerstandsvermogen ruim voldoende is. Daarnaast verhouden de wettelijk voorgeschreven indicatoren zich tot de normen die de VNG hiervoor heeft ontwikkeld.

Interne regelgeving en beleidsafspraken:

Financiële verordening, Controleverordening, Nota Reserves en voorzieningen, Treasurystatuut, Nota risicomanagement, Herziening nota grondbeleid en het Collegeprogramma.

Risicomanagement

Wie denkt aan risicomanagement en risico's in algemene zin, denkt vaak aan vervelende, negatieve gebeurtenissen. Vaak wordt gedacht dat risicomanagement innovatie en vernieuwing tegenhoudt.

Dat dit niet waar is zien we terug in de definitie van de term risico, namelijk:

"Het effect van onzekerheid op het bereiken van waarde. Met andere woorden, risicomanagement is het beheersen van risico's en het nemen van beslissingen die gericht zijn op het voorkomen of minimaliseren van nadelige effecten. Goed risicomanagement zorgt voor procesoptimalisatie, een betere inrichting en borging van resultaten. Een essentieel instrument voor het bereiken van resultaat, innovatie en de Cittaslow filosofie".

Risicomanagement heeft een prominente plek binnen de Planning- en Control cyclus (P&C cyclus). Het is een continu proces. Bij alle P&C producten wordt hierover gerapporteerd. Risicomanagement is een manier van denken. Het dient als hulpmiddel bij het nemen van besluiten door zowel Raad als college. Op 25 juni 2019 is de 'Nota Risicomanagement Midden-Delfland' vastgesteld door de Raad. Met deze nota en nog belangrijker een actueel risicoregister wordt het mogelijk een betrouwbaar oordeel over het benodigde weerstandsvermogen te geven. Dat leidt er uiteindelijk toe dat risico's zo weinig mogelijk effect hebben op de uitvoering van het lopende beleid en in stand houden van bestaande voorzieningen voor de lokale samenleving. De continuïteit van de bedrijfsvoering en de uitvoering van beleid wordt hiermee beter gewaarborgd.

In het risicoregister gaat het niet alleen om risico's met financiële gevolgen, maar ook om het inzicht in de niet financiële gevolgen (bijvoorbeeld op politiek-, imago-, milieu-, juridisch- privacy of informatie en veiligheidsvlak).

Een actueel risicoregister biedt de volgende voordelen:

- Een scherper beeld van het meest waarschijnlijke scenario voor de afwikkeling van risico's
- Verhoogd risicobewustzijn binnen alle lagen van de organisatie (verankering)
- Effectievere en efficiëntere bedrijfsvoering (prioriteit leggen bij de belangrijkste onderwerpen)
- Beter koppeling tussen beleid en bedrijfsvoering.

Het risicoregister wordt niet als bijlage gepubliceerd bij de programmabegroting en –rekening. Dit in verband met de vertrouwelijkheid van sommige risico's. De belangrijke openbare risico's worden in deze paragraaf benoemd. Als zich buiten de P&C-cyclusmomenten om, ontwikkelingen voordoen (denk bijvoorbeeld aan risico's betreffende de grondexploitatie) dan geldt uiteraard een actieve informatieplicht.

Belangrijkste risico's

Door actieve risicobeheersing heeft de gemeente in beeld wat de risico's zijn en is het mogelijk om het weerstandsvermogen te bepalen. Alle risico's worden tweemaal per jaar herijkt en er wordt continu geanticipeerd op nieuwe risico's. Het getoonde risicoprofiel is bepaald vanuit de herijking/inventarisatie zoals uitgevoerd t/m juli 2022. In het volgende overzicht worden de belangrijkste (geconsolideerde) risico's gepresenteerd die de grootste invloed hebben bij de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit. Bij ieder risico worden kort de beheersmaatregelen weergegeven.

- Grondexploitatie

Door de grote omvang van de grondexploitatie vormt dit een risico voor de gemeente. Jaarlijks worden de grondexploitaties en de bijbehorende risicoanalyse geactualiseerd. De resultaten van de grondexploitatie brengen wij ten gunste of ten laste van de reserve grondexploitaties. De laatste actualisatie geeft aan dat het resultaat van de reserve grondexploitaties op termijn een batig saldo laat zien.

- Verbonden partijen

De gemeente neemt deel in 18 verbonden partijen. Veelal is dat een deelname of samenwerking met meerdere gemeenten. De afgelopen jaren is enkele malen gebleken dat hier behoorlijke financiële gevolgen uit voort kunnen vloeien (bijvoorbeeld GGD en Avalex). Stringente bewaking is noodzakelijk om problemen in de toekomst te voorkomen.

Voor het dividend van JUVA wordt uitgegaan van een structureel lagere uitkering, gegeven het meerjarenplan van JUVA, de noodzakelijke investeringen en de ontwikkeling van de solvabiliteit. Gegeven de zeer volatiele situatie op de energiemarkt, de prijsontwikkeling en de lagere omzet is voor 2023 (gegeven de te verwachten resultaten in 2022) een dividenduitkering onzeker.

- Sociale Domein

Vanaf januari 2015 is een groot aantal nieuwe taken overgekomen naar gemeenten. Het betrof aanvankelijk de Participatiewet, de nieuwe Wmo 2015 en taken uit de Jeugdwet. Al vanaf het begin van de decentralisatie hebben gemeenten en VNG aangegeven dat de meegekomen rijksmiddelen bij deze decentralisaties onvoldoende zijn. Ontwikkelingen als de invoering van het abonnementstarief in de Wmo, en het open einde karakter van een aantal regelingen, hebben de financiële druk opgevoerd. Vanaf medio 2018 heeft dit ook in Midden-Delfland geleid tot tekorten, met name op het terrein jeugd. Binnen de gemeentelijke uitvoeringsorganisatie zijn en worden uiteenlopende maatregelen genomen tot kostenbeheersing, waarbij genoemd kunnen worden: het pva kostenbeheersing (2019/2020), de daaruit voortvloeiende doorontwikkeling van het maatschappelijk team en de acties gericht op optimalisering van de bedrijfsvoering. Daarnaast wordt veel inzet gepleegd op de implementatie van (regionale) instrumenten ter beheersing van de kosten. Inmiddels is van rijkswege erkend dat er sprake is van structureel tekortschietende financiering in de jeugdzorg, wat heeft geleid tot enkele (incidentele) extra bedragen voor gemeenten. Per saldo blijft het risico op overschrijdingen, gezien het open einde karakter van de regelingen, de tekortschietende financiering en de beperkte beïnvloedingsmogelijkheden substantieel.

Risico's waardoor de dienstverlening en kwaliteit van de zorg, ondersteuning en financiële dienstverlening in gevaar komen:

- Sociaal domein breed: langere termijneffecten van corona en corona maatregelen op vraag naar ondersteuning op gebied van zorg, inkomen, welzijn en schuldenproblematiek.
- Sociaal domein breed: uitvoeringskosten voor nieuwe wettelijke regelingen zoals de inburgering (vanaf 2022), vroeg signalering (vanaf 2021) in de schuldhulp, coronamaatregelen (tijdelijk) en toekomstige gemeentelijke taken (beschermd wonen) mogelijk nieuwe volgende regelingen
- Nieuwe gemeentelijke taken ter compensatie van effecten maatschappelijke ontwikkelingen zoals de energiecrisis, de toename van vluchtelingen, en de toeslagenaffaire.

- Jeugdtaken: risico van een toenemende vraag aan geïndiceerde zorg, mede via de vrije verwijzers, wanneer preventief aanbod niet beschikbaar is.
- Tarieven jeugdzorg: Jurisprudentie over tarieven jeugdhulp beperkt gemeentelijke ruimte om tot reëlere tarieven te komen.
- Wmo: toename van zorgbehoefte als gevolg van vergrijzing, gefaseerde afbouw van bijdrage MRDH aan doelgroepenvervoer
- Abonnementstarief Wmo: invoering abonnementstarief leidt tot afname inkomsten uit eigen bijdragen,
- Loonstijgingen via landelijke cao-ontwikkelingen
- Participatiewet: blijvend hoge instroom van mensen in de bijstand, versterkt vanwege economische gevolgen coronamaatregelen (werkgelegenheid neemt af, waardoor instroom in de uitkering stijgt, en uitstroombmogelijkheden worden beperkt). Mismatch op de arbeidsmarkt tussen beschikbare banen en de inzetbaarheid van veel bijstandsgerechtigden.

- Garantstellingen

Woningcorporaties trekken leningen aan om het bouwen en onderhouden van sociale huurwoningen te financieren. Het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) staat hiervoor borg.

Als een corporatie niet meer kan voldoen aan haar betalingsverplichtingen, neemt het WSW de leningen over. Het WSW heeft verschillende buffers en vangnetten. Als deze niet toereikend zijn vraagt WSW renteloze leningen op bij Rijk en gemeenten. Gemeenten nemen voor deze leningen een achtervangpositie in door middel van het sluiten van een achtervangovereenkomst met het WSW. Midden-Delfland heeft met het WSW altijd al een achtervangovereenkomst gehad.

De VNG, BZK en WSW hebben gewerkt aan een nieuwe achtervangovereenkomst. De wijzigingen komen erop neer dat de kans (nog) kleiner moet zijn dat de achtervangers (het rijk en de gemeenten) in de bres moeten springen om WSW overeind te houden. In plaats daarvan moeten de WSW en de corporatiesector zich vooral zelf zien te bedruipen als de borging van schulden in het geding komt.

Deze nieuwe overeenkomst geldt voor alle geborgde geldleningen die een deelnemer van het WSW aangaat vanaf 1 augustus 2021. Onze gemeente is deze nieuwe overeenkomst aangegaan met WSW. Daarmee is het ook in de toekomst mogelijk dat Stichting Wonen Midden-Delfland leningen kan aantrekken tegen een aantrekkelijk rentetarief, om te investeren in sociale huurwoningen.

JUVA/Capturam heeft in 2021 een verzoek gedaan voor een gemeentegarantie voor een bedrag van € 1.150.000. De gemeenteraad heeft hiermee ingestemd. Mocht dit komen tot een overeenkomst, komen de baten die voortvloeien uit deze transactie ten goede aan de gemeentebegroting.

De gemeente staat (mede) garant voor de leningen van HVC. De gemeente ontvangt hiervoor jaarlijks een garantstellingsprovisie van HVC (jaarlijks ca. € 37.000). De deelname aan HVC vloeit voort uit het feit dat Midden-Delfland deel uitmaakt van de verbonden partij Avalex.

Daarnaast zijn gemeentegaranties aan verenigingen en instellingen verstrekt, zodat zij goedkopere financiering aan hebben kunnen trekken. Goede monitoring en terughoudendheid bij toekomstige aanvragen is noodzakelijk om het risico voor de gemeente te beperken.

- Renteontwikkelingen

Binnen onze begroting wordt het zogenaamde renteomslag percentage gehanteerd voor de berekening van de (bespaarde) rente over de reserves/voorzieningen en de rentetoerekening over de boekwaarde van de vaste activa. Het renteomslag percentage is een gemiddelde van de betaalde en ontvangen rente. Als gevolg van diverse ontwikkelingen zoals het verplicht schatkist-bankieren, de nog steeds lage marktrente, BBV-voorschriften is het omslagpercentage 0%.

- Aantrekken geldleningen

Aangekochte gronden bedrijvenschap Harnaspolder worden in erfpacht uitgegeven (zie raadsbesluiten 2015-23980 en 2016-32705). Voor de financiering van aankoop grond en de betaling van de overeengekomen afkoopsommen voor renteversillen worden leningen aangetrokken. Het aantal leningen en het totale vreemde vermogen neemt aanzienlijk toe.

Gezien de afgesloten erfpachtovereenkomsten is het financieel risico beperkt.

- Uitgezette geldleningen

In 1988 heeft de voormalige gemeente Schipluiden een bedrag van € 7,7 mln. uitgeleend aan de ABN-AMRO. De lening is later overgegaan naar de Royal Bank of Scotland (RBS). De RBS is grotendeels in handen van de Britse overheid. De vooruitzichten van de bank zijn de laatste jaren verbeterd. De lening is voor 50 jaar fixe en heeft een rente van 8,15% (ACT/360). De lening aan de RBS levert nu jaarlijks € 637K exploitatie-inkomsten per jaar tot 2038 op. Het verstrekken van een lening brengt risico's met zich mee (kredietcrisis en de BREXIT).

Bij de Nederlandse Waterschapsbank is voor € 1,4 mln. uitgezet met een rente van 7% (€ 95K exploitatie-inkomsten per jaar tot 2043).

- Omgevingswet

De Omgevingswet bundelt de wetgeving en de regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water. De komst van de Omgevingswet maakt het omgevingsrecht inzichtelijker voor burgers, ondernemers en overheden. Er zijn minder regels en er is meer ruimte voor initiatieven. Dit is een grote opgave de komende jaren.

- Corona

De uitbraak van COVID-19 (Corona) eind februari 2020 heeft nog steeds een enorme impact op ons allemaal. De wereldwijde pandemie heeft geleid tot ongekende omstandigheden. Voor de aanpak van COVID-19 kijken wij wat we, aanvullend op de landelijk maatregelen van het Rijk, kunnen doen. Dit raakt nog steeds veel beleidsterreinen van onze organisatie. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de reguliere werkzaamheden. Uiteraard heeft COVID-19 invloed op de weerstandscapaciteit. Door een hoge vaccinatiegraad in Nederland lijkt dit risico beheerst te worden.

Naast deze risico's zijn er nog vele andere onzekerheden waarmee alle gemeenten te maken hebben. In dit verband noemen wij calamiteiten (vrijkomen gevaarlijke stoffen of saneringen), dubieuze debiteuren, fraude, leegstand van gebouwen, overige schadeclaims en ook aanslagen. Als de kosten die hiermee gemoeid zijn niet op derden verhaald kunnen worden of niet volledig worden gedekt door verzekeringen of voorzieningen moeten zij binnen de algemene middelen opgevangen worden.

Schades die voortvloeien uit de dagelijkse activiteiten hebben andere oorzaken en uitingsvormen dan calamiteiten. Ze komen meestal frequenter voor en het schadebedrag per keer is kleiner. Deze structurele schades worden door de gemeente zelf beheerst door te investeren in de bedrijfsvoering. Dit kunnen preventieve maatregelen in de werkprocessen zijn, maar ook informatie en trainingen aan het personeel en bestuur om hun risicobewustwording te verhogen.

Weerstandvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de middelen waarover de gemeente beschikt/kan beschikken om niet begrote kosten te dekken en ook de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen of verzekeringen zijn afgesloten. Het weerstandsvermogen is van belang voor het bepalen van de gezondheid van de gemeentelijke financiën. Voor structurele risico's wordt normaliter een voorziening gevormd.

Weerstandscapaciteit

Weerstandscapaciteit is de mate waarin de gemeente op dit moment financieel in staat is risico's af te dekken. Hieronder wordt ingegaan op enerzijds de benodigde weerstandscapaciteit ter afdekking van de hierboven beschreven risico's en anderzijds de werkelijk bij de gemeente aanwezige weerstandscapaciteit.

In de raadsvergadering van 25 juni 2019 is het voorstel voor de actualisatie van de reserves en voorzieningen behandeld. Naar aanleiding hiervan is besloten om een reserve Weerstandvermogen in te stellen. De omvang van deze reserve is vastgesteld op € 4 mln. Hierdoor ontstaat enerzijds een voldoende buffer om de mogelijke gevolgen van risico's op te vangen en anderzijds komt de Algemene reserve vrij voor andere bestemmingen.

Ratio weerstandsvermogen

Doelstelling voor het hebben/aanhouden van weerstandsvermogen is dat er een buffer aanwezig is om financiële tegenvallers op te vangen zodra risico's werkelijkheid worden. Een algemeen aanvaarde normstelling voor de hoogte van het weerstandsvermogen is er niet. Het oordeel over de toereikendheid van de weerstandscapaciteit is afhankelijk van de financiële risico's. Een berekening van het 'ratio weerstandsvermogen' zoals hieronder toegelicht, geeft een goed inzicht.

Het 'ratio weerstandsvermogen' wordt als volgt berekend:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit (res. weerstandsverm.)}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit (totaal risico's)}}$$

De gemeente streeft ernaar zo min mogelijk risico te lopen en -mits financieel verantwoord- zoveel mogelijk risico's af te dekken. Acceptabel is een ratio weerstandsvermogen tussen de 1,0 en 1,4.

Waardering weerstandsvermogen	Ratio	Aanduiding
Groter dan	2,0	Uitstekend
Tussen	1,4 en 2,0	Ruim voldoende
Tussen	1,0 en 1,4	Voldoende
Tussen	0,8 en 1,0	Matig
Tussen	0,6 en 0,8	Onvoldoende
Lager dan	0,6	Slecht

Beschikbare weerstandscapaciteit

De reserve weerstandsvermogen bedraagt € 4,0 mln. Dit geeft de gemeente meer dan voldoende weerstandscapaciteit om onvoorziene financiële tegenvallers op te vangen.

Risicoregister

Alle risico's zijn tegen het licht gehouden en aangepast/aangevuld in het risicoregister. Op basis van de huidige inzichten en de berekening blijkt dat een onderbouwde kans bestaat dat een bedrag van € 2,1 mln. noodzakelijk is om aan de zo reëel mogelijk ingeschatte financiële risico's weerstand te bieden.

Ratio	Beschikbaar weerstandscap. = € 4,0 mln.	<u>2023</u>	<u>2024</u>	<u>2025</u>	<u>2026</u>
Weerst.	=	= 2,0	2,0	1,9	1,8
Vermogen	Totaal aan risico's = € 2,1 mln.				

Voor de berekening van dit ratio is alleen gebruik gemaakt van de reserve weerstandsvermogen. De algemene reserve, (niet beklemd) bestemmingsreserves en de post onvoorzien zijn in de berekening niet meegenomen. Het ratio weerstandsvermogen zou dan nog hoger geweest zijn. Het streven van de gemeente naar een ratio weerstandsvermogen tussen de 1,0 en 1,4 wordt in 2023 en volgende jaren gehaald.

Financiële kengetallen

Rekenmodel financiële kengetallen begroting

Kengetal	Rekening 2021	begroot 2022	begroot 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026
Netto schuldquote	119,81%	133,35%	130,59%	123,24%	121,15%	119,08%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	117,07%	130,33%	127,58%	120,35%	118,26%	116,09%
Solvabiliteitsratio	38,66%	36,99%	36,99%	36,77%	36,58%	36,89%
Grondexploitatie	10,76%	13,91%	13,86%	13,29%	13,30%	13,75%
Structurele exploitatieruimte	11,48%	-2,42%	0,30%	4,21%	5,02%	1,18%
Belastingcapaciteit	127,35%	111,90%	108,54%	106,81%	106,81%	105,13%

Netto schuldquote (en gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen)

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Passiva						
A Raming van het totaal van de vaste schulden (ultimo jaar)	€ 69.026.925	€ 73.241.000	€ 72.267.000	€ 71.288.000	€ 70.342.000	€ 66.145.000
B Raming van het totaal van de netto-vlottende schulden (ultimo jaar)	€ 7.641.412	€ 6.541.000	€ 6.491.000	€ 6.455.000	€ 6.373.000	€ 6.787.000
C Raming van het totaal van de overlopende passiva (ultimo jaar)	€ 20.527.308	€ 19.327.000	€ 19.219.000	€ 19.119.000	€ 19.069.000	€ 19.769.000
Totaal A+B+C	€ 97.195.645	€ 99.109.000	€ 97.977.000	€ 96.862.000	€ 95.784.000	€ 92.701.000
Activa						
D Financiële vaste activa						
b Totaal leningen aan openbare lichamen, woningbouwcorporaties, deelnemingen, ov. verbonden partijen	€ 1.496.811	€ 1.497.000	€ 1.497.000	€ 1.497.000	€ 1.497.000	€ 1.497.000
c Totaal van overige langlopende leningen						
d Totaal van de uitzettingen Rijks schatkist rentetypische looptijd ≥ 1 jr						
e Totaal van de uitzettingen Nederlands schuld papier rentetypische looptijd ≥ 1 jr						
f Totaal van de overige uitzettingen rentetypische looptijd ≥ 1 jr	€ 9.662.996	€ 9.663.000	€ 9.663.000	€ 9.663.000	€ 9.663.000	€ 9.663.000
g Totaal van de bijdragen aan activa in eigendom derden						
E Totaal van uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jr	€ 7.385.723	€ 7.386.000	€ 7.386.000	€ 7.386.000	€ 7.386.000	€ 7.386.000
F Totaal van alle liquide middelen	€ 303.275	€ 353.000	€ 353.000	€ 300.000	€ 360.000	€ 360.000
G Totaal van de overlopende activa	€ 14.367.333	€ 15.708.000	€ 15.708.000	€ 15.708.000	€ 15.708.000	€ 15.708.000
Totaal voor netto schuldquote	€ 31.719.327	€ 33.110.000	€ 33.110.000	€ 33.057.000	€ 33.117.000	€ 33.117.000
Totaal voor netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen (b en c)	€ 33.216.137	€ 34.607.000	€ 34.607.000	€ 34.554.000	€ 34.614.000	€ 34.614.000
H Het geraamde totaal van de baten exclusief de mutaties van reserves	€ 54.650.168	€ 49.491.270	€ 49.671.425	€ 51.771.380	€ 51.725.975	€ 50.035.552
Netto Schuldquote = $\frac{[(A+B+C) - (D [onderdelen d,e,f,g] + E+F+G)]}{H}$	119,81%	133,35%	130,59%	123,24%	121,15%	119,08%
Netto Schuldquote (gecorrigeerd) = $\frac{[(A+B+C) - (D [onderdelen b,c,d,e,f,g] + E+F+G)]}{H}$	117,07%	130,33%	127,58%	120,35%	118,26%	116,09%

Solvabiliteitsratio

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
A Raming van het totale eigen vermogen	€ 68.387.569	€ 64.938.000	€ 64.160.000	€ 62.826.000	€ 61.609.000	€ 60.530.000
B Raming van het totaal van de passiva	€ 176.880.893	€ 175.532.000	€ 173.463.000	€ 170.840.000	€ 168.431.000	€ 164.061.000
Solvabiliteitsratio = A/B	38,66%	36,99%	36,99%	36,77%	36,58%	36,89%

Grondexploitatie

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
A Raming totaal van de activa van de niet in exploitatie genomen bouwgronden	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
B Raming totaal van de activa van de bouwgronden in exploitatie	€ 5.882.011	€ 6.882.000	€ 6.882.000	€ 6.882.000	€ 6.882.000	€ 6.882.000
C Raming totaal van de baten exclusief de mutaties van reserves.	€ 54.650.168	€ 49.491.270	€ 49.671.425	€ 51.771.380	€ 51.725.975	€ 50.035.552
Grondexploitatie = (A+B) / C	11%	14%	14%	13%	13%	14%

Structurele Exploitatieruimte

	Rekening 2021	Begroot 2022	Begroot 2023	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026
Totaal lasten exclusief mutaties reserves	€ 50.613.025	€ 52.941.403	€ 50.298.057	€ 50.927.462	€ 50.230.196	€ 50.521.483
Totaal incidentele lasten exclusief mutaties reserves	€ 1.275.113	€ 1.732.000	€ 475.000	€ 190.000	€ 50.000	€ 50.000
A Totaal structurele lasten exclusief mutaties reserves	€ 49.337.912	€ 51.209.403	€ 49.823.057	€ 50.737.462	€ 50.180.196	€ 50.471.483
Totaal baten exclusief mutaties reserves	€ 54.650.168	€ 49.491.270	€ 49.671.425	€ 51.771.380	€ 51.725.975	€ 50.035.552
Totaal incidentele baten exclusief mutaties reserves	€ 6.531.079	€ 526.000	€ 395.000	€ 395.000	€ 166.000	€ 50.000
B Totaal structurele baten exclusief mutaties reserves	€ 48.119.089	€ 48.965.270	€ 49.276.425	€ 51.376.380	€ 51.559.975	€ 49.985.552
Totaal stortingen in reserves	€ 6.613.178	€ 252.936	€ 1.040.025	€ 404.681	€ 56.379	€ 49.002
Totaal incidentele stortingen in reserves	€ 7.972.423	€ 1.700.000	€ 345.000	€ 345.000	€ 0	€ 0
C Totaal structurele stortingen in reserves	€ -1.359.245	€ -1.447.064	€ 695.025	€ 59.681	€ 56.379	€ 49.002
Totaal onttrekkingen uit reserves	€ 9.271.855	€ 2.245.900	€ 1.817.362	€ 1.739.335	€ 1.273.532	€ 1.127.611
Totaal incidentele onttrekkingen uit reserves	€ 3.138.943	€ 2.646.000	€ 425.000	€ 140.000	€ 0	€ 0
D Totaal structurele onttrekkingen uit reserves	€ 6.132.912	€ -400.100	€ 1.392.362	€ 1.599.335	€ 1.273.532	€ 1.127.611
E Totaal baten exclusief mutaties reserves	€ 54.650.168	€ 49.491.270	€ 49.671.425	€ 51.771.380	€ 51.725.975	€ 50.035.552
Structurele Exploitatieruimte = ((B-A) + (D-C)) / E	11,48%	-2,42%	0,30%	4,21%	5,02%	1,18%

Belastingcapaciteit

	Rekening 2021	begroot 2022	begroot 2023	begroot 2024	begroot 2025	begroot 2026
A OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 432	€ 444	€ 457	€ 471	€ 471	€ 485
B Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	€ 228	€ 209	€ 209	€ 209	€ 209	€ 209
C Afvalstoffenheffing voor gezin	€ 373	€ 358	€ 344	€ 344	€ 344	€ 344
D Eventuele Heffingskorting voor gezin	€ 0	€ 0				
E Totale Woonlasten = A+B+C-D	€ 1.033	€ 1.012	€ 1.011	€ 1.024	€ 1.024	€ 1.038
F Woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin in het voorafgaande begrotingsjaar	€ 811	€ 904	€ 931	€ 959	€ 959	€ 988
Belastingcapaciteit = E/F	127,35%	111,90%	108,54%	106,81%	106,81%	105,13%

Toelichting kengetallen:

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast t.o.v. de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Analyse en conclusie

De netto schuldquote wordt gekwalificeerd als hoog (>130%). Er zijn echter erfpachtgronden aangekocht. d.m.v. 'projectfinancieringen'. Zonder deze 'projectfinancieringen' is de netto schuldquote 2023 "voldoende" te noemen. Overigens laat de meerjaarlijkse ontwikkeling een positieve daling van de netto schuldquote zien, dit vanwege enkele aflopende leningen.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Omdat bij uitgezette leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal worden terugbetaald, wordt dit kengetal zowel berekend inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Zo wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Hoe lager deze percentages, hoe beter. In de uitgezette geldleningen vinden geen mutaties plaats.

Analyse en conclusie

De netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen is een paar procentpunten lager ten opzichte van de netto schuldquote. Het uitstaande bedrag aan leningen is al meerdere jaren hetzelfde en laat ook voor de komende jaren eenzelfde beeld zien. De impact op de netto schuldquote is beperkt.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger dit percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente.

Analyse en conclusie

De ratio solvabiliteit Midden-Delfland is "matig" volgens de streefwaarden van de VNG (tussen de 20 en 50%). De projectfinanciering voor erfpachtgronden is hiervoor de voornaamste oorzaak. Zonder de projectfinancieringen voor de aankoop van erfpachtgronden zou de solvabiliteitsratio 63% (ten opzichte van 37% nu) zijn geweest. ('Voldoende' conform de VNG-normen) De solvabiliteitsratio laat een redelijk 'stabiele' trend zien.

Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Analyse en conclusie

De ratio grondexploitaties laat zien dat deze nu en voor de komende jaren stabiel is. Volgens de streefwaarden van de VNG als 'Voldoende' aangeduid. In de paragraaf grondbeleid is uitvoerig toelichting gegeven op de ontwikkelingen.

Structurele exploitatieruimte

Dit cijfer helpt mee om te beoordelen welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Wanneer dit cijfer negatief is, betekent het dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te dragen.

Analyse en conclusie

De ratio structurele exploitatieruimte Midden-Delfland geeft voor 2023 aan dat de structurele lasten afgedekt kunnen worden met structurele baten. Ditzelfde geldt ook voor de jaren 2024 t/m 2026, waar een gunstige ontwikkeling zichtbaar is.

Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

Het streven is om de woonlasten laag te houden. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de riool- en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten voor een meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijk gemiddelde in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Analyse en conclusie

De totale woonlasten van de gemeente liggen boven het landelijke gemiddelde.

Het streven van het college is de woonlasten laag te houden. De gemeente gaat voor de riool- en afvalstoffenheffing uit van 100% kostendeckking. De gemiddelde WOZ-waarde van woningen is aan de hoge kant. Waar landelijk gezien de gemiddelde kosten voor met name de afvalinzameling en in mindere mate riolering fors gestegen is, zijn beide heffingen in Midden-Delfland vanaf 2022 en in het geval van afvalinzameling nogmaals vanaf 2023 omlaag gebracht. Door een groot gemeentelijk oppervlakte zijn de woonlasten nog wel aan de hoge kant, toch is het verschil landelijk gezien afgenomen.

3. 7. Financiering

Kaders en beleid

In de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido), zijn de kaders gesteld voor een professionele inrichting en uitvoering van de treasuryfunctie van decentrale overheden.

Onder de treasuryfunctie vallen o.a. het beheer van geldstromen, liquiditeit, renterisico's en de financiering van en in de gemeente (zowel lenen als uitzetten van gelden).

De kaders hierbij zijn:

- Treasurystatuut. Een beleidsmatige financiële infrastructuur, waarin verantwoordelijkheden en spelregels voor de gemeentelijke treasury zijn opgenomen.
- Financieringsparagraaf die jaarlijks wordt aangeboden bij de begroting en het jaarverslag.

Treasury houdt zich bezig met alle toekomstige kasstromen en daarmee samenhangende risico's. Deze risico's komen voort uit de financieringsbehoefte. Het treasurybeleid is primair gericht op het waarborgen van financiële continuïteit door maatregelen te treffen zodat de activiteiten van de gemeentelijke organisatie financierbaar blijven. Voor de renterisico's en risico's uit financiële posities treffen we beheersmaatregelen (vermijden, spreiden). We gaan in de uitwerking verder dan de wettelijke kaders.

In principe zijn de uitgangspunten als volgt:

- Zorgdragen voor voldoende financierbaarheid op korte en lange termijn.
- Bewerkstelligen van passende financieringsvoorwaarden.
- Beheersen van rente- en of financieringsrisico's.
- Risicomijdend uitzetten van gelden en afgeven van garanties.
- Zorgdragen voor een effectief, veilig en efficiënt betalingsverkeer.
- Actief onderhouden van contacten met marktpartijen om toegang tot de financiële markten open te houden.

Door het schatkistbankieren kan de gemeente niet meer vrij beschikken over haar liquide middelen. Er is een verplichte rekening-courant verhouding met het Rijk. Er wordt geen rentevergoeding ontvangen. Met de introductie van het instrument erfpacht wordt beoogd de gronduitgiften te stimuleren. Door het toepassen van erfpacht is er een rendement op het geïnvesteerde vermogen en (indien aanwezig) de liquide middelen van de gemeente.

De risico's van lenen worden beperkt doordat gemeenten zich moeten houden aan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Renterisico op kortlopende schuld (kasgeldlimiet)

De Wet FIDO bevat instrumenten en regels die de risico's beperken die gemeenten lopen bij het lenen. De kasgeldlimiet (voor leningen met looptijd <1 jaar) zorgt ervoor dat niet te veel kortlopende leningen worden aangetrokken. De kasgeldlimiet geeft weer tot welk bedrag de gemeente maximaal in haar korte financieringsbehoefte mag voorzien.

Deze limiet is gesteld op 8,5% van de totale omvang van de begroting per 1 januari. Op basis van deze norm is de kasgeldlimiet voor onze gemeente circa € 4,5 miljoen.

Als blijkt dat de kasgeldlimiet wordt overschreden, moet een deel van de kortlopende schuld omgezet worden in langlopende schuld (=lening). Als de kasgeldlimiet gedurende drie opeenvolgende kwartalen wordt overschreden moet Gedeputeerde Staten worden geïnformeerd.

De liquiditeitspositie van de gemeente Midden-Delfland is inmiddels minder sterk.

Het beleid is erop gericht om de financieringsbehoefte af te dekken met kortlopende schulden omdat de rente op de kortlopende middelen in het algemeen lager is dan de rente op langlopende middelen. De afgelopen jaren zijn enkele leningen met een looptijd < 1 jaar aangetrokken met een negatieve rente. Er is dus een vergoeding ontvangen van de bank.

De geldmarkt is in 2022 veranderd. De ECB heeft haar opkoopprogramma gestopt. Eerder opgekochte obligaties worden weer verkocht. Inflatie wordt bestreden met het laten stijgen van rentes. In 2023 zal voor korte geldleningen weer rente betaald moeten gaan worden.

Modelstaat A		Rekening	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
KASGELDLIMIET (=KGL x 1.000)		2021	2022	2023	2024	2025	2026
Berekening KGL regeling							
Omvang begroting		51.894	52.941	50.026	50.773	50.315	50.610
Percentage regeling KGL		8,5%	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
KGL		4.411	4.500	4.252	4.316	4.277	4.302
(1) Vlottende schuld		28.168	25.868	25.710	25.574	25.442	26.556
(2) Vlottende middelen		-27.938	-30.329	-30.329	-30.276	-30.336	-30.336
Netto vlottende (+) of overschot middelen							
(3) (-)		230	-4.461	-4.619	-4.702	-4.894	-3.780
(4) Kasgeldlimiet		4.411	4.500	4.252	4.316	4.277	4.302
Ruimte KGL (4>3)		4.181	8.961	8.871	9.018	9.171	8.082
Overschrijding KGL (3>4)							
<i>De limiet wordt bepaald voor korte financiering met een rente-typische looptijd van maximaal 1 jaar en wordt gerelateerd aan het begrotingstotaal.</i>							
<i>Met een begrotingstotaal 2023 van ca. € 50 miljoen bedraagt de kasgeldlimiet 2022 € 4,2 miljoen. Er is dus ruimte voor het aantrekken van ca. € 3,9 miljoen aan korte (kas)geld ter financiering van de publieke taak.</i>							

Renterisico op langlopende schuld (renterisiconorm)

Op grond van de Wet FIDO mag een gemeente van haar langlopende schulden (looptijd >1 jaar) in enig jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal aflossen en/of herfinancieren, wat overeenkomt met een aflossingsperiode van ten minste vijf jaar. Dit is de zogenoemde renterisiconorm. Het doel van de renterisiconorm is de herfinanciering van leningen in omvang en tijd te spreiden waardoor de (eventuele) gevolgen van een rentestijging beperkt blijven en de (mogelijke) renterisico's worden ingeperkt.

In 2023 wordt totaal € 974.438 aan langlopende leningen afgelost. Dat is ca. 1,8% van het begrotingstotaal. Er wordt dus ruimschoots voldaan aan de renterisiconorm.

Modelstaat B		Rekening	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
RENTERISICONORM (=RRN X 1.000)		2021	2022	2023	2024	2025	2026
Berekening RRN regeling							
Omvang begroting		51.894	52.941	50.026	50.773	50.315	50.610
Percentage regeling RRN		20%	20%	20%	20%	20%	20%
RRN		10.379	10.588	10.005	10.155	10.063	10.122
(1) Renteherzieningen		0	0	0	0	0	0
(2) Aflossingen		512	516	974	979	946	4.197
(3) Renterisico (1+2)		512	516	974	979	946	4.197
(4) RRN		10.379	10.588	10.005	10.155	10.063	10.122
Ruimte RRN (4>3)		9.867	10.072	9.031	9.176	9.117	5.925
Overschrijding RRN (3>4)							
<i>Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisicovorm in beginsel niet overschrijden. Het overzicht laat zien dat de renterisiconorm van 20% van het begrotingstotaal in meerjarigperspectief niet wordt overschreden.</i>							

Renteontwikkeling

De rente op de geld- en kapitaalmarkt is in 2022 gestegen. Inflatie in de Eurozone is uitzonderlijk hoog. Rentestijgingen kunnen worden toegeschreven aan het inrijzen van ECB-renteverhogingen.

De vrees is echter dat de economie van de Eurozone zal stagneren. De kans op een recessie in de Eurozone is verhoogd vanwege het vooruitzicht op krasser ECB-beleid; het voedsel-, -grondstoffen- en energieprijschok; uit de hand gelopen inflatie; de oorlog in de Oekraïne en bredere geopolitieke spanningen.

Genomen (ECB) maatregelen in 2022 hebben een stijging van de marktrente tot gevolg. Dit effect zal naar verwachting blijven doorwerken in de rentetarieven van 2023 en volgende jaren.

Naast het beleid van de ECB zijn ook andere macro-economische effecten van belang voor de renteontwikkeling. Het beleid van de Verenigde Staten, China, Taiwan, Rusland het Verenigd Koninkrijk en zelfs Noord-Korea zijn van belang.

De refirente is per 21 juli 2022 verhoogd van 0% naar 0,5%. De refirente is de rente die banken elkaar onderling in rekening brengen (herfinancieringrente).

Inzicht rentelasten/-baten

Op het gebied van de rente wordt er volgens de richtlijnen veel meer dwingend voorgeschreven dan voorheen. Enkele uitgangspunten zijn:

- Het aantrekken en verstrekken van een lening betreft een treasury activiteit. De met deze activiteit gepaarde rentelasten en rentebaten behoren op het taakveld Treasury.
- Aanbeveling is om geen rentevergoeding te rekenen over het eigen vermogen en de voorzieningen.
- Als de werkelijke rentelasten in euro's die over een jaar aan taakvelden hadden moeten worden doorbelast, afwijken van de rentelasten in euro's die op basis van de voor gecalculerde renteomslag aan de taakvelden zijn toegerekend, kan de gemeente besluiten tot correctie. Correctie wordt verplicht gesteld als deze afwijking groter is dan 25%.
- De commissie BBV adviseert het renteschema in de paragraaf Financiering van de gemeentelijke begroting en jaarstukken op te nemen. Hiermee wordt inzicht gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.
- Verder zijn wijzigingen voor de rente van het grondbedrijf/grondexploitaties doorgevoerd. Aan grondexploitaties mag alleen de rente van externe financiering worden doorberekend. Omdat er geen leningen voor grondexploitaties zijn aangetrokken betekent dit dat er geen rente wordt doorberekend.
- Via de kapitaallasten mogen alleen werkelijke rentelasten naar de taakvelden worden doorbelast over de boekwaarden van investeringen. Wanneer er geen leningen zijn aangetrokken dan mag er helemaal geen rente worden toegerekend aan de taakvelden. Dit houdt in dat er geen rente meer kan worden doorbelast. De kapitaallasten bestaan dan alleen nog uit afschrijvingen.

Toerekening rente

Als de gemeente een geldlening aantrekt in het kader van projectfinanciering, zal de werkelijk te betalen rente conform het BBV naar het desbetreffende taakveld worden doorbelast. Dit is van toepassing op de geldleningen voor de aankoop van erfpachtgronden. De rente van deze leningen moet rechtstreeks worden doorbelast naar het taakveld beheer overige gebouwen en gronden.

Financieringspositie en rentekosten

Het zogenaamde omslagpercentage is gebruikt voor rentetoerekening over de boekwaarde van de vaste activa. Het rente omslagpercentage is een gemiddelde van de betaalde en ontvangen rente. Als gevolg van onderstaande ontwikkelingen blijft het omslagpercentage 0%.

- Schatkistbankieren
- Lage (of zelfs negatieve) rente op aangegane leningen
- Hoge rente op uitgezette leningen
- BBV-voorschriften

Renteschema jaarrekening 2023				
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering			€ 980.738
b.	De externe rentebaten (idem)		-/-	€ 724.006
	Saldo rentelasten en rentebaten			€ 256.731
c	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	€ -	
	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend (rente aankoop gronden)	-/-	€ 857.182	
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		-/-	€ 857.182
				€ -600.451
d1	Rente over eigen vermogen			€ -
d2	Rente over voorzieningen			€ -
	Totaal geraamde aan taakvelden toe te rekenen rente			€ -600.451
e	De aan taakvelden toe te rekenen rente (renteomslag)	-/-	€ -	
f	Renteresultaat op het taakveld Treasury			€ -600.451

Leningenportefeuille

Een belangrijk onderdeel van het financieringsbeleid vormt de omvang, flexibiliteit, gemiddelde looptijd en rentegevoeligheid van de leningenportefeuille. De leningenportefeuille langer dan één jaar heeft per 1 januari 2023 een omvang van € 73,2 miljoen (waarvan 67,9 miljoen direct gekoppeld aan erfpacht).

Het grootste gedeelte van de leningenportefeuille zijn projectfinancieringen voor aankoop gronden. Aangekochte gronden bedrijvenschap HarnaschPolder zijn in erfpacht uitgegeven (zie raadsbesluiten 2015-23980 en 2016-32705). Voor deze financiering van aankoop gronden en de betaling van de overeengekomen afkoopsommen voor renteversillen zijn leningen aangetrokken. Het financieel risico is beperkt omdat erfpachtinkomsten (canon) hoger zijn dan de rentekosten.

Overzicht van vaste schulden 2023 met een looptijd langer dan één jaar							
Omschrijving	Oorspronkelijk geldlening	Laatste aflossing	Rente %	Restantbedrag geldleningen 1-1-2023	Rente 2023 valutair	Aflossing 2023	Restantbedrag geldleningen 31-12-2023
Onderhandse leningen N.V. Bank Nederlandse Gemeenten:							
BNG 40.89594	907.560,50	1-3-2024	4,670%	72.604,84	1.969,36	36.302,42	36.302,42
BNG 40.91485.01	408.402,22	26-10-2025	3,470%	81.680,44	2.663,48	27.226,81	54.453,63
BNG 40.92017	680.670,32	14-2-2026	5,500%	108.907,25	4.677,04	27.226,81	81.680,44
BNG 40.115448	5.000.000,00	15-2-2032	0,835%	5.000.000,00	38.101,16	500.000,00	4.500.000,00
				5.263.192,54	47.411,05	590.756,05	4.672.436,49
Projectfinancieringen N.V. Bank Nederlandse Gemeenten:							
BNG 40.111437	7.429.045,00	2-7-2029	1,245%	7.429.045,00	92.491,61	0,00	7.429.045,00
BNG 40.111438	1.566.123,00	1-7-2029	0,800%	1.109.318,15	8.250,61	154.711,05	954.607,10
BNG 40.112090	0,00	1-7-2052	1,770%	6.751.680,00	119.504,74	0,00	6.751.680,00
BNG 40.112091	0,00	1-7-2052	1,570%	2.211.753,68	34.263,21	58.287,55	2.153.466,14
BNG 40.112379	15.983.210,00	1-7-2044	1,760%	15.983.210,00	281.304,50	0,00	15.983.210,00
BNG 40.112494	1.621.575,00	3-1-2039	1,598%	1.621.575,00	25.912,77	0,00	1.621.575,00
BNG 40.112836	0,00	1-7-2053	1,360%	13.293.280,00	180.788,61	0,00	13.293.280,00
BNG 40.112837	0,00	1-7-2053	1,140%	6.304.178,81	70.886,74	170.683,96	6.133.494,85
BNG 40.113745	10.000.000,00	1-4-2070	0,500%	10.000.000,00	50.000,00	0,00	10.000.000,00
BNG 40.114899	3.274.113,00	25-6-2026	-0,190%	3.274.113,00	-6.220,81	0,00	3.274.113,00
				67.978.153,64	857.181,98	383.682,56	67.594.471,09
Totaal vaste schulden:				73.241.346,18	904.593,02	974.438,61	72.266.907,57

Overzicht van kort geld 2023 met een looptijd korter of gelijk aan één jaar							
Omschrijving	Oorspronkelijk geldlening	Laatste aflossing	Rente %	Restantbedrag geldleningen 1-1-2023	Rente 2023 valutair	Aflossing 2023	Restantbedrag geldleningen 31-12-2023
Kortgeld leningen N.V. Bank Nederlandse Gemeenten:							
564722	5.000.000,00	20-3-2023	-0,255%	5.000.000	-2.760	5.000.000	-
Mogelijk 20/3/2023	5.000.000,00	31-12-2024	2,000%	-	78.904	-	5.000.000
				5.000.000	76.145	5.000.000	5.000.000

Leasing

Voor vervoermiddelen, printers en een pasfotohok zijn leasecontracten afgesloten. In het leasebedrag is een rentebedrag verdisconteerd.

Uitgezette geldleningen

In 1988 heeft de voormalige gemeente Schipluiden een bedrag van € 7,7 mln. uitgeleend aan de ABN-AMRO. De lening is later overgegaan naar de Royal Bank of Scotland (RBS). De RBS is grotendeels in handen van de Britse overheid. De vooruitzichten van de bank zijn de laatste jaren verbeterd. De lening is voor 50 jaar fixe en heeft een rente van 8,15% (ACT/360). De lening aan de RBS levert nu jaarlijks € 637K aan rente op. Het verstrekken van een lening brengt risico's met zich mee. Het omvallen van de Icesave bank tijdens de kredietcrisis staat nog vers in het geheugen. Binnen ons huidige treasury beleid past het verstrekken van een dergelijke lening niet. Op het moment van uitzetten van de lening was er nog geen sprake van een vastgesteld treasurybeleid. Onderzocht is om te verkopen. Door de verbetering van de situatie van RBS en het

financieel nadelige effect is afgezien van verkoop. In 2017 realiseerde de bank winst voor het eerste sinds bijna tien jaar, met als gevolg nog betere winsten in de volgende jaren. Op basis van het toen geldende beleid is een correcte afweging gemaakt en een goed besluit genomen.

Bij de Nederlandse Waterschapsbank is voor € 1,4 mln. uitgezet met een rente van 7% (€ 95K exploitatie-inkomsten per jaar tot 2043).

Overzicht uitgezette leningen 2023							
Omschrijving	Oorspronkelijk geldlening	Laatste aflossing	Rente %	Restantbedrag geldleningen 1-1-2023	Ontvangen rente 2023	Aflossing 2023	Restantbedrag geldleningen 31-12-2023
Royal Bank of Schotland (RBS)	€ 7.714.264	1-7-2038	8,150%	€ 7.714.264	€ 628.712	€ -	€ 7.714.264
Nederlandse Waterschapsbank N.V.	€ 1.361.341	1-9-2043	7,000%	€ 1.361.341	€ 95.294	€ -	€ 1.361.341
				€ 9.075.604	€ 724.006	€ -	€ 9.075.604

Liquiditeit

De liquiditeit geeft aan in welke mate de gemeente aan haar lopende betalingsverplichtingen kan voldoen. Fluctuatie van de liquiditeitspositie heeft te maken met inning gemeentelijke belastingen, de algemene uitkering inkomsten van het Rijk, het ontvangen van subsidies, het aantrekken/aflossen van leningen en meer of minder exploitatie uitgaven in een periode (begrotings)jaar.

Voor de komende jaren kan uitgegaan worden van een beperkte liquiditeitspositie. Gevolg hiervan is dat er naar verwachting kasgeldleningen (maximaal € 5 mln. <1jaar) en langlopende liquiditeitsleningen aangetrokken moet worden.

Liquiditeitsplanning	2023	2024	2025	2026
- Prognose aan te trekken kasgeld	Max. 5 mln.	Max. 5 mln.	max. 5 mln.	max. 5 mln.
- Langgeld (incl. projectfinanciering)	€ 73,2 mln.	€ 72,3 mln.	€ 71,3 mln.	€ 70,3 mln.

Kredietrisico en garanties

Naast de eerdergenoemde renterisico's heeft de gemeente ook te maken met kredietrisico's. Dit zijn de risico's die verband houden met de nakoming van de betalingsverplichting van rente en aflossing op eerder door de gemeente verstrekte geldleningen in het kader van de publieke taak en aanspraken op verleende gemeentegaranties.

Volgens de subsidieregeling zijn de verenigingen en maatschappelijke instellingen verplicht jaarlijks de begroting en jaarrekening in te dienen. Door deze maatregelen wordt de vinger aan de pols gehouden en kunnen risico's worden beperkt. Bovendien wordt in het kader van de samenstelling van de gemeentelijke jaarrekening een saldo opgave bij de instellingen, waaraan een lening is verstrekt, opgevraagd.

De aanspraken op verleende gemeentegaranties zijn onderverdeeld in enerzijds garanties die zijn verstrekt voor geldleningen die zijn aangetrokken door maatschappelijke instellingen in onze gemeente, zoals (sport)verenigingen en anderzijds verleende garanties voor de bevordering van het eigen woningbezit (zowel particulieren als woningbouwcorporaties)

Woningcorporaties trekken leningen aan om het bouwen en onderhouden van sociale huurwoningen te financieren. Het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) staat hiervoor borg. Als een corporatie niet meer kan voldoen aan haar betalingsverplichtingen, neemt het WSW de leningen over. Het WSW heeft verschillende buffers en vangnetten. Als deze niet toereikend zijn vraagt WSW renteloze leningen op bij Rijk en gemeenten. Gemeenten nemen voor deze leningen een achtervangpositie in door middel van het sluiten van een achtervangovereenkomst met het WSW. Midden-Delfland heeft met het WSW altijd al een achtervangovereenkomst gehad.

De VNG, BZK en WSW hebben gewerkt aan een nieuwe achtervangovereenkomst. De wijzigingen komen erop neer dat de kans (nog) kleiner moet zijn dat de achtervangers – het rijk en de gemeenten – in de bres moeten springen om WSW overeind te houden. In plaats daarvan moeten de WSW en de corporatiesector zich vooral zelf zien te bedruipen als de borging van schulden in het geding komt.

Deze nieuwe overeenkomst geldt voor alle geborgde geldleningen die een deelnemer van het WSW aangaat vanaf 1 augustus 2021. Onze gemeente is deze nieuwe overeenkomst aangegaan met WSW. Daarmee is het ook in de toekomst mogelijk dat Stichting Wonen Midden-Delfland leningen kan aantrekken tegen een aantrekkelijk rentetarief, om te investeren in sociale huurwoningen.

Voor het uitoefenen van de publieke taak neemt de gemeente ook deel in het aandelenkapitaal van een aantal vennootschappen. Dit betreft aandelen van N.V. Bank Nederlandse Gemeenten, B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides en N.V. JUVA. Deze aandelen zijn in de balans opgenomen tegen nominale waarde. Doordat er een groot positief verschil bestaat tussen de werkelijke waarde en de nominale waarde is van een kredietrisico op deze aandelen geen sprake.

JUVA/Capturam heeft in 2021 een verzoek gedaan voor een gemeentegarantie voor een bedrag van € 1.150.000. De gemeenteraad heeft hiermee ingestemd. Mocht dit komen tot een overeenkomst, komen de baten die voortvloeien uit deze transactie ten goede aan de gemeentebegroting.

De gemeente staat (mede) garant voor de leningen van HVC. De gemeente ontvangt hiervoor jaarlijks een garantstellingsprovisie van HVC (jaarlijks ca. € 37.000). De deelname aan HVC vloeit voort uit het feit dat Midden-Delfland deel uitmaakt van de verbonden partij Avalex.

Relatiebeheer

Voor het reguliere betalingsverkeer maakt de gemeente gebruik van de diensten van de BNG Bank. Onderdeel van deze dienstverlening is een kredietfaciliteit van € 2 miljoen. Tot deze limiet kan de gemeente tegen een gunstig rentepercentage daggeld opnemen. Daarnaast is er nog een rekening bij de Rabobank.

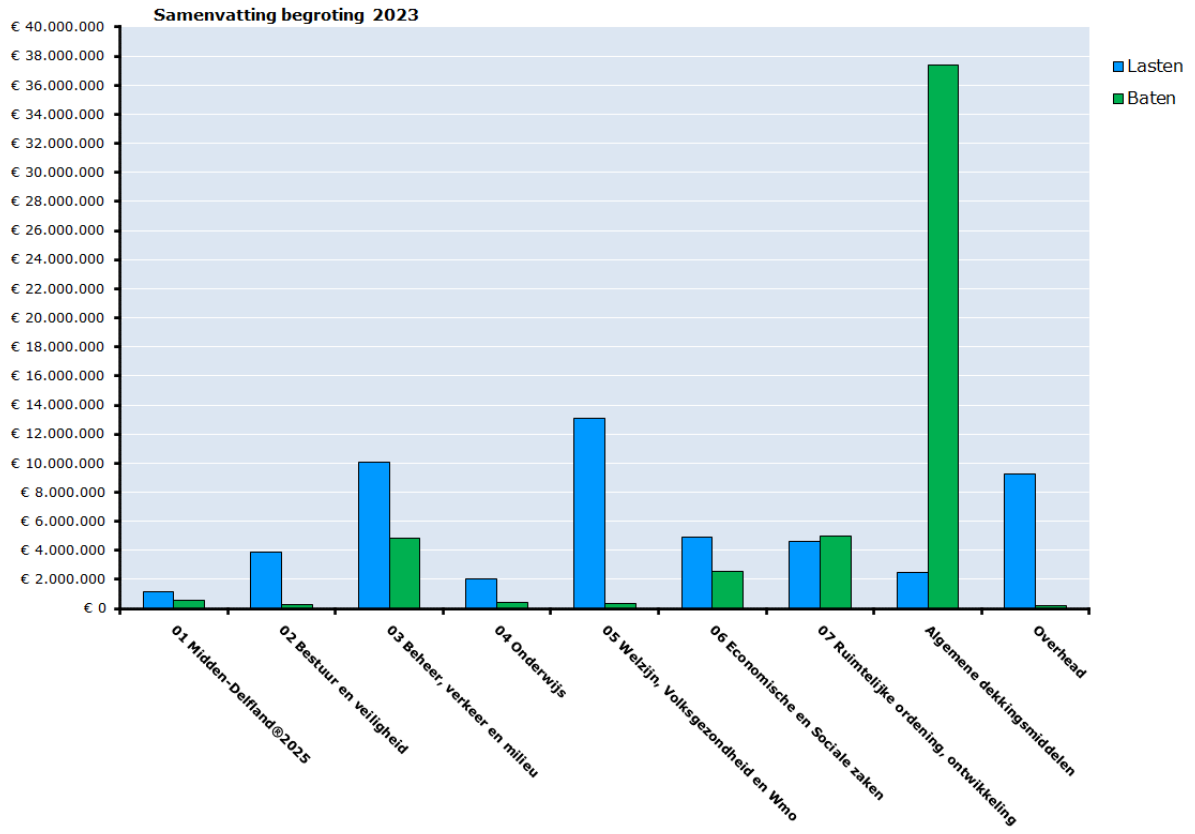
Overig

De gemeente Midden-Delfland maakt geen gebruik van complexe financiële producten zoals derivaten.

4. Recapitulatie

Recapitulatie programma's

Samenvatting begroting 2023	2021	2022	2023	2024	2025	2026
01 Midden-Delfland ® 2025	491.074	563.189	558.696	563.649	604.892	609.192
02 Bestuur en veiligheid	3.024.765	3.325.952	3.600.363	3.532.489	3.534.284	3.533.318
03 Beheer, verkeer en milieu	4.017.675	5.029.072	5.265.457	5.626.124	5.774.247	5.942.530
04 Onderwijs	1.587.143	1.601.532	1.571.911	1.459.072	1.469.256	1.466.505
05 Welzijn, Volksgezondheid en Wmo	11.486.415	12.553.613	12.719.229	12.613.004	12.629.211	12.760.521
06 Economische en Sociale zaken	988.355	2.457.780	2.342.390	2.277.783	2.207.821	2.118.670
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	-3.824.968	706.434	-366.119	-490.330	451.189	907.131
Algemene dekkingsmiddelen	-29.162.862	31.764.904	34.150.550	35.380.766	37.172.574	35.894.007
Overhead	8.733.728	8.977.466	9.085.254	8.955.057	9.005.893	9.042.070
Mutaties reserves						
01 Midden-Delfland ® 2025	-33.750	-45.000	0	0	0	0
02 Bestuur en veiligheid	-18.447	-12.381	0	0	0	0
03 Beheer, verkeer en milieu	731.427	-403.365	-99.181	-72.144	-35.655	-40.123
04 Onderwijs	-247.243	-128.779	-205.484	-252.374	-252.374	-252.374
05 Welzijn, Volksgezondheid en Wmo	-18.029	-452.627	379.097	-409.175	-332.435	-326.897
06 Economische en Sociale zaken	-4.871	-412.561	-16.290	-7.596	-115.817	0
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	1.492.937	-634.347	17.455	17.717	17.983	18.253
Algemene dekkingsmiddelen	1.424.822	-1.044.143	-811.105	-529.749	-498.855	-477.468
Overhead	-668.169	-316.923	-41.829	-81.333	0	0
Saldo reserves	2.658.677	-3.450.126	-777.337	-1.334.654	-1.217.153	-1.078.609
Geraamd resultaat	2	7	-150.705	-2.178.572	-2.712.933	-592.678

5. Financiële begroting (overzicht van baten en lasten)

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) 2004 is de gemeente verplicht een overzicht van de financiële begroting (overzicht van baten en lasten) samen te stellen. De uiteenzetting van de financiële positie en het overzicht van baten en lasten vormen samen de financiële begroting. Verder wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de Financiële structuur. Aansluitend is een toelichting op het resultaat van de primitieve begroting opgenomen.

De uiteenzetting van de financiële positie bevat:

- de baten en lasten van bestaand beleid
- de investeringen, gesplitst in investeringen met een economisch of een maatschappelijk nut
- de financiering
- de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen.

Deze gegevens zijn bijna allemaal al in een ander onderdeel van de begroting opgenomen, maar worden hier in verband met de voorschriften van het BBV nogmaals weergegeven.

Uitgangspunten begroting

Zoals genoemd in het Coalitieakkoord op hoofdlijnen 2022-2026 voeren wij een duurzaam financieel beleid met een structureel financieel sluitende begroting. Structurele uitgaven dekken wij met structurele inkomsten. Hierbij hanteren wij het principe dat de gemeente het geld beheert namens de samenleving. Daarom ook streven we ook naar een beperkte ontwikkeling van de lastendruk voor onze inwoners, verenigingen en bedrijven.

Middelen die het weerstandsvermogen en de budgetbehoefte overstijgen kunnen ingezet worden voor de samenleving. We behouden daarbij het streven naar een weerstandsvermogen met een ratio dat zich minimaal tussen de 1,0 en 1,4 (dit kwalificeert als 'voldoende') bevindt.

Bij het samenstellen van deze begroting hebben wij ons gebaseerd op de lasten en baten die wij voorzien. Dit wil zeggen dat ze onontkoombaar zijn en/ of redelijkerwijs te verwachten. Dit betekent dat de beleidskeuzes, zoals vermeld in de Prognosebrief Begroting 2023-2026, zijn voorbehouden aan de gemeenteraad. Dit houdt ook in dat wij weliswaar gesteld staan voor de consequenties van de energiecrisis en aanhoudend koopkrachtverlies, maar hier niet bij voorbaat naar begroten. Simpelweg omdat we niet kunnen voorzien wanneer en in welke mate de gevolgen voor ons merkbaar worden. Dit neemt niet weg dat we adequaat kunnen reageren als dat nodig is. Een beroep op bijvoorbeeld bijstand of kwijtschelding is niet gebonden aan een budgettair plafond, het zijn zogenaamde openeinderegelingen. Het instellen van bijvoorbeeld een noodfonds heeft daarmee naar onze mening geen toegevoegde waarde. Zij die hier recht op hebben, kunnen hier hoe dan ook een beroep op doen. Ook zetten wij er actief op in om vroegtijdig passend hulp te verlenen door middel van vroegsignalering en schuldpreventie. Wij informeren de gemeenteraad vanzelfsprekend wanneer blijkt dat de beschikbare budgetten daarvoor niet toereikend (meer) zijn. Daarnaast werken we actief mee aan de uitvoering van Rijksmaatregelen ter bestrijding van energiearmoede (bijvoorbeeld bij de uitkering van de energietoeslag). Dit doen wij ook wanneer wij een rol krijgen bij de uitvoering van het voorstel uit de EU-Troonrede om de winsten energiepercenten terug te laten vloeien naar 'energie-armen'.

Bij het streven naar een structureel sluitende Begroting 2023-2026 hanteren wij de volgende kaders:

- a) De Begroting 2023-2026 bevat in beginsel voortzetting van bestaand beleid.
- b) Beleidskeuzes (nieuw of intensivering van beleid) worden separaat aan de gemeenteraad voorgelegd.
- c) (Bezuinigings)maatregelen uit eerdere begrotingen worden voortgezet in de Begroting 2023-2026.
- d) We zien af van het structureel inzetten van de algemene reserve voor een sluitende begroting.
- e) De zeven verbeterensporen uit de Kadernota 2020 zetten wij voort in de Begroting 2023-2026.

Verder hebben wij in de Begroting 2023-2026 de volgende algemene uitgangspunten gehanteerd:

- **Inwoner- en woningprognose:**

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Bevolkingsprognose	19.341	19.414	19.484	19.534	19.619	20.028	19.973
Aantal woningen	7.961	8.050	8.108	8.168	8.233	8.450	8.450
Gem. bezetting	2,45	2,43	2,42	2,41	2,40	2,39	2,38
Toename woningen		89	58	60	65	217	0

- **Loonindexering personeelskosten**

In de Prognosebrief Begroting 2023-2026 gaven wij aan dat de huidige cao voor gemeentebtenaren loopt tot 1 januari 2023. Hoewel de eerste stappen zijn gezet voor een nieuwe cao (de ledenraadpleging door de VNG eindigde 31 augustus 2022) is nog niets bekend over de loonontwikkeling.

Vooruitlopend op de nieuwe cao rekenen wij voor de ontwikkeling van de personeelskosten, conform de uitgangspunten uit de meicirculaire 2022, in deze begroting met een structurele jaarlijkse stijging van 2,5%.

- **Prijsontwikkeling**

Voor de prijsontwikkeling hanteren wij, indien van toepassing, het Nationale consumentenprijsindex (cpi). In de Begroting 2022-2025 was de cpi voor de jaren 2023 en verder geraamd op 1,7% per jaar. In de meicirculaire gemeentefonds 2022 is de cpi geraamd op 2,4% voor 2023 en 2024, 2,5% in 2025 en 2,0 % in de jaren erna. Deze percentages passen wij (in basis) toe in de Begroting 2023-2026. Hierop zijn twee uitzonderingen: als op basis van individuele afspraken een andere (of geen) index wordt afgesproken, wordt die gevolgd. Daarnaast kan het zijn dat voor specifieke taakvelden door de aanhoudende inflatie hogere indexeringen verwacht worden. In dat geval zijn de ramingen daarop gebaseerd. Op deze manier proberen we zuinig, maar reële ramingen op te nemen.

- **Afspraken jeugdmiddelen in meerjarenraming Rijk**

Het Rijk en de VNG werken op dit moment aan de Hervormingagenda jeugdzorg. Deze zal naar verwachting dit najaar worden afgerond. Vooruitlopend hierop zijn voor de jaren 2022 en 2023 aanvullende, incidentele middelen toegevoegd aan het gemeentefonds, in lijn met de financiële reeks van de uitspraak van de Commissie van Wijzen (CvW). Naast de besparingsopgave die volgt uit de uitspraak van de Commissie van Wijzen heeft het kabinet besloten tot het realiseren van de aanvullende besparing van structureel € 511 miljoen, welke een Rijksverantwoordelijkheid is gemaakt. Concreet betekent dit dat het aan de Rijksoverheid is om de besparing in te vullen met (wettelijke) maatregelen. Het gaat daarbij om maatregelen waardoor gemeenten minder middelen nodig hebben of waarbij alternatieve inkomsten gegenereerd worden (bijvoorbeeld door middel van de invoering van een eigen bijdrage). Ook draagt het Rijk het budgettaire risico ingeval (een deel van) deze maatregelen geen of niet tijdig doorgang vinden.

De partijen erkennen de noodzaak om op deze ontwikkelingen te anticiperen en aanvullende afspraken te maken ten aanzien van de te verwachten ruimte in de gemeentelijke begroting aanvullend op de meicirculaire.

Zij spreken daarom het volgende af:

- Gemeenten mogen in de jaarschijven 2024 tot en met 2026 de middelen die op de aanvullende post zijn gereserveerd meenemen in hun meerjarenraming.
- Daarnaast mogen gemeenten in hun begroting rekening houden met een besparing van €100 miljoen in 2024, €500 miljoen in 2025, € 500 miljoen in 2026 en vanaf 2027 € 511 miljoen structureel als gevolg van maatregelen die het Rijk zal uitwerken.

Hoewel het ons dus toegestaan is dit als stelpost te verwerken in onze begroting hebben wij er veiligheidshalve voor gekozen dit beide niet te doen. Wij wachten hierbij op definitieve besluitvorming.

- **Reserves en voorzieningen**

De provinciaal toezichthouder hanteert strikte regels ten aanzien van de inzet reserves. Dit om te voorkomen dat gemeenten in (te) hoge mate afhankelijk zijn van structurele bijdragen vanuit hun reserves om structureel en reëel evenwicht te realiseren.

Conform de regels die hiervoor gelden, dekken wij in principe alleen incidentele lasten vanuit reserves. In dit kader dekken wij onderhoudslasten alleen vanuit een reserve voor zover deze

incidenteel van aard zijn. Voor de dekking van enkele investeringskredieten dekken wij de kapitaallasten vanuit een zogenaamde dekkingsreserve. Dit is toegestaan zolang de volledige boekwaarde in de dekkingsreserve aanwezig is. Aan deze voorwaarde voldoen wij. Het egaliseren van tarieven is alleen mogelijk via voorzieningen. Voor de afvalstoffen- en rioolheffing volgen wij daarom deze lijn.

De baten en lasten van bestaand beleid

In de volgende tabel zijn de geraamde baten en lasten in 2023 aangegeven per programma. Voorts is een bedrag aangegeven dat de gemeente hiervoor aan algemene dekkingsmiddelen raamt. De algemene dekkingsmiddelen zijn gemeentelijke middelen die vrij aan te wenden zijn en worden verantwoord in een apart hoofdstuk Algemene dekkingsmiddelen. De algemene dekkingsmiddelen zijn voor de vergelijkbaarheid in de tabel afzonderlijk opgenomen.

Lasten begroting 2023

Lasten begroting 2023	2021	2022	2023	2024	2025	2026
01 Midden- Delfland @ 2025	1.389.983	1.286.100	1.151.409	1.156.701	1.162.301	1.166.901
02 Bestuur en veiligheid	3.519.834	3.664.803	3.841.688	3.949.179	3.971.507	4.007.554
03 Beheer, verkeer en milieu	9.385.961	10.083.867	10.071.241	10.548.396	10.805.256	10.990.277
04 Onderwijs	1.933.490	2.176.738	2.003.269	1.789.867	1.800.451	1.798.000
05 Welzijn, Volksgezondheid en WMO	12.272.513	13.181.235	13.057.629	12.954.875	12.974.682	13.109.199
06 Economische en sociale zaken	4.796.850	5.025.834	4.880.418	4.945.567	4.937.418	4.956.678
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	6.837.350	7.025.806	4.638.404	5.058.141	4.010.958	3.893.986
Algemene dekkingsmiddelen	2.831.808	1.376.384	1.411.875	1.410.802	1.400.552	1.393.941
Overhead	9.023.524	9.120.637	9.242.123	9.113.758	9.166.694	9.204.371
Totale lasten	51.991.492	52.941.403	50.298.057	50.927.462	50.230.196	50.521.483

Baten begroting 2023

Baten begroting 2023	2021	2022	2023	2024	2025	2026
01 Midden- Delfland @ 2025	898.909	722.911	592.713	593.052	557.409	557.709
02 Bestuur en veiligheid	495.069	338.851	241.325	416.690	437.223	474.236
03 Beheer, verkeer en milieu	5.368.285	5.054.795	4.805.784	4.922.448	5.031.385	5.048.323
04 Onderwijs	346.347	575.206	431.358	330.795	331.195	331.495
05 Welzijn, Volksgezondheid en WMO	786.098	627.622	338.400	341.871	345.471	348.678
06 Economische en sociale zaken	3.808.495	2.568.054	2.538.028	2.667.784	2.729.597	2.838.008
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	10.662.497	6.319.372	5.004.523	5.548.471	3.559.768	2.986.854
Algemene dekkingsmiddelen	31.994.670	33.141.288	35.562.425	36.791.568	38.573.126	37.287.948
Overhead	289.796	143.171	156.869	158.701	160.801	162.301
Totale baten	54.650.167	49.491.270	49.671.425	51.771.380	51.725.975	50.035.552

Lasten reserves begroting 2023

Lasten reserves begroting 2023	2021	2022	2023	2024	2025	2026
01 Midden- Delfland @ 2025	45.000	0	0	0	0	0
02 Bestuur en veiligheid	12.381	0	0	0	0	0
03 Beheer, verkeer en milieu	2.974.066	1.950.129	29.584	29.955	30.332	25.864
04 Onderwijs	71.879	57.326	52.500	0	0	0
05 Welzijn, Volksgezondheid en WMO	157.157	8.406	595.334	11.858	7.910	4.729
06 Economische en sociale zaken	539.790	3.023	345.000	345.000	0	0
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	2.503.380	7.878	17.455	17.717	17.983	18.253

Algemene dekkingsmiddelen	2.279.154	504.750	152	151	154	156
Overhead	689.048	118.889	0	0	0	0
Totale lasten	9.271.855	2.650.401	1.040.025	404.681	56.379	49.002

Baten reserves begroting 2023

Baten reserves begroting 2022	2021	2022	2023	2024	2025	2026
01 Midden- Delfland® 2025	78.750	45.000	0	0	0	0
02 Bestuur en veiligheid	30.828	12.381	0	0	0	0
03 Beheer, verkeer en milieu	2.242.639	2.353.494	128.765	102.099	65.987	65.987
04 Onderwijs	319.122	186.105	257.984	252.374	252.374	252.374
05 Welzijn, Volksgezondheid en WMO	175.186	461.033	216.237	421.033	340.345	331.626
06 Economische en sociale zaken	544.661	415.584	361.290	352.596	115.817	0
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	1.010.443	642.225	0	0	0	0
Algemene dekkingsmiddelen	854.332	1.548.893	811.257	529.900	499.009	477.624
Overhead	1.357.217	435.812	41.829	81.333	0	0
Totale baten	6.613.178	6.100.527	1.817.362	1.739.335	1.273.532	1.127.611

Begrotingsresultaat (samenvoeging voorgaande tabellen)

Samenvatting begroting 2022	2021	2022	2023	2024	2025	2026
01 Midden- Delfland ® 2025	491.074	563.189	558.696	563.649	604.892	609.192
02 Bestuur en veiligheid	3.024.765	3.325.952	3.600.363	3.532.489	3.534.284	3.533.318
03 Beheer, verkeer en milieu	4.017.675	5.029.072	5.265.457	5.626.124	5.774.247	5.942.530
04 Onderwijs	1.587.143	1.601.532	1.571.911	1.459.072	1.469.256	1.466.505
05 Welzijn, Volksgezondheid en WMO	11.486.415	12.553.613	12.719.229	12.613.004	12.629.211	12.760.521
06 Economische en sociale zaken	988.355	2.457.780	2.342.390	2.277.783	2.207.821	2.118.670
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	-3.824.968	706.434	-366.119	-490.330	451.189	907.131
Algemene dekkingsmiddelen	-29.162.862	-31.764.904	-34.150.550	-35.380.766	-37.172.574	-
Overhead	8.733.728	8.977.466	9.085.254	8.955.057	9.005.893	35.894.007
Geraamde saldo van baten en lasten						9.042.070
	-2.658.675	3.450.133	626.632	-843.918	-1.495.780	485.931
Mutatie reserves						
01 Midden- Delfland ® 2025						
02 Bestuur en veiligheid	-33.750	-45.000	0	0	0	0
03 Beheer, verkeer en milieu	-18.447	-12.381	0	0	0	0
04 Onderwijs	731.427	-403.365	-99.181	-72.144	-35.655	-40.123
05 Welzijn, Volksgezondheid en WMO	-247.243	-128.779	-205.484	-252.374	-252.374	-252.374
06 Economische en sociale zaken	-18.029	-452.627	379.097	-409.175	-332.435	-326.897
07 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling	-4.871	-412.561	-16.290	-7.596	-115.817	0
Algemene dekkingsmiddelen	1.492.937	-634.347	17.455	17.717	17.983	18.253
Overhead	1.424.822	-1.044.143	-811.105	-529.749	-498.855	-477.468
Saldo reserves	-668.169	-316.923	-41.829	-81.333	0	0
Geraamd resultaat	2.658.677	-3.450.126	-777.337	-1.334.654	-1.217.153	-1.078.609

Onderstaand zijn de belangrijkste wijzigingen tussen de begroting 2022 en 2023 op programmaniveau toegelicht. Binnen de programma's (hoofdstuk 2) staat een nadere verklaring. Wijzigingen groter dan € 50.000 worden toegelicht.

Programma 2: Bestuur en veiligheid per saldo € 274.411

Voor 2023 is een hogere bijdrage 'Veiligheidsregio Haaglanden' opgenomen van € 66.471. Hiernaast is het met name de verschuiving van werkgeverslasten van € 157.472 wat de toename op dit programma veroorzaakt.

Programma 3: Beheer, verkeer en milieu per saldo € 236.385

De toename op dit programma heeft meerdere oorzaken:

- Beheer openbare ruimte
Enerzijds is er een toename van kapitaallasten € 383.403 en het onderhoudsbudget € 49.108. Voor het inlopen van achterstanden MJOP's is het budget in 2022 hoger geweest (€ -100.000). Dit geldt ook voor bij de jaarrekening doorgeschoven budgetten € -193.503 van 2021 naar 2022. Voor dit taakveld ook een verschuiving van werkgeverslasten van € 151.275.

Programma 5: Welzijn en WMO per saldo € 165.616

- In 2022 zijn incidentele budgetten opgenomen € -155.584 voor verschillende doeleinden.
- Vanwege de verschuiving van werkgeverslasten een aframing van € 119.619.
- Een incidentele stijging van € 214.000 betreffende zorgkosten van huishoudelijk hulp.

Programma 6: Economische en sociale zaken per saldo € -115.390

De voornaamste reden van deze aframing zijn enkele bij de jaarrekening doorgeschoven budgetten (€ -157.000) van 2021 naar 2022. Het overige deel omvat een verschuiving van werkgeverslasten en budget naar een ander taakveld.

Programma 7: R.O., ontwikkeling en volkshuisvesting per saldo € -1.072.552

De afname op dit programma heeft meerdere oorzaken:

- Ruimtelijke ordening
Een afname vanwege doorgeschoven budgetten van 2021 naar 2022 voor de Hoornbloem € -191.700 en Omgevingswet € -336.025. De verschuiving van enerzijds (extern) advies/inhuurbudget € -123.712 naar tijdelijke formatie en anderzijds werkgeverslasten € -48.846 maakt de afname compleet.
- Volkshuisvesting
Voor 2023 is vanwege een herziene planning een incidentele verhoging van de bouwleges van € 428.379 geraamd. Hiernaast een verschuiving van werkgeverslasten van € 121.887.
- Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)
In principe is de Grondexploitatie budgettair neutraal voor het begrotingsresultaat. Het saldo op dit taakveld van bijna € 1,2 mln. betreft de (netto) opbrengst uit erfpacht.

Algemene dekkingsmiddelen per saldo € 2.385.645

De toename op de algemene dekkingsmiddelen heeft meerdere oorzaken.

- Daarnaast een actualisatie van de algemene uitkering (€ 2.401.341).
- Een hogere OZB-opbrengst (€ 453.566) door gewijzigde tarieven en areaaluitbreiding.
- De dividenduitkering van JUVA is naar verwachting vanaf 2023 structureel lager (€ -408.000), over een uitkering in het jaar 2023 is vanwege de huidige marktomstandigheden nog onzekerheid.

Overhead per saldo € 107.788

- Werkgeverslasten
Op alle onderdelen van de overhead vinden verschuivingen plaats van de werkgeverslasten. Dit resulteert in een totale aframing op overhead van € -154.000. Ook is een COA-stijging opgenomen van € 120.000.
- Kapitaallasten
In totaal stijgen de kapitaallasten voor het programma overhead van € 130.000.

Incidentele baten en lasten

Om een goed inzicht te kunnen geven in het structurele evenwicht tussen baten en lasten is het noodzakelijk te weten in hoeverre incidentele dekkingsmiddelen tegenover incidentele lasten staan. De uitgaven die binnen de grondexploitaties worden gedaan, zijn veelal eenmalig van aard. Deze kosten hebben geen invloed op het exploitatieresultaat. Ook wordt een aantal uitgaven ten laste van voorzieningen of bestemmingsreserves gebracht.

Omschrijving	Incidentele lasten (x € 1.000)				Incidentele baten (x € 1.000)			
	2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
3. Beheer, Verkeer, Milieu	50	50	50	50	50	50	50	50
<i>Compensatie verenigingen oud papier</i>	50	25						
5. Welzijn en Wet maatschappelijke ondersteuning	55	55						
6. Economische- en sociale zaken					345	345	116	
<i>Onderhoud gebouwen</i>	49	60						
<i>Ambtelijke organisatie</i>	271							
<i>Reserve BUIG</i>	345	345						
<i>Reserve Sociaal domein</i>					55	55		
<i>Reserve investeringsprogramma</i>					271			
<i>Reserve Onderhoud gebouwen</i>					49	60		
<i>Algemene reserve</i>	53				50	25		
Totaal	820	535	50	50	820	535	166	50
Saldo					-	-	-116	-

Toelichting op de staat van incidentele lasten en baten;

Programma 3

Riolering 50K 2023 t/m 2026

In 2021 is het Gemeentelijk RioleringsPlan (vGRP) geactualiseerd. Van belang bij deze actualisatie zijn de hogere energiekosten en inspectiekosten, maar ook de klimaatadaptieve maatregelen zijn voor de komende jaren opgenomen. Conform opgave van RoyalHaskoningDHV betreft het éénmalige extra uitgaven voor de periode 2022 t/m 2026 van € 50.000 p/jaar. Deze lasten op het taakveld riolering worden verevend via de voorziening riolering. Vandaar dat er eenzelfde bedrag als baat tegenover staat.

Lasten en baten: Onderhoud gebouwen 2023: 49K en 2024 60K

Conform begroting 2021-2024 is er ten laste van de algemene reserve besloten een onderhoudsreserve te vormen van € 650.000. Dit om de uitvoering van onderhoud aan gemeentelijke gebouwen een kwaliteitsimpuls te bieden en zodoende de NEN 2767 conditiescore een boost te geven. Dit maakt onderdeel uit van een groter plan waar ook optimalisatie van het gemeentelijk gebouwenbestand en actualisatie MJOP's onderdeel van uitmaken.

Lasten en baten: Compensatie verenigingen oud papier 2023: 50K en 2024: 25K

Vanaf 1-1-2022 is de invoering zijbelading een feit. Deze nieuwe manier van afvalinzameling (uitvoering Avalex) levert jaarlijks een forse besparing op. Het voordeel ontstaat omdat er minder personeel op deze wagen nodig is. Hiernaast is er de opbrengst van het papier. Deze opbrengst gaat op dit moment naar de verenigingen die het papier met vrijwilligers inzamelen. Om de verenigingen te compenseren voor het verlies aan inkomsten, is er vanaf 2021 t/m 2024 een compensatie opgenomen. Dit bedrag wordt gefinancierd vanuit de algemene reserve.

Programma 5

Lasten: Uitvoeringslasten schuldhelpverlening: de uitvoeringscapaciteit staat niet meer in verhouding tot toegenomen verplichte taken (vroegsignalering, toeslagengeduceerden) en toegenomen maatschappelijke vraag. Mede voortvloeiend uit corona effecten op financiële posities gezinnen en ondernemers. Daarom is de capaciteit voor 2022 t/m 2024 uitgebreid. Een deel van de kosten kan gedekt worden binnen de huidige budgetten en het overige (€ 55.000 per jaar voor 3 jaar) kan gedekt worden door onttrekking aan de reserve Sociaal domein.

Programma 6

Baten: In de systematiek waarmee kleinere gemeenten worden gefinancierd voor de bijstandslasten (BUIG), geldt een t-2 financiering. Dit betekent dat de rijksbijdrage aan gemeenten in een kalenderjaar, gebaseerd is op de feitelijke uitkeringslasten van twee jaar eerder. Effect van deze systematiek is dat ten tijde van fluctuaties in de werkloosheid, de kosten en baten voor

gemeenten uit de pas lopen: bij een groeiend aantal uitkeringen, komen gemeenten tekort. Bij een dalend aantal uitkeringen houden gemeenten over. Voor tekorten in een jaar kunnen gemeenten een aanvraag doen voor de zogenaamde vangnetregeling: onder bepaalde voorwaarden kunnen gemeenten hieruit een bijdrage ontvangen in het tekort. In de jaren 2023, 2024 en 2025 verwachten we budget te kort te komen vanuit de BUIG vandaar de onttrekking uit de reserve BUIG uit die jaren.

Structurele reservemutaties	Incidentele lasten (x € 1.000)				Incidentele baten (x € 1.000)			
	2023	2024	2025	2026	2023	2024	2025	2026
Omschrijving								
2. Bestuur en Veiligheid	61	51	21					
3. Beheer, Verkeer, Milieu	66	66	66	66				
4. Onderwijs	258	252	252	252				
5. Welzijn en Wet maatschappelijke ondersteuning	120	120	120	120				
Overhead	478	478	478	478				
<i>Reserve Ontwikkeling Harnaschpolder</i>					61	51	21	
<i>Dekkingsreserve kapitaallasten</i>					922	916	916	916
Totaal	983	967	937	916	983	967	937	916
Saldo					0	0	0	0

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de algemene dekkingsmiddelen. Onder de tabel worden de onderdelen toegelicht.

Tabel Algemene dekkingsmiddelen (in €)	2023	2022
OZB	6.214.366	5.760.800
Algemene uitkering	26.148.345	22.748.518
Dividenden	1.560.500	1.968.500
Rente uitzettingen > 1 jaar	735.640	735.640
Opbrengsten grondverkoop	15.000	15.000
Vennootschapsbelasting	0	0
Onvoorzien	6.000	6.000
Overige eigen middelen	0	0
Subtotaal	34.679.851	31.213.458
Saldo financieringsfunctie	-950.985	-921.759
Totaal algemene dekkingsmiddelen	33.728.866	30.312.699

De gemeentelijke heffingen, ook wel lokale heffingen genoemd, vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente. De lokale heffing die bij de algemene dekkingsmiddelen hoort, is de OZB. Daarnaast zijn er nog heffingen die niet tot de algemene dekkingsmiddelen worden gerekend. Deze zijn opgenomen in de paragraaf Lokale heffingen.

Onroerendezaakbelasting

De raad heeft in juni 2015 besloten om voor de jaren 2016 tot en met 2020 OZB te heffen tegen een vast tarief. De opbrengst voor 2017 tot en met 2021 is begroot op basis van het tarief voor 2016 en de verwachte marktontwikkeling voor woningen en niet-woningen. Hiermee was de opbrengst van de OZB afhankelijk van de ontwikkeling van de verkoopprijzen van de onroerende zaken in Midden-Delfland. Door de (forse) waardeinstijging betekende dit een meer dan gemiddelde toename van de OZB-opbrengsten. Dit kwam volledig voor rekening van de belastingbetaler, waardoor de lokale lastendruk relatief gezien meer toegenomen is.

In haar vergadering van juni 2021 heeft de gemeenteraad ingestemd met de heroverweging van dit besluit. Dit betekent dat vanaf 2022 de gemeenteraad jaarlijks de tarieven van de OZB vaststelt. Uitgangspunt nu is een verhoging van de OZB-opbrengsten met 3%. Zo ontstaat naast een evenwichtige ontwikkeling van de opbrengst, ook een evenwichtige lokale lastendruk.

De WOZ-waarde wordt bepaald aan de hand van gerealiseerde verkoopcijfers. De waardeontwikkeling wordt pas in de loop van een jaar duidelijk. Gebruik van landelijke cijfers is niet gewenst, omdat deze afwijken van de situatie in Midden-Delfland. Voorlopig wordt voor de woningen voor 2023 de verwachte marktontwikkeling van 10% aangehouden. Alhoewel er nog steeds sprake is van stijgende prijzen op de woningmarkt is onduidelijk hoe en of deze ontwikkeling zich voort zal zetten.

In de volgende tabel staan de OZB-tarieven.

OZB – tarieven*	2023	2024	2025	2026
Tarief eigenaren woningen	0,1183%	0,1219%	0,1256%	0,1293%
Tarief eigenaren niet-woningen	0,2405%	0,2477%	0,2552%	0,2628%
Tarief gebruikers niet-woningen	0,1726%	0,1778%	0,1831%	0,1886%

* Jaarlijks worden de tarieven vastgesteld, waarbij rekening wordt gehouden met de waardeontwikkeling van het vastgoed en uitgaande van een opbrengststijging van 3% per jaar. De tariefstijging in deze tabel is 3% per jaar (bij een fictieve waardeontwikkeling van 0%). Wanneer de waardeontwikkeling > 0% per jaar is, worden de tarieven naar beneden bijgesteld en vice versa.

Er bestaat een relatie tussen de OZB en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De algemene uitkering wordt over de gemeenten verdeeld met behulp van verdeelmaatstaven die verschillen in kosten weerspiegelen, maar ook verschillen in belastingcapaciteit. De belastingcapaciteit is een afgeleide van de waarde van de onroerende zaken. Gemeenten die binnen de grenzen hoog gewaardeerd onroerend goed hebben, ontvangen een lagere algemene uitkering dan soortgelijke gemeenten met minder waardevol onroerend goed.

Van de waarde van de woningen wordt 80% meegerekend. Van de waarde van niet-woningen 70%. Op de uitkomsten daarvan wordt het zogenaamde rekentarief toegepast. Dit rekentarief is afgeleid van het landelijke gemiddelde OZB-tarief.

Het resulterende bedrag wordt als 'eigen inkomstenmaatstaf' afgetrokken van de algemene uitkering van de betreffende gemeente. Een hogere totale WOZ-waarde leidt hiermee dus ook tot een hogere korting op de algemene uitkering. Het OZB-tarief dat de gemeente hanteert, heeft overigens geen effect op deze aftrekpost.

Algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering is gebaseerd op de meicirculaire 2022.

De berekeningen van de algemene uitkering voor de begroting 2023-2026 zijn met behulp van de meicirculaire 2021 gemaakt. In onderstaande tabel ziet u het verschil met de ramingen zoals gemaakt voor de begroting 2022-2025.

Raming algemene uitkering	2023	2024	2025	2026
Begroting 2023 – 2026	26.148.345	27.068.158	28.613.710	27.113.979
Begroting 2022 – 2025	22.766.338	23.137.601	23.714.866	-
Vershil	3.382.007	3.930.557	4.898.844	N.v.t. *

(*) 2026 was nog niet begroot. Daar kan geen verschil voor worden berekend.

Dividenden

De gemeente ontvangt jaarlijks dividenuitkeringen uit hoofde van haar aandelenbezit bij de Bank Nederlandse Gemeenten, Waterbedrijf Evides en Westland Infra.

	2023	2022
Bank Nederlandse Gemeenten	62.500	62.500
Juva N.V.	1.360.000	1.768.000
Waterbedrijf Evides	138.000	138.000
Totaal	1.560.500	1.968.500

Rente uitzettingen > 1 jaar

Het betreft hier de rente die verkregen wordt van het langdurig uitgezette deel van de Nutsreserve (€ 735.640). Daarnaast wordt rendement gemaakt door de uitgifte van grond in erfpacht, welk (deels) wordt gefinancierd uit eigen overtollige financiële middelen.

Overige eigen middelen

Er zijn geen overige eigen middelen.

Onvoorzien

De raming van de post onvoorzien is bedoeld voor de dekking van niet voorzienbare uitgaven. Bij gemeenten die een sluitende begroting hebben, is de post onvoorzien meestal het positieve begrotingssaldo dat door de raad als dekkingsmiddel kan worden ingezet. In Midden-Delfland is dat zoals bekend niet het geval. In onze begroting is een bedrag voor onvoorziene uitgaven opgenomen van € 6.000 voor 2023.

Financiële positie

De raming voor het begrotingsjaar 2023 en volgende jaren ziet er als volgt uit.

	2023	2024	2025	2026
Saldi meerjarenraming 2023-2025 (incl. raadsbesluiten 2022)*	-956	-823	-62	n.v.t.
Mutaties begroting	1.107	3.002	2.775	593
Resultaat Begr. 2023-2026	151	2.179	2.713	593

Een positief bedrag betekent een voordelig resultaat.

* Inclusief structurele doorwerking mutaties eerste periodieke begrotingswijziging 2022.

Met dit resultaat (structureel sluitende (meerjaren)begroting) voldoet de begroting 2023-2026 aan de voorwaarden om in aanmerking te komen voor repressief toezicht door de provincie.

Immateriële vaste activa

In het kader van het BBV is het zeer beperkt mogelijk deze activa te activeren. De gemeente Midden-Delfland heeft er daarom voor gekozen deze activa niet meer in de kapitaallasten op te nemen, maar deel te laten uitmaken van het jaar van 'investering'.

Investeringen met een economisch en maatschappelijk nut

De investeringen zijn gesplitst in investeringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut.

In de kapitaallasten van de activa wordt vanaf 2017 niet langer rekening gehouden met rente.

Voor een specificatie zie bijlage Investeringen 2022-2025.

Nieuwe investeringen

Overzicht nieuwe investeringen begroting 2022-2025					Maatsch./Ec. nut.
Omschrijving investering:	2023	2024	2025	2026	
Informatiebeleidsplan	25.000	25.000	25.000		E
Reconstructie wegen Woudselaan & Lookwatering Den Hoorn	30.000	262.500			M
Vervangen lichtmasten 2025				185.500	M
Herinrichting openbaar groen 2026				50.000	M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2026				350.000	M
Speelvoorzieningen 2026				100.000	M
Vervangen pompunits drukriolering 2026				149.000	E
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2026				143.600	E
Vervangen vrijvervalriolering 2026				290.000	E
Totaal:	55.000	287.500	25.000	1.268.100	

De financiering

Lang lopende geldleningen

Overzicht van vaste schulden 2023 met een looptijd langer dan één jaar							
Omschrijving	Oorspronkelijk geldlening	Laatste aflossing	Rente %	Restantbedrag geldleningen 1-1-2023	Rente 2023 valutair	Aflossing 2023	Restantbedrag geldleningen 31-12-2023
Onderhandse leningen N.V. Bank Nederlandse Gemeenten:							
BNG 40.89594	907.560,50	1-3-2024	4,670%	72.604,84	1.969,36	36.302,42	36.302,42
BNG 40.91485.01	408.402,22	26-10-2025	3,470%	81.680,44	2.663,48	27.226,81	54.453,63
BNG 40.92017	680.670,32	14-2-2026	5,500%	108.907,25	4.677,04	27.226,81	81.680,44
BNG 40.115448	5.000.000,00	15-2-2032	0,835%	5.000.000,00	38.101,16	500.000,00	4.500.000,00
				5.263.192,54	47.411,05	590.756,05	4.672.436,49
Projectfinancieringen N.V. Bank Nederlandse Gemeenten:							
BNG 40.111437	7.429.045,00	2-7-2029	1,245%	7.429.045,00	92.491,61	0,00	7.429.045,00
BNG 40.111438	1.566.123,00	1-7-2029	0,800%	1.109.318,15	8.250,61	154.711,05	954.607,10
BNG 40.112090	0,00	1-7-2052	1,770%	6.751.680,00	119.504,74	0,00	6.751.680,00
BNG 40.112091	0,00	1-7-2052	1,570%	2.211.753,68	34.263,21	58.287,55	2.153.466,14
BNG 40.112379	15.983.210,00	1-7-2044	1,760%	15.983.210,00	281.304,50	0,00	15.983.210,00
BNG 40.112494	1.621.575,00	3-1-2039	1,598%	1.621.575,00	25.912,77	0,00	1.621.575,00
BNG 40.112836	0,00	1-7-2053	1,360%	13.293.280,00	180.788,61	0,00	13.293.280,00
BNG 40.112837	0,00	1-7-2053	1,140%	6.304.178,81	70.886,74	170.683,96	6.133.494,85
BNG 40.113745	10.000.000,00	1-4-2070	0,500%	10.000.000,00	50.000,00	0,00	10.000.000,00
BNG 40.114899	3.274.113,00	25-6-2026	-0,190%	3.274.113,00	-6.220,81	0,00	3.274.113,00
				67.978.153,64	857.181,98	383.682,56	67.594.471,09
Totaal vaste schulden:				73.241.346,18	904.593,02	974.438,61	72.266.907,57

Saldo financieringsfunctie

De gemeente heeft ter financiering van haar activiteiten in totaal € 73.241.346 aan langlopende geldleningen aangetrokken (saldo 1-1-2023). Het saldo van de totale werkelijk betaalde rentelasten is hoger dan het saldo van de verdeelde rentelasten over de boekwaarde van de investeringen op basis van een rente omslagpercentage van 0%. Dit levert een last van € 904.593 (werkelijke rente) op in de begroting van 2023. Daar komt een toevoeging van rentes aan de reserves bij van € 46.392. Per saldo komt de financieringsfunctie uit op een nadelig resultaat van € 950.985.

Financieringsoverschot/tekort

Totaal geïnvesteerd bedrag per 1 januari 2023 (volgens staat C)

Algemene dienst (excl. leningen) € 153.411.964

Eigen financieringsmiddelen volgens staat D

Onderdeel A: Algemene reserve € 6.904.186

Onderdeel B: bestemmingsreserves € 58.033.462

Onderdeel C: voorzieningen + € 14.604.696

€ 79.542.343

Waarvan extern belegd:

Langdurig - € 9.075.605

€ 70.466.738

Saldo nog niet afgeloste geldlening o/g + € 73.241.346

€ - 143.708.084

Financieringstekort € 9.703.880

EMU-saldo

Op grond van het BBV is hieronder de berekening van het Economische en Monetaire Unie (EMU)-saldo opgenomen

Omschrijving	2022	2023	2024
	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2022, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2023	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2023
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-3.450	-2.064	-584
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	-3.740	-2.069	-2.570
3. Mutatie voorzieningen	187	-159	-174
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	1.000	0	0
5. Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-523	-154	1.812

Geprognosticeerde balans

Activa	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
(im) Materiële vaste activa	137.783	134.043	131.974	129.404	126.935	122.565
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	1.497	1.497	1.497	1.497	1.497	1.497
Financiële vaste activa: Leningen	9.663	9.663	9.663	9.663	9.663	9.663
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar						+
Totaal Vaste Activa	148.943	145.203	143.134	140.564	138.095	133.725
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	5.882	6.882	6.882	6.882	6.882	6.882
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen						
Uitzettingen <1 jaar	7.386	7.386	7.386	7.386	7.386	7.386
Liquide middelen	303	353	353	300	360	360
Overlopende activa	14.367	15.708	15.708	15.708	15.708	15.708 +
Totaal Vlottende Activa	27.938	30.329	30.329	30.276	30.336	30.336
Totaal Activa	176.881	175.532	173.463	170.840	168.431	164.061
Passiva	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
Eigen vermogen	68.388	64.938	64.160	62.826	61.609	60.530
Voorzieningen	11.298	11.485	11.326	11.152	11.038	10.830
Vaste schuld	69.027	73.241	72.267	71.288	70.342	66.145 +
Totaal Vaste Passiva	148.713	149.664	147.753	145.266	142.989	137.505
Vlottende schuld	7.641	6.541	6.491	6.455	6.373	6.787
Overlopende passiva	20.527	19.327	19.219	19.119	19.069	19.769 +
Totaal Vlottende Passiva	28.168	25.868	25.710	25.574	25.442	26.556
Totaal Passiva	176.881	175.532	173.463	170.840	168.431	164.061

De stand en het verloop van de reserves en voorzieningen

Het meerjarenoverzicht, het verloop van de reserves en voorzieningen en de toelichting daarop zijn te vinden in de bijlage Reserves en voorzieningen.

Conclusie

In de Prognosebrief Begroting 2023-2026 die wij voor het zomerreces verstuurd, schreven wij bij het 'Financieel perspectief' dat wij voorzagen dat de Begroting 2023-2026 zich zou ontwikkelen langs scenario 1. Hierbij is geen sprake van financiële tekorten en is er beperkte ruimte voor nieuw

en/ of intensivering van beleid. Hoewel de ontwikkelingen, binnen Midden-Delfland, maar vooral op macroniveau, elkaar in hoog tempo opvolgen, is dit inderdaad het beeld van deze Begroting 2023-2026.

De Begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 laat in ieder jaar een positief saldo zien. Dit biedt de gemeenteraad ruimte voor nieuw of intensivering van beleid. Uiteraard kan dit slechts zover de begrotingsoverschotten toelaten, maar daarnaast wordt de structurele ruimte voor nieuwe uitgaven bepaald door de financiële ruimte in het begrotingsjaar 2026. Dat jaar laat een 'dip' zien in het saldo ten opzichte van de jaren 2024 en 2025, omdat veel bijstellingen in het gemeentefonds namelijk een looptijd hebben tot en met 2025; 2026 wordt daarom in gemeenteland al het 'ravijnjaar' genoemd. Financiële ruimte in tussenliggende jaren kan hoogstens incidenteel, dus voor eenmalige uitgaven, worden ingezet.

Deze begroting is gebaseerd op en bevat daarmee alle lasten en baten die onontkoombaar zijn en/ of redelijkerwijs te verwachten. Dit betekent enerzijds dat we niet bij voorbaat begroten op de consequenties van de energiecrisis en aanhoudend koopkrachtverlies. Simpelweg omdat we niet kunnen voorzien wanneer en in welke mate de gevolgen voor ons merkbaar worden. Dit neemt niet weg dat we adequaat kunnen en zullen reageren als dat nodig is. Een beroep op bijvoorbeeld bijstand of kwijschelding is niet gebonden aan een budgettair plafond, het zijn zogenaamde openeinderegelingen. Zij die hier recht op hebben, kunnen hier hoe dan ook een beroep op doen. Ook zetten wij er actief op in om vroegtijdig passend hulp te verlenen door middel van vroegsignalering en schuldpreventie.

Anderzijds verwachten wij nog altijd een structurele compensatie van het Rijk voor onder meer de kosten voor jeugdzorg en de omgevingswet, maar speculeren daar in deze begroting niet op. Daarmee vangen we deze 'pijn' feitelijk nog altijd zelf op.

Zeker in deze roerige en dynamische tijden benadrukken we dat een begroting altijd een momentopname is. Voor dit moment kunnen we echter concluderen dat de Begroting 2023-2026 in lijn is met het Coalitieakkoord op hoofdlijnen 2022-2026 met:

- Een sluitend meerjarenperspectief;
- Geen losse eindjes of stelposten;
- Ruimte voor nieuw of intensivering van beleid;
- Gelijkblijvende tarieven voor rioolheffing en een verlaging van de tarieven voor afvalstoffenheffing met 4%;
- Een beperkte opbrengststijging voor de OZB met 3%;
- Voldoende middelen om de voorzieningen in deze gemeente in stand te houden en te investeren in onze organisatie en het onderhoud van onze kapitaalgoederen;
- Een solide financiële positie met onze solvabiliteit en ons weerstandsvermogen.

Kortom, een duurzaam financieel beleid met een structureel financieel sluitende begroting. Vanuit het principe dat de gemeente het geld beheert namens de samenleving.

Samenvattend financieel overzicht begroting 2023 – 2026

De jaarschijven 2023-2025 uit de (meerjaren)Begroting 2022-2025 vormen (gecorrigeerd met tussentijdse begrotingswijzigingen) de basis voor de Begroting 2023-2026. De tussentijdse begrotingswijzigingen betreffen de afzonderlijke raadsvoorstellen uit 2022, waaronder de structurele doorwerking van mutaties uit de jaarrekening 2021, en de periodieke begrotingswijzigingen.

Ten opzichte van die stand zijn de exogene (niet-beïnvloedbare) mutaties in deze begroting verwerkt (zie hierna onder I. Mutaties begroting). Na verwerking van deze mutaties resulteren positieve begrotingsaldi in elk van de begrotingsjaren. Waar 2023 een bescheiden plus laat zien van € 151.000 is in 2024 en 2025 sprake van forse begrotingsoverschotten. Deze kunnen slechts beperkt ingezet worden voor structurele beleidskeuzes om te voorkomen dat het structureel perspectief in 2026 negatief wordt.

Zoals toegezegd in de Prognosebrief Begroting 2023-2026 leggen wij de structurele invulling van de financiële ruimte in een apart keuzemenu aan u voor. Uw keuzes verwerken wij in een separate begrotingswijziging die wij u na vaststelling van deze begroting aanbieden.

Om in aanmerking te komen voor repressief toezicht door de provincie moet de Begroting 2023 structureel en reëel in evenwicht zijn. Als dit niet het geval is, dient in de meerjarenbegroting aannemelijk te worden gemaakt dat dit evenwicht alsnog tot stand wordt gebracht.

Zoals blijkt uit onderstaand overzicht sluiten de Begroting 2023 en de meerjarenramingen 2024-2026 met een positief saldo. Hiermee voldoen we aan de begrotingsvoorwaarden van de provincie. Deze voorwaarden zorgen als vermeld wel voor dat bij de inzet van de begrotingsoverschotten het saldo van 2026 beperkend is voor de omvang van de structurele beleidskeuzes.

	2023	2024	2025	2026
Saldi meerjarenraming 2023-2025 (incl. raadsbesluiten 2022)*	-956	-823	-62	n.v.t.
Mutaties begroting	1.107	3.002	2.775	593
Resultaat Begr. 2023-2026	151	2.179	2.713	593

Een positief bedrag betekent een voordelig resultaat.

* Inclusief structurele doorwerking mutaties eerste periodieke begrotingswijziging 2022.

I. Mutaties begroting

De 'Mutaties begroting' betreffen de mutaties ten opzichte van de gecorrigeerde begrotingsaldi 2023-2025. Dit zijn de saldi uit de Begroting 2022-2025 gecorrigeerd met begrotingswijzigingen, zoals de periodieke begrotingswijzigingen. De voornaamste oorzaken van de 'Mutaties begroting' in 2023 zijn:

Mutatie (bedragen * € 1.000)	2023	2024	2025	2026
1 IODS	44	44		
2 Veiligheidsregio Haaglanden	55	55	55	55
3 Burgerzaken	3	109	113	101
4 Kapitaallasten Programma 3	-27	58	83	114
5 MOP	-101	3	17	18
6 Wegen	205	155	104	107
7 Leerlingenvervoer	40	35	30	25
8 Wmo	214	214	214	214
9 Maatschappelijk team	45			
10 Jeugdzorg	791			
11 Bijstand	150	150	150	150
12 BUIG	94	-34	149	
13 Hoornbloem	100	50		
14 Leges omgevingsvergunningen	-470	-1.249	-398	19
15 Bouwplantoetsing	25	168		
16 Algemene uitkering	-3.382	-3.931	-4.899	-3.399
17 Treasury	38	34	30	22
18 Dividend	408	408	408	408
19 OZB	-254	-361	-280	-498
20 Automatisering	176	190	288	371
21 Accountant/ RMV	25	25	25	25
22 Loonkosten	679	761	949	949

Een positief bedrag is negatief voor het saldo en vice versa.

In de Financiële begroting is een nadere toelichting op de oorzaken van het saldo van de primitieve begroting 2023 opgenomen. De afzonderlijke mutaties zijn hieronder kort omschreven en worden nader toegelicht in de verschillende programma's.

23. IODS

Onttrekking aan IODS middelen conform urenopgave van de afdeling kernopgaven.

24. **Veiligheidsregio Haaglanden**
De bijdrage vanaf 2023 structureel te verhogen met €55.000 en te verwerken in de meerjarenbegroting 2023-2026.
25. **Burgerzaken**
Stijging van aan burgerzaken gerelateerde uitgaven.
26. **Kapitaallasten Programma 3**
27. **MOP**
Opname en doorschuiven van investeringsuitgaven.
28. **Wegen**
Betreft areaaluitbreiding van wegen en stijging onderhoudskosten.
29. **Leerlingenvervoer**
Door een stijging van het aantal leerlingen en algehele stijging van vervoerskosten zijn de kosten voor leerlingenvervoer gestegen.
30. **WMO**
Door de ontwikkeling van het stijgende aantal cliënten gedurende de afgelopen jaren en de jaarlijkse indexering zien we al een tijdje een toename van de zorgkosten van huishoudelijke hulp en begeleiding ZIN.
31. **Maatschappelijk team**
Voor de invulling van reeds besloten tijdelijke formatie voor het Maatschappelijk team is het vanwege de arbeidsmarktontwikkelingen noodzakelijk dit via externe inhuur te vervullen.
32. **Jeugdzorg**
In 2023 wordt er incidenteel een bedrag beschikbaar gesteld door het Rijk van € 836.281. Hiervan wordt 200.000 gebruikt ter dekking van de geprognosticeerde ontwikkeling Zorg in natura en € 45.000 ter dekking van invulling door externe inhuur. Het advies is het resterende bedrag van € 591.821 te storten in de reserve Sociaal domein ten behoeve van schommelingen in de uitgaven in de jaren 2023-2026.
33. **Bijstand**
Ondanks de krappe arbeidsmarkt is het bijstandsbestand het afgelopen jaar met circa 10 uitkeringen gestegen. Deze stijging heeft o.a. te maken met de instroom van statushouders en een toename in het aantal verhuizingen vanuit de regio. Daarnaast is er een verzwarende toename in de problematiek bij de uitkeringsgerechtigden zichtbaar, waardoor uitstroom naar werk een langere adem vergt.
34. **BUIG**
Inkomsten BUIG vallen naar verwachting lager uit.
35. **Hoornbloem**
Herontwikkeling Hoornbloem is naar verwachting nog niet gereed in 2023.
36. **Leges omgevingsvergunningen**
Mede n.a.v. herziene planning en cijfers, deze mutatie op de leges inkomsten.
37. **Bouwplantoetsing**
Verhoging van de legesopbrengsten is gekoppeld aan meer kosten voor het toetsen van bouwplannen. Kosten om de vergunningen te kunnen verstrekken en de legesopbrengsten te kunnen realiseren.
38. **Algemene uitkering**
Deze is gebaseerd op de meicirculaire 2022.
39. **Treasury**
Actualisatie van de renteberekening.
40. **Dividend**
Afname dividend JUVA.
41. **OZB**
OZB-opbrengst berekening gebaseerd op aangeleverde woningbouwprognose LWE woningen en niet-woningen.
42. **Automatisering**
Zowel nieuwe modules, uitvoeringskosten als ook installatiekosten bij uitrol van (nieuwe) applicaties.
43. **Accountant/ RMV**
Nieuwe aanbesteding voor de accountantscontrole vanaf 2023 en externe ondersteuning ten behoeve van de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording.
44. **Loonkosten**
Bijraming van de loonkosten op basis van formatieaanpassing (effectuering van eerder genomen besluiten) en loonontwikkeling.

Algemene reserve

Eerdere besluiten tot storting in of onttrekking aan de algemene reserve ter 'egalisatie' van de begrotingsaldi zijn in deze begroting teruggedraaid. Zo werden in de Begroting 2022-2025 de tekorten voor de jaren 2022-2024 onttrokken aan de algemene reserve. Ter illustratie: in 2022 bedroeg het begrotingstekort € 398.000, maar door onttrekking aan de algemene reserve werd dit gereduceerd tot € 0. Door deze besluiten terug te draaien, is het werkelijke saldo van lasten en baten het startpunt voor deze begroting.

De mutaties op de algemene reserve blijven in deze begroting daarom beperkt voor specifieke doeleinden waartoe eerder is besloten. In 2023 betreft het hier onder meer de Compensatieregeling oud papier. De totale onttrekking aan de algemene reserve in 2023 blijft beperkt tot een bedrag van € 94.000. Het geraamde saldo van de algemene reserve op 31-12-2023 bedraagt € 6,9 miljoen. Hierbij dient nog te worden aangetekend dat:

- De toevoeging aan de algemene reserve van het positieve saldo van de 2^e Periodieke Begrotingswijziging 2022 ad € 372.447 is nog niet in dit saldo verwerkt.
- De onzekerheden ten aanzien van de structurele dekking van kosten voor onder meer jeugdzorg en de omgevingswet vangen wij nog altijd (grotendeels) zelf op in deze begroting. Dit betekent dat wij de lasten zo reëel mogelijk ramen en slechts de baten opnemen voor zover dit is toegestaan (zie ook onder III. Financieel perspectief tot en met 2031).
- De algemene reserve laten wij buiten beschouwing bij het bepalen van de ratio weerstandsvermogen (zie Paragraaf Weerstandsvermogen). Daarvoor zetten wij de reserve Weerstandsvermogen (saldo € 4 mln.) in. Fluctuaties in het vermogen hebben zodoende geen invloed op de ratio, die nog altijd de aanduiding 'uitstekend' heeft (ratio > 2,0).

III. Financieel perspectief tot en met 2031

Deze meerjarenbegroting loopt tot en met 2026. De betrouwbaarheid van de ramingen neemt af naarmate het begrotingsjaar verder af ligt van het eerste jaar.

Afname van het aantal variabele posten beperkt de mate van onzekerheid.

Deze beperking van de onzekerheid is gevoed door:

- een goede financiële structuur, zie de Financiële begroting;
- verwerking van het verloop van de afschrijvingen;
- verwerking van de verwachte ontwikkeling van de OZB-inkomsten.

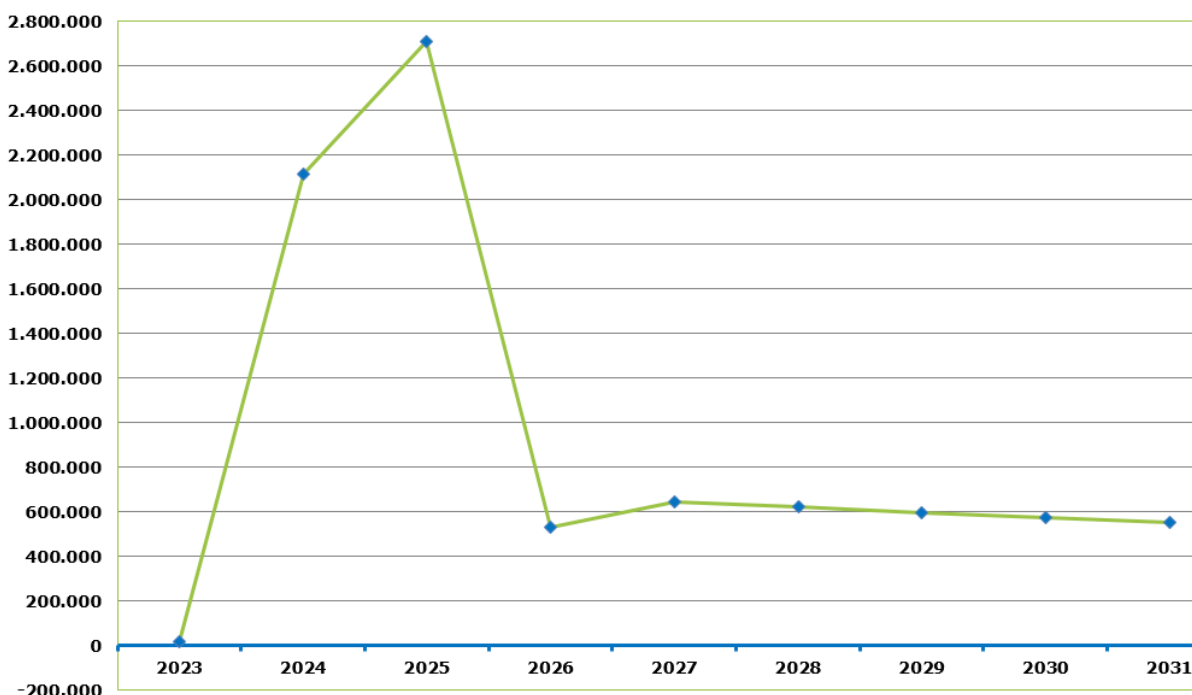
De informatie over het Gemeentefonds loopt tot 2026 en is gebaseerd op de meicirculaire 2022 en de meest actuele berekeningsmaatstaven. Voor de doorkijk tot 2031 gaan wij ervan uit dat de jaarlijkse correctie voor de prijzen en de salarissen gecompenseerd wordt door een verhoging van de uitkering uit het Gemeentefonds. Onzeker hierbij wel is of het rijk de terugval in de algemene uitkering vanaf 2026 in het gemeentefonds gaat compenseren of niet.

Voor de kosten in het kader van jeugdzorg en de omgevingswet hanteren we in het meerjarenperspectief vanaf 2027 een voortzetting van de jaarschijf 2026.

Ook is op de langere termijn sprake van het wegvallen van overige inkomsten (vooral opbrengsten uit langlopende leningen tegen relatief hoge rentepercentages). Daarnaast is op enig moment de reserve ter dekking van de kapitaallasten van het gemeentehuis uitgeput, waardoor ruimte voor nieuwe kapitaallastendekking nodig is. Onzekerheid bestaat ook bij de ontwikkeling van de dividendopbrengsten, waarbij nu bij Juva al rekening is gehouden is met terugloop. Het is onzeker, maar niet uit te sluiten, dat deze terugloop verder doorzet.

Op basis van deze uitgangspunten ziet het financieel perspectief (= resultaat begroting voor de betreffende jaren) tot en met 2031 er als volgt uit:

Financieel perspectief

Het perspectief vanaf 2025, zoals dat blijkt uit bovenstaande grafiek, is grotendeels te verklaren door de verlaging vanaf 2026 van de algemene uitkering. Onze grootste inkomstenbron en daarmee voor een groot deel bepalend voor het meerjarig perspectief. Een positieve ontwikkeling is dat, in tegenstelling tot in de Begroting 2022-2025, geen beroep hoeft te worden gedaan op de algemene reserve voor een sluitende begroting.

Hoewel de gemeente een stevige financiële buffer in de vorm van reserves heeft, is de inzet ervan punt van aandacht. Deze financiële buffer kan namelijk slechts beperkt worden ingezet voor het realiseren van een structureel sluitende exploitatie. Overeenkomstig de uitgangspunten is aanwending van algemene reserve slechts mogelijk voor de dekking van incidentele uitgaven. Dit is voor 2023-2026 toegepast.

Overzicht structureel/ incidenteel begrotingsaldo

	2023	2024	2025	2026
Saldo baten en lasten	604.381	2.876.248	3.449.796	1.480.887
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	777.337	1.334.654	1.217.153	1.078.609
Geraamd resultaat	-150.707	-2.178.572	-2.712.933	-592.678
Saldo incidentele baten en lasten	0	0	-116.000	0
Structureel begrotingsaldo	-150.707	-2.178.572	-2.596.933	-592.678

Overzicht begrotingsresultaat

	2023	2024	2025	2026
Saldo lasten -/- baten per programma				
1	558.696	563.649	604.892	609.192
2	3.600.363	3.532.489	3.534.284	3.533.318
3	5.265.457	5.626.124	5.774.247	5.942.530
4	1.571.911	1.459.072	1.469.256	1.466.505
5	12.719.229	12.613.004	12.629.211	12.760.521
6	2.342.390	2.277.783	2.207.821	2.118.670
7	-366.119	-490.330	451.189	907.131
Totaal van de programma's	25.691.928	25.581.791	262.670.901	27.337.868
Algemene dekkingsmiddelen	-34.156.550	-35.386.766	-37.178.574	-35.900.007
Overzicht overhead	9.085.254	8.955.057	9.005.893	9.042.070
Bedrag heffing Vpb	0	0	0	0
Bedrag voor onvoorzien	6.000	6.000	6.000	6.000
Subtotaal programma's (incl. alg. dekkingsmiddelen, overhead, Vpb en onvoorzien)	626.632	-843.918	-1.495.780	485.931
Reservemutaties:				
Onttrekkingen	1.817.362	1.739.335	1.273.532	1.127.611
Stortingen	1.040.025	404.681	56.379	49.002
Saldo reservemutaties	-777.337	-1.334.654	-1.217.153	-1.078.609
	-150.707	-2.178.572	-2.712.933	-592.678

Conclusie

In de Prognosebrief Begroting 2023-2026 die wij voor het zomerreces verstuurd, schreven wij bij het 'Financieel perspectief' dat wij voorzagen dat de Begroting 2023-2026 zich zou ontwikkelen langs scenario 1. Hierbij is geen sprake van financiële tekorten en is er beperkte ruimte voor nieuw en/ of intensivering van beleid. Hoewel de ontwikkelingen, binnen Midden-Delfland, maar vooral op macroniveau, elkaar in hoog tempo opvolgen, is dit inderdaad het beeld van deze Begroting 2023-2026.

De Begroting 2023 en de meerjarenraming 2024-2026 laat in ieder jaar een positief saldo zien. Dit biedt de gemeenteraad ruimte voor nieuw of intensivering van beleid. Uiteraard kan dit slechts zover de begrotingsoverschotten toelaten, maar daarnaast wordt de structurele ruimte voor nieuwe uitgaven bepaald door de financiële ruimte in het begrotingsjaar 2026. Dat jaar laat een 'dip' zien in het saldo ten opzichte van de jaren 2024 en 2025, omdat veel bijstellingen in het gemeentefonds namelijk een looptijd hebben tot en met 2025; 2026 wordt daarom in gemeenteland al het 'ravijnjaar' genoemd. Financiële ruimte in tussenliggende jaren kan hoogstens incidenteel, dus voor eenmalige uitgaven, worden ingezet.

Deze begroting is gebaseerd op en bevat daarmee alle lasten en baten die onontkoombaar zijn en/ of redelijkerwijs te verwachten. Dit betekent enerzijds dat we niet bij voorbaat begroten op de consequenties van de energiecrisis en aanhoudend koopkrachtverlies. Simpelweg omdat we niet kunnen voorzien wanneer en in welke mate de gevolgen voor ons merkbaar worden. Dit neemt niet weg dat we adequaat kunnen en zullen reageren als dat nodig is. Een beroep op bijvoorbeeld bijstand of kwijtschelding is niet gebonden aan een budgettair plafond, het zijn zogenaamde openeinderegelingen. Zij die hier recht op hebben, kunnen hier hoe dan ook een beroep op doen. Ook zetten wij er actief op in om vroegtijdig passend hulp te verlenen door middel van vroegsignalering en schuldpreventie.

Anderzijds verwachten wij nog altijd een structurele compensatie van het Rijk voor onder meer de kosten voor jeugdzorg en de omgevingswet, maar speculeren daar in deze begroting niet op. Daarmee vangen we deze 'pijn' feitelijk nog altijd zelf op.

Zeker in deze roerige en dynamische tijden benadrukken we dat een begroting altijd een momentopname is. Voor dit moment kunnen we echter concluderen dat de Begroting 2023-2026 in lijn is met het Coalitieakkoord op hoofdlijnen 2022-2026 met:

- Een sluitend meerjarenperspectief;
- Geen losse eindjes of stelposten;
- Ruimte voor nieuw of intensivering van beleid;
- Gelijkblijvende tarieven voor rioolheffing en een verlaging van de tarieven voor afvalstoffenheffing met 4%;
- Een beperkte opbrengststijging voor de OZB met 3%;
- Voldoende middelen om de voorzieningen in deze gemeente in stand te houden en te investeren in onze organisatie en het onderhoud van onze kapitaalgoederen;
- Een solide financiële positie met onze solvabiliteit en ons weerstandsvermogen.

Kortom, een duurzaam financieel beleid met een structureel financieel sluitende begroting. Vanuit het principe dat de gemeente het geld beheert namens de samenleving.

6. Bijlagen

6. 1. Missie

Dit is Midden-Delfland

Op steenworp afstand van Den Haag en Rotterdam ligt een gemeenschap waar landschap en natuur de boventoon voeren. Waar kwaliteit van leven, rust en ruimte de norm zijn. Waar mensen elkaar kennen en helpen. Dat is Midden-Delfland.

Inwoners en ondernemers pakken er het initiatief en geven de dorpen Den Hoorn, Maasland en Schipluiden hun identiteit. Scholen bieden kinderen eigentijds onderwijs. Duurzame land- en tuinbouw en recreërende bezoekers brengen de gemeenschap economische kracht.

Waar mogelijk versterkt en versnelt de gemeente Midden-Delfland initiatieven uit de gemeenschap. Ook staat zij mensen bij die niet op eigen benen kunnen staan. Buiten de gemeentegrenzen stimuleert ze samenwerking met bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Zo verbindt de gemeente het authentieke platteland met het verlangen naar natuur, cultuur en ontspanning vanuit de steden.

In 2008 verwierf Midden-Delfland als eerste gemeente in Nederland het Cittaslow-lidmaatschap. Dit wereldwijde keurmerk wordt toegekend aan gastvrije gemeenten die een duurzame samenleving nastreven waarvan natuur, agrarische productie, toerisme en sociale verbondenheid de kern zijn.

Missie gemeente

De gemeente Midden-Delfland verbindt het groene landschap met de stedelijke omgeving. Met de gemeenschap werkt zij aan een betere kwaliteit van leven.

Speerpunten gemeente

Gemeenten krijgen een steeds grotere rol in het contact met inwoners. Met hun betrokkenheid inspireerden inwoners en organisaties de gemeente om de visies *Midden-Delfland*[®] 2025 en *Behoud door ontwikkeling* op te stellen. Deze visies bepalen de koers van de gemeente.

Midden-Delfland richt zich op de volgende vijf speerpunten:

1. landschap
2. samenleving
3. economie
4. dienstverlening
5. bestuur en organisatie

In het hoofdstuk 'Beleidsmatig meerjarenperspectief' volgt per speerpunt een algemene omschrijving en de concrete invulling uit de begroting

6. 2. Staat van reserves en voorzieningen

A. Algemene reserves							
Algemene gemeentelijke reserve	6.904.186	n.v.t.	57.353	94.159	6.867.380	6.867.380	De rente wordt volledig ten gunste van de exploitatie gebracht.
Doel: Buffer voor nadelige exploitatiesaldi na resultaatbestemming,							
alsmede voor calamiteiten							Geraamd saldo per 31 december 2021 6.904.186
							Vermeerderingen:
							Correctie op begrtwijziging 5 4.850
							Primitieve begroting 3
							NPO gelden 52.500
							totaal 57.353
							Verminderingen:
							Begrotingstekort 2022-2025 659.498
							Instandhouding skateroutenetwerk (10 jr t/m 2024) 10.665
							Compensatieregeling verenigingen 50.000
							Archiefbewaarpplaats 20.000
							Toegevoegde rente 1.604
							Septembercirculaire 2021 -174.913
							Regionale aanpak ouderenzorg 11.890
							Saldo begrotingswijz. 7 471.201
							terugdraaien saldo begroting 2023 t/m 2026 begrotingste -659.498
							terugdraaien saldo begroting 2023 t/m 2026 septemberci 174.913
							terugdraaien saldo begroting 2023 t/m 2026 begrotingsw -471.201
							94.159
Totaal A Algemene reserves	6.904.186	0	57.353	94.159	6.867.380	6.867.380	

B. Bestemmingsreserves							
Reserve Weerstandsvermogen	4.000.000	n.v.t.			4.000.000	3.698.501	Een deel van de reserve is extern belegd. Hiervan komt de rente ten gunste van de exploitatie.
Doel: Bufferfunctie voor het opvangen van de financiële gevolgen van de effecten van daadwerkelijk optredende risico's.							
Nutsreserve	8.871.855	n.v.t.			8.871.855	0	De reserve is extern belegd. Hiervan komt de rente ten gunste van de exploitatie.
Doel: Het creëren van een waardevaste inkomstenbron voor de exploitatie							
Reserve ontwikkeling Harnaschpolder	134.331	n.v.t.		61.473	72.858	72.858	De rente wordt volledig ten gunste van de exploitatie gebracht.
Doel: Dekking bestuurskosten die voortvloeien uit de ontwikkeling van de polder en waarvoor gelden vanuit de grondexploitaties beschikbaar komen							
							Verminderingen:
							aandeel gemeentelijke bestuurskosten
							211.473
							verminderen onttrekking met 10.000 per jaar
							-150.000
							totaal
							61.473
Reserve uitkeringslasten BUIG	115.817	n.v.t.	345.000	345.000	115.817		Vermeerdering:
							Toevoeging aan reserve
							345.000
							Vermindering
							Onttrekking begroting 2022-2025
							169.000
							Onttrekking begroting 2023-2026
							176.000
							345.000
Investeringsreserve							Toegevoegde rente over saldo per 1 januari
Doel: Dekking van geplande investeringen waarvan de lasten niet binnen de exploitatie opgevangen kunnen worden. In de begroting wordt aangegeven voor welke investeringen een claim op de reserve wordt gelegd.							35.536
- Geomerkte gelden voor frontbebouwing langs de Gaag (1997)	70.406	1.056			71.462	71.462	
- Aansluiting / oprit A4 bij Harnaschpolder	1.103.888	16.558			1.120.446	1.120.446	
- Aansluiting Woudseknop*	103.169	1.548			104.716	104.716	
- Groenontwikkeling Zwethzone	459.452	6.892			466.344	466.344	
- Recreatieve verbindingen in de Harnaschpolder*	607.016	9.105			616.121	616.121	
- Plankosten verkeersvisie Maasland	15.205	228			15.433	15.433	
- Onbestemde middelen (vrije ruimte)	9.949	149			10.098	10.098	
* Reserves aangewezen als dekking projecten locatieontwikkeling							
Voor de hierna genoemde investeringen zijn inmiddels kredieten beschikbaar gesteld. De feitelijke afloop van deze investeringen loopt via de dekkingsreserve.							
721072 - Reconstructie kruising oude veiling	59.621				59.621	59.621	
Subtotaal investeringsreserve	2.428.706	35.536	0	0	2.464.242	2.464.242	
Reserve Monumenten	157.736	2.366		20.025	140.077	140.077	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari
Doel: Het ondersteunen van onderhoud van monumenten buiten de exploitatie							2.366
							Verminderingen
							subsidie monumenten
							20.025
Reserve Sociaal Domein	112.475	1.687	591.281	55.000	650.443	650.443	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari
Doel: Opvangen budgettaire fluctuaties en onvoorziene uitgaven lange termijn.							1.687
							Storting 1e begr wijz 2020
							0
							Vermeerdering:
							Nader te bepalen beleid Jeugd
							591.281
							591.281
							Vermindering:
							Onttrekking begr. 2022-2025
							55.000
							55.000
Reserve beheer openbare ruimte	0	n.v.t.	0		0	0	Storting 1e begr wijz 2020
Doel:							0

Reserve Grondexploitatie	2.453.500	n.v.t.			2.453.500	2.453.500	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari	36.802
Doel: Het afdekken van de risico's van de (mogelijke) toekomstige verliezen op de diverse grondexploitatie								
Compensatie dividenden en huuropbrengst	17.850.587	n.v.t.			17.850.587	17.850.587	De rente wordt volledig ten gunste van de exploitatie gebracht.	
Doel: Compenseren weggevallen dividend CAIW ivm verkoop aandelen Verminderen dividendafhankelijkheid Compenseren huuropbrengst bezinepompen								
Reserve Jeugd	0	n.v.t.			0	0	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari	0
Doel: Reserveren van rijksbijdragen voor ontwikkelingskosten CJG								
Reserve Investeringsprogramma	2.308.391	n.v.t.		270.556	2.037.835	2.037.835	De rente wordt volledig ten gunste van de exploitatie gebracht.	
Doel: Uitvoeren van investeringen die voortvloeien uit het collegeprogramma								
							Vermindering	
							Kwaliteitsimpuls ambtelijke organisatie	270.556
Reserve opstartkosten begeleiding particuliere bouwinitiatieven	17.564	263			17.827	17.827	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari	263
Doel: Ondersteunen van kleine particuliere bouwinitiatieven								
Fonds Sociale Woningbouw	269.052	4.036			273.088	273.088	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari	4.036
Doel: Afkopen sociale woningbouw inzetten voor sociale woningbouw op andere locaties.								
Reserve afwikkeling complexen	166.887	2.503			169.390	169.390	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari	2.503
Doel: Onderbrengen van budgetten vanuit grexen voor activiteiten die op termijn uitgevoerd gaan worden, zodat de grexen afgesloten kunnen worden.								
Reserve Liquidatiesaldo Stadsgewest Haaglanden	0	n.v.t.		0	0	0	De rente wordt volledig ten gunste van de exploitatie gebracht.	
Doel: Het positieve liquidatiesaldo van het Stadsgewest Haaglanden te reserveren voor personeelskosten en nieuwe vormen van regionale samenwerking								
							Vermindering	
							Deel salarislasten overname	
Risicoreserve Erfpachtgronden	700.000	n.v.t.			700.000	700.000		
Doel:								
Reserve Herwaardering deelnemingen	1.122.093	n.v.t.			1.122.093	1.122.093		
Doel: Uit oogpunt van inzicht en presentatie zijn aan de debetzijde van de balans de deelnemingen tegen de nominale waarde opgenomen. Vóór 2004 werd op de nominale waarde van de deelnemingen afgeschreven. Deze afschrijvingen zijn via de jaarresultaten met de Algemene reserve verrekend. In 2005 is daar de waardetoename van de aandelen Europort aan toegevoegd								
Reserve Onderhoud gemeentelijke gebouwen	429.166	n.v.t.		49.234	379.932	379.932	Vermindering	
Doel: Het dekken van groot onderhoud aan gemeentelijke gebouwen							Onderhoudsbudget Lijkbezorging	2.077
							Onderhoudsbudget Dierenparkje	36
							Onderhoudsbudget Notenschip	1.458
							Onderhoudsbudget Oudheid en monumenten	5.685
							Onderhoudsbudget Musea	1.859
							Onderhoudsbudget Overige eigendommen	3.535
							Onderhoudsbudget Brandweerkazerne	11.698
							Onderhoudsbudget Brug. Gentsingel	1.057
							Onderhoudsbudget Huisvesting Schipluiden	15.707
							Onderhoudsbudget KP Buitendienst Maasland	6.122
								49.234
Reserve onderhoud kapitaalgoederen	1.545.625	n.v.t.			1.545.625			
Totaal B Bestemmingsreserves	42.683.783	46.392	936.281	801.288	42.865.168	32.030.372		

C. Dekkingsreserves							
Dekkingsreserve gemeentehuis	7.911.694	n.v.t.		477.624	7.434.070	7.434.070	Toegevoegde rente over saldo per 1 januari
Doel: Realisatie van een nieuw gemeentehuis							
							Verminderen:
							kapitaallasten (voorbereiding) nieuw gemeentehuis
							tot een maximum investeringsbedrag van € 15,4 miljoen
							477.624
Dekkingsreserve							Toegevoegde rente over saldo per 1 januari
Doel: Het ten gunste van het exploitatieresultaat compenseren van de kapitaallasten van daartoe door de raad aangewezen en inmiddels gerealiseerde of in uitvoering zijnde projecten. De volgende investeringen zijn daartoe aangewezen:							n.v.t.
							Vermeerderingen:
							uit investeringsreserve
							0
							Vminderingen:
721072 - Reconstructie Oude Veiling Maasland	108.416		0	13.487	94.929	94.929	
721581 - Veilig afwikkelen verkeer entree van Maasland	360.000			20.000	340.000	340.000	
742139 - Aankoop 4 schoolwoningen (8 lokalen)	1.000.000			50.000	950.000	950.000	
742189 - Realisatie multifunctionele accommodatie Den Hoom (MFA)	2.700.000			112.500	2.587.500	2.587.500	
742322 - Nieuwbouw PC-basisschool Maasland	1.051.140			40.428	1.010.711	1.010.711	
753001 - Realisatie sporthal Schipluiden	111.674			20.000	91.674	91.674	
753021 - Extra (kunstgras)speelveld MVV'27	0				-	0	
753031 - Aanleg kunstgrasveld (3x)	542.152			76.109	466.043	466.043	
753032/3 - Sportvloer DIOS	1.235			0	1.235	1.235	
754104 Overkapping tussen Schilpen en Tavenu	232.363			14.482	217.882	217.882	
742331 Aanpak klimaatproblemen MFA onderwijs	600.276			55.056	545.220	545.220	
765001 Aanpak klimaatproblemen MFA kinderopvang	113.229			9.730	103.499	103.499	
Reconstructie Woudseweg	617.500			32.500	585.000	585.000	
<i>subtotaal dekkingsreserve</i>	7.437.985	n.v.t.	0	444.291	6.993.694	6.993.694	
Totaal C Dekkingsreserves	15.349.679		0	921.915	14.427.764	14.427.764	

D. Voorzieningen							
Voorziening dubieuze debiteuren Soza	196.400	n.v.t.			196.400	196.400	
Doel: Oninbare debiteuren waaraan leenbijstand is verleend							
Voorziening dubieuze debiteuren	90.029	n.v.t.			90.029	90.029	
Doel: Geheel of gedeeltelijk oninbare debiteuren							
Voorziening pensioenen voormalig wethouders	2.775.362	n.v.t.	158.583	77.572	2.856.373	2.856.373	Vermeerderingen:
Doel: Het dekken van de uitkeringen en pensioenen aan voormalige wethouders							toevoeging conform actuariële waardeberekening 140.552
							storting APPA pensioen via salaris 18.031
							totaal 158.583
							Verminderingen:
							Betaalde pensioenen 77.572
Voorziening wachtgeldten voormalig wethouders	33.013	n.v.t.	21.005	54.017	1	1	Vermeerdering:
Doel: Het dekken van de uitkeringen en pensioenen aan voormalige wethouders							Sortering in voorziening 21.005
							Verminderingen:
							betaalde wachtgeldten 54.017
Voorziening bijdrage tekort Bedrijvenschap	1.113.000	n.v.t.			1.113.000	1.113.000	Verminderingen:
Doel: Geformaliseerde maximale bijdrage in het tekort van het schap							Dekking tekort bij afsluiting grex Bedrijvenschap HP
Voorziening afvalstoffenheffing	251.823	n.v.t.		80.349	171.474	171.474	Vermeerderingen/verminderingen:
Doel: Het via storten of onttrekken van het verschil tussen reinigingskosten en afvalstoffenheffing egaliseren van de kosten cq tarieven							Saldo kosten/opbrengsten functie 721 (zgn. gesloten cijfers) 80.349
							Positief saldo=vermeerdering, negatief saldo=vermindering
Voorziening rioolheffing	7.312.068	n.v.t.		126.600	7.185.468	7.185.468	Vermeerderingen/verminderingen:
Doel: Het via storten of onttrekken van het verschil tussen rioleringskosten en rioolheffing egaliseren van de kosten cq tarieven							Saldo kosten/opbrengsten functie 722 (zgn. gesloten cijfers) -126.600
							Positief saldo=vermeerdering, negatief saldo=vermindering
Voorziening Grondexploitaties	2.833.000	n.v.t.			2.833.000	2.833.000	
Doel: Opvangen van verlies in de grondexploitaties							
Totaal D Voorzieningen	14.604.696	0	179.588	338.538	14.445.746	14.445.746	
Totaal A + B + C Reserves	64.937.648	46.392	993.634	1.817.362	64.160.311	53.325.515	
Totaal reserves en voorzieningen (excl deelnemingen)	79.542.343	46.392	1.173.222	2.155.900	78.606.057	67.771.261	

6. 3. Prognose verloop reserves en voorzieningen 2023 – 2026

Naam van de reserve of de voorziening	2023				2024				2025				2026			
	Rentetoev.	Toevoeging	Onttrekking	31-12	Rentetoev.	Toevoeging	Onttrekking	31-12	Rentetoev.	Toevoeging	Onttrekking	31-12	Rentetoev.	Toevoeging	Onttrekking	31-12
A. Algemene reserves																
Algemene gemeentelijke reserve	0	57.353	94.159	6.867.380	n.v.t.	4.850	91.358	6.780.872	n.v.t.	4.850	0	6.785.722	n.v.t.	0	0	6.785.722
Totaal algemene reserves	0	57.353	94.159	6.867.380	n.v.t.	4.850	91.358	6.780.872	n.v.t.	4.850	0	6.785.722	n.v.t.	0	0	6.785.722
B. Bestemmingsreserves																
Reserve Weerstandsvermogen	n.v.t.	0	0	4.000.000	n.v.t.	0	0	4.000.000	n.v.t.	0	0	4.000.000	n.v.t.	0	0	4.000.000
Nutsreserve	n.v.t.	0	0	8.871.855	n.v.t.	0	0	8.871.855	n.v.t.	0	0	8.871.855	n.v.t.	0	0	8.871.855
Reserve ontwikkeling Hamaschpolder	n.v.t.	0	61.473	72.858	n.v.t.	0	51.473	21.385	n.v.t.	0	21.385	0	n.v.t.	0	0	0
Reserve uitkeringslasten BUIG	n.v.t.	345.000	345.000	115.817	n.v.t.	345.000	345.000	115.817	n.v.t.	0	115.817	0	n.v.t.	0	0	0
Investeringsreserve	35.536	0	0	2.464.242	36.069	0	0	2.500.311	36.610	0	0	2.536.921	37.160	0	0	2.574.081
Reserve Monumenten	2.366	0	20.025	140.077	2.101	0	20.025	122.153	1.832	0	20.025	103.960	1.559	0	20.025	85.494
Reserve Sociaal Domein	1.687	591.281	55.000	650.443	9.757	0	255.000	405.200	6.078	0	200.000	211.278	3.169	0	191.281	23.166
Reserve beheer openbare ruimte	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0
Reserve grondexploitatie	n.v.t.	0	0	2.453.500	n.v.t.	0	0	2.453.500	n.v.t.	0	0	2.453.500	n.v.t.	0	0	2.453.500
Compensatie dividenden en huuropbrengst	n.v.t.	0	0	17.850.587	n.v.t.	0	0	17.850.587	n.v.t.	0	0	17.850.587	n.v.t.	0	0	17.850.587
Reserve investeringsprogramma	n.v.t.	0	270.556	2.037.835	n.v.t.	0	0	2.037.835	n.v.t.	0	0	2.037.835	n.v.t.	0	0	2.037.835
Reserve revolutie fund kleine particuliere bouwinitiatieven	n.v.t.	263	0	17.827	267	0	0	18.095	271	0	0	18.366	275	0	0	18.641
Reserve Noodhulpvangnet	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0
Fonds sociale woningbouw	4.036	0	0	273.088	4.096	0	0	277.184	4.158	0	0	281.342	4.220	0	0	285.562
Reserve afwikkeling complexen	2.503	0	0	169.390	2.541	0	0	171.931	2.579	0	0	174.510	2.618	0	0	177.127
Reserve liquidatiesaldo Stadsgewest Haaglanden	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0	n.v.t.	0	0	0
Risicoreserve erfpachtgronden	n.v.t.	0	0	700.000	n.v.t.	0	0	700.000	n.v.t.	0	0	700.000	n.v.t.	0	0	700.000
Reserve onderhoud gemeentelijke gebouwen	n.v.t.	0	49.234	379.932	n.v.t.	0	60.174	319.758	n.v.t.	0	0	319.758	n.v.t.	0	0	319.758
Reserve onderhoud kapitaalgoederen	n.v.t.	0	0	1.545.625	n.v.t.	0	0	1.545.625	n.v.t.	0	0	1.545.625	n.v.t.	0	0	1.545.625
Reserve Herwaarding deelnemingen	n.v.t.	0	0	1.122.093	n.v.t.	0	0	1.122.093	n.v.t.	0	0	1.122.093	n.v.t.	0	0	1.122.093
Totaal bestemmingsreserves	46.392	936.281	801.288	42.865.168	54.832	345.000	731.672	42.533.327	51.529	0	357.227	42.227.629	49.001	0	211.306	42.065.324
C. Dekkingsreserve																
Dekkingsreserve gemeentehuis	n.v.t.	0	477.624	7.434.070	n.v.t.	0	477.624	6.956.446	n.v.t.	0	477.624	6.478.822	n.v.t.	0	477.624	6.001.198
Dekkingsreserve	n.v.t.	0	444.291	6.993.694	n.v.t.	0	438.681	6.555.012	n.v.t.	0	438.681	6.116.331	n.v.t.	0	438.681	5.677.650
Totaal dekkingsreserve	0	0	921.915	14.427.764	0	0	916.305	13.511.459	0	0	916.305	12.595.153	0	0	916.305	11.678.848
D. Voorzieningen																
Voorziening dubieuze debiteuren Soza	n.v.t.	0	0	196.400	n.v.t.	0	0	196.400	n.v.t.	0	0	196.400	n.v.t.	0	0	196.400
Voorziening dubieuze debiteuren	n.v.t.	0	0	90.029	n.v.t.	0	0	90.029	n.v.t.	0	0	90.029	n.v.t.	0	0	90.029
Voorziening pensioenen voormalige wethouders	n.v.t.	158.583	77.572	2.856.373	n.v.t.	163.340	79.900	2.939.813	n.v.t.	168.241	82.297	3.025.757	n.v.t.	173.288	84.766	3.114.279
Voorziening wachtgelden voormalige wethouders	n.v.t.	21.005	54.017	1	n.v.t.	0	0	1	n.v.t.	0	0	1	n.v.t.	0	0	1
Voorziening bijdrage in tekort Bedrijfschap	n.v.t.	0	0	1.113.000	n.v.t.	0	0	1.113.000	n.v.t.	0	0	1.113.000	n.v.t.	0	0	1.113.000
Voorziening afvalstoffenheffing	n.v.t.	0	80.349	171.474	n.v.t.	0	76.846	94.628	n.v.t.	0	49.089	45.539	n.v.t.	0	72.869	-27.330
Voorziening rioolrecht	n.v.t.	0	126.600	7.185.468	n.v.t.	0	181.171	7.004.297	n.v.t.	0	150.443	6.853.854	n.v.t.	0	223.898	6.629.956
Voorziening grondexploitatie	n.v.t.	0	0	2.833.000	n.v.t.	0	0	2.833.000	n.v.t.	0	0	2.833.000	n.v.t.	0	0	2.833.000
Totaal voorzieningen	0	179.588	338.538	14.445.746	0	163.340	337.917	14.271.169	0	168.241	281.829	14.157.581	0	173.288	381.533	13.949.336
Totaal reserves en voorzieningen	46.392	1.173.222	2.155.900	78.606.057	54.832	513.190	2.077.252	77.096.826	51.529	173.091	1.555.361	75.766.085	49.001	173.288	1.509.144	74.479.230
	46.392	993.634	1.817.362		54.832	349.850	1.739.335		51.529	4.850	1.273.532		49.001	0	1.127.611	

Toelichting op het overzicht van reserves en voorzieningen

Het overzicht betreft de jaren 2023 t/m 2026, waarbij de verwachte mutaties in 2023 nader zijn gespecificeerd in een afzonderlijk overzicht. Basis voor deze overzichten is de door de accountant goedgekeurde jaarrekening 2021 met de stand van de reserves en voorzieningen per ultimo 2021, aangevuld met de geraamde mutaties in 2022 volgens de laatst vastgestelde begrotingswijziging van 2022 (2^e Pbw 2022) en voorgenomen maatregelen.

De overzichten bevatten diverse soorten reserves en voorzieningen.

De Algemene reserve. Dit is de verplichte reserve die dient als buffer voor het opvangen van risico's en eventuele tekorten op de jaarlijkse begrotingsuitvoering. Ook heeft deze reserve de functie van weerstandsvermogen en vormt samen met de Nutsreserve en de reserve Compensatie Dividenden en Huuropbrengsten een extra weerstandsbuffer voor het geval dat de reserve weerstandsvermogen onvoldoende blijkt te zijn.

Reserve Weerstandsvermogen. Deze reserve heeft een bufferfunctie voor het opvangen van de financiële gevolgen van de effecten van daadwerkelijk optredende risico's. Deze reserve is in 2019 onttrokken aan de Nutsreserve.

Nutsreserve. Dit is een bijzondere reserve. Deze reserve is belegd in twee langlopende leningen (40 jaar) tegen 8,15% respectievelijk 7%, evenals voor een gering deel in een beleggingsfonds.

Reserve ontwikkeling Harnaschpolder. Deze reserve is destijds ingesteld ter dekking van de kosten verbonden aan de extra inspanningen om een megaproject als de herinrichting van de Harnaschpolder vorm te geven. Jaarlijks wordt als bijdrage in de gemeentelijke bestuurskosten die met dit project samenhangen een bedrag ten gunste van de gemeentelijke exploitatie op deze reserve in mindering gebracht.

De Investeringsreserve. Voor diverse in de toekomst uit te voeren investeringen zijn in het verleden gelden gereserveerd. Deels door rentebijbeschrijving en deels door verschuivingen kunnen projecten die eerder moeten worden uitgevoerd voorzien worden van extra gelden.

Reserve Herwaardering deelnemingen. Uit het oogpunt van inzicht en presentatie zijn aan de debetzijde van de balans de deelnemingen tegen de nominale waarden opgenomen. Vóór 2004 werd op de nominale waarde van de deelnemingen afgeschreven. Deze afschrijvingen zijn via de jaarresultaten met de Algemene reserve verrekend. In 2005 is daar de waarde toename van de aandelen Europoort aan toegevoegd.

Dekkingsreserve gemeentehuis. Ten behoeve van de bouw van het gemeentehuis is een aantal jaren gespaard. Hierdoor kunnen de kapitaallasten van het gemeentehuis gedekt worden uit deze reserve. Door het wegvallen van de rentecomponent in de kapitaallasten wordt aan deze reserve geen rente meer toegevoegd.

De Dekkingsreserve. Destijds hebben wij ervoor gekozen om investeringen die financieel worden gedekt vanuit de reserves en waarop wordt afgeschreven, te laten verlopen via de zogenaamde dekkingsreserve. Dit gebeurt zodra de betreffende investering in uitvoering is of daadwerkelijk is gerealiseerd. Vanuit de dekkingsreserve worden dan de kapitaallasten gedekt zodat daar inzichtelijk blijft wat het totale budget was, hoeveel er aan kapitaallasten al gedekt is en wat nog beschikbaar is voor de resterende afschrijvingstermijnen. Over de gelden in de dekkingsreserve kan dus niet meer vrij worden beschikt. Verschuivingen en prioriteitenaanpassing zoals in de investeringsreserve is bij de dekkingsreserve niet meer aan de orde. Feitelijk is dit een louter administratief-technische post. Door het wegvallen van de rentecomponent in de kapitaallasten wordt aan deze reserve geen rente meer toegevoegd.

Reserves met specifiek doel. Er zijn tien bestemmingsreserves gevormd met een specifiek doel, zoals beschreven in de Nota Reserves en Voorzieningen.

1. Monumenten
2. Sociaal Domein
3. BUIG
4. Grondexploitaties
5. Compensatie dividenden en huuropbrengsten
6. Investeringsprogramma
7. Opstartkosten begeleiding particuliere bouwinitiatieven (Revolving fund)
8. Fonds Sociale Woningbouw
9. Reserve afwikkeling complexen
10. Risicoreserve Erfpachtgronden
11. Onderhoud gemeentelijke gebouwen
12. Onderhoud kapitaalgoederen

Voorzieningen. De voorzieningen behoren tot het vreemde vermogen. De kern van het treffen van voorzieningen is dat de gemeente in de toekomst kan voldoen aan verplichtingen en dat de financiële positie van de gemeente duidelijk is. Voorzieningen zijn passiefposten in de balans die een schatting geven van de voorzienbare lasten in verband met risico's en verplichtingen waarvan de omvang en/of het tijdstip van optreden op de balansdatum min of meer onzeker zijn en die oorzakelijk samenhangen met de periode voorafgaande aan die datum.

6. 4. Meerjarig investeringsoverzicht 2023 – 2026

Overzicht investeringen begroting 2023-2026					Maatsch./Ec. nut.
Omschrijving investering:	2023	2024	2025	2026	
Vervangen VW Crafter Pick-up V-590-DH 2024		54.000			E
Vervanging installaties gemeentehuis 2024		25.000			E
Vervanging installaties gemeentehuis 2023	31.515				E
Schilderwerk gemeentehuis 2025			140.000		E
Informatiebeleidsplan	25.000	25.000	25.000		E
Basisregistraties BAG, BGT, WOZ en BRT	10.000	10.000	50.000		E
Oracle migratie 2024		50.000			E
Vervanging hardware MTC's en randapparatuur 2025			300.000		E
Vervanging mobiele telefoons 2025			80.000		E
Upgrade office 365 2025			20.000		E
Vervanging Centric applicaties naar SaaS 2022	90.000	90.000	90.000		E
Reconstructie wegen Woudselaan & Lookwatering Den Hoorn	30.000	262.500			M
Reconstructie kruispunt Oude Veiling (2004)	59.621				M
Reconstructie Veenakkerweg (2016)	34.723				M
Reconstructie Burg. v.d. Lelijkade	211.325				M
Reconstructie Kluisgade	90.211				M
Reconstructie en dijkverzwaring Hoornsekade	670.000				M
Reconstructie Maassluisseweg	380.000				M
Vervangen brug S019 Zouteveenseweg		277.100			M
Vervangen Sionsbrug DH021	352.700				M
Renoveren Hodenpijlbrug S028 behoud gem. monument		182.300			M
Vervangen Schout-Jansheulbrug (S027)	510.000				M
Vervangen brug Zuidkade-Zouteveenseweg (S022)	192.100				M
Vervangen brug S020 Zouteveenseweg		202.300			M
Vervangen brug S021 Zouteveenseweg		267.700			M
Vervangen brug Hoornseweg DH003	300.000	1.521.800			M
Reconstructie en verb. fietspad Rotterdamseweg	450.000				M
Reconstructie Slot de Houvelaan	195.000				M
Opwaarderen fietspad en asfalteren Westgaag	550.000				M
Reconstr. deel Westlander, Schouw, Aak en Praam	970.000				M
Reconstructie Maassluisseweg 2021	400.000				M
Voetpad van 's-Herenstr. naar Annie M.G Schmidpl.	36.000				M
Aanleg parkeerverharding	280.000				M

Reynebolt Maeslandstraat 2022	151.000				M
Parkeerplaats Tiendweg 2022	200.000				M
Bovenkruier 2022					M
Woudselaan 2024		350.000			M
Vervangen lichtmasten 2023	178.500				M
Vervangen lichtmasten 2025			185.500		M
Vervangen Lichtmasten en armaturen 2024		182.000			M
Vervangen lichtmasten en armaturen 2025			185.500		M
Verv. brug DH019 Woudseweg thv Lookwatering 2025			241.740		M
Verv. brug DH010 Noordelijke brug Looksingel 2025			93.024		M
Verv. brug DH009 Zuidelijke brug Looksingel 2025			103.224		M
Onderhoud Kerktoeren 2025			43.000		E
Onderhoud Tavenu 2024		25.000			E
Herinrichting openbaar groen 2023	50.000				M
Herinrichting openbaar groen 2024		50.000			M
Herinrichting openbaar groen 2025			50.000		M
Herinrichting openbaar groen 2026				50.000	M
Vervanging duiker Baanderheer M030 (2021)		160.000			M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2023	350.000				M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2024		350.000			M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2025			350.000		M
Vervangen beschoeiingen/damwanden 2026				350.000	M
Speelvoorzieningen 2023	110.000				M
Speelvoorzieningen 2024		110.000			M
Speelvoorzieningen 2025			130.000		M
Speelvoorzieningen 2026				100.000	M
Vervangen pompunits drukriolering 2023	149.000				E
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2024		149.000			E
Vervangen pompunits drukriolering (GRP) 2025			149.000		E
Vervangen pompunits drukriolering 2026				149.000	E
Vervangen pompen Hoofdgemalen 2023	90.000				E
Vervangen vrijvervalriolering 2023	290.000				E
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2024		290.000			E
Vervangen vrijvervalriolering 2024		290.000			E

Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2025			142.000		E
Vervangen vrijvervalriolering 2025			290.000		E
Vervangen pompen hoofdgemalen (GRP) 2026				143.600	E
Vervangen vrijvervalriolering 2026				290.000	E
Totaal:	7.436.695	4.923.700	2.482.488	1.268.100	

6. 5. Begroting 2023 – 2026 op taakveld

Programma 1 Vitale dorpen in Midden-Delfland	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
5.7 Openbaar groen en openluchtrecreatie	1.247.502	1.166.613	1.006.550	1.009.642	1.012.942	1.015.642
3.4 Economische promotie	142.481	119.487	144.859	147.059	149.359	151.259
Totaal lasten	1.389.983	1.286.100	1.151.409	1.156.701	1.162.301	1.166.901
Baten:						
5.7 Openbaar groen en openluchtrecreatie	898.909	722.911	592.713	593.052	557.409	557.709
3.4 Economische promotie	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	898.909	722.911	592.713	593.052	557.409	557.709

Programma 2 Bestuur en veiligheid	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
0.1 Bestuur	840.807	1.011.544	1.009.047	996.705	1.005.723	1.014.197
0.2 Burgerzaken	978.407	992.791	962.708	1.078.960	1.088.370	1.112.543
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.097.310	1.273.171	1.320.149	1.320.850	1.321.650	1.322.250
1.2 Openbare orde en veiligheid	603.311	387.297	549.783	552.664	555.764	558.564
Totaal lasten	3.519.834	3.664.803	3.841.688	3.949.179	3.971.507	4.007.554
Baten:						
0.1 Bestuur	177.176	19.400	19.400	19.400	19.400	19.400
0.2 Burgerzaken	259.834	223.929	200.225	375.090	395.023	431.536
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	20.170	74.184	0	0	0	0
1.2 Openbare orde en veiligheid	37.889	21.338	21.700	22.200	22.800	23.300
Totaal baten	495.069	338.851	241.325	416.690	437.223	474.236

Programma 3 Beheer, verkeer en milieu	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
2.1 Verkeer en vervoer	2.565.456	3.163.287	3.376.347	3.727.922	3.864.706	3.935.739
2.2 Parkeren	29.370	12.291	13.678	14.050	14.282	14.464
2.4 Economische havens en waterwegen	140.516	319.516	473.244	503.328	540.361	569.695
5.7 Openbaar groen en openluchtrecreatie	1.478.894	1.459.185	1.342.339	1.358.961	1.372.474	1.383.598
7.2 Riolering	1.621.446	1.434.208	1.586.998	1.626.923	1.678.585	1.713.581
7.3 Afval	2.440.448	2.424.199	2.155.651	2.178.672	2.181.683	2.206.690
7.4 Milieubeheer	933.853	1.056.326	878.890	895.839	909.397	923.367
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	175.978	214.855	244.094	242.878	244.143	243.720
Totaal lasten	9.385.961	10.083.867	10.071.241	10.548.572	10.805.632	10.990.853
Baten:						

2.1 Verkeer en vervoer	248.389	161.766	106.023	108.600	181.000	113.500
2.2 Parkeren	4.982	10.771	10.859	11.000	11.100	11.200
2.4 Economische havens en waterwegen	2.958	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
5.7 Openbaar groen en openluchtrecreatie	98.193	42.040	20.126	20.200	20.300	20.400
7.2 Riolering	1.916.238	1.773.102	1.887.283	1.964.735	1.988.656	2.039.391
7.3 Afval	2.936.173	2.920.224	2.632.189	2.665.113	2.673.829	2.704.332
7.4 Milieubeheer	28.224	0	0	0	0	0
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	133.129	141.892	144.304	147.800	151.500	154.500
Totaal baten	5.368.285	5.054.795	4.805.784	4.922.448	5.031.385	5.048.323

Programma 4 Onderwijs	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
4.2 Onderwijshuisvesting	1.118.273	1.167.369	1.007.660	888.642	891.369	883.697
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	815.217	1.009.369	995.609	901.225	909.082	914.303
Totaal lasten	1.933.490	2.176.738	2.003.269	1.789.867	1.800.451	1.798.000
Baten:						
4.2 Onderwijshuisvesting	185.391	186.202	186.397	186.727	187.027	187.227
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	160.956	389.004	244.961	144.068	144.168	144.268
Totaal baten	346.347	575.206	431.358	330.795	331.195	331.495

Programma 5 Sociaal domein en welzijn	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
5.1 Sportbeleid en activering	227.357	252.313	171.786	172.889	173.989	174.889
5.2 Sportaccommodaties	671.409	636.813	665.111	674.755	673.465	684.331
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	152.862	124.014	131.877	133.688	135.567	137.037
5.4 Musea	72.467	93.040	97.186	98.811	102.596	112.496
5.5 Cultureel erfgoed	42.852	109.877	105.516	101.486	99.240	100.140
5.6 Media	378.946	397.489	396.637	405.947	415.947	424.147
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	157.052	128.753	134.610	136.819	139.119	141.019
6.2 Wijkteams	791.948	825.531	710.335	473.510	482.310	489.510
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	444.444	601.769	700.374	710.016	720.285	728.785
6.70 Algemene voorz. WMO en jeugd	507.888	1.015.315	783.434	819.718	835.476	848.555
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	3.122.450	2.894.908	3.064.865	3.122.647	3.184.156	3.234.651
6.72 Maatwerkverlening 18-	4.260.856	4.420.972	4.613.426	4.596.139	4.496.353	4.498.237
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	144.026	248.711	147.895	148.409	148.909	149.309
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	425.533	458.508	417.272	419.666	422.120	424.132
7.1 Volksgezondheid	872.426	973.222	917.305	940.375	945.150	961.962
Totaal lasten	12.272.513	13.181.235	13.057.629	12.954.875	12.974.682	13.109.199

Baten:						
5.1 Sportbeleid en activering	82.139	56.451	37.071	38.000	38.900	39.700
5.2 Sportaccommodaties	256.586	164.609	165.828	167.546	169.446	171.253
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	5.460	20.523	20.664	21.200	21.700	22.100
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	3.527	1.334	1.357	1.400	1.400	1.400
5.6 Media	0	0	0	0	0	0
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	4.038	0	0	0	0	0
6.2 Wijkteams	0	0	0	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.480	10.772	10.955	11.200	11.500	11.700
6.70 Algemene voorz. WMO en jeugd	3.424	122.191	0	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	217.274	87.325	87.325	87.325	87.325	87.325
6.72 Maatwerkverlening 18-	168.855	0	0	0	0	0
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	15.200	154.417	15.200	15.200	15.200	15.200
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	23.586	10.000	0	0	0	0
Totaal baten	781.567	627.622	338.400	341.871	345.471	348.678

Programma 6 Economische en sociale zaken	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
0.3 Beheer over gebouwen en gronden	137.621	293.619	260.784	314.845	271.000	278.500
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	124.699	97.588	90.828	82.264	76.693	75.332
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	544	5.724	5.736	5.800	5.800	5.800
3.4 Economische promotie	147.175	187.551	246.911	259.578	247.278	247.478
6.3 Inkomensregelingen	3.623.456	3.526.858	3.445.769	3.451.776	3.504.333	3.516.554
6.4 Begeleide participatie	186.639	280.170	245.281	245.425	245.625	245.725
6.5 Arbeidsparticipatie	406.811	416.088	363.268	363.856	364.466	364.966
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	169.906	218.236	221.841	222.023	222.223	222.323
Totaal lasten	4.796.850	5.025.834	4.880.418	4.945.567	4.937.418	4.956.678
Baten:						
0.3 Beheer over gebouwen en gronden	13.548	15.744	16.012	16.400	16.800	17.100
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	938.392	245.539	248.639	254.600	260.900	266.000
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	724	736	800	800	800
3.4 Economische promotie	54.667	61.718	53.196	54.016	56.429	57.240
6.3 Inkomensregelingen	2.763.442	2.244.329	2.219.445	2.341.968	2.394.668	2.496.868
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	0	0	0
6.5 Arbeidsparticipatie	38.446	0	0	0	0	0

6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	3.808.495	2.568.054	2.538.028	2.667.784	2.729.597	2.838.008

Programma 7 Ruimtelijke ordening, ontwikkeling en volkshuisvesting	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	236.514	339.237	47.301	47.301	47.301	47.301
8.1 Ruimtelijke ordening	936.562	2.093.117	1.406.948	1.151.260	1.153.360	1.163.560
8.2 Grondexploitatie (niet- bedrijfsterreinen)	3.322.121	2.088.955	511.793	1.351.031	468.126	327.800
8.3 Wonen en bouwen	2.342.332	2.504.496	2.672.362	2.508.549	2.342.171	2.355.325
Totaal lasten	6.837.530	7.025.806	4.638.404	5.058.141	4.010.958	3.893.986
Baten:						
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	3.383.435	326.854	6.066	0	0	0
8.1 Ruimtelijke ordening	181.726	474.310	543.701	245.114	245.214	251.934
8.2 Grondexploitatie (niet- bedrijfsterreinen)	3.808.496	1.995.115	474.649	1.313.887	185.963	0
8.3 Wonen en bouwen	3.288.841	3.523.093	3.980.107	3.989.470	3.128.591	2.734.920
Totaal baten	10.662.497	6.319.372	5.004.523	5.548.471	3.559.768	2.986.854

Algemene dekkingsmiddelen	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
0.5 Treasury	943.872	924.152	950.985	946.990	932.627	922.675
0.61 OZB Woningen	453.561	446.232	454.890	457.812	461.925	465.266
0.62 OZB niet- woningen	55.909	0	0	0	0	0
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	0	6.000	6.000	6.000	6.000	6.000
0.9 Vennootschapsbelasting						
0.10 Mutaties reserves	9.271.854	2.650.394	1.040.023	404.682	56.379	49.001
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	1.378.467	0	0	0	0	0
Totaal lasten	12.103.662	4.026.778	2.451.898	1.815.484	1.456.931	1.442.942
Baten:						
0.5 Treasury	3.740.035	3.633.484	3.199.714	3.210.032	3.246.560	3.243.054
0.61 OZB Woningen	3.690.427	3.785.961	4.033.346	4.264.545	4.390.682	4.533.007
0.62 OZB niet- woningen	1.926.059	1.974.839	2.181.020	2.248.833	2.322.174	2.397.908
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	22.638.149	23.747.004	26.148.345	27.068.158	28.613.710	27.113.979
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0

0.9 Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
0.10 Mutaties reserves	6.613.179	6.100.527	1.817.362	1.739.336	1.273.532	1.127.611
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	38.607.849	39.241.815	37.379.787	38.530.904	39.846.658	38.415.559

Overhead	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten:						
0.4 Overhead	9.023.524	9.120.637	9.242.123	9.113.758	9.166.694	9.204.371
Totaal lasten	9.023.524	9.120.637	9.242.123	9.113.758	9.166.694	9.204.371
Baten:						
0.4 Overhead	289.796	143.171	156.869	158.701	160.801	162.301
Totaal baten	289.796	143.171	156.869	158.701	160.801	162.301

6. 6. Beleidsindicatoren

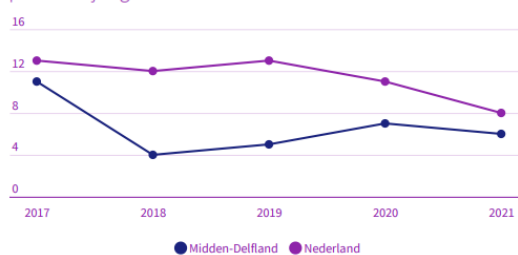

Besluit Begroting en Verantwoording

Gemeenten nemen een uniforme basisset beleidsindicatoren op in hun begroting en jaarverslag. De set behandelt een breed spectrum van onderwerpen, van misdrijven en afval tot bijstandsuitkeringen en nieuwbouwwoningen. Zo kunt u zich een helder beeld vormen van de beleidsresultaten van de gemeente.

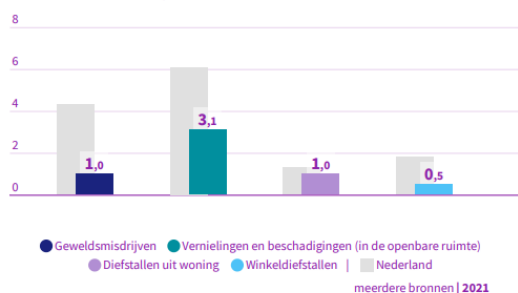
Veiligheid

Verwijzingen Halt per 1.000 jongeren

Misdrijven

Midden-Delfland, per 1.000 inwoners

Economie

Funciemenging

51,8% **53,3%**
Midden-Delfland Nederland
Meerdere bronnen | 2021

Vestigingen (van bedrijven) per 1.000 inw.15 t/m 64jr

145,8 **165,1**
Midden-Delfland Nederland
LISA | 2021

Onderwijs

Absoluut verzuim per 1.000 leerlingen

0,0
Midden-Delfland

2,5
Nederland
DUO/Ingrado | 2021

Relatief verzuim per 1.000 leerlingen

14
Midden-Delfland

19
Nederland
DUO/Ingrado | 2021

Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)

0,9% **1,9%**
Midden-Delfland Nederland
DUO/Ingrado | 2021

Sport, cultuur en recreatie

Niet-sporters

42,8% **49,3%**
Midden-Delfland Nederland
Meerdere bronnen | 2020

Sociaal domein

Banen
per 1.000 inwoners van 1... **695,7** **805,5**
Midden-Delfland Nederland
Meerdere bronnen | 2021

Jongeren met een delict voor de rechter

1% **1%**
Midden-Delfland Nederland
CBS | 2020

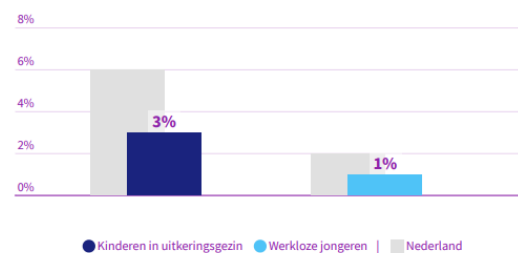
Volksgezondheid en Milieu

Omvang huishoudelijk restafval kg per inwoner

CBS statistiek Huishoudelijk afval | 2020

Achterstand onder jeugd Midden-Delfland

CBS | 2020

Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit

berekening | 2020

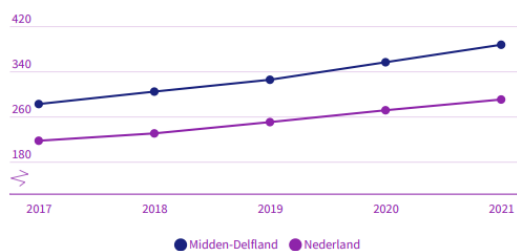
Netto arbeidsparticipatie

CBS | 2020

Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Gemiddelde WOZ waarde x €1.000

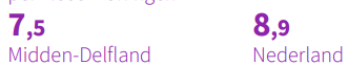
CBS - WOZ | 2017 - 2021

Personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners

CBS | 2021

Nieuw gebouwde woningen per 1.000 woningen

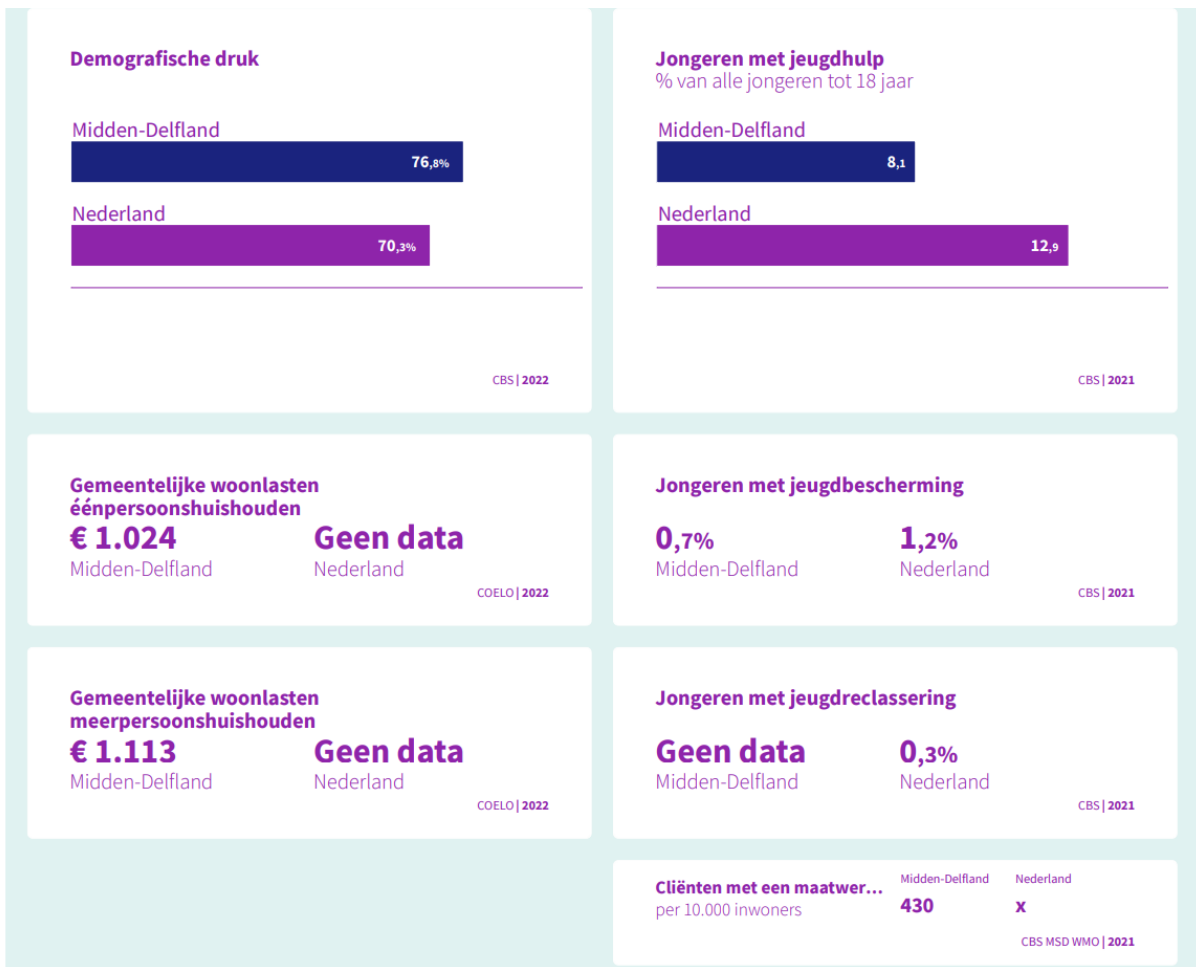

BAG/ABF | 2021

Lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners van 15-64 jaar

CBS | 2020

Beleidsindicatoren	jaarrekening 2021	programma begroting 2022	begroting 2023	begroting 2024	begroting 2025	begroting 2026
formatie (fte per 1.000 inwoners)	8,50	7,99	8,45	8,41	8,24	8,26
bezetting (fte per 1.000 inwoners)	7,62	7,10	7,59	7,55	7,40	7,42
Apparaatkosten (kosten per inwoner)	1.020	948	1.089	1.077	1.073	1.088
Externe inhuur (kosten inhuur externen als % van totale loonsom + totalekosten inhuur externen)	11%	1%	4%	1%	1%	2%
Overhead (% van totale lasten)	17%	17%	18%	18%	18%	18%